

VERSLAG
OVER DE WERKING VAN DE
HOGESCHOLEN IN 2003

Inhoudslijst

Woord vooraf	4
<u>ANALYSE VAN DE JAARREKENINGEN VAN DE VLAAMSE HOGESCHOLEN ... 6</u>	
1 Lijst van de hogescholen	7
2 Basisgegevens i.v.m. de hogescholen.....	9
2.1 Evolutie van de studentenpopulatie in de hogescholen.....	9
2.1.1 Totale studentenpopulatie (periode 01/02/1999 – 01/02/2004).....	9
2.1.2 Evolutie van het aantal financierbare studenten per hogeschool (periode 01/02/2000 – 01/02/2004)	10
2.1.3 Aantal financierbare studenten per hogeschool op 01/02/2004 (academiejaar 2003-2004). 11	
2.2 De hogescholenenveloppe.....	14
2.2.1 Hogescholenenveloppe 2003	14
2.2.2 Evolutie van de hogescholenenveloppe	14
2.2.3 Evolutie van de componenten van het globaal budget	17
2.2.4 Evolutie van het gemiddeld beschikbaar bedrag per student	18
3 Financiële analyse van de jaarrekeningen van de hogescholen	21
3.1 Consolidatie en vergelijkbaarheid.....	21
3.2 Geconsolideerde resultatenrekening.....	22
3.2.1 Geconsolideerde werkingsopbrengsten.....	22
3.2.2 Geconsolideerde werkingskosten	29
3.2.3 Geconsolideerd werkingsoverschot / (werkingstekort) [70/64]	35
3.2.4 Geconsolideerd financieel resultaat [75 - 65].....	36
3.2.5 Geconsolideerd uitzonderlijk resultaat [76 - 66].....	38
3.2.6 Evolutie en opbouw van het geconsolideerd resultaat van het boekjaar.....	39
3.3 Resultatenrekening: enkele kengetallen per hogeschool.....	41
3.3.1 Werkingsopbrengsten	41
3.3.2 Werkingskosten.....	44
3.3.3 Resultaten per hogeschool	46
3.4 Geconsolideerde investeringen en financiering.....	48
3.4.1 Geconsolideerde investeringen	48
3.4.2 Financiering van de investeringen	52
3.5 Investeringen en financieringsmiddelen: enkele kengetallen per hogeschool	53
3.5.1 Aandeel van de hogescholen in de geconsolideerde investeringen.....	53
3.5.2 Aandeel van de hogescholen in de diverse financieringsmiddelen	53

3.6	Geconsolideerde balans	55
3.6.1	Activa.....	57
3.6.2	Passiva.....	62
3.7	Geconsolideerde cashflow	66
3.7.1	Geconsolideerde cashflow van het boekjaar 2003.....	67
3.7.2	Evolutie van de geconsolideerde cashflow: jaarrekening 1999 – 2003.....	69
3.8	Financiële ratio's	70
3.8.1	Overzicht van de geconsolideerde financiële ratio's.....	70
3.8.2	Liquiditeit.....	70
3.8.3	Solvabiliteit.....	75
3.8.4	Rentabiliteit.....	79
3.9	Analyse i.v.m. de personeelsformatie en de personeelskosten	87
3.9.1	Geconsolideerde personeelsformatie.....	87
3.9.2	Ratio's i.v.m. de samenstelling van de geconsolideerde personeelsformatie.....	89
3.9.3	Ratio's i.v.m. de personeelskosten.....	94
4	Conclusies	100
	<u>DE ACADEMISERING VAN DE TWEE-CYCLIOPLEIDINGEN</u>	107
1	Inleiding	108
2	Regelgeving	110
2.1	Zending	110
2.1.1	Het structuurdecreet.....	110
2.2	Academisering	110
2.2.1	Het structuurdecreet.....	111
2.2.2	Het hogescholendecreet.....	111
2.3	De overdracht van bevoegdheden inzake onderzoek	113
2.3.1	Het hogescholendecreet.....	113
3	Doel van de academisering(smiddelen)	114
4	Besteding van de academiseringsmiddelen toegekend voor de boekjaren 2002 en 2003	115
4.1	Academiseringsmiddelen 2002	115
4.2	Academiseringsmiddelen 2003	116
4.3	Conclusies	118

<u>BUITENLANDSE STUDENTEN IN DE HOGESCHOLEN</u>	119
1 Toepassingsgebied	120
2 Motivering	121
3 Werkwijze	122
4 Bevindingen (algemeen en per rubriek)	123
4.1 Algemeen	123
4.2 Per rubriek	127
4.2.1 Nationaliteit	127
4.2.2 Toelatingsvoorwaarde voor deze (huidige) inschrijving	128
4.2.3 Totaal aantal inschrijvingen in het Vlaamse hoger onderwijs (hogesch. + univ.)	130
4.2.4 Kennis van de Nederlandse taal	131
4.2.5 Geldige verblijfstitel	133
4.3 Conclusies	135

Woord vooraf

Naar traditie en gevolg gevend aan mijn decretale opdracht, breng ik ook dit jaar namens het commissariaat van de Vlaamse Regering bij de hogescholen, verslag uit over de werking van de hogescholen. In deze editie betreft het de werking in 2003.

In eerste instantie werd bij de samenstelling van dit verslag geput uit de gegevens van de jaarrekeningen. M.a.w. deze rapportering – naar de Vlaamse Regering en naar het Vlaamse parlement – houdt in hoofdzaak verband met de **analyse van de jaarrekeningen van de instellingen**, met een aantal daaraan gelieerde gegevens m.b.t. studentenaantallen en personeelsgegevens en met de evolutie daarvan over een periode van vijf jaar. De geïnteresseerde lezer die een eerder algemeen, zij het toch relevant beeld van de financiële toestand van de hogescholensector wil verwerven, kan ik aanraden eens stil te staan bij de conclusies die te vinden zijn op pagina 100 van dit verslag.

Naast een uitgebreide financiële rapportering over de hogeschoolsector werd – rekening houdend met de actualiteit van het gegeven – geopteerd om ook een eerste inzicht te brengen over de wijze waarop de hogescholen omgaan met een nieuwe bijkomende decretale opdracht: de omvorming van hun tweecyclopleidingen, of m.a.w. de “**academisering**” van die opleidingen. En hoewel het zogenaamde academiseringsproces pas in 2003 van start ging, terwijl tegelijk de academiseringsmiddelen vrij laat aan de hogescholen werden uitbetaald en het dus voor de instellingen vaak nog een aftasten was van het nieuw te betreden terrein, wordt naast een overzicht van de toepasselijke regelgeving, ingegaan op het doel van de academisering(smiddelen), wordt een overzicht gebracht van de bedragen die daarbij door de overheid werden vrijgemaakt en wordt een eerste inventarisatie gemaakt van de besteding van deze middelen door de hogescholen. De verwerkte gegevens hiertoe werden eveneens uit de ingediende jaarrekeningen van de hogescholen gedistilleerd.

De derde en laatste rubriek van dit rapport heeft betrekking op de problematiek van de **buitenlandse studenten** in de Vlaamse hogescholen. Vanuit de vaststelling dat deze een belangrijke groep binnen de totale studentenpopulatie zijn gaan vormen en in de wetenschap dat als gevolg van een steeds verdergaande internationalisering deze groep nog aan belang zal toenemen, achtte het regeringscommissariaat het eveneens nuttig een en ander cijfermatig en beschrijvend in kaart te brengen. Daar waar voorgaande thema's van mijn jaarverslag putten uit de jaarrekeningen, kwam de hier verworven informatie tot stand op basis van een door het college van commissarissen ontworpen vragenlijst die aan alle hogescholen werd voorgelegd. De bevraging peilde daarbij tegelijk naar zowel kwantitatieve gegevens (aantallen studenten, van welke nationaliteit, enz.) als naar informatie m.b.t. diploma, aantal inschrijvingen, kennis van de Nederlandse taal en verblijfstitel.

De lezer zal vaststellen dat er – in tegenstelling met vroegere publicaties van dit jaarverslag – de laatste jaren geen adviezen meer worden opgenomen in dit rapport. Desondanks bevat dit bundel zeker aandachtspunten voor de overheid. Aandachtspunten die, zonder dat daartoe expliciete voorstellen worden geformuleerd, mede van belang kunnen zijn bij het uitstippelen van bepaalde beleidskeuzes in de komende jaren.

Gent, 14 januari 2005

Paul Cottenie
regeringscommissaris-coördinator

ANALYSE VAN DE JAARREKENINGEN
VAN DE VLAAMSE HOGESCHOLEN

1 Lijst van de hogescholen

De aanhoudende tendens tot schaalvergroting en tot concentratie concretiseerde zich met ingang van 1 januari 2003 in een opslorping door de Europese Hogeschool Brussel van de IRIS Hogeschool Brussel en de Katholieke Hogeschool Brussel. Het aantal hogescholen¹ in Vlaanderen daalde hierdoor tot 21.

In uitvoering van art. 242 §3 van het decreet van 13 juli 1994 betreffende de hogescholen in de Vlaamse Gemeenschap werden de 21 hogescholen als volgt verdeeld over de 4 ambtsgebieden :

Ambtsgebied A: Paul Cottenie – regeringscommissaris-coördinator		
HOGESCHOOL	AFKORTING	ZETEL
Arteveldehogeschool	ARTEVELDE	9000 Gent
Hogeschool West-Vlaanderen	HWVL	8500 Kortrijk
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen	KATHO	8500 Kortrijk
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	KHBO	8000 Brugge
Katholieke Hogeschool Sint-Lieven	KHSL	9000 Gent
Hogeschool voor Wetenschap & Kunst	W&K	1030 Brussel

Ambtsgebied B: Anita Ruttens – regeringscommissaris		
HOGESCHOOL	AFKORTING	ZETEL
Europese Hogeschool Brussel	EHSAL	1000 Brussel
Erasmushogeschool Brussel	ERASMUS	1070 Brussel
GROEP T Leuven Hogeschool	GroepT	3000 Leuven
Hogeschool Limburg	HL	3590 Diepenbeek
Katholieke Hogeschool Limburg	KHLi	3590 Diepenbeek

¹ Hogere Zeevaartschool, Opheusintstituut, Hoger Instituut voor Schone Kunsten Vlaanderen, Operastudio Vlaanderen en Hoger Instituut voor Schone Kunsten P.A.R.T.S. maken geen voorwerp uit van deze vergelijkende rapportering.

Amtsgebied C: Nadine Van Haecke – regeringscommissaris

HOGESCHOOL	AFKORTING	ZETEL
Karel de Grote Hogeschool - Katholieke Hogeschool Antwerpen	KdG	2018 Antwerpen
Katholieke Hogeschool Mechelen	KHM	2800 Mechelen
Lessius Hogeschool Antwerpen	LESSIUS	2018 Antwerpen
Provinciale Hogeschool Limburg	PHL	3500 Hasselt
Plantijn Hogeschool	PLANTIJN	2000 Antwerpen

Amtsgebied D: Rudi D'Hauwers – regeringscommissaris

HOGESCHOOL	AFKORTING	ZETEL
Hogeschool Antwerpen	HA	2000 Antwerpen
Hogeschool Gent	HG	9000 Gent
Katholieke Hogeschool Kempen	KHK	2440 Geel
Katholieke Hogeschool Leuven	KHL	3001 Leuven
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	LUK	1030 Brussel

2 Basisgegevens i.v.m. de hogescholen

De Administratie Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek publiceert jaarlijks een rapport inzake het tertiair onderwijs (Rapport hoger onderwijs). Met deze publicatie beoogt de administratie de impact van het overheidsbeleid op het beleid van de hogescholen in kaart te brengen.

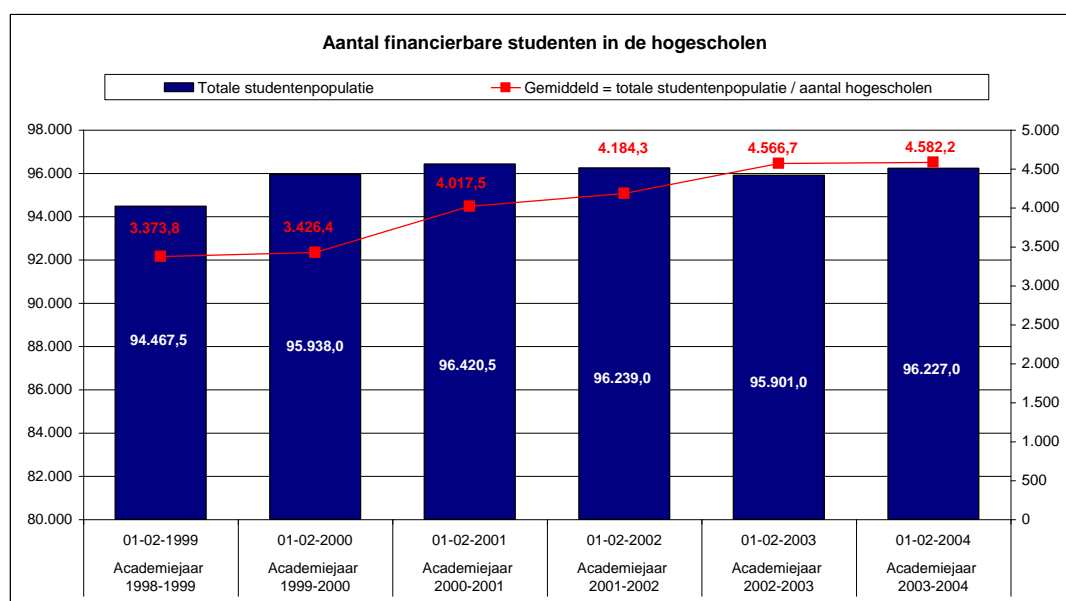
Daarnaast brengt de regeringscommissaris-coördinator in uitvoering van art. 245 §1 van het hogescholendecreet jaarlijks aan de Vlaamse Regering verslag uit over de werking van de hogescholen. Dit verslag heeft in eerste instantie tot doel een analyse te maken van de financiële toestand van de hogescholen in Vlaanderen. De evolutie van de studentenpopulatie en van de enveloppe die de Vlaamse overheid ter beschikking stelt van de hogescholen is cruciaal voor de interpretatie van de financiële verslaggeving. Daarom wordt hieronder een samenvatting van deze twee basiselementen gegeven.

2.1 Evolutie van de studentenpopulatie in de hogescholen²

2.1.1 Totale studentenpopulatie (periode 01/02/1999 – 01/02/2004)

Bij de beoordeling van de enveloppe van de individuele hogescholen vormt het studentenaantal een belangrijk basiselement. Vanuit deze optiek wordt in dit jaarverslag de studentenpopulatie gemeten op basis van het “aantal financierbare studenten”.

De hogescholen kenden tot en met het academiejaar 2000-2001 elk jaar een groei van het aantal financierbare studenten. In de academiejaren 2001-2002 en 2002-2003 viel het aantal financierbare studenten telkens een beetje terug. Het academiejaar 2003-2004 leverde een licht herstel op (+ 326 studenten t.o.v. het vorige academiejaar). De piek van het academiejaar 2000-2001 werd echter niet overtroffen (- 193,5 financierbare studenten).



² Cijfers werden ter beschikking gesteld door de afdeling Hogescholen van de Administratie Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek.

Door de concentratiebeweging die in het hogeschoollandschap optrad, vertaalt de evolutie van de totale studentenpopulatie zich nochtans in een ononderbroken toename van de gemiddelde studentenpopulatie per hogeschool. De 21 resterende hogescholen tellen per 01 februari 2004, gemeten op basis van het aantal financierbare studenten in de basisopleidingen, gemiddeld 4 582,2 studenten. In vergelijking met de toestand op 01 februari 1999 is de gemiddelde studentenpopulatie per hogeschool gestegen met 1 208,4 studenten, d.i. een stijging met ongeveer 36%.

2.1.2 Evolutie van het aantal financierbare studenten per hogeschool (periode 01/02/2000 – 01/02/2004)

Binnen de beschouwde periode nam de totale studentenpopulatie in de hogescholen in Vlaanderen toe met 289 financierbare studenten (+ 0,3 %). De tabel op de volgende pagina illustreert dat er evenwel grote verschillen zijn vast te stellen in de evolutie van de studentenpopulatie per hogeschool³.

In de periode 01/02/2000 - 01/02/2004 werd bij 11 hogescholen een toename van het studentenaantal vastgesteld. Tien hogescholen kenden een terugloop van het aantal financierbare studenten.

In absolute cijfers kende de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst (+ 613,5 financierbare studenten) de grootste groei. Procentueel was de Plantijn Hogeschool de grootste groeier (+ 23,3 %). Drie hogescholen (Arteveldehogeschool, Hogeschool West-Vlaanderen en de Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen) kenden in de beschouwde periode jaarlijks een toename van de studentenpopulatie.

De sterkste daling (in absolute cijfers) van het aantal financierbare studenten werd bij de Hogeschool Gent (HG) genoteerd (- 898,5 financierbare studenten). De grootste relatieve daling van het aantal financierbare studenten werd dan weer vastgesteld bij de Provinciale Hogeschool Limburg (- 11 %). Twee hogescholen (Hogeschool Gent en de Provinciale Hogeschool Limburg) kenden in de beschouwde periode jaarlijks een afname van de studentenpopulatie.

³ Voor de hogescholen die betrokken waren in een fusieoperatie werd in de tabel, voor de jaren voorafgaand aan de fusie, alleen het geconsolideerd studentenaantal opgenomen. Ook voor de hogescholen die met ingang van 1/1/2003 betrokken waren in een fusieoperatie rond EHSAL is dit gebeurd.

EVOLUTIE VAN HET AANTAL FINANCIERBARE STUDENTEN PER HOGESCHOOL								
		Academie- jaar 1999-2000	Academie- jaar 2000-2001	Academie- jaar 2001-2002	Academie- jaar 2002-2003	Academie- jaar 2003-2004	Absolute wijziging	Relatieve wijziging
		01-02-2000	01-02-2001	01-02-2002	01-02-2003	01-02-2004	1999-2000 / 2003-2004	1999-2000 / 2003-2004
103556	HA	6.031,0	6.008,0	6.134,0	6.252,0	6.353,5	+ 322,5	+ 5,3 %
103564	PLANTIJN	2.494,5	2.433,5	2.761,5	2.838,5	3.074,5	+ 580,0	+ 23,3 %
103572	KdG	7.162,5	7.250,0	6.972,0	6.804,0	6.577,0	- 585,5	- 8,2 %
103581	KHK	6.017,5	5.768,0	5.583,5	5.520,0	5.582,5	- 435,0	- 7,2 %
103598	KHM	3.848,0	3.982,0	4.051,5	4.049,5	3.970,0	+ 122,0	+ 3,2 %
103606	ERASMUS	4.034,5	4.046,0	3.920,5	3.958,0	4.094,5	+ 60,0	+ 1,5 %
103614	LUK	756,0	758,5	844,5	826,5	857,5	+ 101,5	+ 13,4 %
103622	W&K	5.282,5	5.158,0	5.238,0	5.469,5	5.896,0	+ 613,5	+ 11,6 %
103648	KHL	4.655,5	4.795,5	4.771,0	4.836,5	4.798,5	+ 143,0	+ 3,1 %
103663	HG	13.154,5	13.063,0	12.776,5	12.393,5	12.256,0	- 898,5	- 6,8 %
116194	ARTEVELDE	6.622,0	6.782,0	6.793,5	6.898,0	7.119,0	+ 497,0	+ 7,5 %
103697	KHSL	4.928,0	4.698,5	4.531,5	4.493,5	4.527,5	- 400,5	- 8,1 %
103721	HL	2.951,5	3.038,5	3.070,5	3.044,5	2.903,5	- 48,0	- 1,6 %
103739	KHLi	4.405,5	4.595,0	4.805,5	4.859,5	4.817,5	+ 412,0	+ 9,4 %
103747	PHL	3.725,5	3.687,0	3.648,0	3.434,5	3.314,5	- 411,0	- 11,0 %
103754	HWVL	3.553,0	3.765,5	3.862,5	3.973,5	4.005,5	+ 452,5	+ 12,7 %
103762	KHBO	3.019,5	2.959,5	3.052,5	2.921,0	2.761,0	- 258,5	- 8,6 %
103771	KATHO	4.848,0	4.935,5	4.950,5	5.149,0	5.353,5	+ 505,5	+ 10,4 %
103804	EHSAL	3.957,5	4.051,0	4.104,5	4.039,0	3.733,0	- 224,5	- 5,7 %
103812	GroepT	1.838,5	1.935,0	1.906,5	1.791,0	1.747,0	- 91,5	- 5,0 %
115782	LESSIUS	2.652,5	2.710,5	2.460,5	2.349,5	2.485,0	- 167,5	- 6,3 %
Totaal		95.938,0	96.420,5	96.239,0	95.901,0	96.227,0	+ 289,0	+ 0,3 %
Jaarlijkse aangroei			+ 482,5	- 181,5	- 338,0	+ 326,0		
Jaarlijks groei%			+ 0,5 %	- 0,2 %	- 0,4 %	+ 0,3 %		
Index: 01-02-2000 = 100			100,5	100,3	99,96	100,3		
Aantal hogescholen (HS)		28,0	24,0	23,0	21,0	21,0		
Gemidd. aantal stud. per HS		3.426,4	4.017,5	4.184,3	4.566,7	4.582,2	+ 1.155,9	+ 33,7 %

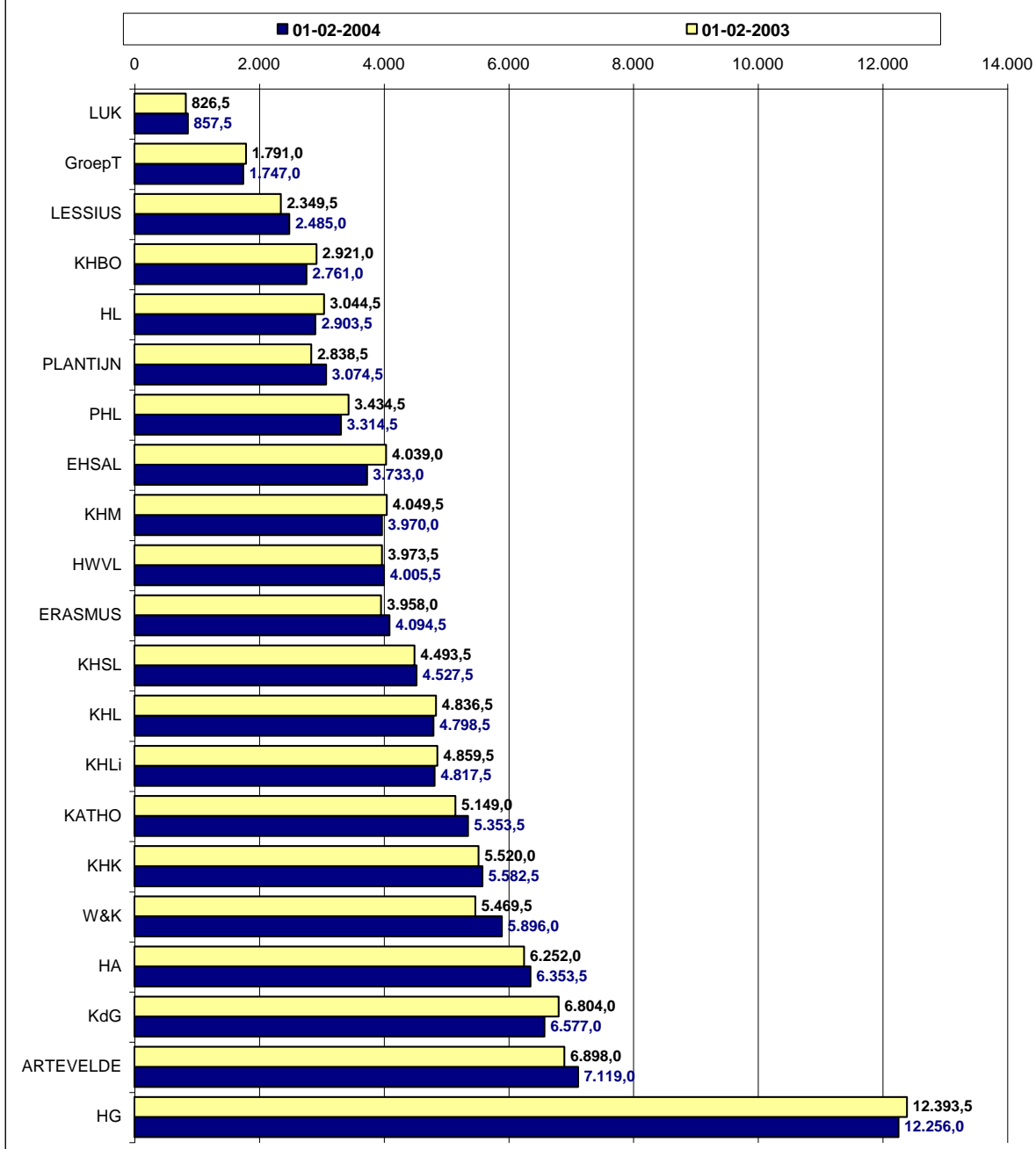
2.1.3 Aantal financierbare studenten per hogeschool op 01/02/2004 (academiejaar 2003-2004)

In het academiejaar 2003-2004 steeg de totale studentenpopulatie met 0,3 %. De Hogeschool voor Wetenschap & Kunst (W&K) was, net zoals in het academiejaar ervoor, de sterkste groeier in absolute cijfers (+ 426,5 financierbare studenten). Procentueel groeide het aantal financierbare studenten het sterkst in de Plantijn Hogeschool (+ 8,3 % ten opzichte van het vorige academiejaar).

EVOLUTIE VAN HET AANTAL FINANCIERBARE STUDENTEN PER HOGESCHOOL							
		Academiejaar 2002-2003	Academiejaar 2003-2004	Absolute wijziging	Relatieve wijziging	Aandeel in de studenten- populatie	Aandeel in de studenten- populatie
		01-02-2003	01-02-2004	AJ02-AJ03 / AJ03-AJ04	AJ02-AJ03 / AJ03-AJ04	01-02-2003	01-02-2004
103556	HA	6.252,0	6.353,5	+ 101,5	+ 1,6 %	6,5 %	6,6 %
103564	PLANTIJN	2.838,5	3.074,5	+ 236,0	+ 8,3 %	3,0 %	3,2 %
103572	KdG	6.804,0	6.577,0	- 227,0	- 3,3 %	7,1 %	6,8 %
103581	KHK	5.520,0	5.582,5	+ 62,5	+ 1,1 %	5,8 %	5,8 %
103598	KHM	4.049,5	3.970,0	- 79,5	- 2,0 %	4,2 %	4,1 %
103606	ERASMUS	3.958,0	4.094,5	+ 136,5	+ 3,4 %	4,1 %	4,3 %
103614	LUK	826,5	857,5	+ 31,0	+ 3,8 %	0,9 %	0,9 %
103622	W&K	5.469,5	5.896,0	+ 426,5	+ 7,8 %	5,7 %	6,1 %
103648	KHL	4.836,5	4.798,5	- 38,0	- 0,8 %	5,0 %	5,0 %
103663	HG	12.393,5	12.256,0	- 137,5	- 1,1 %	12,9 %	12,7 %
116194	ARTEVELDE	6.898,0	7.119,0	+ 221,0	+ 3,2 %	7,2 %	7,4 %
103697	KHSL	4.493,5	4.527,5	+ 34,0	+ 0,8 %	4,7 %	4,7 %
103721	HL	3.044,5	2.903,5	- 141,0	- 4,6 %	3,2 %	3,0 %
103739	KHLi	4.859,5	4.817,5	- 42,0	- 0,9 %	5,1 %	5,0 %
103747	PHL	3.434,5	3.314,5	- 120,0	- 3,5 %	3,6 %	3,4 %
103754	HWVL	3.973,5	4.005,5	+ 32,0	+ 0,8 %	4,1 %	4,2 %
103762	KHBO	2.921,0	2.761,0	- 160,0	- 5,5 %	3,0 %	2,9 %
103771	KATHO	5.149,0	5.353,5	+ 204,5	+ 4,0 %	5,4 %	5,6 %
103804	EHSAL	4.039,0	3.733,0	- 306,0	- 7,6 %	4,2 %	3,9 %
103812	GroepT	1.791,0	1.747,0	- 44,0	- 2,5 %	1,9 %	1,8 %
115782	LESSIUS	2.349,5	2.485,0	+ 135,5	+ 5,8 %	2,4 %	2,6 %
Totaal		95.901,0	96.227,0	+ 326,0	+ 0,3 %	100,0 %	100,0 %

Tien hogescholen zagen tijdens het academiejaar 2003-2004 het aantal financierbare studenten dalen ten opzichte van het academiejaar 2002-2003. Zowel in absolute termen (- 306 studenten) als procentueel (- 7,6 %) kende de Europese Hogeschool Brussel de grootste daling.

Aantal financieerbare studenten per hogeschool op 01-02-2003 en 01-02-2004



2.2 De hogescholenenveloppe

2.2.1 Hogescholenenveloppe 2003

In 2003 bedroeg de globale hogescholenenveloppe 523 671 000 EUR. De opbouw en de verdeling van de globale enveloppe 2003 wordt hieronder schematisch weergegeven⁴.

Enveloppe 2003	
523.671.000 euro	

Opbouw van de enveloppe

Enveloppe (exclusief CAO-bedrag)	CAO-bedrag (**)
523.175.213 euro	495.787 euro

Verdeling van de enveloppe (*)

Werkingsuitkeringen			Voorafnames	
488.779.023 euro			34.891.977 euro	
Historisch forfait	SOBE * BOBE	S * BFS	Niet-centrale voorafnames	Centrale voorafnames
91.227.249 euro	318.041.419 euro	79.510.355 euro	11.531.245 euro	23.360.733 euro
Deel van de globale enveloppe uitgekeerd aan de hogescholen				Centraal beheerd deel van de enveloppe
500.310.267 euro				23.360.733 euro

(*) Deze verdeling (berekening) gebeurt conform de bepalingen zoals vervat in de art. 178, t.e.m. art. 195, quater van het hogescholendecreet.

(**) Art. 178 van het hogescholendecreet - CAO van 29 september 1993

2.2.2 Evolutie van de hogescholenenveloppe

Het overzicht van de globale hogescholenenveloppe en de samenstellende componenten in de periode 1999-2003 wordt op de volgende pagina weergegeven.

⁴ Het "Verslag over de werking van de hogescholen in 1998" bevat een omschrijving van diverse begrippen i.v.m. de enveloppe.

Verdeling budget hogescholen

Omschrijving	Afkorting	Budget	1999	2000	2001	2002	2003
Meester-, vak- en dienstpersoneel	MVD	CVA	1.886.613,18	1.797.112,71	1.764.299,81	1.585.499,63	1.545.114,94
TBS 55+ (centraal)	TBS 55+	CVA	3.058.090,70	1.995.680,65	0,00	0,00	0,00
Centraal fonds	CF	CVA	7.516.581,18	7.034.143,84	7.575.585,41	8.049.298,56	10.056.685,54
Kinderbijslagen	KB	CVA	11.320.835,87	11.656.303,71	11.730.997,47	11.856.678,54	11.758.932,13
Controle	C	CVA	176.082,46	235.366,52	0,00	0,00	0,00
Centrale voorafnames		Totaal CVA	23.958.203,39	22.718.607,43	21.070.882,70	21.491.476,73	23.360.732,61
TBS 55+ (ov - hogescholen)	TBS 55+ (ov)	NCVA	7.762.193,86	11.830.352,98	0,00	0,00	0,00
Extra werkingsuitkeringen	EW	NCVA	2.622.808,19	2.276.614,82	1.927.637,28	1.569.174,42	1.192.829,84
Voortgezette opleidingen	VO	NCVA	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Bijzondere werkingsmiddelen	WARGO	NCVA	185.862,51	161.063,14	136.232,56	110.620,84	84.044,18
Bevallingsverloven	BEV	NCVA	343.687,19	189.692,91	268.827,44	214.940,48	221.272,10
Initiële lerarenopleidingen van academisch niveau	LO AN	NCVA	685.443,00	692.982,85	703.377,65	713.928,28	723.209,35
Voortgezette lerarenopleiding	VLO	NCVA	321.127,49	815.140,64	830.911,06	953.067,42	980.030,23
Aanvullende middelen (incl. HZS)	AM	NCVA	0,00	0,00	0,00	0,00	2.717.310,82
Academiseringsmiddelen (incl. HZS)	ACM	NCVA	0,00	0,00	0,00	0,00	5.063.250,00
Elektron (incl. HZS)	EL	NCVA	0,00	0,00	0,00	0,00	549.298,00
Niet-centrale voorafnames		Totaal NCVA	11.921.122,24	15.965.847,34	3.866.985,99	3.561.731,44	11.531.244,52
Werkingsuitkeringen = HF + (SOBE * BOBE) + (S * BFS)	W	HS	446.977.597,66	457.645.481,60	468.729.691,22	479.342.791,83	488.779.022,87
Werkingsuitkeringen = HF + (SOBE * BOBE) + (S * BFS)		Totaal HS	446.977.597,66	457.645.481,60	468.729.691,22	479.342.791,83	488.779.022,87
Enveloppe	U		482.856.923,29	496.329.936,37	493.667.559,91	504.396.000,00	523.671.000,00
Enveloppe	U		482.856.923,29	496.329.936,37	493.667.559,91	504.396.000,00	523.671.000,00
- Controle	C	CVA	-176.082,46	-235.366,52	0,00	0,00	0,00
+ TBS-fonds (afzonderlijke basisallocatie)			0,00	0,00	17.074.905,99	23.191.000,00	33.461.000,00
Globaal budget = Enveloppe incl. TBS / TBS-fonds en excl. Controle			482.680.840,83	496.094.569,84	510.742.465,90	527.587.000,00	557.132.000,00
Globaal budget - Jaarlijks groeipercentage				+ 2,8 %	+ 3,0 %	+ 3,3 %	+ 5,6 %
Globaal budget - Index: 1999 = 100			482.680.840,8	102,8	105,8	109,3	115,4
Werkingsuitkeringen - Index: 1999 = 100			446.977.597,7	102,4	104,9	107,2	109,4
Aandeel TBS / TBS-fonds in globaal budget			2,2 %	2,8 %	3,3 %	4,4 %	6,0 %
TBS / TBS-fonds - Index: 1999 = 100			10.820.284,56	127,8	157,8	214,3	309,2
Enveloppe	U		482.856.923,29	496.329.936,37	493.667.559,91	504.396.000,00	523.671.000,00
- Controle	C	CVA	-176.082,46	-235.366,52	0,00	0,00	0,00
- TBS	TBS	CVA - NCVA	-10.820.284,56	-13.826.033,63	0,00	0,00	0,00
Enveloppe excl. TBS en excl. Controle			471.860.556,27	482.268.536,21	493.667.559,91	504.396.000,00	523.671.000,00
Enveloppe excl. TBS en excl. Controle - Jaarlijks groeipercentage				+ 2,2 %	+ 2,4 %	+ 2,2 %	+ 3,8 %

Vanaf 2001 werden bij de vastlegging van de enveloppe twee wijzigingen doorgevoerd, nl.:

- ♦ de personeels- en werkingskosten van het Commissariaat van de Vlaamse Regering (rubriek Controle) werden uit de hogescholenenveloppe gehaald en op een aparte basisallocatie geplaatst;
- ♦ in uitvoering van CAO V werden de betalingen i.v.m. de TBS 55+ ov uit de hogescholenenveloppe gehaald en eveneens op een aparte basisallocatie in de begroting van de Vlaamse Gemeenschap geplaatst.

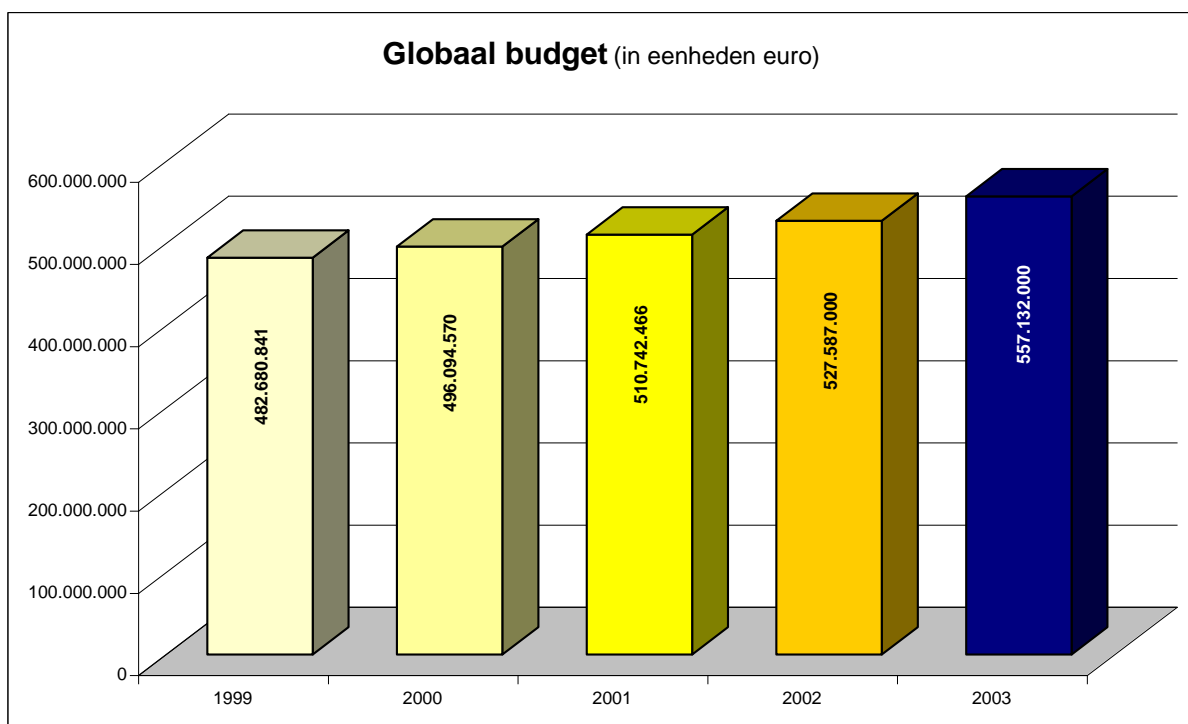
Om de vergelijking van de diverse budgetbedragen mogelijk te maken werd in voorgaande tabel een correctie uitgevoerd i.v.m. de twee hierboven opgesomde rubrieken. Het aldus bekomen bedrag werd in deze studie omschreven als het "globaal budget".

De enveloppe voor het begrotingsjaar 2003 werd verhoogd met drie bijkomende budgetten, nl.:

- de "aanvullende middelen" die aan de hogescholen werden toegekend voor de omvorming van de hogeschoolopleidingen naar de bachelor-master structuur en voor de wijze waarop zij bij die omvorming de innovatie en de flexibilisering van het onderwijs en leren gestalte geven;
- de "ELEKTRON-middelen" die ingevolge de beslissing van de Vlaamse Regering d.d. 14 december 2001 betreffende de aankoop van bibliografische gegevensbestanden en tijdschriften in elektronische vorm ten behoeve van universiteiten, hogescholen en wetenschappelijke instellingen, aan de hogescholen werden toegekend voor de aankoop van bibliografische gegevensbestanden en tijdschriften in elektronische vorm;
- de "academiseringsmiddelen" die aan de hogescholen werden toegekend ter financiering van de academisering van de tweecyclopleidingen.

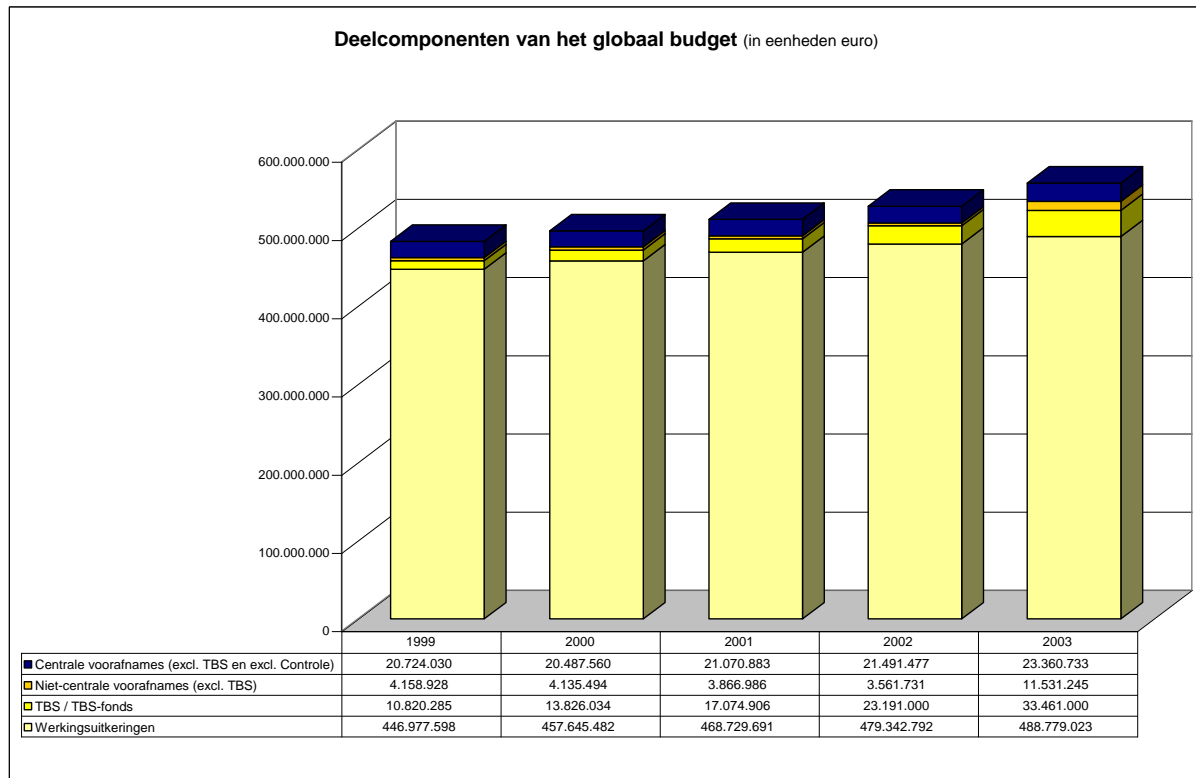
Dit globaal budget vertoont een jaarlijkse groei. De jaarlijkse verschillen in groeitempo worden o.a. beïnvloed door:

- de indexering toegepast op de component "lonen" en op de component "werking";
- de extra input aan financiële middelen in uitvoering van de afgesloten CAO's;
- de toekenning van de hierboven opgesomde nieuwe werkingsmiddelen.



2.2.3 Evolutie van de componenten van het globaal budget

In punt 2.2.2 werd de opbouw van het globale budget gedetailleerd weergegeven. In onderstaande grafiek wordt de evolutie van het globale budget weergegeven vanuit de ontwikkeling van de 4 deelcomponenten.



De werkingssuitkeringen vormen het hoofdbestanddeel van het globaal budget. Tijdens de beschouwde periode stijgt het bedrag ervan, in absolute termen, elk jaar.

Opvallend in het budget 2003 is de toename van de niet-centrale voorafnames. Deze kennen als gevolg van het toekennen van drie nieuwe vormen van werkingssmiddelen (aanvullende middelen, academiseringsmiddelen en elektron-middelen) zowel in absolute termen als relatief een zeer sterke groei.

Doordat vele personeelsleden, mede omwille van het beëindigen van de instapmogelijkheden, in de loop van 2001, en zeker naar het jaareinde toe, gebruik gemaakt hebben van het TBS 55+ ov-stelsel is ook de toename van het hiervoor in 2003 voorziene budget zeer sterk. Door het mechanisme van de ingebouwde vertraging in de terugbetaling aan de hogescholen van 5/6^e van de loonlast van het personeel dat van deze TBS-regeling gebruik maakte, kwam dit pas in het budget 2003 ten volle tot uiting.

Vanaf het academiejaar 2002-2003 worden de in artikel 195ter, § 1, van het hogescholendecreet bedoelde personeelsleden die geen tewerkstelling hebben in de opleiding kinesithérapie, niet meer betaald ten laste van de werkingssuitkeringen van de hogeschool maar via een centrale voorafname (Centraal Fonds). Aangezien deze regeling toegepast werd vanaf het begin van het betrokken academiejaar had dit in 2002 maar een beperkte impact (3 maand). In het begrotingsjaar 2003 diende dit evenwel doorgetrokken te worden naar het hele kalenderjaar. Dit vormt meteen de belangrijkste verklaring voor de groei van de component "centrale voorafnames".

Als gevolg van deze ontwikkelingen zette de dalende tendens van het relatieve aandeel van de werkingsuitkeringen in het globale budget zich ook in 2003 verder door. De daling is nu evenwel wat bruusker dan in het verleden het geval was.

Componenten van het globaal budget	1999	2000	2001	2002	2003
Werkingsuitkeringen	92,60 %	92,25 %	91,77 %	90,86 %	87,73 %
TBS / TBS-fonds	2,24 %	2,79 %	3,34 %	4,40 %	6,01 %
Niet-centrale voorafnames (excl. TBS)	0,86 %	0,83 %	0,76 %	0,68 %	2,07 %
Centrale voorafnames (excl. TBS en excl. Controle)	4,29 %	4,13 %	4,13 %	4,07 %	4,19 %
Gloobaal budget	482.680.841	496.094.570	510.742.466	527.587.000	557.132.000

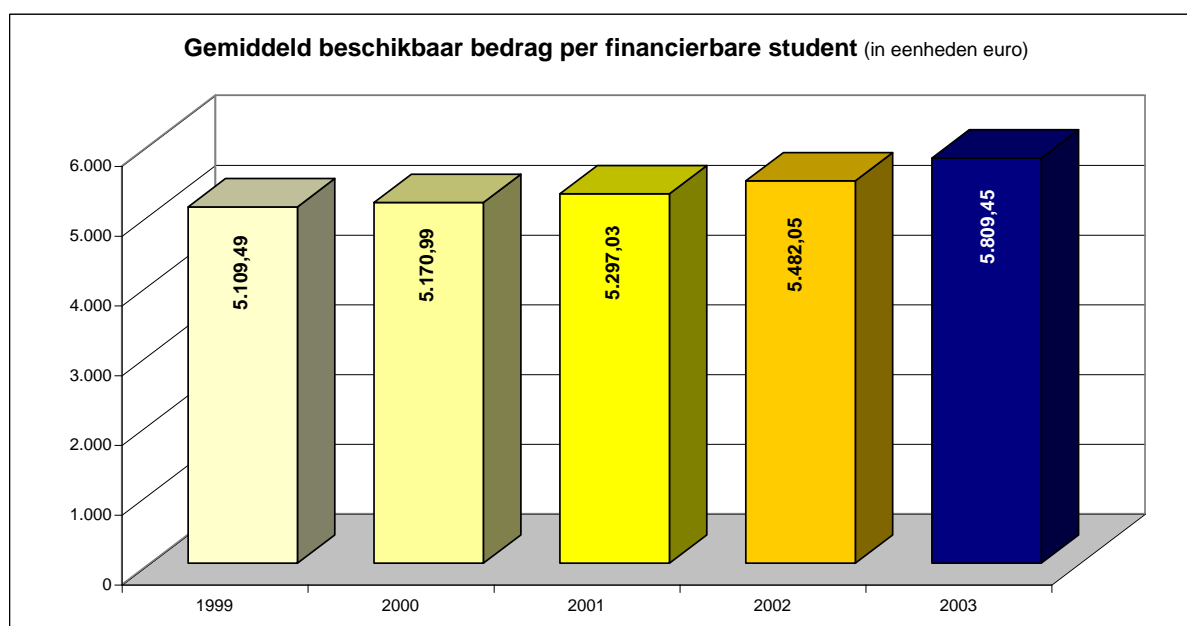
De werkingsuitkeringen zijn samengesteld uit 3 componenten: het historisch forfait (HF – art. 194 van het hogescholendecreet), de component op basis van de studentenpopulatie (art. 195) en de component op basis van de onderwijsbelastingseenheden (art. 193). Volgende tabel geeft de procentuele verdeling van de werkingsuitkeringen over deze 3 componenten in de periode 1999-2003. Conform met de decretale bepalingen daalt het historisch forfait ten voordele van de delen van de enveloppe die variëren met het aantal studenten en de onderwijsbelastingseenheden.

Componenten van de werkingsuitkeringen	Afkorting	1999	2000	2001	2002	2003
- historisch forfait	HF	24,30 %	19,18 %	18,95 %	18,80 %	18,66 %
- studenten (*)	S * BFS	15,14 %	16,16 %	16,21 %	16,24 %	16,27 %
- onderwijsbelastingseenheden	SOBE * BOBE	60,56 %	64,65 %	64,84 %	64,96 %	65,07 %
Werkingsuitkeringen = HF + (SOBE * BOBE) + (S * BFS)	W	446.977.598	457.645.482	468.729.691	479.342.792	488.779.023

(*) : 1996 tot 2000 : berekening op basis van gemiddeld aantal studenten 91-95
vanaf 2001 : berekening op basis van gemiddeld aantal studenten 96-00

2.2.4 Evolutie van het gemiddeld beschikbaar bedrag per student

Het budget dat de Vlaamse Regering ter beschikking stelt van de hogescholen kan worden gerelateerd aan het aantal studenten. Het bekomen resultaat is het gemiddeld beschikbaar bedrag per student⁵.



⁵ Het gemiddeld bedrag per financierbare student werd berekend door het globaal budget te delen door het aantal financierbare studenten op 1 februari van het betreffende jaar.

Uit vroeger gepubliceerde analyses bleek dat het gemiddeld beschikbaar bedrag per financierbare student daalde in de periode 1996-1998. Bovenstaande grafiek toont dat voor de periode 1999-2003 sprake is van een duidelijk stijgende tendens . Dit is hoofdzakelijk het resultaat van een jaarlijkse bijkomende input van middelen door de Vlaamse Regering.

Volgende tabel geeft de berekeningswijze van het gemiddeld beschikbaar bedrag per financierbare student.

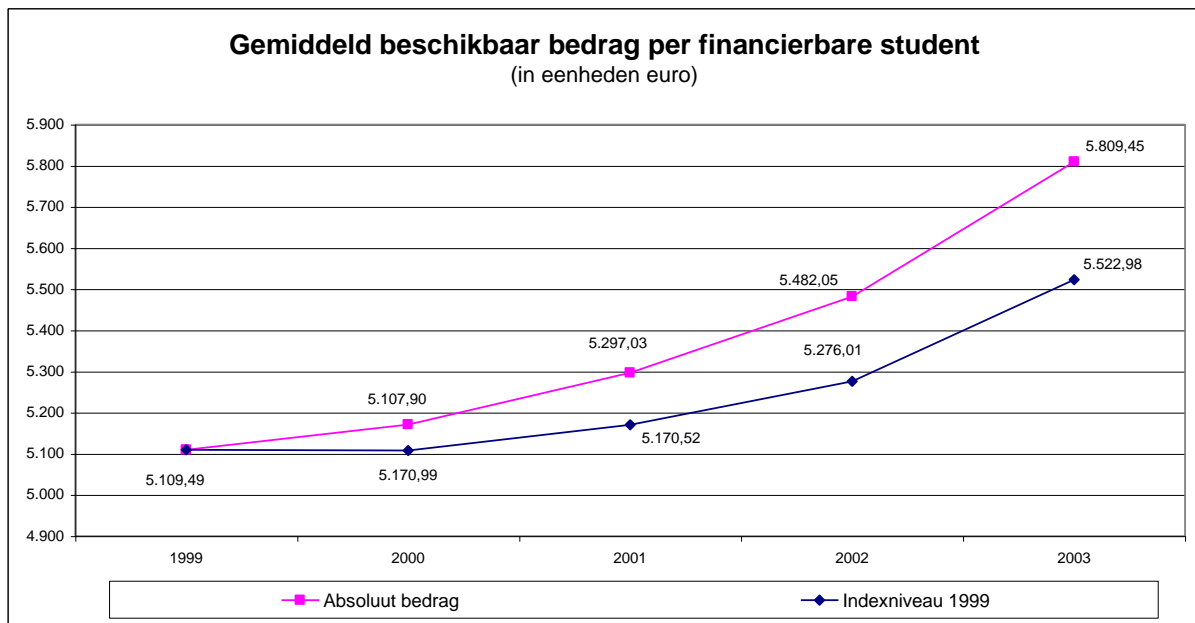
Globaal budget		Aantal financierbare studenten		Gemiddeld beschikbaar bedrag per student		
		Datum	Aantal	Absoluut	Jaarlijks groei%	Index 1999 = 100
1999	482.680.841	01-02-1999	94.467,5	5.109,49		100,0 %
2000	496.094.570	01-02-2000	95.938,0	5.170,99	+ 1,2 %	101,2 %
2001	510.742.466	01-02-2001	96.420,5	5.297,03	+ 2,4 %	103,7 %
2002	527.587.000	01-02-2002	96.239,0	5.482,05	+ 3,5 %	107,3 %
2003	557.132.000	01-02-2003	95.901,0	5.809,45	+ 6,0 %	113,7 %

Door de jaarlijks op de deelenveloppes toegepaste indexering te elimineren, kan de enveloppe ook uitgedrukt worden in constante waarden. In onderstaande tabellen werden op die manier de enveloppes herberekend naar respectievelijk 1996 en 1999. Vervolgens werd dit herberekende globaal budget gedeeld door het aantal financierbare studenten op 1 februari van het lopende jaar.

Globaal budget op indexniveau 1996		Aantal financierbare studenten		Gemiddeld beschikbaar bedrag per student		
		Datum	Aantal	Absoluut bedrag	Jaarlijks groei%	Index 1996 = 100
1996	453.241.320	01-02-1996	88.091,0	5.145,15		100,0 %
1997	453.111.598	01-02-1997	89.954,5	5.037,12	- 2,1 %	97,9 %
1998	451.760.150	01-02-1998	92.757,5	4.870,34	- 3,3 %	94,7 %
1999	466.108.033	01-02-1999	94.467,5	4.934,06	+ 1,3 %	95,9 %
2000	473.219.270	01-02-2000	95.938,0	4.932,55	- 0,0 %	95,9 %
2001	481.441.310	01-02-2001	96.420,5	4.993,14	+ 1,2 %	97,0 %
2002	490.342.438	01-02-2002	96.239,0	5.095,05	+ 2,0 %	99,0 %
2003	511.496.045	01-02-2003	95.901,0	5.333,58	+ 4,7 %	103,7 %

Globaal budget op indexniveau 1999		Aantal financierbare studenten		Gemiddeld beschikbaar bedrag per student		
		Datum	Aantal	Absoluut bedrag	Jaarlijks groei%	Index 1999 = 100
1999	482.680.841	01-02-1999	94.467,5	5.109,49		100,0 %
2000	490.041.805	01-02-2000	95.938,0	5.107,90	- 0,03 %	99,97 %
2001	498.544.402	01-02-2001	96.420,5	5.170,52	+ 1,2 %	101,2 %
2002	507.758.149	01-02-2002	96.239,0	5.276,01	+ 2,0 %	103,3 %
2003	529.659.672	01-02-2003	95.901,0	5.522,98	+ 4,8 %	108,1 %

Vroegere analyses wezen op een duidelijke erosie van het reële beschikbare budget per student. Deze erosie situeerde zich vooral in de jaren 1997 en 1998. Bovenstaande tabel toont duidelijk aan dat er sindsdien, als gevolg van de bijkomende input van middelen door de Vlaamse Regering, een herstelbeweging werd ingezet. Voor het eerst stijgt in 2003 het beschikbare budget per student, zelfs in constante termen, uit boven het niveau van 1996. De toekenning van een aantal nieuwe werkmiddelen in 2003 zorgde voor een flinke toename van het reële beschikbare budget maar dit ging ook gepaard met nieuwe opdrachten voor de hogescholen. Bovendien werd de effectief toegepaste indexering geëlimineerd en niet de reële inflatie. Er is derhalve enige voorzichtigheid geboden bij de interpretatie van bovenstaande gegevens.



Het gemiddeld beschikbaar bedrag per financierbare student kende in de periode 1999-2003, in absolute termen uitgedrukt, een beduidende groei. Het bedrag groeide in 2003 met 13,7 % t.o.v het bedrag in het referentiejaar 1999. De door de Vlaamse overheid in de beschouwde periode geleverde inspanningen komen het duidelijkst tot uiting wanneer het gemiddelde beschikbaar bedrag per financierbare student wordt omgerekend door de sinds 1999 toegepaste indexeringen te elimineren. Dan blijkt het reële beschikbare bedrag in 2003 met 8,1 % gestegen te zijn t.o.v. 1999.

3 Financiële analyse van de jaarrekeningen van de hogescholen

3.1 Consolidatie en vergelijkbaarheid

De financiële analyse werd uitgevoerd op de geconsolideerde⁶ gegevens van 21 hogescholen.

Op basis van deze financiële analyse worden per hogeschool enkele financiële kengetallen weergegeven. Dit moet de hogescholen toelaten hun financiële gegevens te vergelijken met die van andere hogescholen.

Ten aanzien van twee hogescholen dient daarbij een belangrijke rectificatie te worden geformuleerd. Bij het opstarten van de Arteveldehogeschool op 1 januari 2001 werden een aantal activa en passiva van de aan de fusie deelnemende hogescholen niet mee overgedragen aan de nieuwe vzw Arteveldehogeschool, maar wel aan de vzw patrimoniumvennootschap Frey. De waarden opgenomen in de beginbalans van de Arteveldehogeschool (toestand per 1/1/2001) waren dus geen loutere som van de waarden in de eindbalans van het boekjaar 2000.

Ook bij de opslorping van de Katholieke Hogeschool Brussel en van de IRIS Hogeschool Brussel door de Europese Hogeschool Brussel werden niet alle activa en passiva van de opgeslorpte hogescholen ingebracht. In die zin is de balans waarmee de Europese Hogeschool Brussel het boekjaar 2003 opende geen loutere som van de balansen waarmee de drie in de fusieoperatie betrokken hogescholen het boekjaar 2002 afsloten.

Om die reden werden de jaarrekeningen van de hogescholen die opgingen in de Arteveldehogeschool en in de fusieoperatie rond de Europese Hogeschool Brussel niet met terugwerkende kracht geconsolideerd. Dit gebeurde wel voor de hogescholen die in andere fusieoperaties betrokken waren.

⁶ Conform met de huidige regelgeving verstrekken de hogescholen geen informatie over de transacties die ze uitvoeren met andere hogescholen. Daardoor is het onmogelijk om de geconsolideerde financiële informatie te corrigeren voor de vorderingen en schulden of de opbrengsten en kosten die verband houden met verrichtingen tussen de hogescholen onderling. Deze onderlinge transacties blijven beperkt in omvang, daardoor geeft de geconsolideerde informatie toch een getrouw beeld van het vermogen en de financiële positie van de hogeschoolsector.

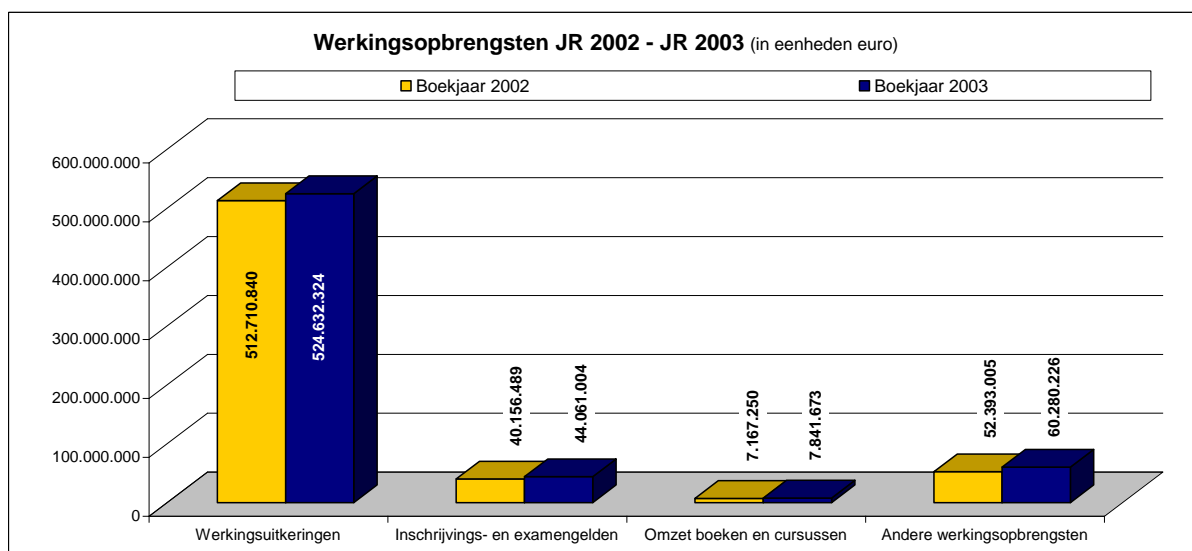
3.2 Geconsolideerde resultatenrekening

Geconsolideerde resultatenrekening (jaarrekeningen 1999 - 2000 - 2001 - 2002 - 2003, begroting 2003)							
	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
		1999	2000	2001	2002	2003	2003
<i>(in eenheden euro)</i>							
I. Werkingsopbrengsten	70/74	547.399.282	564.650.837	594.067.215	612.502.175	636.886.097	622.294.463
A.1. Werkingsuitkeringen (toelichting XII.A.)	700	465.572.543	481.720.040	498.132.095	512.710.840	524.632.324	523.751.061
A.2. Inschrijvings- en examengelden	701/2	33.083.233	35.957.787	38.441.459	40.156.489	44.061.004	42.118.307
A.3. Omzet boeken en cursussen	703	7.460.403	7.618.977	7.756.796	7.167.250	7.841.673	7.133.472
A.4. Sociale toelagen	704	0	0	694	0	0	0
B. Voorraadwijzigingen (toename +, afname -)	71	0	0	0	0	0	0
C. Geproduceerde vaste activa	72	47.224	64.080	68.468	74.591	70.870	70.000
D. Andere werkingsopbrengsten (toelichting XII.B)	74	41.235.879	39.289.953	49.667.702	52.393.005	60.280.226	49.221.623
II. Werkingskosten (-)	60/64	521.767.826	548.592.910	581.636.450	596.788.746	612.904.671	628.746.217
A. Verbruikte goederen	60	7.848.116	7.697.661	11.544.708	10.181.531	10.920.903	10.257.172
B. Diensten en diverse goederen	61	80.914.342	84.965.092	89.208.352	94.721.488	98.827.290	102.175.085
C. Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen (toelichting XII.C.2.)	62	401.608.346	418.893.727	441.603.921	462.337.798	471.971.796	483.599.203
D. Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, op immateriële en materiële vaste activa	630	23.852.404	27.234.528	30.057.730	34.546.899	35.898.234	38.645.395
E. Waardeverminderingen op voorraden en werkvorderingen (toevoegingen +, terugnemingen -) (toelichting XII.D)	631/4	128.282	107.802	288.628	164.085	388.771	42.137
F. Voorzieningen voor risico's en kosten (toevoegingen +, bestedingen en terugnemingen -) (toelichting XII.C.3. en E.)	635/7	5.129.771	7.544.889	7.237.613	(6.872.388)	(6.168.659)	(6.886.286)
G. Andere werkingskosten (toelichting XII.F.)	640/8	2.286.565	2.149.211	1.695.499	1.709.333	1.066.336	913.511
H. Als herstructureringskosten geactiveerde werkingskosten (-)	649	0	0	0	0	0	0
III. Werkingsoverschot/(werkingstekort)	70/64	25.631.455	16.057.927	12.430.765	15.713.429	23.981.426	(6.451.754)
IV. Financiële opbrengsten	75	6.144.043	9.423.250	11.073.390	12.063.296	12.987.214	11.264.058
A. Opbrengsten uit financiële vaste activa	750	133.364	35.945	294.438	0	0	0
B. Opbrengsten uit vlottende activa	751	2.851.613	4.976.948	5.680.047	5.029.554	4.656.361	3.575.408
C. Andere financiële opbrengsten (toelichting XIII.A.)	752/9	3.159.065	4.410.357	5.098.904	7.033.742	8.330.853	7.688.650
V. Financiële kosten (-)	65	2.579.828	3.271.195	3.329.489	3.862.664	2.704.317	3.659.946
A. Kosten van schulden (toelichting XIII.B.)	650	2.346.779	2.683.797	2.671.828	2.573.987	2.642.045	3.350.713
B. Waardeverminderingen op vlottende activa andere dan bedoeld onder II.E. (toevoegingen +, terugnemingen -) (toelichting XIII.C.)	651	17.880	115.147	225.310	836.576	(347.338)	101.000
C. Andere financiële kosten (toelichting XIII.E.)	652/9	215.169	472.251	432.350	452.101	409.610	208.233
VI. Overschot/(tekort) uit de gewone activiteiten	70/65	29.195.670	22.209.982	20.174.666	23.914.061	34.264.323	1.152.358
VII. Uitzonderlijke opbrengsten	76	1.204.618	9.369.369	5.298.454	1.949.966	1.845.914	1.553.314
VIII. Uitzonderlijke kosten (-)	66	490.187	1.134.862	2.498.517	2.563.143	526.339	258.170
IX. Overschot/(tekort) van het boekjaar	70/66	29.910.101	30.444.490	22.974.604	23.300.884	35.583.898	2.447.502

3.2.1 Geconsolideerde werkingsopbrengsten

3.2.1.1 Horizontale analyse: jaarrekening 2002 - 2003

De horizontale analyse heeft tot doel na te gaan hoe de financiële gegevens evolueerden in de tijd. De 21 hogescholen realiseerden in het boekjaar 2003 een geconsolideerde werkingsopbrengst van 636.886.097 EUR. De vergelijking van de (belangrijkste) rubrieken van de werkingsopbrengsten uit de geconsolideerde jaarrekeningen 2002 en 2003 wordt in onderstaande grafiek weergegeven.



Tijdens het boekjaar 2003 groeiden de geconsolideerde werkingsopbrengsten met 4 %. In absolute bedragen is dit een toename met 24.383.922 EUR (zie volgende tabel⁷). Het groeiritme van de werkingsopbrengsten versnelt in lichte mate t.o.v. de in 2002 gerealiseerde groei (+ 3,1 %).

Werkingsopbrengsten	Codes	Boekjaar	Boekjaar	JR03-JR02	JR03-JR02
		2002	2003	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>					
I. Werkingsopbrengsten	70/74	612.502.175	636.886.097	+ 24.383.922	+ 4,0 %
Werkingsuitkeringen	700	512.710.840	524.632.324	+ 11.921.484	+ 2,3 %
Inschrijvings- en examengelden	701/2	40.156.489	44.061.004	+ 3.904.515	+ 9,7 %
Omzet boeken en cursussen	703	7.167.250	7.841.673	+ 674.423	+ 9,4 %
Sociale toelagen	704	0	0	+ 0	VB = 0
Voorraadjwijzigingen (toename +, afname -)	71	0	0	+ 0	VB = 0
Geproduceerde vaste activa	72	74.591	70.870	- 3.721	- 5,0 %
Andere werkingsopbrengsten	74	52.393.005	60.280.226	+ 7.887.221	+ 15,1 %

De hoofdbron van de werkingsopbrengsten, nl. de “Werkingsuitkeringen” neemt, in absolute termen, het leeuwenaandeel van deze toename voor haar rekening. De hogescholen realiseerden de meeropbrengst hoofdzakelijk bij de “Werkingsuitkeringen envelope (HF-BFS-BOBE)” en bij de nieuw toegekende middelen (academisering, aanvullende middelen en ELEKTRON). De opbrengsten m.b.t. “Terugbetaling TBS 55+ ov” vallen daarentegen sterk terug (- 4.436.145 EUR). Dit is een rechtstreeks gevolg van de afbouw van het betrokken stelsel. Ook de opbrengsten uit “Terugbetaling kiné” kenden een sterke terugval (- 1.681.290 EUR). De betrokken personeelsleden worden sinds september 2002 immers betaald via het centraal fonds i.p.v. via de individuele hogescholen. Het beperkte bedrag dat in de geconsolideerde resultatenrekening voor 2003 terug te vinden is had betrekking op het verschuldigde vakantiegeld. Ook de opbrengsten van “extra werkingsuitkeringen” daalden sterk (- 395.977 EUR). Dit is evenwel het gevolg van de in art. 180 van het hogescholendecreet voorziene afbouw van deze middelen.

⁷ JR = jaarrekening, BG = begroting, VB = vorig boekjaar

De tijdens een academiejaar ontvangen inschrijvingsgelden hebben betrekking op twee kalenderjaren en dienen bijgevolg ook deels overgedragen te worden naar het volgende boekjaar. De meeste hogescholen passen deze gedeeltelijke overdracht trouwens ook toe op de ontvangen examengelden. Bij de beoordeling van de evolutie van deze opbrengsten voor het boekjaar 2003 dient dan ook uitgegaan te worden van de studentenpopulatie in de academiejaren 2002-2003 en 2003-2004. De daling in het academiejaar 2002-2003 wordt grotendeels gecompenseerd door het herstel in het academiejaar 2003-2004. Per saldo zal het aantal studenten een licht negatieve invloed gehad hebben op de in 2003 geboekte opbrengsten. Niettemin stijgen deze opbrengsten met 9,7 % t.o.v. van het boekjaar 2002. Uiteraard zijn er ook hogescholen die met een daling van deze opbrengsten geconfronteerd worden. De hogescholen geven diverse verklaringen voor de globale toename :

- toename van het aantal studenten in de reguliere maar ook in de voortgezette opleidingen;
- verhoging van de inschrijvingsgelden (o.m. door indexatie);
- groter aandeel van de niet-beursstudenten in de totale populatie.

De "Omzet boeken en cursussen" stijgt in vergelijking met het boekjaar 2002 met 9,4 %. Deze toename is een logisch gevolg van de stijging van de studentenpopulatie (de gedeeltelijke overdracht naar het volgende kalenderjaar is op deze opbrengsten immers niet van toepassing) maar wordt anderzijds afgeremd door de tendens tot uitbesteding van boeken- en cursusverkoop. Hogescholen die hun boeken- en cursusverkoop uitbesteden nemen enkel hun commissie op de omzet op in de opbrengsten. Uiteraard beïnvloedt de beslissing tot uitbesteding ook de kosten van "Verbruikte goederen" (zie 3.2.2.1).

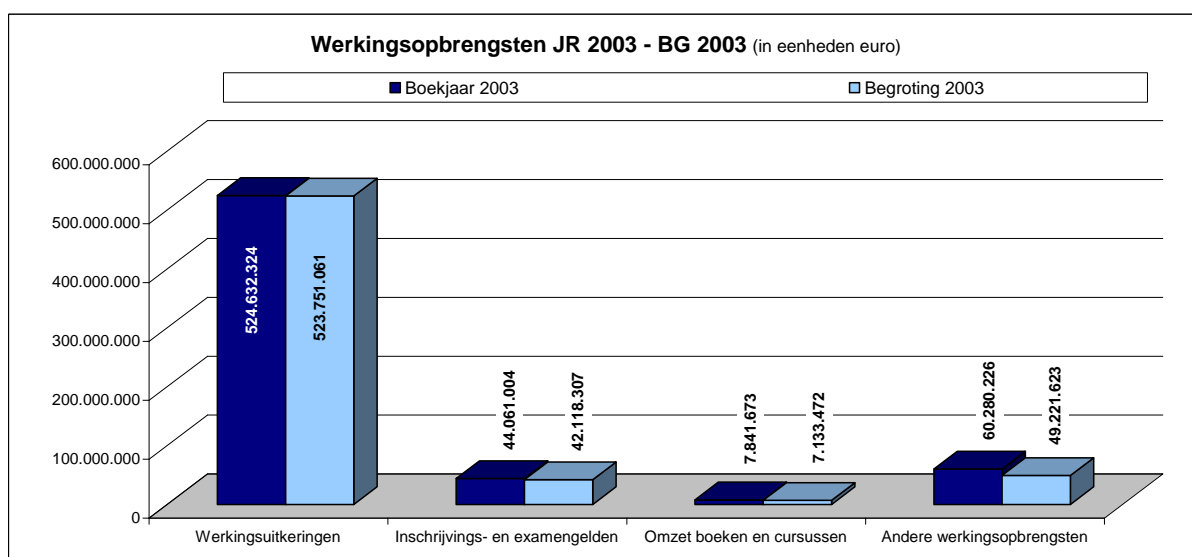
Op geconsolideerde basis nemen de "Andere werkingsopbrengsten" tijdens het boekjaar 2003 toe met 15,1% t.o.v. het boekjaar 2002. Deze rubriek omvat een ruime verscheidenheid aan opbrengsten (PWO-middelen, bepaalde subsidies, verkopen van pedagogisch materiaal, nevenactiviteiten, huuropbrengsten, giften, allerhande doorgerekende kosten...). Nochtans zien niet alle hogescholen deze opbrengstencategorie toenemen. De hogescholen waar dit wel het geval is formuleren vaak dezelfde verklaringen :

- hogere opbrengsten uit maatschappelijke dienstverlening;
- de toekenning van structurele PWO-middelen;
- toename van het aantal naar andere rechtspersonen gedetacheerde personeelsleden en de daaruit voortvloeiende kostenverrekening;
- toename van de opbrengsten uit projecten.

3.2.1.2 Horizontale analyse: begroting 2003 – jaarrekening 2003

Bij het opstellen van de begroting maken de hogescholen meestal een voorzichtige raming van de opbrengsten. Deze werkwijze resulteert jaarlijks in hogere geconsolideerde werkingsopbrengsten in de jaarrekening t.o.v. de geraamde werkingsopbrengsten. In het boekjaar 2003 is dezelfde tendens vast te stellen. De geconsolideerde werkingsopbrengsten liggen 2,3 % boven de gebudgetteerde werkingsopbrengsten. Vorig boekjaar bedroeg de onderschatting van de opbrengsten slechts 1,7 %.

Werkingsopbrengsten	Codes	Boekjaar	Begroting	JR03-BG03	JR03-BG03
		2003	2003	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>					
I. Werkingsopbrengsten	70/74	636.886.097	622.294.463	+ 14.591.634	+ 2,3 %
Werkingsuitkeringen	700	524.632.324	523.751.061	+ 881.263	+ 0,2 %
Inschrijvings- en examengelden	701/2	44.061.004	42.118.307	+ 1.942.697	+ 4,6 %
Omzet boeken en cursussen	703	7.841.673	7.133.472	+ 708.201	+ 9,9 %
Sociale toelagen	704	0	0	+ 0	BG = 0
Voorraadwijzigingen (toename +, afname -)	71	0	0	+ 0	BG = 0
Geproduceerde vaste activa	72	70.870	70.000	+ 870	+ 1,2 %
Andere werkingsopbrengsten	74	60.280.226	49.221.623	+ 11.058.603	+ 22,5 %



De “Werkingsuitkeringen” werden in de begroting vrij nauwkeurig ingeschat. De reële werkingskosten zijn amper 0,2 % hoger dan in de begroting 2003 voorzien was. De hier gerealiseerde meeropbrengsten (+ 881.263 EUR) maken amper 6 % uit van de in het totaal gerealiseerde meeropbrengsten.

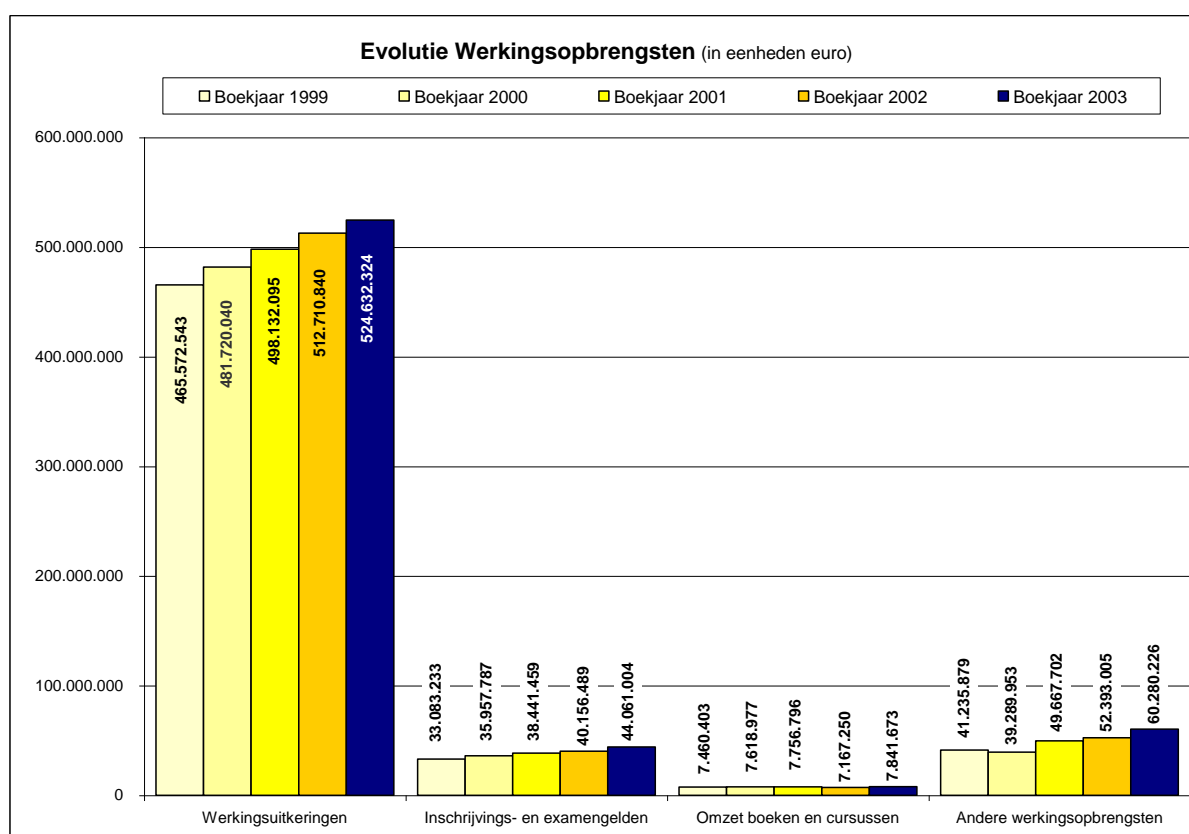
De hogere opbrengsten uit inschrijvings- en examengelden worden door de hogescholen toegeschreven aan de voorzichtige raming bij de begrotingsopmaak. Deze rubriek staat eveneens voor 13 % van de gerealiseerde meeropbrengsten.

De omzet boeken en cursussen is ongeveer 10 % hoger dan geraamd in de begroting 2003. Bij de begrotingsopstelling werd uitgegaan van een voorzichtige raming van het aantal studenten. Deze factor vormt, net zoals bij de raming van de opbrengsten uit inschrijvings- en examengelden, de basis van waaruit deze opbrengsten berekend worden. Bepaalde hogescholen geven ook aan dat de voorziene uitbesteding van de verkoop van boeken en cursussen niet volledig doorgegaan is.

De voorzichtige ingesteldheid van de hogescholen bij het begroten van de werkingsopbrengsten is vooral te merken in de raming van de "Andere werkingsopbrengsten". Deze brengen 22,5 % meer op dan in de begroting voorzien. Deze extra werkingsopbrengsten (11.058.603 EUR) vertegenwoordigen ongeveer 76 % van de totale meeropbrengsten. Door het eenmalige karakter van een deel van de activiteiten en de onzekerheid verbonden aan het binnenhalen van projecten (i.v.m. maatschappelijke dienstverlening of wetenschappelijk onderzoek) worden deze opbrengsten, door het merendeel van de hogescholen, elk jaar te laag gebudgetteerd. De toename van deze opbrengsten (bv. via het doorrekenen van bepaalde kosten) moet echter gezien worden in combinatie met de toename van bepaalde kosten. Deze extra opbrengsten vertalen zich daarom niet noodzakelijk in een beter werkingsresultaat.

3.2.1.3 Horizontale analyse: jaarrekening 1999 - 2003

De evolutie – in de periode 1999-2003 – van de vier belangrijkste componenten van de werkingsopbrengsten wordt hieronder grafisch voorgesteld:



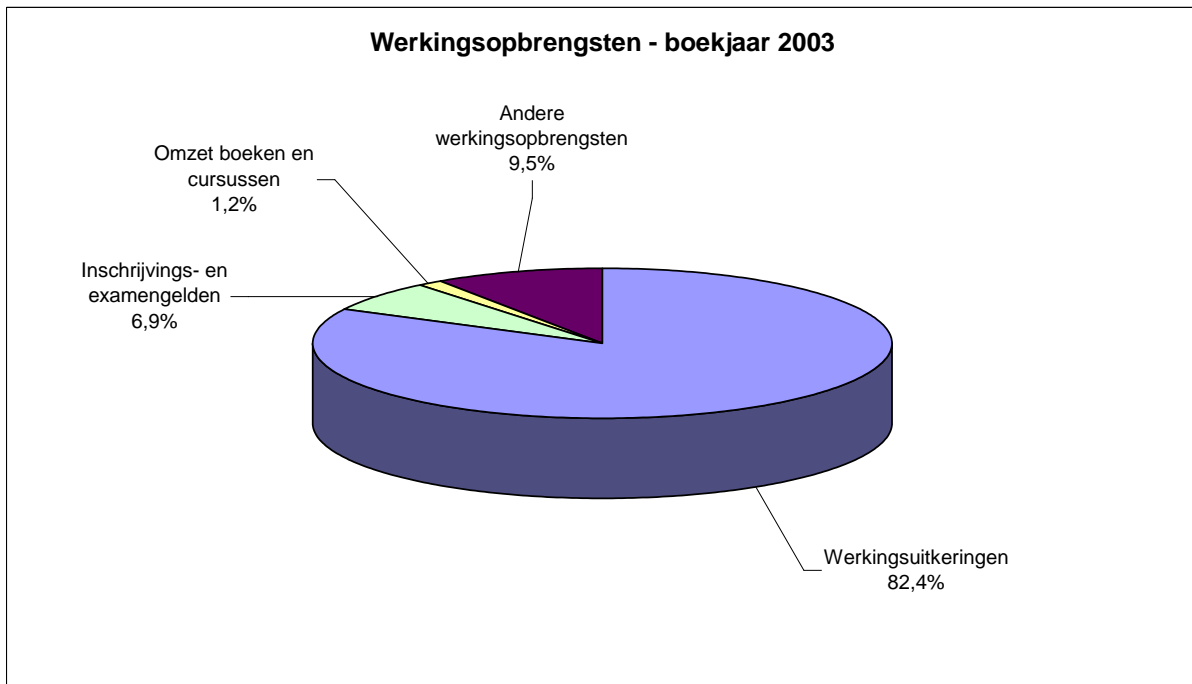
Werkingsopbrengsten	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
		1999	2000	2001	2002	2003
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>						
I. Werkingsopbrengsten	70/74	547.399.282	564.650.837	594.067.215	612.502.175	636.886.097
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 17.251.556	+ 29.416.377	+ 18.434.960	+ 24.383.922
Jaarlijks groeipercentage			+ 3,2 %	+ 5,2 %	+ 3,1 %	+ 4,0 %
Index: 1999 = 100			103,2	108,5	111,9	116,3
A.1. Werkingsuitkeringen	700	465.572.543	481.720.040	498.132.095	512.710.840	524.632.324
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 16.147.497	+ 16.412.054	+ 14.578.745	+ 11.921.484
Jaarlijks groeipercentage			+ 3,5 %	+ 3,4 %	+ 2,9 %	+ 2,3 %
Index: 1999 = 100			103,5	107,0	110,1	112,7
A.2. Inschrijvings- en examengelden	701/2	33.083.233	35.957.787	38.441.459	40.156.489	44.061.004
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 2.874.554	+ 2.483.673	+ 1.715.030	+ 3.904.515
Jaarlijks groeipercentage			+ 8,7 %	+ 6,9 %	+ 4,5 %	+ 9,7 %
Index: 1999 = 100			108,7	116,2	121,4	133,2
A.3. Omzet boeken en cursussen	703	7.460.403	7.618.977	7.756.796	7.167.250	7.841.673
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 158.574	+ 137.819	- 589.546	+ 674.423
Jaarlijks groeipercentage			+ 2,1 %	+ 1,8 %	- 7,6 %	+ 9,4 %
Index: 1999 = 100			102,1	104,0	96,1	105,1
D. Andere werkingsopbrengsten	74	41.235.879	39.289.953	49.667.702	52.393.005	60.280.226
Jaarlijkse absolute mutatie			- 1.945.926	+ 10.377.750	+ 2.725.303	+ 7.887.221
Jaarlijks groeipercentage			- 4,7 %	+ 26,4 %	+ 5,5 %	+ 15,1 %
Index: 1999 = 100			95,3	120,4	127,1	146,2

De horizontale analyse van de werkingsopbrengsten van de 5 voorbije boekjaren leidt tot volgende vaststellingen:

- ◆ De geconsolideerde werkingsopbrengsten groeien jaarlijks aan. T.o.v. het boekjaar 1999 namen de werkingsopbrengsten toe met 16,3 %.
- ◆ In absolute bedragen is de groei van de werkingsuitkeringen de belangrijkste bron van meeropbrengsten. Deze werden enerzijds gerealiseerd door de jaarlijkse indexering van de enveloppe en anderzijds via de bijkomende input van financiële middelen door de Vlaamse Regering.
- ◆ T.o.v. het boekjaar 1999 stegen de opbrengsten uit inschrijvings- en examengelden met 33,2 %. De stijging van het aantal hogeschoolstudenten, de verhoging van de inschrijvingsgelden in sommige hogescholen en de indexering ervan kunnen deze groei verklaren.
- ◆ De “Omzet boeken en cursussen” groeide in de beschouwde periode met 5,1 %. De in 2003 herstelde groei van deze opbrengsten is een beetje onverwacht. In de geconsolideerde jaarrekening 2002 werd immers een daling vastgesteld. Deze kon toegeschreven worden aan de daling van het aantal studenten, maar vooral ook aan de ingezette tendens om de verkoop van boeken en cursussen uit te besteden. Het doorzetten van deze tendens werd in de begrotingsdossiers trouwens herhaaldelijk in het vooruitzicht gesteld. Blijkbaar heeft de uitvoering van dit voornemen vertraging opgelopen en kon de aangroei van het studentenaantal zich verder vertalen in een omzetgroei.
- ◆ In de periode 1999-2003 was de component “Andere werkingsopbrengsten” de snelst groeiende bron van geconsolideerde werkingsopbrengsten. In de beschouwde periode steeg deze opbrengst met 46,2 %. Voor de hogescholen was dit een belangrijke bron van bijkomende werkingsmiddelen, waar echter vaak ook bijkomende kosten tegenover stonden. Enkel in het boekjaar 2000 kende de opbrengst ervan een terugval.

3.2.1.4 Verticale analyse: jaarrekening 2003

De hogescholen realiseren de geconsolideerde werkingsopbrengsten hoofdzakelijk met de opbrengsten van 4 rubrieken. De financiële middelen die de hogescholen ontvangen van de overheid (werkingsuitkeringen) blijven de belangrijkste opbrengstenbron. Ten opzichte van het vorige boekjaar vallen er in 2003 slechts minimale verschuivingen in het aandeel van de diverse opbrengstenrubrieken vast te stellen. Zo daalde het aandeel van de “Werkingsuitkeringen” licht ten voordele van het aandeel van “Inschrijvings- en examengelden” en van de “Andere werkingsopbrengsten”.



3.2.1.5 Verticale analyse: jaarrekening 1999 - 2003

De structuuranalyse van de geconsolideerde werkingsopbrengsten toont een dalend aandeel voor de “Werkingsuitkeringen” en in mindere mate ook voor de “Omzet boeken en cursussen”. Beide opbrengsten volgen het stijgingsritme van de totale werkingsopbrengsten niet. Voor de opbrengsten uit de verkoop van boeken en cursussen moet het dalend aandeel vooral toegeschreven worden aan de tendens om de verkoop ervan uit te besteden. Het opbrengstaandeel van de “Inschrijvings- en examengelden” en van de “Andere werkingsopbrengsten” groeide in de periode 1999-2003. De toename van het aandeel van de rubriek “Inschrijvings- en examengeld” kan op het eerste gezicht minimaal lijken (van 6,0 % in 1999 tot 6,9 % in 2003), verhoudingsgewijze is het aandeel ervan wel met 15 % in belang gestegen. De bijdrage van de studenten in de financiering van de werking van de hogescholen wordt bijgevolg alsmaar belangrijker. Het groeiend aandeel van de “Andere werkingsopbrengsten” is deels toe te schrijven aan de toekenning van de structurele PWO-middelen. Het overige deel van de aangroei kan niet zomaar toegeschreven worden aan de door de hogescholen geleverde inspanningen om derde geldstromen te creëren en/of uit te breiden, aangezien hierin ook heel wat doorgerekende kosten (o.a. voor gedetacheerde personeelsleden) zitten.

Werkingsopbrengsten	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
Verticale analyse - % aandeel in de Werkingsopbrengsten		1999	2000	2001	2002	2003	2003
I. Werkingsopbrengsten	70/74	547.399.282	564.650.837	594.067.215	612.502.175	636.886.097	622.294.463
Werkingsuitkeringen	700	85,1 %	85,3 %	83,9 %	83,7 %	82,4 %	84,2 %
Inschrijvings- en examengelden	701/2	6,0 %	6,4 %	6,5 %	6,6 %	6,9 %	6,8 %
Omzet boeken en cursussen	703	1,4 %	1,3 %	1,3 %	1,2 %	1,2 %	1,1 %
Sociale toelagen	704	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Voorraadwijzigingen (toename +, afname -)	71	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Geproduceerde vaste activa	72	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Andere werkingsopbrengsten	74	7,5 %	7,0 %	8,4 %	8,6 %	9,5 %	7,9 %

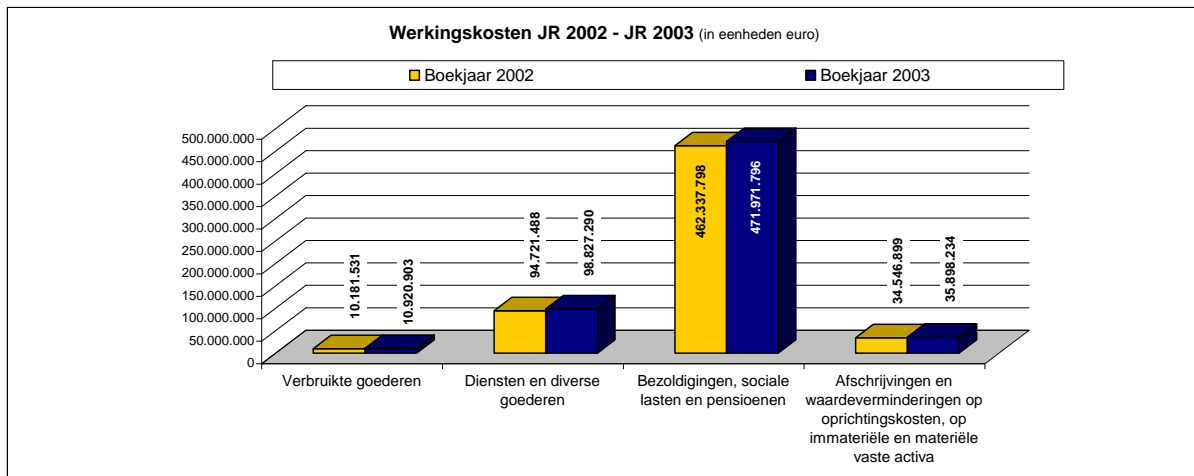
3.2.1.6 Verticale analyse: begroting 2003 – jaarrekening 2003

De samenstelling van de werkingsopbrengsten in de jaarrekening 2003 benadert de begrote structuur van de werkingsopbrengsten. De verticale analyse toont een lichte overschatting van het begrote aandeel van de “Werkingsuitkeringen” en een onderschatting van het gebudgetteerde aandeel van de “Andere werkingsopbrengsten”, van de “Omzet boeken en cursussen” en van de “Inschrijvings- en examengelden”.

3.2.2 Geconsolideerde werkingskosten⁸

3.2.2.1 Horizontale analyse: jaarrekening 2002 - 2003

Tijdens het boekjaar 2003 maakten de 21 hogescholen 612.904.671 EUR werkingskosten. Voor de 4 belangrijkste kostenrubrieken wordt in onderstaande grafiek een vergelijking gemaakt tussen de werkelijke kost opgenomen in de geconsolideerde resultatenrekening 2002 en 2003.



Tijdens het boekjaar 2003 stegen de werkingskosten met 2,7 % of 16.115.925 EUR. De toename van de werkingskosten situeert zich in alle belangrijke rubrieken. De grootste kostenpost, de bezoldigingen, kende de grootste absolute groei maar het groeiritme ervan was lager dan dit van de totale werkingskosten.

⁸ Een aantal oorspronkelijke inrichtende machten bleven eigenaar van de gebouwen en stellen bijvoorbeeld d.m.v. een “gebruiksovereenkomst om niet” deze gebouwen ter beschikking van de nieuwe hogeschool. Dit leidt tot een onderschatting van de afschrijvingskosten en/of de huurkosten opgenomen in de resultatenrekeningen.

Werkingskosten	Codes	Boekjaar	Boekjaar	JR03-JR02	JR03-JR02
		2002	2003	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>					
II. Werkingskosten	60/64	596.788.746	612.904.671	+ 16.115.925	+ 2,7 %
A. Verbruikte goederen	60	10.181.531	10.920.903	+ 739.372	+ 7,3 %
B. Diensten en diverse goederen	61	94.721.488	98.827.290	+ 4.105.802	+ 4,3 %
C. Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	62	462.337.798	471.971.796	+ 9.633.998	+ 2,1 %
D. Afschrijvingen en waardevermind. op OPK, IMVA en MVA	630	34.546.899	35.898.234	+ 1.351.335	+ 3,9 %
E. Waardeverminderingen op voorraden en werkingsvord.	631/4	164.085	388.771	+ 224.686	+ 136,9 %
F. Voorzieningen voor risico's en kosten	635/7	(6.872.388)	(6.168.659)	+ 703.729	+ 10,2 %
G. Andere werkingskosten	640/8	1.709.333	1.066.336	- 642.997	- 37,6 %
H. Als herstructureringskosten geactiveerde werkingskosten	649	0	0	+ 0	VB = 0

De kosten voor "Verbruikte goederen" hebben in hoofdzaak betrekking op de aankoop van grondstoffen voor verwerking in de cafetaria's en cursusdiensten, en op aankoop van goederen voor doorverkoop (winkelverkoop). Deze kosten groeiden met 7,3 % t.o.v. het vorige boekjaar. Een eenduidige verklaring hiervoor kan moeilijk aangegeven worden. Enerzijds steeg het aantal studenten en werden er prijsverhogingen doorgevoerd. Anderzijds was er in bepaalde hogescholen een tendens aanwezig om juist deze activiteiten af te stoten (cfr uitbesteding van de verkoop van boeken en cursussen).

Niettegenstaande bepaalde hogescholen de kosten voor "Diensten en diverse goederen" konden reduceren, groeiden de geconsolideerde kosten aan met 4,3 %. De toename van de kosten wordt toegeschreven aan de geleverde inspanningen op het vlak van academisering, extra kosten gelieerd aan projecten van maatschappelijke dienstverlening en wetenschappelijk onderzoek, hogere budgetten voor communicatie, public relations, en organisatie van studiereizen in eigen beheer, hogere canon omwille van nieuw afgesloten erfpachtovereenkomsten, stijgende kosten voor onderhoud en herstellingen van de gebouwen,...

De kosten voor "Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen" groeiden tijdens het boekjaar 2003 o.a. door de uitbreiding van het personeelsbestand (althans bij het administratief-technisch personeel), de loonindexering, de toekenning van de biënnales en de loonsverhoging vanaf juni 2003 in uitvoering van CAO VI. De aangroei werd zowel bij de "Bezoldigingskosten Departement Onderwijs" als bij de bezoldigingskosten die de hogeschool zelf rechtstreeks betaalt, vastgesteld.

De jaarlijkse investeringsinspanningen resulteren in een toename van de afschrijvingskosten. Om de toename van de afschrijvingskosten te verklaren dient niet alleen rekening gehouden te worden met het investeringsvolume in 2003 (68.145.373 EUR), maar ook met de investeringsmix. De aard van de investeringen is immers bepalend voor het al of niet afschrijven en voor het toe te passen afschrijvingsritme.

Aangezien de som van de werkingsvorderingen en van de voorraden in de geconsolideerde balans hoger ligt dan in 2002, kan het geen verwondering wekken dat de geboekte waardeverminderingen op voorraden en werkingsvorderingen in 2003 duidelijk (+ 224.686 EUR of + 239,9 %) hoger waren dan in het vorige boekjaar.

De ontwikkeling van de geconsolideerde kosten voor “Voorzieningen voor risico’s en kosten” wordt nog steeds gedetermineerd door het verloop van de voorzieningen voor pensioenen. Na 1 januari 2002⁹ konden de personeelsleden niet meer in het TBS 55+ ov-stelsel stappen. Extra toevoegingen aan deze voorziening kunnen alleen nog betrekking hebben op de actualisatie van de raming van de toekomstige lasten van dit stelsel. Deze wogen echter niet op tegen geboekte aanwendungen van voorheen aangelegde voorzieningen. De toevoegingen en de aanwendungen bij de voorziening voor grote herstellings- en onderhoudswerken compenseerden elkaar grotendeels zodat er per saldo slechts een lichte verhoging van deze rubriek optrad. Bij de overige voorzieningen voor risico’s en kosten waren de aanwendungen en terugnemingen duidelijk belangrijker dan de toevoegingen. Ongetwijfeld heeft de vraag vanwege het commissariaat om de in het verleden gevormde voorzieningen aan een kritisch onderzoek op hun noodzakelijkheid te onderwerpen, ook in 2003 nagewerkt. Voor een aantal van de gevormde voorzieningen diende vastgesteld te worden dat er geen grond voor het behoud ervan bestond. Het geheel van de voorzieningen oefende dan ook, net zoals vooraf boekjaar, een matigende invloed op de geconsolideerde werkingskosten. Gezien het uitdovende karakter van het TBS 55+ ov-stelsel mag verwacht worden dat dit effect in de komende jaren zal wegebben.

De “Andere werkingskosten” daalden vrij sterk in vergelijking met vorig boekjaar (-37,6 %). Deze daling is toe te schrijven aan een veelheid van factoren, waarvan de daling van belastingen en taksen (- 138.122 EUR) misschien de meest in het oog springende is .

3.2.2.2 Horizontale analyse: begroting 2003 – jaarrekening 2003

Het gebudgetteerde en geconsolideerde bedrag van de werkingskosten benadert het reële geconsolideerde kostenbedrag. Het werkelijke kostenbedrag is 2,5 % lager dan het geraamde bedrag, in absolute bedragen stemt dit overeen met een minkost van 15.841.546 EUR. Het valt niet uit te maken in welke mate dit moet toegeschreven worden aan de voorzichtige begrotingsopstelling (ramen van maximale kosten), dan wel aan een zuinig beleid bij de uitvoering van de begroting. Wel moet er vastgesteld worden dat de het bedrag van de niet bestede, doch in de begroting voorziene kosten, opgelopen is in vergelijking met vorig boekjaar (bedroeg in 2002 8.156.737 EUR of 1,3 % van de begrote werkingskosten).

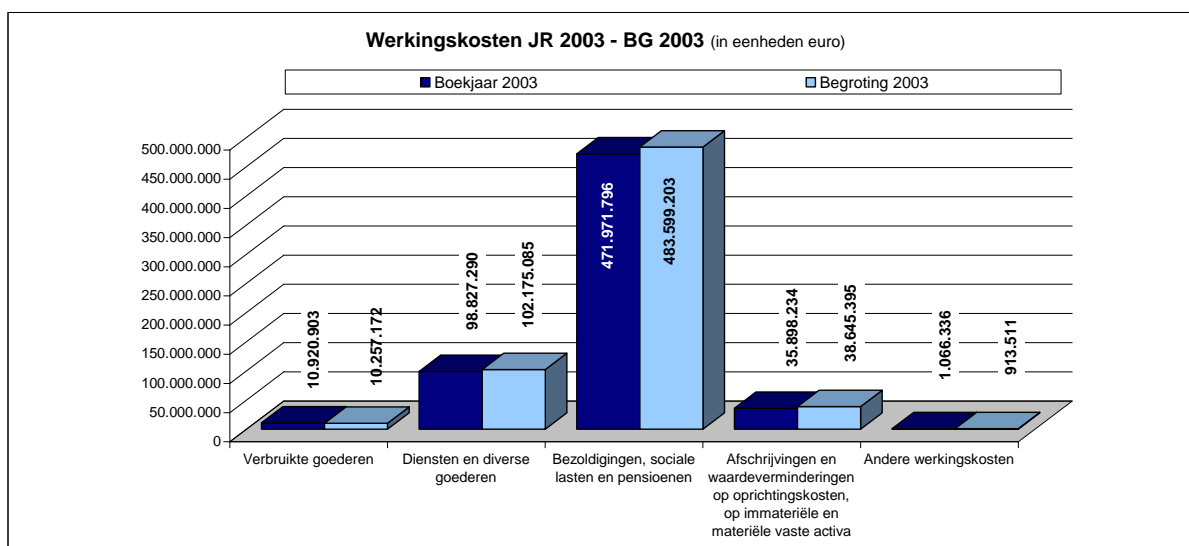
IWerkingskosten	Codes	Boekjaar	Begroting	JR03-BG03	JR03-BG03
		2003	2003	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>(in eenheden euro)</i>					
II. Werkingskosten	60/64	612.904.671	628.746.217	- 15.841.546	- 2,5 %
A. Verbruikte goederen	60	10.920.903	10.257.172	+ 663.731	+ 6,5 %
B. Diensten en diverse goederen	61	98.827.290	102.175.085	- 3.347.795	- 3,3 %
C. Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	62	471.971.796	483.599.203	- 11.627.407	- 2,4 %
D. Afschrijvingen en waardevermind. op OPK, IMVA en MVA	630	35.898.234	38.645.395	- 2.747.161	- 7,1 %
E. Waardeverminderingen op voorraden en werkingsvord.	631/4	388.771	42.137	+ 346.634	+ 822,6 %
F. Voorzieningen voor risico's en kosten	635/7	(6.168.659)	(6.886.286)	+ 717.627	+ 10,4 %
G. Andere werkingskosten	640/8	1.066.336	913.511	+ 152.825	+ 16,7 %
H. Als herstructureringskosten geactiveerde werkingskosten	649	0	0	+ 0	BG = 0

De budgetoverschrijdingen die bij bepaalde rubrieken optraden zijn eerder beperkt in omvang. Het budget voor verbruikte goederen werd overschreden met 663.731 EUR. De toename van het aantal studenten, de vertraagde uitvoering van de in het vooruitzicht gestelde uitbesteding van boeken- en cursusverkoop kunnen hiervoor een mogelijke verklaring bieden.

⁹ De personeelsleden die op 31 december 2001 aan de voorwaarden voldeden konden (uiterlijk) 1 januari 2002 instappen in het TBS 55+ ov-stelsel.

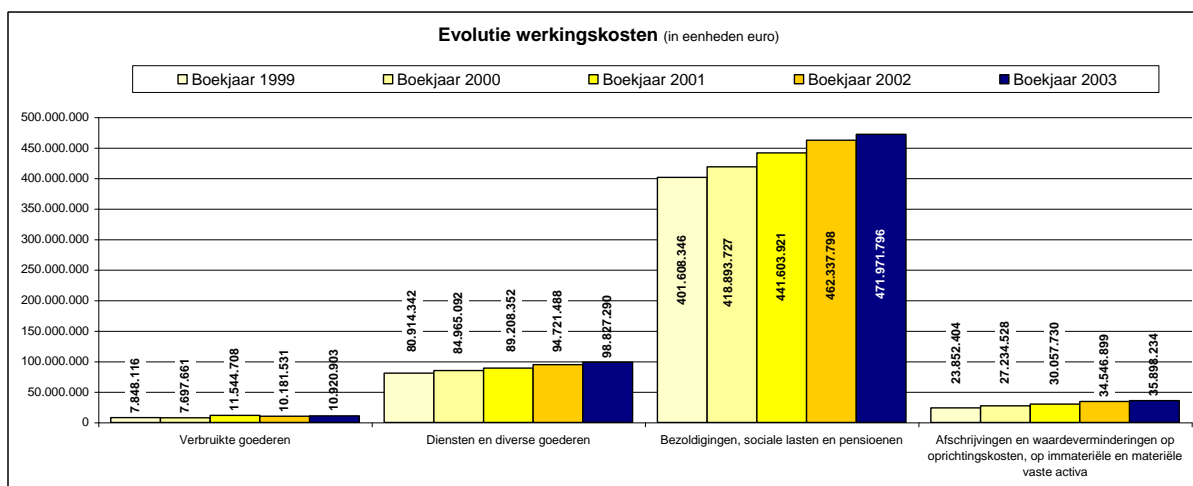
Waardeverminderingen op voorraden en werkingsvorderingen zijn moeilijk begrootbaar. De problemen komen immers meestal pas na de begrotingsopstelling aan de oppervlakte. Budgetoverschrijdingen zijn hier dan ook vrij logisch. Ook bij het begroten van voorzieningen wordt men met dit probleem geconfronteerd. De noodzaak tot het aanleggen van bepaalde voorzieningen komt vaak pas tot uiting nadat de begroting is opgesteld. Ook vertragingen in de uitvoering van de begrote onderhouds- en herstellingswerken hebben eenzelfde effect.

Bij de belangrijkste werkingskosten werden de begrote bedragen echter niet integraal besteed. Zo werd er 11.627.407 EUR minder besteed aan bezoldigingskosten (- 2,4 %) dan begroot. Dit is een traditioneel weerkerende vaststelling. Relatief bekeken blijft dit een beperkte afwijking, die toegepast op de globale bezoldigingskost een belangrijke afwijking in absolute termen oplevert. Wel moet vastgesteld worden dat de procentuele onderbesteding opgelopen is t.o.v. het vorige boekjaar (- 2,4% t.o.v. -1,3 % in 2002). Al even klassiek is de besparing op kosten van "Afschrijvingen en waardeverminderingen". Begrote investeringsprojecten lopen wel vaker vertraging op in hun uitvoering waardoor de afschrijvingen pas later dan voorzien in de begroting, beginnen te lopen. Aangezien de begrote "Andere werkingsopbrengsten" in sterke mate het begrote bedrag overschreden, kan de onderbesteding bij de rubriek "Diensten en diverse goederen" enige verwondering wekken. Tussen beide rubrieken bestaat immers een duidelijke link. Of meerdere hogescholen hebben in 2003 terzake een bezuinigingsbeleid gevoerd, of deze rubriek werd duidelijk te hoog begroot.



3.2.2.3 Horizontale analyse: jaarrekening 1999 - 2003

De totale werkingskosten stegen van 1999 t.e.m. 2003 elk boekjaar. Vanaf 2002 is het groeiritme van de werkingskosten duidelijk vertraagd. De matige toename in 2003 (+ 2,7 %) is in hoofdzaak toe te schrijven aan de beheerste toename van de bezoldigingskosten (+ 2,1 %). De evolutie van de 4 belangrijkste kostenrubrieken wordt hieronder grafisch weergegeven.



Net zoals in het boekjaar 2002, hebben de voorzieningen een milderende invloed gehad op het geheel van de werkingskosten. De invloed ervan is evenwel reeds een beetje gedaald. In de komende jaren zal dit milderend effect versneld verdwijnen en zullen de werkingskosten mogelijk een hoger groeiritme kennen.

Werkingskosten	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
		1999	2000	2001	2002	2003
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>						
II. Werkingskosten	60/64	521.767.826	548.592.910	581.636.450	596.788.746	612.904.671
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 26.825.084	+ 33.043.539	+ 15.152.296	+ 16.115.925
Jaarlijks groeipercentage			+ 5,1 %	+ 6,0 %	+ 2,6 %	+ 2,7 %
Index: 1999 = 100			105,1	111,5	114,4	117,5
A. Verbruikte goederen	60	7.848.116	7.697.661	11.544.708	10.181.531	10.920.903
Jaarlijkse absolute mutatie			- 150.455	+ 3.847.047	- 1.363.177	+ 739.372
Jaarlijks groeipercentage			- 1,9 %	+ 50,0 %	- 11,8 %	+ 7,3 %
Index: 1999 = 100			98,1	147,1	129,7	139,2
B. Diensten en diverse goederen	61	80.914.342	84.965.092	89.208.352	94.721.488	98.827.290
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 4.050.749	+ 4.243.260	+ 5.513.136	+ 4.105.802
Jaarlijks groeipercentage			+ 5,0 %	+ 5,0 %	+ 6,2 %	+ 4,3 %
Index: 1999 = 100			105,0	110,3	117,1	122,1
C. Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	62	401.608.346	418.893.727	441.603.921	462.337.798	471.971.796
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 17.285.380	+ 22.710.194	+ 20.733.877	+ 9.633.998
Jaarlijks groeipercentage			+ 4,3 %	+ 5,4 %	+ 4,7 %	+ 2,1 %
Index: 1999 = 100			104,3	110,0	115,1	117,5
D. Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, op immateriële en materiële vaste activa	630	23.852.404	27.234.528	30.057.730	34.546.899	35.898.234
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 3.382.124	+ 2.823.202	+ 4.489.169	+ 1.351.335
Jaarlijks groeipercentage			+ 14,2 %	+ 10,4 %	+ 14,9 %	+ 3,9 %
Index: 1999 = 100			114,2	126,0	144,8	150,5
E. Waardeverminderingen op voorraden en werkingsvorderingen (+/-)	631/4	128.282	107.802	288.628	164.085	388.771
Jaarlijkse absolute mutatie			- 20.479	+ 180.825	- 124.543	+ 224.686
Jaarlijks groeipercentage			- 16,0 %	+ 167,7 %	- 43,1 %	+ 136,9 %
Index: 1999 = 100			84,0	225,0	127,9	303,1
F. Voorzieningen voor risico's en kosten (+/-)	635/7	5.129.771	7.544.889	7.237.613	(6.872.388)	(6.168.659)
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 2.415.118	- 307.277	- 14.110.001	+ 703.729
Jaarlijks groeipercentage			+ 47,1 %	- 4,1 %	- 195,0 %	+ 10,2 %
Index: 1999 = 100			147,1	141,1	-134,0	-120,3
G. Andere werkingskosten	640/8	2.286.565	2.149.211	1.695.499	1.709.333	1.066.336
Jaarlijkse absolute mutatie			- 137.354	- 453.712	+ 13.834	- 642.997
Jaarlijks groeipercentage			- 6,0 %	- 21,1 %	+ 0,8 %	- 37,6 %
Index: 1999 = 100			94,0	74,2	74,8	46,6
H. Als herstructureringskosten geactiveerde werkingskosten (-)	649	0	0	0	0	0
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 0	+ 0	+ 0	+ 0
Jaarlijks groeipercentage			VB = 0	VB = 0	VB = 0	VB = 0
Index: 1999 = 100			1999 = 0	1999 = 0	1999 = 0	1999 = 0

Aan de kostenzijde worden voor de periode 1999-2003 volgende tendensen vastgesteld:

- ◆ De totale werkingskosten liggen 17,5 % boven het kostenniveau van 1999. Het groeipercentage is vanaf 2002 duidelijk vertraagd.
- ◆ Enkel bij de rubrieken "Voorzieningen voor risico's en kosten" en "Andere werkingskosten" liggen de kosten onder het niveau van 1999. Voor de voorzieningen is dit toe te schrijven aan het TBS 55+ ov-verhaal en aan een meer kritische benadering van de aangelegde voorzieningen.
- ◆ Het indexcijfer van de rubriek "Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen" valt exact samen met het indexcijfer van de totale werkingskosten (+ 17,5 %). Men kan dus stellen dat het groeiritme van de belangrijkste kostenfactor de groei van de totale werkingskosten heeft bepaald.
- ◆ De jaarlijks aangehouden investeringsinspanningen veroorzaken een belangrijke stijging van de afschrijvingskosten. Deze kostenrubriek steeg in de beschouwde periode met 50,5 %. De toename van deze kosten moet echter gerelativeerd worden. De hogescholen deden immers in aanzienlijke mate een beroep op investeringssubsidies om een deel van deze investeringen te financieren. De toerekening van deze investeringssubsidies zou de geboekte afschrijvingskosten ten dele moeten compenseren. Deze toerekening wordt echter boekhoudkundig verwerkt onder de financiële opbrengsten.
- ◆ De bestedingen in de rubriek "Diensten en diverse goederen" kent eveneens een gestage groei en ligt met 22,1 % zelfs hoger dan het groei van de totale werkingskosten. Omdat het hier om de tweede zwaarste kostenfactor gaat verdient de groei ervan een continue aandacht. Aangezien het aantal financierbare studenten in de beschouwde periode met amper 0,3 % steeg, moet de verklaring voor deze kostengroei elders gezocht worden. Er is echter geen gestructureerde detailinformatie beschikbaar op basis waarvan een consolidatie zou kunnen uitgevoerd worden. Een eenduidige verklaring is dan ook niet te formuleren.

3.2.2.4 Verticale analyse: jaarrekening 2003

De structuur van de geconsolideerde werkingskosten wordt hieronder weergegeven. Voor elke component van de werkingskosten wordt het procentueel aandeel in de totale werkingskosten aangeduid. Eén kostencomponent, "Voorzieningen voor risico's en kosten", heeft een negatief aandeel in het kostentotaal en compenseerde bijgevolg gedeeltelijk het groeiende aandeel van andere rubrieken. Drie kostencomponenten, nl. de diensten en diverse goederen, de bezoldigingskosten en de afschrijvingskosten nemen samen 99 % van de totale werkingskosten voor hun rekening.

Werkingskosten	Codes	Boekjaar
<i>Verticale analyse - % aandeel in de Werkingskosten</i>		2003
II. Werkingskosten	60/64	612.904.671
Verbruikte goederen	60	1,8 %
Diensten en diverse goederen	61	16,1 %
Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	62	77,0 %
Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, op immateriële en materiële vaste activa	630	5,9 %
Waardeverminderingen op voorraden en werkingsvorderingen	631/4	0,1 %
Voorzieningen voor risico's en kosten	635/7	- 1,0 %
Andere werkingskosten	640/8	0,2 %
Als herstructureringskosten geactiveerde werkingskosten	649	0,0 %

3.2.2.5 Verticale analyse: jaarrekening 1999 - 2003

De structuuranalyse van de geconsolideerde werkingskosten toont volgende tendensen:

- een stagnerend aandeel van de bezoldigingskosten. Het aandeel van de bezoldigingskosten bevindt zich in 2003 exact op het niveau van 1999 ;
- het aandeel van de afschrijvingslasten klimt gestaag. Deze toename is, onder invloed van de toegenomen investeringen, van structurele aard;
- de evolutie van het aandeel van de kosten voor voorzieningen is het meest markant. Het aandeel is, als gevolg van de afbouw van het TBS 55+ ov-stelsel, geëvolueerd naar een negatieve bijdrage. In de toekomst zal dit effect, gezien het uitdovende karakter van het TBS-stelsel, geleidelijk wegebben zodat hier moeilijk kan gesproken worden van een structurele tendens;
- de wijzigingen in het relatieve belang van de overige kostenrubrieken is weinig spectaculair, zodat hieruit geen fundamentele ontwikkelingen kunnen afgeleid worden.

Werkingskosten	Codes	Boekjaar 1999	Boekjaar 2000	Boekjaar 2001	Boekjaar 2002	Boekjaar 2003	Begroting 2003
<i>Verticale analyse - % aandeel in de Werkingskosten</i>							
II. Werkingskosten	60/64	521.767.826	548.592.910	581.636.450	596.788.746	612.904.671	628.746.217
Verbruikte goederen	60	1,5 %	1,4 %	2,0 %	1,7 %	1,8 %	1,6 %
Diensten en diverse goederen	61	15,5 %	15,5 %	15,3 %	15,9 %	16,1 %	16,3 %
Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	62	77,0 %	76,4 %	75,9 %	77,5 %	77,0 %	76,9 %
Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, op immateriële en materiële vaste activa	630	4,6 %	5,0 %	5,2 %	5,8 %	5,9 %	6,1 %
Waardeverminderingen op voorraden en werkingsvorderingen	631/4	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %
Voorzieningen voor risico's en kosten	635/7	1,0 %	1,4 %	1,2 %	- 1,2 %	- 1,0 %	- 1,1 %
Andere werkingskosten	640/8	0,4 %	0,4 %	0,3 %	0,3 %	0,2 %	0,1 %
Als herstructureringskosten geactiveerde werkingskosten	649	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %

3.2.2.6 Verticale analyse: begroting 2003 – jaarrekening 2003

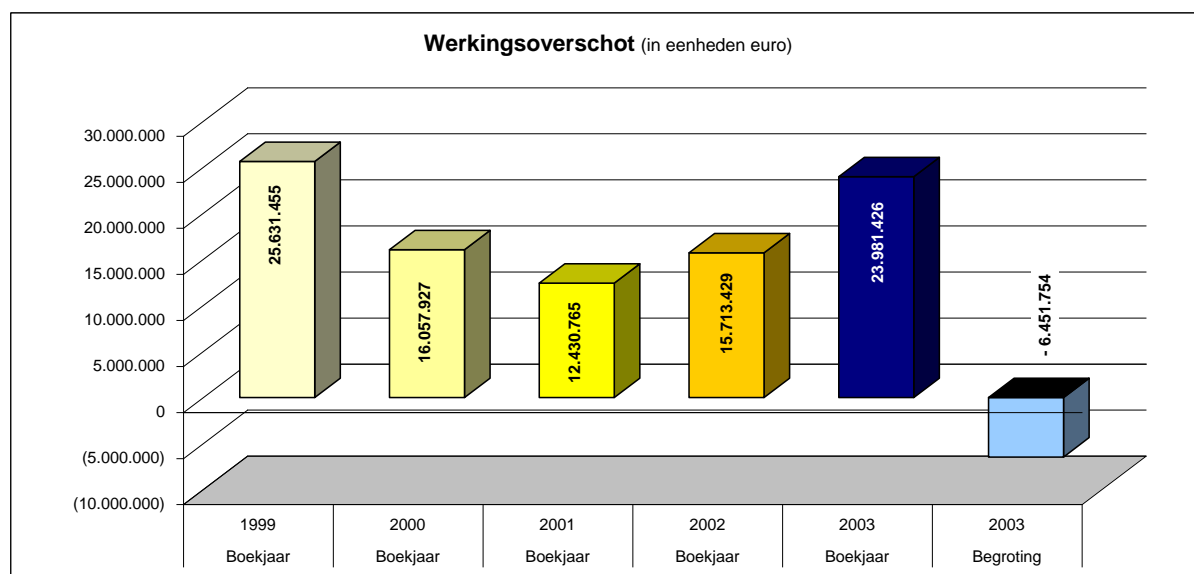
De begrote structuur van de werkingskosten van het jaar 2002 sluit behoorlijk aan bij de werkelijke kostenstructuur. De uitvoering van de begroting heeft geen fundamentele verschuivingen in de structuur van de werkingskosten veroorzaakt .

3.2.3 Geconsolideerd werkingsoverschot / (werkingstekort) | 70/64 |

Het werkingsoverschot is het resultaat dat de hogescholen behalen uit hun courante activiteiten. In het boekjaar 2003 is het behaalde werkingsoverschot beduidend hoger dan het in de voorbije jaren behaalde resultaat, maar blijft wel onder het niveau van het boekjaar 1999. Tijdens de periode 1999-2003 groeiden de werkingskosten (+ 17,5 %) iets sneller dan de werkingsopbrengsten (+ 16,3 %). Toch realiseerde de globale hogeschoolsector elk jaar een positief werkingsresultaat. De verhoging van het werkingsoverschot voor het boekjaar 2003 t.o.v. het boekjaar 2002 is toe te schrijven aan de gunstige ontwikkeling van de werkingsopbrengsten (+ 4 %) in vergelijking met het groeiritme van de werkingskosten (+ 2,7 %). Sommige hogescholen voeren in hun commentaar bij de jaarrekening aan dat het laattijdig uitbetalen van bepaalde middelen, de besteding ervan in het lopende boekjaar bemoeilijken en bijgevolg een groeiend werkingsoverschot in de hand gewerkt heeft. Zo werden de aanvullende middelen en de academiseringsmiddelen voor het boekjaar 2003 pas naar het jaareinde toe aan de hogescholen gestort. De beloofde structurele PWO-middelen werden zelfs pas in 2004 gestort.

Het werkingsoverschot 2003 is veel gunstiger dan het in de begroting 2003 voorziene werkingstekort. Ook dit is een jaarlijks weerkerende vaststelling. Bij het ramen van de opbrengsten nemen de hogescholen terecht enige voorzichtigheid in acht. Dit komt vooral tot uiting in het ramen van de "Andere werkingsopbrengsten", waar de onzekerheid m.b.t. de te realiseren opbrengsten het grootst is. Langs de kostenzijde is de overschatting van de bezoldigingskosten een even klassiek voorkomend fenomeen dat evenzeer past in een voorzichtige begrotingsopstelling. Daar de marges waarmee de werkingsopbrengsten werden onderschat (2,3 %) en de werkingskosten werden overschat (2,5 %) beide hoger uitvallen dan in 2002 het geval was, is de kloof tussen het begrote werkingstekort en het effectief gerealiseerde werkingsoverschot zeer aanzienlijk geworden (30.433.180 EUR t.o.v. 18.597928 EUR in 2002) . Het argument van een laattijdige uitbetaling van bepaalde middelen kan deze toename niet verklaren.

Werkingsoverschot / (Werkingstekort)	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>		1999	2000	2001	2002	2003	2003
Werkingsopbrengsten	70/74	547.399.282	564.650.837	594.067.215	612.502.175	636.886.097	622.294.463
Werkingskosten	60/64	521.767.826	548.592.910	581.636.450	596.788.746	612.904.671	628.746.217
Werkingsoverschot / (Werkingstekort)	70/64	25.631.455	16.057.927	12.430.765	15.713.429	23.981.426	(6.451.754)
Jaarlijkse absolute mutatie			- 9.573.528	- 3.627.162	+ 3.282.664	+ 8.267.997	
Jaarlijks groeipercentage			- 37,4 %	- 22,6 %	+ 26,4 %	+ 52,6 %	
Index: 1999 = 100			62,6	48,5	61,3	93,6	



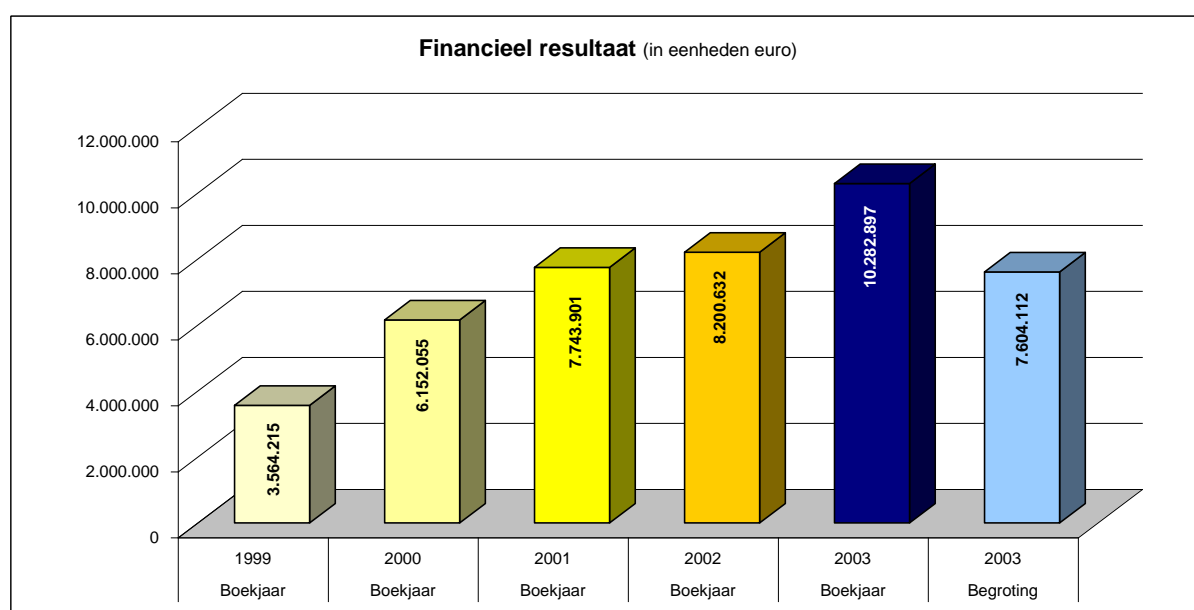
3.2.4 Geconsolideerd financieel resultaat | 75 - 65 |

Het financieel resultaat is het verschil tussen de financiële opbrengsten en de financiële kosten. De continue groei van dit resultaat, zoals deze zich in het verleden manifesteerde, werd ook in het boekjaar 2003 verder doorgetrokken.

Het systematisch aanwenden van investeringssubsidies ter financiering van een belangrijk deel van de uitgevoerde investeringen leidde, via de toerekening ervan naar de resultatenrekening, tot een continue groei van de financiële opbrengsten. In de voorbije jaren werd deze tendens nog versterkt door de toenemende opbrengst uit de aangroeiende liquiditeiten. Als gevolg van de steeds lager wordende opbrengstvoet van deze beleggingen brokkelde de bijdrage van deze opbrengsten in het financieel resultaat echter vanaf 2002 geleidelijk af.

Ondanks de gestegen rentelasten op de uitstaande schulden daalde het totaalbedrag van de financiële kosten. Een aanzienlijke terugname van voorheen geboekte waardeverminderingen op vlottende activa, andere dan op voorraden en werkingsvorderingen, woog immers zwaarder dan de gestegen rentelast.

Financieel resultaat	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>		1999	2000	2001	2002	2003	2003
Financiële opbrengsten	75	6.144.043	9.423.250	11.073.390	12.063.296	12.987.214	11.264.058
Financiële kosten (-)	65	2.579.828	3.271.195	3.329.489	3.862.664	2.704.317	3.659.946
Financieel resultaat	75 - 65	3.564.215	6.152.055	7.743.901	8.200.632	10.282.897	7.604.112
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 2.587.840	+ 1.591.846	+ 456.731	+ 2.082.265	
Jaarlijks groeipercentage			+ 72,6 %	+ 25,9 %	+ 5,9 %	+ 25,4 %	
Index: 1999 = 100			172,6	217,3	230,1	288,5	

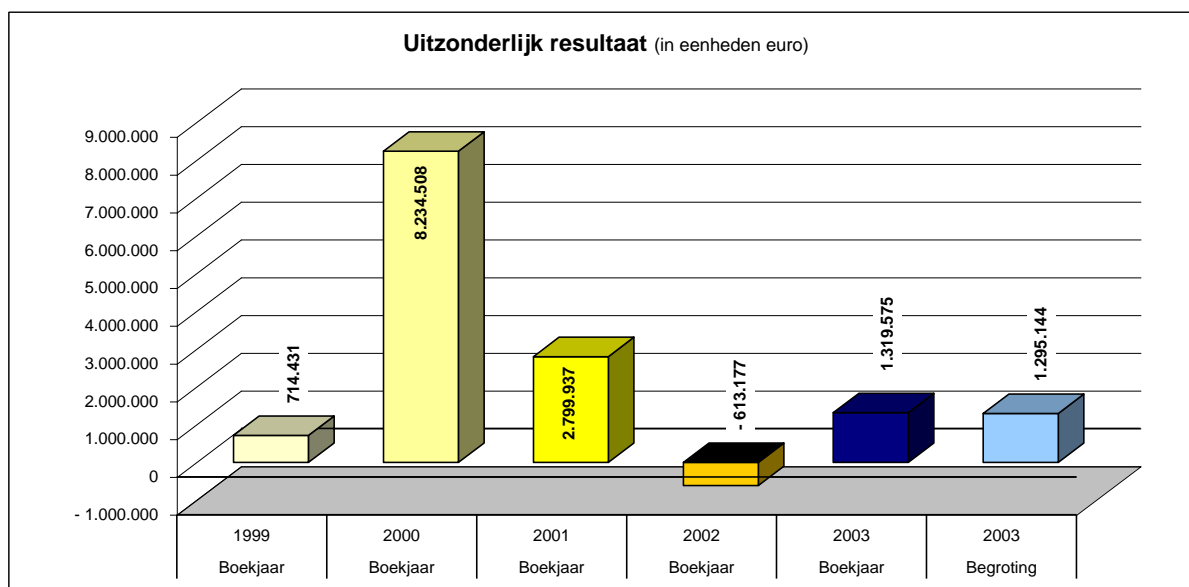


Evenals bij het werkingsoverschot is er bij de begrotingsopmaak ook sprake van een onderschatting van het financieel resultaat. De financiële opbrengsten zijn merkelijk gunstiger dan begroot. Zoals uit de bespreking van de balansrubrieken zal blijken, bedragen de geldbeleggingen en de liquide middelen bij het afsluiten van het boekjaar 2003 merkelijk meer dan voorzien in de begroting 2003. Dit vertaalt zich dan ook in hogere opbrengsten uit vlottende activa. Ook de "Andere financiële opbrengsten" zijn hoger dan begroot. Ondanks vertragingen opgelopen in de uitvoering van de voor 2003 geplande investeringen, wat leidde tot een lagere dan voorziene opname van investeringssubsidies, lag het bedrag van de toegerekende investeringssubsidies hoger dan voorzien in de begroting. Blijkbaar werden de investeringssubsidies anders aangewend dan voorzien in de begroting en leidde dit tot een snellere toerekening ervan. Anderzijds leidden de vertragingen in de uitvoering van de investeringen tot tragere opname van vreemd vermogen en bijgevolg tot lagere dan voorziene kosten van schulden.

3.2.5 Geconsolideerd uitzonderlijk resultaat | 76 - 66 |

De geconsolideerde uitzonderlijke opbrengsten en de geconsolideerde uitzonderlijke kosten vormen samen het geconsolideerd uitzonderlijk resultaat. Dit laatste vertoont een grillig verloop. Wegens het uitzonderlijke karakter ervan kan hieruit geen tendens afgeleid worden naar de toekomst. Eenmalige factoren bepalen hier het beeld. Zo leidde de beslissing van de Vlaamse Regering om de werkingsuitkering van het vierde kwartaal van 1995 aan de hogescholen uit te betalen, tot een enorme stijging van de uitzonderlijke opbrengsten in het boekjaar 2000. Een aantal andere hogescholen verwerkte dit echter pas in 2001 in de jaarrekening, vandaar het nog steeds hoge bedrag aan uitzonderlijke opbrengsten.

Als er al een conclusie naar de toekomst kan gemaakt worden, is het dat uit de meerjarenbegroting 2006-2009 van de hogescholen blijkt dat zij in toenemende mate een beroep willen doen op investeringssubsidies ter financiering van hun aflossingsverplichtingen op lopende investeringsleningen. Deze opbrengsten moeten onmiddellijk en integraal opgenomen worden in het resultaat van het betrokken boekjaar via een opname in de uitzonderlijke opbrengsten en zullen bijgevolg in de toekomst het uitzonderlijk resultaat gunstig beïnvloeden.



Uitzonderlijk resultaat	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>		1999	2000	2001	2002	2003	2003
Uitzonderlijke opbrengsten	76	1.204.618	9.369.369	5.298.454	1.949.966	1.845.914	1.553.314
Uitzonderlijke kosten (-)	66	490.187	1.134.862	2.498.517	2.563.143	526.339	258.170
Uitzonderlijk resultaat	76 - 66	714.431	8.234.508	2.799.937	(613.177)	1.319.575	1.295.144
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 7.520.076	- 5.434.570	- 3.413.114	+ 1.932.752	
Jaarlijks groeipercentage			+ 1052,6 %	- 66,0 %	- 121,9 %	+ 315,2 %	
Index: 1999 = 100			1152,6	391,9	-85,8	184,7	

Het uitzonderlijk resultaat werd in de begroting 2003 vrij realistisch ingeschat. Het is uiteraard duidelijk dat het begroten van uitzonderlijke ontvangsten en opbrengsten geen evidente zaak is. De geplande aanwending van investeringssubsidies ter dekking van aflossingsverplichtingen op lopende investeringsleningen maakt de uitzonderlijke opbrengsten wel beter voorspelbaar.

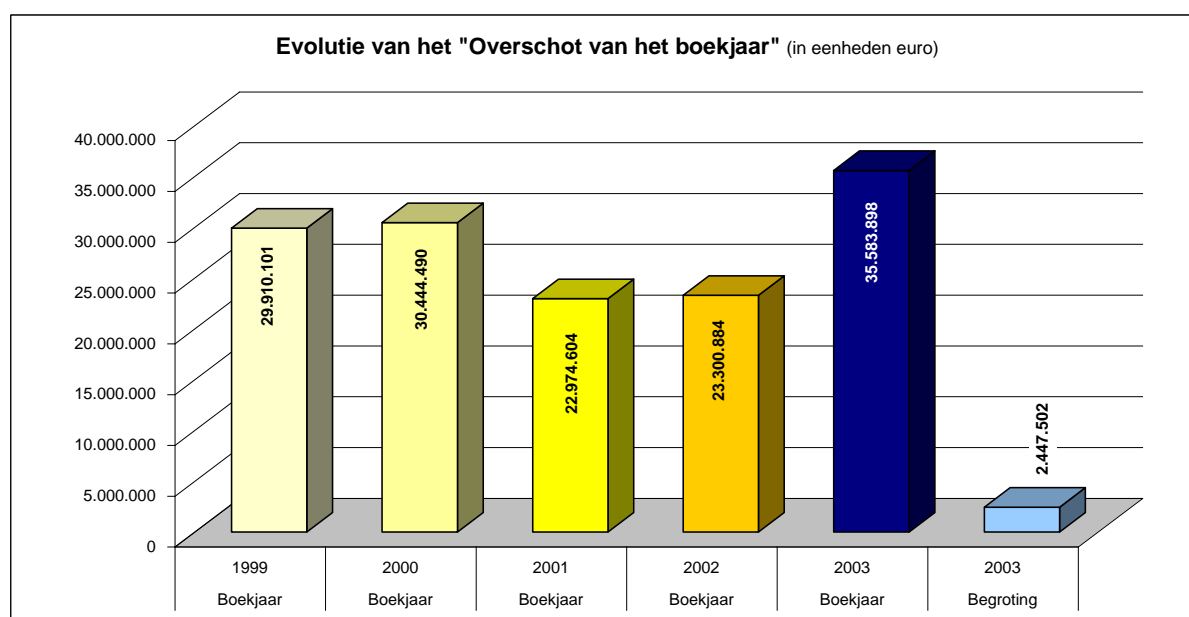
3.2.6 Evolutie en opbouw van het geconsolideerd resultaat van het boekjaar

3.2.6.1 Evolutie van het geconsolideerd "Overschot van het boekjaar" |70/66|

Het boekjaar 2003 wordt afgesloten met een geconsolideerd "Overschot van het boekjaar" van 35.583.898 EUR. T.o.v. het vorige boekjaar is dit een stijging met 52,7 %; t.o.v. het boekjaar 1999 is dit een toename met 19 %.

Overschot van het boekjaar	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	JR03-JR99
		1999	2000	2001	2002	2003	Absoluut verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>							
IX. Overschot/(tekort) van het boekjaar	70/66	29.910.101	30.444.490	22.974.604	23.300.884	35.583.898	+ 5.673.797
Jaarlijks groeipercentage			+ 1,8 %	- 24,5 %	+ 1,4 %	+ 52,7 %	
Index: 1998 = 100			101,8	76,8	77,9	119,0	
Totale opbrengsten		554.747.943	583.443.457	610.439.059	626.515.437	651.719.225	+ 96.971.282
Jaarlijks groeipercentage			+ 5,2 %	+ 4,6 %	+ 2,6 %	+ 4,0 %	
Index: 1998 = 100			105,2	110,0	112,9	117,5	
Totale kosten		524.837.841	552.998.967	587.464.456	603.214.553	616.135.327	+ 91.297.486
Jaarlijks groeipercentage			+ 5,4 %	+ 6,2 %	+ 2,7 %	+ 2,1 %	
Index: 1998 = 100			105,4	111,9	114,9	117,4	

De evolutie van het "Overschot van het boekjaar" wordt bepaald door de evolutie van de totale opbrengsten en de totale kosten. In de periode 1999-2003 was het groeitempo van de totale opbrengsten (+ 17,5 %) iets hoger dan het groeitempo van de totale kosten (+ 17,4 %). Dit is uitsluitend te danken aan de evolutie in het boekjaar 2003. Sinds de invoering van de enveloppe-financiering in 1996 realiseerde de hogeschoolsector in Vlaanderen nog nooit een overschot van dergelijke omvang. Zoals reeds eerder gesteld heeft de laattijdige uitbetaling van bepaalde middelen deze groei wel beïnvloed, maar zij kan deze ook niet volledig verklaren.



Een jaarlijks terugkerend verschijnsel is de onderschatting van het “Overschot van het boekjaar” in de begroting. In het boekjaar 2003 was het effectief gerealiseerde resultaat 33.136.396 EUR hoger dan het gebudgetteerde resultaat van het boekjaar. In het boekjaar 2002 bedroeg de onderschatting maar 18.169.102 EUR. De afwijking tussen het begrote overschot en het effectief gerealiseerde overschot is dus wel bijzonder groot geworden.

Overschot van het boekjaar	Codes	Boekjaar	Begroting	JR03-BG03	JR03-BG03
		2003	2003	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>					
IX. Overschot/(tekort) van het boekjaar	70/66	35.583.898	2.447.502	+ 33.136.396	+ 1353,9 %

3.2.6.2 Opbouw van het geconsolideerd “Overschot van het boekjaar” | 70/66 |

Het “Overschot van het boekjaar” is opgebouwd uit 3 deelresultaten, nl. het werkingsoverschot / werkingstekort |70/64|, het financieel resultaat |75-65| en het uitzonderlijk resultaat |76-66|.

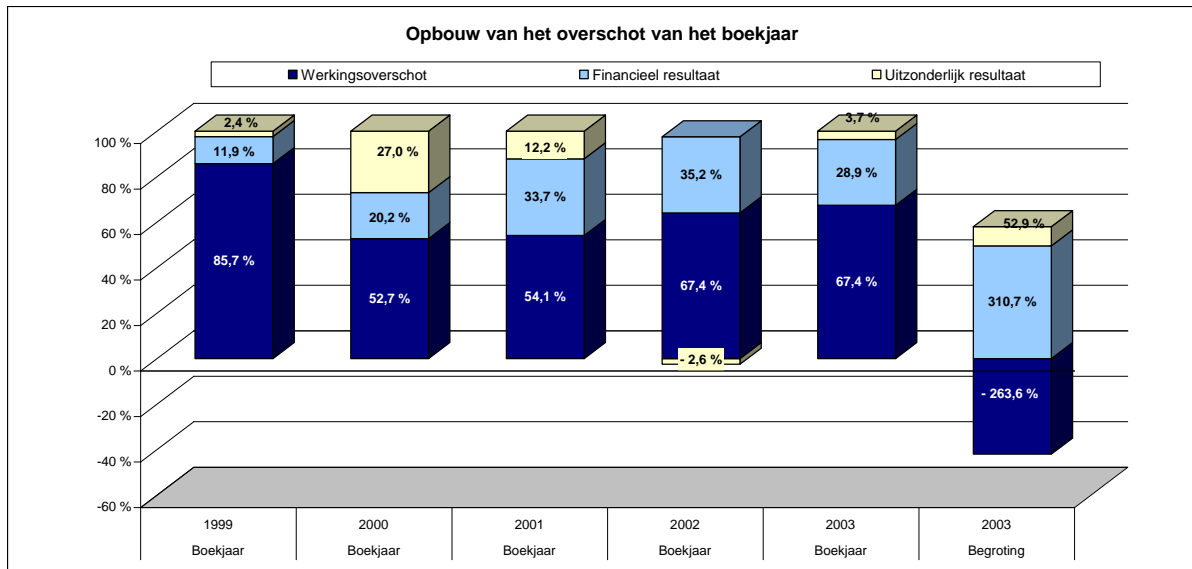
Door het negatieve uitzonderlijke resultaat in het boekjaar 2002 is de procentuele samenstelling van het resultaat in het boekjaar 2003 moeilijk vergelijkbaar met deze van het vorige boekjaar. In het boekjaar 2000 bemoeilijkt de hoge uitzonderlijke opbrengst, ingevolge de beslissing van de Vlaamse Regering om de werkingsuitkering van het vierde kwartaal van 1995 aan de hogescholen uit te betalen, de vergelijking.

Algemeen kan gesteld worden dat over de periode 1999-2003 het werkingsoverschot de kern vormt van het globale overschot. Het werkingsoverschot kende een dieptepunt in 2001, maar herstelde nadien fors.

Een andere algemeen geldende vaststelling is het gestaag groeiende belang van het financiële resultaat. De hogescholen realiseren in elk van de betrokken boekjaren een positieve netto cashflow, zij het dat deze in 2002 eerder beperkt was. Deze positieve netto cashflows doen de som van de geldbeleggingen en de liquide middelen met een gelijkwaardig bedrag toenemen. Het is dan ook logisch dat de opbrengsten uit deze middelen aangroeien, zij het dat dit door de dalende opbrengstvoet in 2002 en 2003 niet volledig tot uiting kwam. De stijgende toerekening van de investeringssubsidies, in combinatie met een stabiele rentelast op de uitstaande leningen, ondersteunde het groeiende belang van het financieel resultaat.

Door de grote afwijking die er bestaat tussen het begrote en het effectief gerealiseerde resultaat heeft het weinig zin de opbouw van beide resultaten met elkaar te vergelijken.

Overschot/(tekort) van het boekjaar	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
<i>(in eenheden euro)</i>		1999	2000	2001	2002	2003	2003
Werkingsoverschot	70/64	25.631.455	16.057.927	12.430.765	15.713.429	23.981.426	(6.451.754)
Financieel resultaat	75 - 65	3.564.215	6.152.055	7.743.901	8.200.632	10.282.897	7.604.112
Uitzonderlijk resultaat	76 - 66	714.431	8.234.508	2.799.937	(613.177)	1.319.575	1.295.144
Overschot/(tekort) van het boekjaar	70/66	29.910.101	30.444.490	22.974.604	23.300.884	35.583.898	2.447.502



3.3 Resultatenrekening: enkele kengetallen per hogeschool

3.3.1 Werkingsopbrengsten

De tabel op de volgende pagina geeft een overzicht van de totale “Werkingsopbrengsten” en de belangrijkste componenten van de “Werkingsopbrengsten” per hogeschool.

♦ **Aandeel van de totale werkingsopbrengsten per hogeschool in de geconsolideerde werkingsopbrengsten**

De Hogeschool Gent bleef in het boekjaar 2003 de hogeschool met het hoogste aantal financierbare studenten. Deze hogeschool behoudt ook het grootste aandeel (13 %) in de geconsolideerde werkingsopbrengsten.

♦ **Aandeel van de werkingsuitkeringen per hogeschool in de totale werkingsopbrengsten van de hogeschool**

De geconsolideerde werkingsuitkeringen van de 21 hogescholen leveren voor het boekjaar 2003 82,4 % (t.o.v. 83,7 % in 2002 en 83,9 % in 2001) van de geconsolideerde werkingsopbrengsten. In de hogeschool die het meest afhankelijk is van de werkingsuitkeringen van de overheid (Hogeschool Sint-Lukas Brussel) bedraagt het aandeel net als vorig jaar 88,2 %. Het kleinste aandeel (Europese Hogeschool Brussel) bedraagt 73 % (vorig jaar 68,3 %). De range van uiterste waarden vernauwde bijgevolg tijdens het boekjaar 2003.

♦ **Aandeel van de opbrengst uit inschrijvings- en examengelden per hogeschool in de totale werkingsopbrengsten van de hogeschool**

De geconsolideerde opbrengst uit inschrijvings- en examengelden kende in het boekjaar 2003 opnieuw een licht stijgend aandeel in de totale werkingsopbrengsten : 6,9 % (boekjaar 2002: 6,6 %; boekjaar 2001: 6,5 %). De uiterste waarden van dit aandeel sloten iets beter bij elkaar aan (range van de uiterste waarden : 7,7% t.o.v. 8 % in 2002).

♦ **Aandeel van de opbrengst uit omzet boeken en cursussen per hogeschool in de totale werkingsopbrengsten van de hogeschool**

De geconsolideerde omzet boeken en cursussen leverde een bijdrage van 1,2 % in de geconsolideerde werkingsopbrengsten, wat een status quo betekende t.o.v. vorig boekjaar. Per hogeschool bekeken varieerde het aandeel tussen 0 % (in 2 hogescholen) en 5,9 %.

♦ **Aandeel van de andere werkingsopbrengsten per hogeschool in de totale werkingsopbrengsten van de hogeschool**

Het geconsolideerd aandeel van de andere werkingsopbrengsten in de geconsolideerde werkingsopbrengsten steeg in het boekjaar 2003 van 8,6 % naar 9,5 %. Ook de uiterste waarden lagen dichter bij elkaar :

- hoogste aandeel in 2003: 16,9 %, in 2002: 21,9 %

- laagste aandeel in 2003: 4,4 %, in 2002: 5 %.

In 5 hogescholen lag het aandeel van de andere werkingsopbrengsten in de totale werkingsopbrengsten 25 % of meer (d.i. een aandeel van minstens 11,88 %) boven het geconsolideerde aandeel ervan.

Werkingsopbrengsten per hogeschool - Boekjaar 2003

absolute bedragen in eenheden euro	Werkings- opbrengsten		Werkingsuitkeringen			Inschrijvings- en examengelden			Omzet boeken en cursussen			Andere werkingsopbrengsten		
	Absoluut	% GCO	Absoluut	% WO	% GCO	Absoluut	% WO	% GCO	Absoluut	% WO	% GCO	Absoluut	% WO	% GCO
HA	47.016.539	7,4 %	40.734.526	86,6 %	7,8 %	2.874.901	6,1 %	6,5 %	143.981	0,3 %	1,8 %	3.263.131	6,9 %	5,4 %
PLANTIJN	13.775.648	2,2 %	11.268.046	81,8 %	2,1 %	1.159.747	8,4 %	2,6 %	131.687	1,0 %	1,7 %	1.216.168	8,8 %	2,0 %
KdG	45.511.695	7,1 %	37.882.463	83,2 %	7,2 %	2.948.378	6,5 %	6,7 %	1.115.141	2,5 %	14,2 %	3.565.713	7,8 %	5,9 %
KHK	38.327.413	6,0 %	29.669.483	77,4 %	5,7 %	2.589.864	6,8 %	5,9 %	1.081.230	2,8 %	13,8 %	4.986.836	13,0 %	8,3 %
KHM	22.563.678	3,5 %	17.829.955	79,0 %	3,4 %	1.956.410	8,7 %	4,4 %	125.198	0,6 %	1,6 %	2.652.115	11,8 %	4,4 %
ERASMUS	31.083.991	4,9 %	26.037.643	83,8 %	5,0 %	1.962.051	6,3 %	4,5 %	308.616	1,0 %	3,9 %	2.775.681	8,9 %	4,6 %
LUK	7.246.666	1,1 %	6.392.844	88,2 %	1,2 %	412.150	5,7 %	0,9 %	6.990	0,1 %	0,1 %	434.682	6,0 %	0,7 %
W&K	42.626.723	6,7 %	35.107.849	82,4 %	6,7 %	3.337.998	7,8 %	7,6 %	347.019	0,8 %	4,4 %	3.833.857	9,0 %	6,4 %
KHL	30.123.328	4,7 %	25.236.870	83,8 %	4,8 %	2.294.435	7,6 %	5,2 %	384.797	1,3 %	4,9 %	2.207.226	7,3 %	3,7 %
HG	83.076.985	13,0 %	70.971.234	85,4 %	13,5 %	4.536.545	5,5 %	10,3 %	186.676	0,2 %	2,4 %	7.382.530	8,9 %	12,2 %
KHSL	31.814.241	5,0 %	25.712.026	80,8 %	4,9 %	1.805.294	5,7 %	4,1 %	0	0,0 %	0,0 %	4.296.921	13,5 %	7,1 %
HL	16.580.767	2,6 %	14.069.511	84,9 %	2,7 %	1.094.216	6,6 %	2,5 %	182.629	1,1 %	2,3 %	1.234.411	7,4 %	2,0 %
KHli	31.185.791	4,9 %	26.718.469	85,7 %	5,1 %	2.073.697	6,6 %	4,7 %	528.339	1,7 %	6,7 %	1.865.286	6,0 %	3,1 %
PHL	25.352.994	4,0 %	19.979.531	78,8 %	3,8 %	1.498.755	5,9 %	3,4 %	98.676	0,4 %	1,3 %	3.776.032	14,9 %	6,3 %
HWVL	22.467.395	3,5 %	17.243.858	76,8 %	3,3 %	1.485.956	6,6 %	3,4 %	385.686	1,7 %	4,9 %	3.351.895	14,9 %	5,6 %
KHBO	20.013.501	3,1 %	16.852.735	84,2 %	3,2 %	1.530.136	7,6 %	3,5 %	85.746	0,4 %	1,1 %	1.544.884	7,7 %	2,6 %
KATHO	30.945.946	4,9 %	24.851.590	80,3 %	4,7 %	2.205.736	7,1 %	5,0 %	1.837.518	5,9 %	23,4 %	2.051.102	6,6 %	3,4 %
EHSAL	28.383.226	4,5 %	20.708.281	73,0 %	3,9 %	2.370.275	8,4 %	5,4 %	443.032	1,6 %	5,6 %	4.790.768	16,9 %	7,9 %
GroepT	12.396.155	1,9 %	10.211.072	82,4 %	1,9 %	1.636.361	13,2 %	3,7 %	0	0,0 %	0,0 %	548.722	4,4 %	0,9 %
ARTEVELDE	41.789.911	6,6 %	34.691.752	83,0 %	6,6 %	3.128.199	7,5 %	7,1 %	366.688	0,9 %	4,7 %	3.603.272	8,6 %	6,0 %
LESSIUS	14.603.504	2,3 %	12.462.586	85,3 %	2,4 %	1.159.900	7,9 %	2,6 %	82.024	0,6 %	1,0 %	898.994	6,2 %	1,5 %
Geconsolideerd	636.886.097	100,0 %	524.632.324	82,4 %	100,0 %	44.061.004	6,9 %	100,0 %	7.841.673	1,2 %	100,0 %	60.280.226	9,5 %	100,0 %
Rekenkundig gemiddelde	30.327.909		24.982.492	82,2 %		2.098.143	7,3 %		373.413	1,2 %		2.870.487	9,3 %	
Laagste waarde	7.246.666	1,1 %	6.392.844	73,0 %	1,2 %	412.150	5,5 %	0,9 %	0	0,0 %	0,0 %	434.682	4,4 %	0,7 %
Hoogste waarde	83.076.985	13,0 %	70.971.234	88,2 %	13,5 %	4.536.545	13,2 %	10,3 %	1.837.518	5,9 %	23,4 %	7.382.530	16,9 %	12,2 %

% WO = procentueel aandeel van de opbrengst in de totale Werkingsopbrengsten van de hogeschool, % GCO = procentueel aandeel van de rubriek in de geconsolideerde bedragen van de 21 hogescholen

3.3.2 Werkingskosten

Op de volgende pagina worden de totale werkingskosten en de belangrijkste componenten van de werkingskosten per hogeschool weergegeven.

♦ **Aandeel van de totale werkingskosten per hogeschool in de geconsolideerde werkingskosten**

De hogeschool met het hoogste aantal financierbare studenten (Hogeschool Gent) besteedde voor het vervullen van haar opdracht ook het hoogste bedrag aan werkingskosten. Een vergelijkbare tendens in omgekeerde zin is vast te stellen bij de hogeschool met het laagste aantal financierbare studenten (Hogeschool Sint-Lukas Brussel).

♦ **Aandeel van de kosten voor diensten en diverse goederen per hogeschool in de totale werkingskosten van de hogeschool**

De geconsolideerde kosten voor diensten en diverse goederen van de 21 hogescholen vormden 16,1 % (15,9 % in 2002) van de geconsolideerde werkingskosten. Dit betekende dus een kleine toename van het relatieve belang ervan. Ook per hogeschool waren de verschuivingen doorgaans eerder beperkt. Dat kan ook vastgesteld worden bij de evolutie van de uiterste waarden:

- hoogste aandeel in 2003: 24,8 %, in 2002: 25,6 %
- laagste aandeel in 2003: 12,2 %, in 2002: 10,9 %.

♦ **Aandeel van de bezoldigingskosten per hogeschool in de totale werkingskosten van de hogeschool**

Tijdens het boekjaar 2003 bedroeg het geconsolideerd aandeel van de bezoldigingskosten in de geconsolideerde werkingskosten 77 %. In het boekjaar 2002 werd gemiddeld 77,5 % besteed aan bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen. Het grootste aandeel (Hogeschool Antwerpen) daalde in het jaar 2003 van 87,3 % (in 2002) naar 80,9 %. Het kleinste aandeel (GROEP T Leuven Hogeschool) kende maar een eerder beperkte afname van 67,4 % in 2002 naar 67,3 % in 2003.

♦ **Aandeel van de afschrijvingskosten per hogeschool in de totale werkingskosten van de hogeschool**

Het geconsolideerd aandeel van de afschrijvingskosten in de totale werkingskosten steeg van 5,8 % (2002) naar 5,9 %. De divergentie inzake eigendom en waardering van de gebouweninfrastructuur beïnvloedt uiteraard het aandeel van de afschrijvingskosten in de totale werkingskosten. De range van de uiterste waarden voor dit kostenaandeel verruimde in beperkte mate (5,4 % t.o.v. 5 % vorig boekjaar).

Werkingskosten per hogeschool - Boekjaar 2003

absolute bedragen in eenheden euro	Werkingskosten		Diensten en diverse goederen			Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen			Afschrijvingen en waardeverminderingen op OPK, IVMA, MVA		
	Absoluut	% GCO	Absoluut	% WK	% GCO	Absoluut	% WK	% GCO	Absoluut	% WK	% GCO
HA	44.123.237	7,2 %	7.374.361	16,7 %	7,5 %	35.673.886	80,9 %	7,6 %	2.190.068	5,0 %	6,1 %
PLANTIJN	12.514.312	2,0 %	2.066.697	16,5 %	2,1 %	9.997.590	79,9 %	2,1 %	518.817	4,1 %	1,4 %
KdG	45.394.891	7,4 %	5.645.579	12,4 %	5,7 %	35.860.510	79,0 %	7,6 %	2.644.230	5,8 %	7,4 %
KHK	36.458.924	5,9 %	5.188.448	14,2 %	5,3 %	27.199.846	74,6 %	5,8 %	2.848.985	7,8 %	7,9 %
KHM	21.924.216	3,6 %	2.740.171	12,5 %	2,8 %	16.679.315	76,1 %	3,5 %	1.592.566	7,3 %	4,4 %
ERASMUS	29.780.131	4,9 %	4.860.534	16,3 %	4,9 %	23.641.126	79,4 %	5,0 %	1.229.413	4,1 %	3,4 %
LUK	6.982.650	1,1 %	1.186.021	17,0 %	1,2 %	5.118.882	73,3 %	1,1 %	637.532	9,1 %	1,8 %
W&K	41.701.066	6,8 %	7.636.815	18,3 %	7,7 %	32.127.501	77,0 %	6,8 %	1.821.372	4,4 %	5,1 %
KHL	28.731.062	4,7 %	5.223.793	18,2 %	5,3 %	22.375.769	77,9 %	4,7 %	1.058.784	3,7 %	2,9 %
HG	78.268.758	12,8 %	10.084.822	12,9 %	10,2 %	62.865.881	80,3 %	13,3 %	4.954.735	6,3 %	13,8 %
KHSL	30.941.302	5,0 %	5.738.971	18,5 %	5,8 %	23.639.511	76,4 %	5,0 %	1.705.126	5,5 %	4,7 %
HL	15.925.637	2,6 %	2.710.873	17,0 %	2,7 %	12.067.823	75,8 %	2,6 %	1.343.596	8,4 %	3,7 %
KHLi	30.316.197	4,9 %	3.694.876	12,2 %	3,7 %	23.979.995	79,1 %	5,1 %	2.211.358	7,3 %	6,2 %
PHL	25.081.250	4,1 %	3.526.864	14,1 %	3,6 %	18.227.856	72,7 %	3,9 %	1.473.089	5,9 %	4,1 %
HWVL	22.187.521	3,6 %	3.876.963	17,5 %	3,9 %	16.064.960	72,4 %	3,4 %	1.845.813	8,3 %	5,1 %
KHBO	19.237.747	3,1 %	3.116.260	16,2 %	3,2 %	15.385.106	80,0 %	3,3 %	707.113	3,7 %	2,0 %
KATHO	29.498.204	4,8 %	5.540.453	18,8 %	5,6 %	22.067.417	74,8 %	4,7 %	1.504.937	5,1 %	4,2 %
EHSAL	26.709.835	4,4 %	5.577.861	20,9 %	5,6 %	19.072.666	71,4 %	4,0 %	1.713.133	6,4 %	4,8 %
GroepT	12.175.924	2,0 %	3.014.854	24,8 %	3,1 %	8.191.775	67,3 %	1,7 %	901.668	7,4 %	2,5 %
ARTEVELDE	41.160.691	6,7 %	7.719.875	18,8 %	7,8 %	31.233.716	75,9 %	6,6 %	2.122.217	5,2 %	5,9 %
LESSIUS	13.791.116	2,3 %	2.302.199	16,7 %	2,3 %	10.500.665	76,1 %	2,2 %	873.682	6,3 %	2,4 %
Geconsolideerd	612.904.671	100,0 %	98.827.290	16,1 %	100,0 %	471.971.796	77,0 %	100,0 %	35.898.234	5,9 %	100,0 %
Rekenkundig gemiddelde	29.185.937		4.706.061	16,7 %		22.474.847	76,2 %		1.709.440	6,1 %	
Laagste waarde	6.982.650	1,1 %	1.186.021	12,2 %	1,2 %	5.118.882	67,3 %	1,1 %	518.817	3,7 %	1,4 %
Hoogste waarde	78.268.758	12,8 %	10.084.822	24,8 %	10,2 %	62.865.881	80,9 %	13,3 %	4.954.735	9,1 %	13,8 %

% WK = procentueel aandeel van de kost in de totale Werkingskosten van de hogeschool, % GCO = procentueel aandeel van de rubriek in de geconsolideerde bedragen van de 21 hogescholen

3.3.3 Resultaten per hogeschool

Het overzicht van de resultaten per hogeschool wordt op de volgende pagina weergegeven.

- ◆ **Resultaat van het boekjaar**

De 21 hogescholen realiseerden in het jaar 2003 samen een geconsolideerd resultaat van het boekjaar van 35.583.898 EUR. Geen enkele hogeschool sloot het boekjaar 2003 af met een tekort. In het boekjaar 2002 werd 1 hogeschool geconfronteerd met een tekort (in 2001 waren dat nog 3 hogescholen). De hogeschool (HG) die de voorbije twee boekjaren afsloot met het hoogste overschot, deed dit in 2003 opnieuw en verwezenlijkte zelfs een hoger overschot dan in de vorige twee boekjaren. Ook de laagste waarde vertoonde een gunstige evolutie. In tegenstelling tot vorig boekjaar sloot immers geen enkele hogeschool het jaar met verlies af.

- ◆ **Werkingsoverschot**

Ook op het niveau van het werkingsoverschot verbeterden de resultaten in 2003. Het geconsolideerde werkingsoverschot lag 52,62 % boven het niveau van 2002. Geen enkele hogeschool noteerde in 2003 een werkingstekort. In 2002 kampten nog 3 hogescholen met een werkingstekort. Net als in de vorige 2 boekjaren realiseerde Hogeschool Gent het hoogste werkingsoverschot. Ook in 2003 wist deze hogeschool haar werkingsoverschot op te drijven (+ 23% t.o.v. 2002) en nam 20 % van het geconsolideerde werkingsoverschot voor haar rekening. De tweede in rangorde van performantie was Hogeschool Antwerpen met een aandeel van 12,1% in het geconsolideerde werkingsoverschot. Dit is des te merkwaardiger daar deze hogeschool 2002 nog met een werkingstekort afsloot.

- ◆ **Financieel resultaat**

De globale hogeschoolsector realiseerde een positief financieel resultaat. Het geconsolideerde financieel resultaat groeide in 2003 nog met 25,4 % aan t.o.v. 2002. Toch resulteerden de financiële verrichtingen in 2 hogescholen (4 hogescholen in 2002) in een tekort. De extreme waarden lagen verder uit elkaar dan in het boekjaar 2002. Het financieel resultaat van de Hogeschool Gent, net als in vorige 2 boekjaren de koploper, daalde in 2003 evenwel lichtjes. Het hoogste opgetekende financieel tekort is daarentegen duidelijk verkleind.

- ◆ **Uitzonderlijk resultaat**

Het geconsolideerde uitzonderlijk resultaat levert een behoorlijk overschot op. Vijf hogescholen realiseerden een tekort en 13 hogescholen een overschot op hun uitzonderlijke verrichtingen. Drie hogescholen hadden een neutraal saldo. Ook hier is de range van de uiterste waarden gevoelig verkleind.

Resultaat per hogeschool - Boekjaar 2003

absolute bedragen in eenheden euro	Resultaat van het boekjaar [70/66]		Werkingsoverschot/ (Werkingsstekort) [70/64]			Financieel resultaat [75-65]			Uitzonderlijk resultaat [76-66]		
	Absoluut	% GCO	Absoluut	% RBJ	% GCO	Absoluut	% RBJ	% GCO	Absoluut	% RBJ	% GCO
HA	3.868.089	10,9 %	2.893.302	74,8 %	12,1 %	774.878	20,0 %	7,5 %	199.909	5,2 %	15,1 %
PLANTIJN	1.241.231	3,5 %	1.261.336	101,6 %	5,3 %	95.963	7,7 %	0,9 %	(116.068)	-9,4 %	-8,8 %
KdG	744.282	2,1 %	116.804	15,7 %	0,5 %	624.057	83,8 %	6,1 %	3.421	0,5 %	0,3 %
KHK	2.517.766	7,1 %	1.868.489	74,2 %	7,8 %	514.288	20,4 %	5,0 %	134.989	5,4 %	10,2 %
KHM	569.126	1,6 %	639.462	112,4 %	2,7 %	(17.542)	-3,1 %	-0,2 %	(52.794)	-9,3 %	-4,0 %
ERASMUS	1.846.938	5,2 %	1.303.860	70,6 %	5,4 %	547.435	29,6 %	5,3 %	(4.357)	-0,2 %	-0,3 %
LUK	434.125	1,2 %	264.016	60,8 %	1,1 %	75.278	17,3 %	0,7 %	94.831	21,8 %	7,2 %
W&K	1.910.858	5,4 %	925.657	48,4 %	3,9 %	567.204	29,7 %	5,5 %	417.997	21,9 %	31,7 %
KHL	1.780.349	5,0 %	1.392.266	78,2 %	5,8 %	335.171	18,8 %	3,3 %	52.912	3,0 %	4,0 %
HG	6.834.630	19,2 %	4.808.227	70,4 %	20,0 %	2.026.321	29,6 %	19,7 %	82	0,0 %	0,0 %
KHSL	1.086.047	3,1 %	872.939	80,4 %	3,6 %	224.366	20,7 %	2,2 %	(11.258)	-1,0 %	-0,9 %
HL	762.413	2,1 %	655.130	85,9 %	2,7 %	105.007	13,8 %	1,0 %	2.276	0,3 %	0,2 %
KHLi	1.795.877	5,0 %	869.594	48,4 %	3,6 %	424.603	23,6 %	4,1 %	501.680	27,9 %	38,0 %
PHL	1.264.793	3,6 %	271.744	21,5 %	1,1 %	937.535	74,1 %	9,1 %	55.514	4,4 %	4,2 %
HWVL	758.621	2,1 %	279.874	36,9 %	1,2 %	431.973	56,9 %	4,2 %	46.774	6,2 %	3,5 %
KHBO	872.249	2,5 %	775.754	88,9 %	3,2 %	96.495	11,1 %	0,9 %	0	0,0 %	0,0 %
KATHO	1.804.992	5,1 %	1.447.742	80,2 %	6,0 %	375.957	20,8 %	3,7 %	(18.707)	-1,0 %	-1,4 %
EHSAL	1.804.806	5,1 %	1.673.391	92,7 %	7,0 %	119.371	6,6 %	1,2 %	12.044	0,7 %	0,9 %
GroepT	120.417	0,3 %	220.231	182,9 %	0,9 %	(99.814)	-82,9 %	-1,0 %	0	0,0 %	0,0 %
ARTEVELDE	911.172	2,6 %	629.220	69,1 %	2,6 %	281.952	30,9 %	2,7 %	0	0,0 %	0,0 %
LESSIUS	2.655.117	7,5 %	812.388	30,6 %	3,4 %	1.842.399	69,4 %	17,9 %	330	0,0 %	0,0 %
Geconsolideerd	35.583.898	100,0 %	23.981.426	67,4 %	100,0 %	10.282.897	28,9 %	100,0 %	1.319.575	3,7 %	100,0 %
Rekenkundig gemiddelde	1.694.471		1.141.973	72,6 %		489.662	23,8 %		62.837	3,6 %	
Laagste waarde	120.417	0,3 %	116.804	15,7 %	0,5 %	(99.814)	-82,9 %	-1,0 %	(116.068)	-9,4 %	-8,8 %
Hoogste waarde	6.834.630	19,2 %	4.808.227	182,9 %	20,0 %	2.026.321	83,8 %	19,7 %	501.680	27,9 %	38,0 %

% RBJ = procentueel aandeel van het deelresultaat in het Resultaat van het boekjaar van de hogeschool, % GCO = procentueel aandeel van de rubriek in de geconsolideerde bedragen van de 21 hogescholen

3.4 Geconsolideerde investeringen en financiering

3.4.1 Geconsolideerde investeringen

3.4.1.1 Horizontale analyse: jaarrekening 2002 – jaarrekening 2003 – begroting 2003

De 21 hogescholen investeerden tijdens het boekjaar 2003 samen 68.145.373 EUR. Dit is een daling met 22,7 % t.o.v. het vorige boekjaar. De daling van de investeringen situeert zich voornamelijk bij de rubrieken “Terreinen en gebouwen”, “Overige materiële vaste activa” en “Activa in aanbouw en vooruitbetalingen” (19.090.596 EUR minder dan tijdens het boekjaar 2002).

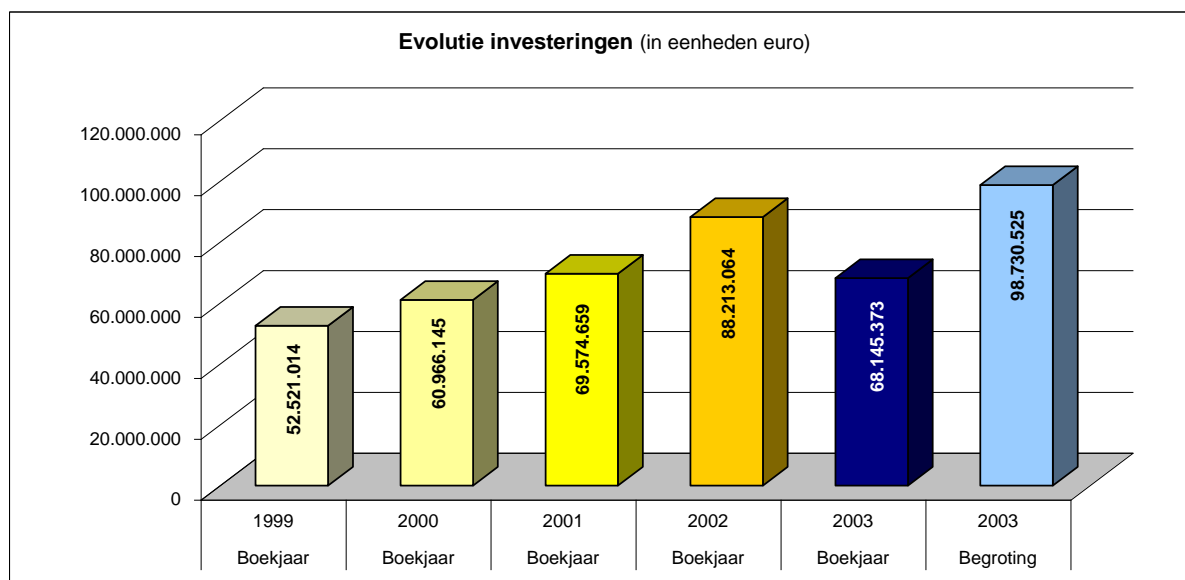
Investerings	Boekjaar	Boekjaar	JR03-JR02	JR03-JR02	Begroting	JR03-BG03	JR03-BG03
<i>Evolutie t.o.v. het boekjaar 2002 en t.o.v. de begroting 2003</i>	2002	2003	Absoluut verschil	Relatief verschil	2003	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>							
Bruto investeringen	88.213.064	68.145.373	- 20.067.691	- 22,7 %	98.730.525	- 30.585.152	- 31,0 %
I. Oprichtingskosten	0	0	+ 0	VB = 0	0	+ 0	BG = 0
II. Immateriële vaste activa	1.370.679	1.270.818	- 99.861	- 7,3 %	1.985.640	- 714.822	- 36,0 %
III. Materiële vaste activa	86.874.649	66.632.674	- 20.241.975	- 23,3 %	96.769.885	- 30.137.211	- 31,1 %
A. Terreinen en gebouwen	29.204.343	19.889.767	- 9.314.576	- 31,9 %	33.927.704	- 14.037.937	- 41,4 %
B. Installaties, machines en uitrusting	18.383.790	16.703.882	- 1.679.908	- 9,1 %	20.236.370	- 3.532.488	- 17,5 %
C. Meubilair en rollend materieel	7.052.281	7.742.558	+ 690.276	+ 9,8 %	8.819.758	- 1.077.200	- 12,2 %
D. Leasing en soortgelijke rechten	188.768	27.021	- 161.747	- 85,7 %	25.000	+ 2.021	+ 8,1 %
E. Overige materiële vaste activa	7.747.603	3.469.992	- 4.277.611	- 55,2 %	9.530.534	- 6.060.542	- 63,6 %
F. Activa in aanbouw en vooruitbetalingen	24.297.863	18.799.454	- 5.498.409	- 22,6 %	24.230.519	- 5.431.065	- 22,4 %
IV. Financiële vaste activa	(32.264)	241.881	+ 274.145	- 849,7 %	(25.000)	+ 266.881	- 1067,5 %
A. Deelnemingen	0	248.000	+ 248.000	VB = 0	0	+ 248.000	BG = 0
B. Vorderingen	200	0	- 200	- 100,0 %	0	+ 0	BG = 0
C. Overige	(32.464)	(6.119)	+ 26.345	- 81,2 %	(25.000)	+ 18.881	- 75,5 %

Niettegenstaande bepaalde hogescholen meer investeerden dan in hun begroting voorzien was liggen de door de sector gerealiseerde investeringen, net zoals tijdens vorige boekjaren, beduidend onder (- 22,4 %) het begrote investeringsbedrag. De vergelijking tussen de reële investeringscijfers en de gebudgetteerde bedragen toont aan dat in de investeringsbegroting de meeste rubrieken te hoog werden geraamd. De afwijking tussen de gebudgetteerde bedragen en de gerealiseerde investeringen is het hoogst bij de rubriek “Terreinen en gebouwen” (-14.037.937 EUR). De hogescholen formuleerden bij de budgetafwijking vergelijkbare toelichtingen als vorig jaar:

- te optimistische inschatting van de administratieve voorbereiding van de investeringsdossiers;
- moeilijkheden met het bekomen van bouwvergunningen;
- vertraging bij de toewijzing en uitvoering van de investeringsprojecten;
- niet-uitvoering van geplande investeringen
- ...

3.4.1.2 Horizontale analyse: jaarrekening 1999 – jaarrekening 2003

Volgende grafiek geeft een overzicht van de investeringsbedragen in de periode 1999-2003. Terwijl in de vorige boekjaren een gestage toename van het investeringsvolume kon vastgesteld worden, vallen de in 2003 uitgevoerde investeringen sterk terug. Een andere vaststelling, die elk jaar opnieuw terugkeert, is dat de effectief gerealiseerde investeringen lager uitvallen dan de in de begroting opgenomen investeringen.

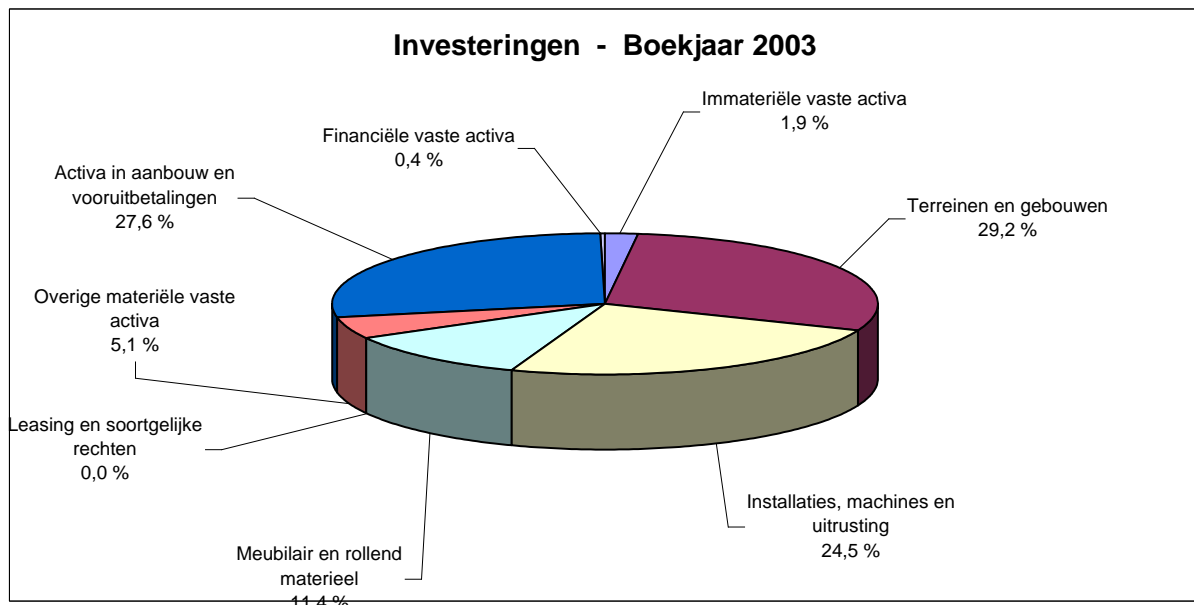


Investeringen	Boekjaar 1999	Boekjaar 2000	Boekjaar 2001	Boekjaar 2002	Boekjaar 2003
Totaal investeringen	52.521.014	60.966.145	69.574.659	88.213.064	68.145.373
Jaarlijkse absolute mutatie		+ 8.445.130	+ 8.608.514	+ 18.638.405	- 20.067.691
Jaarlijks groeipercentage		+ 16,1 %	+ 14,1 %	+ 26,8 %	- 22,7 %
Index: 1999 = 100		116,1	132,5	168,0	129,7
I. Oprichtingskosten	0	0	0	0	0
Jaarlijkse absolute mutatie		+ 0	+ 0	+ 0	+ 0
Jaarlijks groeipercentage		VB = 0	VB = 0	VB = 0	VB = 0
Index: 1999 = 100		1999 = 0	1999 = 0	1999 = 0	1999 = 0
II. Immateriële vaste activa	1.341.820	1.332.665	1.135.614	1.370.679	1.270.818
Jaarlijkse absolute mutatie		- 9.155	- 197.051	+ 235.065	+ 135.204
Jaarlijks groeipercentage		- 0,7 %	- 14,8 %	+ 20,7 %	+ 11,9 %
Index: 1999 = 100		99,3	84,6	102,2	94,7
III. Materiële vaste activa	50.999.675	59.620.532	68.382.004	86.874.649	66.632.674
Jaarlijkse absolute mutatie		+ 8.620.857	+ 8.761.472	+ 18.492.645	- 20.241.975
Jaarlijks groeipercentage		+ 16,9 %	+ 14,7 %	+ 27,0 %	- 23,3 %
Index: 1999 = 100		116,9	134,1	170,3	130,7
IV. Financiële vaste activa	179.519	12.947	57.040	(32.264)	241.881
Jaarlijkse absolute mutatie		- 166.572	+ 44.093	- 89.304	+ 274.145
Jaarlijks groeipercentage		- 92,8 %	+ 340,6 %	- 156,6 %	+ 849,7 %
Index: 1999 = 100		7,2	31,8	-18,0	134,7

Het investeringsvolume en bijgevolg ook het groeiritme van de totale investeringen, wordt hoofdzakelijk bepaald door de investeringen in de rubriek "Materiële vaste activa". In de beschouwde periode vormen de investeringen in "Financiële vaste activa" de snelst groeiende component, maar het gaat daarbij wel om zeer beperkte bedragen.

3.4.1.3 Verticale analyse: jaarrekening 2003

Tijdens het boekjaar 2003 had 61,9 % (69,4 % in boekjaar 2002) van de investeringen betrekking op onroerende goederen¹⁰. De investeringen in “Installaties, machines en uitrusting” vormden ongeveer een kwart van het totale investeringspakket.



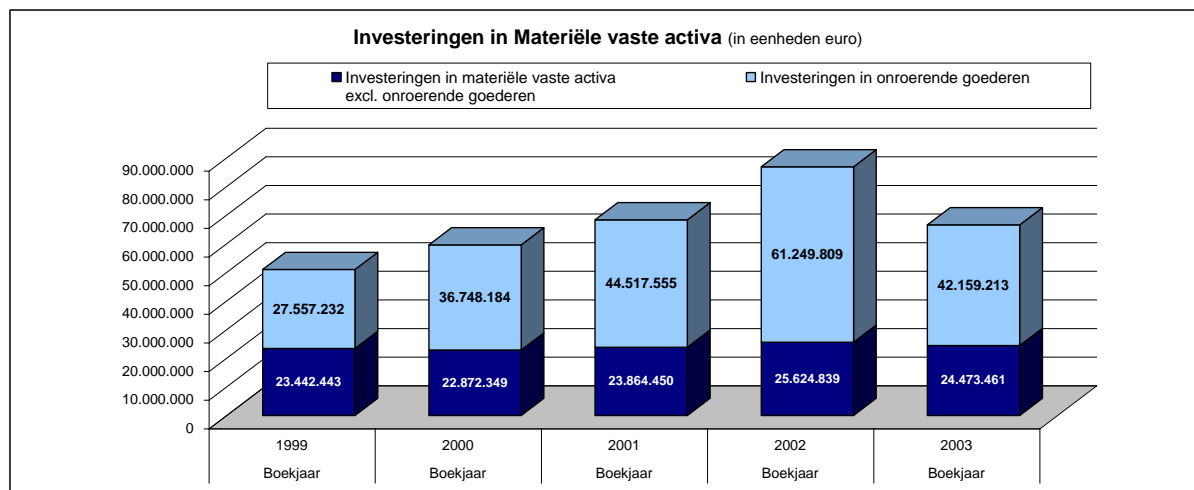
3.4.1.4 Verticale analyse: jaarrekening 1999 – 2003

Om het investeringspatroon te bekijken wordt het investeringsbedrag van elke rubriek uitgedrukt in procent van het totale investeringsbedrag. Het resultaat van deze berekening wordt in de volgende tabel weergegeven. Er zijn geen fundamentele structuurwijzigingen vast te stellen. Het aandeel van de materiële vaste activa blijft de kern van de uitgevoerde investeringen uitmaken, maar binnen deze rubriek zijn er wel accentverschuivingen.

¹⁰ Investerings in onroerende goederen: hiervoor werd de som gemaakt van de investeringen in “Terreinen en gebouwen”, “Overige materiële vaste activa” en “Activa in aanbouw en vooruitbetaling”.

Investeringen	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
Verticale analyse - % aandeel in de totale investeringen	1999	2000	2001	2002	2003	2003
Totaal investeringen (in eenheden euro)	52.521.014	60.966.145	69.574.659	88.213.064	68.145.373	98.730.525
I. Oprichtingskosten	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
II. Immateriële vaste activa	2,6 %	2,2 %	1,6 %	1,6 %	1,9 %	2,0 %
III. Materiële vaste activa	97,1 %	97,8 %	98,3 %	98,5 %	97,8 %	98,0 %
A. Terreinen en gebouwen	43,7 %	39,3 %	36,3 %	33,1 %	29,2 %	34,4 %
B. Installaties, machines en uitrusting	29,0 %	25,0 %	19,7 %	20,8 %	24,5 %	20,5 %
C. Meubilair en rollend materieel	14,6 %	11,5 %	13,3 %	8,0 %	11,4 %	8,9 %
D. Leasing en soortgelijke rechten	1,0 %	1,0 %	1,2 %	0,2 %	0,0 %	0,0 %
E. Overige materiële vaste activa	4,6 %	4,6 %	10,6 %	8,8 %	5,1 %	9,7 %
F. Activa in aanbouw en vooruitbetalingen	4,2 %	16,4 %	17,1 %	27,5 %	27,6 %	24,5 %
IV. Financiële vaste activa	0,3 %	0,0 %	0,1 %	- 0,04 %	0,35 %	- 0,03 %
A. Deelnemingen	0,2 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,4 %	0,0 %
B. Vorderingen	- 0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
C. Overige	0,1 %	- 0,0 %	0,1 %	- 0,04 %	- 0,01 %	- 0,03 %
Totaal investeringen	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

De investeringen in "Materiële vaste activa" kunnen ruwweg gegroepeerd worden in "Investeringen in onroerende goederen"¹¹ en "Investeringen in materiële vaste activa, excl. onroerende goederen". Onderstaande grafiek toont dat aan de daling van de investeringen t.o.v. 2002, vooral terug te vinden is bij de "Investeringen in onroerende goederen". De investeringen in de "Materiële vaste activa, excl. onroerende goederen" kenden daarentegen slechts een beperkte terugval.



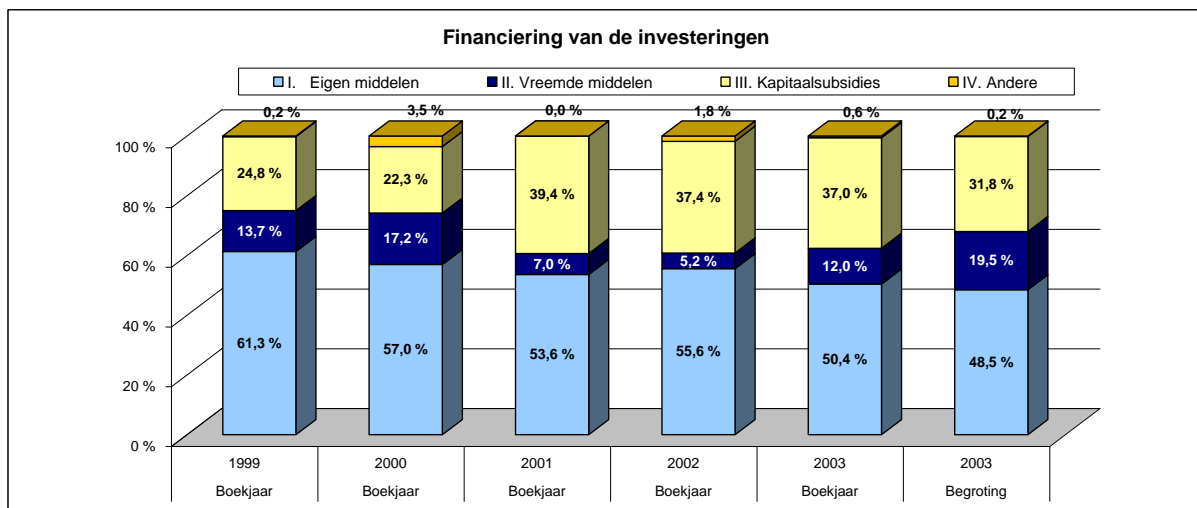
¹¹ Investeringen in onroerende goederen: hiervoor werd de som gemaakt van de investeringen in "Terreinen en gebouwen", "Overige materiële vaste activa" en "Activa in aanbouw en vooruitbetaling".

Investeringen in materiële vaste activa, excl. onroerende goederen: hiervoor werden de investeringen van de rubrieken "Installaties, machines en uitrusting", "Meubilair en rollend materieel" en "Leasing en soortgelijke rechten" opgeteld.

3.4.2 Financiering van de investeringen

3.4.2.1 Verticale analyse van de financieringsmiddelen van de investeringen

De hogescholen financierden tijdens het boekjaar 2003 het leeuwenaandeel van de investeringen met eigen middelen (50,4 %) en met investeringssubsidies (37 %). Het beroep op vreemd vermogen (leningen) voor de financiering van de investeringen blijft beperkt tot 12 % van de uitgevoerde investeringen. Dit financieringspatroon sluit aan bij de wijze waarop de hogescholen hun investeringen in 2002 financierden, zij het dat er in toenemende mate een beroep gedaan werd op vreemd vermogen. Een beperkt deel van de financiering werd opgenomen onder de rubriek "Andere". Het betreft hier o.m. subsidies die door andere overheden dan de Vlaamse Regering werden ter beschikking gesteld. Verder is er het bijzondere geval van een hogeschool die een participatie nam (FVA) maar deze slechts voor 25 % diende te volstorten. Om het door de hogeschool aangegane engagement volledig tot uiting te brengen, werd de 75 % die nog niet opgevraagd werd, verwerkt onder de rubriek "Andere".



Doordat er in 2003 beduidend minder geïnvesteerd werd dan in de begroting voorzien was, diende er ook minder gefinancierd te worden. In absolute bedragen lag de effectieve benutting van de eigen middelen, van het vreemd vermogen en van investeringssubsidies dan ook ver onder het begrote.

De vergelijking van de werkelijke financieringsstructuur van de jaarrekening 2003 met de begrote toont aan dat de hogescholen een kleiner aandeel voor de financiering met eigen middelen hadden voorzien. De niet uitvoering van een deel van de begrote investeringen leidde dus tot het niet opnemen van een belangrijk deel van de begrote leningen. Ook dit is een klassieke maar tegelijk logische vaststelling. De hogescholen benutten voor het financieren van hun investeringen in eerste instantie hun eigen middelen en de ter beschikking staande investeringssubsidies. Door de opgetreden vertraging in de uitvoering van de investeringsplannen is er minder nood aan vreemd vermogen. Slechts 4 hogescholen wendden effectief vreemd vermogen aan om een deel van hun investeringen te financieren.

3.4.2.2 Horizontale analyse van de financieringsmiddelen van de investeringen

Niettegenstaande de vaststelling dat er in 2003 beduidend minder geïnvesteerd werd dan in 2002 en slechts 4 hogescholen ook effectief vreemd vermogen aangewend hebben, werd er meer vreemd vermogen opgenomen dan in 2002. Dit is allicht toe te schrijven aan de specifieke situatie van de betrokken hogescholen.

Financiering	Boekjaar	Boekjaar	JR03-JR02	JR03-JR02	Begroting	JR03-BG03	JR03-BG03
<i>Evolutie t.o.v. het boekjaar 2002 en t.o.v. de begroting 2003</i>	2002	2003	Absoluut verschil	Relatief verschil	2003	Absoluut verschil	Relatief verschil
	<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>						
Totaal financiering	88.213.063	68.145.368	- 20.067.695	- 22,7 %	98.730.526	- 30.585.158	- 31,0 %
I. Eigen middelen	49.043.629	34.364.477	- 14.679.152	- 29,9 %	47.921.136	- 13.556.659	- 28,3 %
II. Vreemde middelen	4.621.774	8.160.628	+ 3.538.854	+ 76,6 %	19.229.230	- 11.068.602	- 57,6 %
III. Kapitaalsubsidies	32.985.721	25.230.605	- 7.755.116	- 23,5 %	31.408.208	- 6.177.603	- 19,7 %
IV. Andere	1.561.939	389.658	- 1.172.281	- 75,1 %	171.952	+ 217.706	+ 126,6 %

Zoals reeds gemeld, werd tijdens het boekjaar 2003 minder geïnvesteerd dan begroot. Dit leidde tot een daling van het beroep dat de hogescholen deden op elk van de voorziene financieringsbronnen, maar dit is verhoudingsgewijze wel het meest opvallend bij het vreemd vermogen.

3.5 Investerings en financieringsmiddelen: enkele kengetallen per hogeschool

De tabel op de volgende pagina geeft een overzicht van de investeringen en financieringsmiddelen per hogeschool.

3.5.1 Aandeel van de hogescholen in de geconsolideerde investeringen

De totale hogeschoolsector investeerde in het boekjaar 2003 66.145.368 EUR. Hogeschool Gent besteedde als grootste hogeschool, ook het grootste investeringsbedrag (18 % van het totale investeringsvolume). GROEP T Leuven Hogeschool realiseerde het kleinste investeringsbedrag (0,8 % van het totale investeringsvolume).

3.5.2 Aandeel van de hogescholen in de diverse financieringsmiddelen

Tijdens het boekjaar 2003

- gebruikten 2 hogescholen uitsluitend eigen middelen voor de financiering van hun investeringen. Deze 2 hogescholen namen samen 5,9 % van de investeringen voor hun rekening;
- deden 4 hogescholen een beroep op vreemde middelen. Zij financierden hiermee 12 % van het totale investeringsvolume;
- wendden 15 hogescholen ook investeringsubsidies aan en financierden hiermee 37% van het totale investeringsvolume;

Investerings en financieringsmiddelen per hogeschool - Boekjaar 2003

absolute bedragen in eenheden euro	Investerings		Eigen middelen			Vreemde middelen			Kapitaalsubsidies			Andere		
	Absoluut	% GCO	Absoluut	% Invest	% GCO	Absoluut	% Invest	% GCO	Absoluut	% Invest	% GCO	Absoluut	% Invest	% GCO
HA	2.854.637	4,2 %	1.594.569	55,9 %	4,6 %	0	0,0 %	0,0 %	1.260.068	44,1 %	5,0 %	0	0,0 %	0,0 %
PLANTIJN	610.092	0,9 %	610.091	100,0 %	1,8 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %
KdG	2.046.546	3,0 %	0	0,0 %	0,0 %	1.134.420	55,4 %	13,9 %	912.126	44,6 %	3,6 %	0	0,0 %	0,0 %
KHK	3.648.456	5,4 %	0	0,0 %	0,0 %	524.218	14,4 %	6,4 %	3.124.238	85,6 %	12,4 %	0	0,0 %	0,0 %
KHM	1.420.360	2,1 %	1.420.360	100,0 %	4,1 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %
ERASMUS	1.546.244	2,3 %	1.431.719	92,6 %	4,2 %	0	0,0 %	0,0 %	114.524	7,4 %	0,5 %	0	0,0 %	0,0 %
LUK	620.050	0,9 %	620.050	100,0 %	1,8 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %
W&K	2.303.421	3,4 %	1.660.800	72,1 %	4,8 %	0	0,0 %	0,0 %	614.450	26,7 %	2,4 %	28.172	1,2 %	7,2 %
KHL	1.598.612	2,3 %	435.172	27,2 %	1,3 %	0	0,0 %	0,0 %	1.163.440	72,8 %	4,6 %	0	0,0 %	0,0 %
HG	12.292.245	18,0 %	6.267.137	51,0 %	18,2 %	0	0,0 %	0,0 %	6.025.108	49,0 %	23,9 %	0	0,0 %	0,0 %
KHSL	7.045.468	10,3 %	1.890.125	26,8 %	5,5 %	0	0,0 %	0,0 %	5.155.343	73,2 %	20,4 %	0	0,0 %	0,0 %
HL	1.548.753	2,3 %	999.040	64,5 %	2,9 %	0	0,0 %	0,0 %	549.714	35,5 %	2,2 %	0	0,0 %	0,0 %
KHLi	5.789.173	8,5 %	1.962.569	33,9 %	5,7 %	2.781.990	48,1 %	34,1 %	1.044.614	18,0 %	4,1 %	0	0,0 %	0,0 %
PHL	4.035.270	5,9 %	2.335.680	57,9 %	6,8 %	0	0,0 %	0,0 %	1.699.590	42,1 %	6,7 %	0	0,0 %	0,0 %
HWVL	2.023.949	3,0 %	1.285.106	63,5 %	3,7 %	0	0,0 %	0,0 %	738.842	36,5 %	2,9 %	0	0,0 %	0,0 %
KHBO	875.402	1,3 %	438.922	50,1 %	1,3 %	0	0,0 %	0,0 %	250.480	28,6 %	1,0 %	186.000	21,2 %	48 %
KATHO	6.056.057	8,9 %	2.336.057	38,6 %	6,8 %	3.720.000	61,4 %	45,6 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %
EHSAL	5.758.420	8,5 %	5.758.419	100,0 %	16,8 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %
GroepT	558.170	0,8 %	382.683	68,6 %	1,1 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %	175.486	31,4 %	45,0 %
ARTEVELDE	4.414.272	6,5 %	2.681.712	60,8 %	7,8 %	0	0,0 %	0,0 %	1.732.559	39,2 %	6,9 %	0	0,0 %	0,0 %
LESSIUS	1.099.776	1,6 %	254.266	23,1 %	0,7 %	0	0,0 %	0,0 %	845.509	76,9 %	3,4 %	0	0,0 %	0,0 %
Geconsolideerd	68.145.373	100,0 %	34.364.477	50,4 %	100 %	8.160.628	12,0 %	100 %	25.230.605	37,0 %	100 %	389.658	0,6 %	100 %
Rekenkundig gemiddelde	3.245.018		1.636.404			388.601			1.201.457			18.555		
Laagste waarde	558.170	0,8 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %
Hoogste waarde	12.292.245	18,0 %	6.267.137	100 %	18,2 %	3.720.000	61,4 %	45,6 %	6.025.108	85,6 %	23,9 %	186.000	31,4 %	47,7 %

3.6 Geconsolideerde balans

De balansgegevens uit de jaarrekeningen 1999 tot en met 2003 van de 21 hogescholen werden geconsolideerd. Deze totaalgegevens fungeren als achtergrondinformatie voor de interpretatie van de financiële ratio's berekend op de geconsolideerde gegevens.

Voorafgaandelijk dient evenwel de aandacht gevestigd te worden op volgende punten¹²:

- er bestaat tussen de hogescholen een sterk uiteenlopende situatie op het vlak van eigendom van de vaste activa (meer bepaald de gebouwen);
- de waardering van de gebouwen is in de diverse hogescholen op een verschillende wijze gebeurd;
- de bepaling van de waarde op de rekening "Patrimonium"¹³ gebeurde op uiteenlopende wijze.

Geconsolideerde Balans (jaarrekeningen 1999 - 2000 - 2001 - 2002 - 2003, begroting 2003)								
ACTIVA	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
		1998	1999	2000	2001	2002	2003	2003
<i>(eenheden euro)</i>								
VASTE ACTIVA	20/28	185.960.903	214.318.609	247.160.700	274.360.325	329.882.475	358.580.257	395.228.098
I. Oprichtingskosten	20	10.503	0	0	0	0	0	0
II. Immateriële vaste activa	21	833.909	1.262.164	1.403.910	1.316.024	1.265.008	1.319.201	2.057.642
III. Materiële vaste activa	22/27	184.944.078	212.704.773	245.392.183	272.622.652	328.342.970	356.931.112	392.770.285
A. Terreinen en gebouwen	22	131.485.908	150.702.058	167.803.230	182.372.663	227.053.526	254.927.160	249.162.336
B. Installaties, machines en uitrusting	23	23.468.896	28.293.413	31.811.694	33.941.081	37.796.343	40.054.220	44.714.380
C. Meubilair en rollend materieel	24	11.784.704	14.675.827	16.098.340	17.896.107	18.237.921	18.679.970	20.008.687
D. Leasing en soortgelijke rechten	25	6.554.283	6.473.559	3.619.328	3.743.956	3.345.700	144.061	1.541.998
E. Overige materiële vaste activa	26	8.100.249	9.800.068	15.070.846	20.948.087	27.515.107	27.803.636	38.746.958
F. Activa in aanbouw en vooruitbetalingen	27	3.550.038	2.759.848	10.988.744	13.720.758	14.394.373	15.322.065	38.595.926
IV. Financiële vaste activa	28	172.413	351.671	364.607	421.650	274.497	329.944	400.171
A. Deelnemingen	280/2	0	111.600	153.901	158.372	47.203	109.203	220.332
B. Vorderingen	281/3	9.668	0	0	0	200	200	0
C. Overige	284/8	162.745	240.071	210.707	263.278	227.094	220.541	179.839
VLOTTENDE ACTIVA	29/58	200.196.811	243.640.993	272.070.371	293.274.380	295.679.732	319.928.454	245.222.763
V. Vorderingen op meer dan één jaar	29	54.361.693	61.509.972	58.163.588	58.816.172	58.215.454	55.334.833	55.271.717
A. Werkingsvorderingen	290	48.279.348	49.738.381	50.953.100	53.302.127	53.171.331	50.771.190	51.783.028
B. Overige vorderingen	291	6.082.345	11.771.592	7.210.488	5.514.044	5.044.123	4.563.643	3.488.689
VI. Voorraden	30	676.346	617.867	621.107	624.801	769.708	553.201	612.248
VII. Vorderingen op ten hoogste één jaar	40/41	51.476.439	44.674.850	62.294.728	62.952.814	63.545.081	80.298.397	48.621.721
A. Werkingsvorderingen	40	36.952.228	21.653.045	34.107.947	32.651.360	39.000.139	55.312.994	31.776.846
B. Overige vorderingen	41	14.524.212	23.021.805	28.186.781	30.301.453	24.544.942	24.985.403	16.844.875
VIII. Geldbeleggingen	50/53	62.501.300	81.680.542	97.583.732	110.260.377	111.030.059	120.925.719	98.345.381
IX. Liquide middelen	54/58	24.801.360	47.030.380	45.554.642	52.834.446	52.775.269	52.248.018	33.112.648
X. Overlopende rekeningen	490/1	6.379.673	8.127.381	7.852.574	7.785.771	9.344.161	10.568.286	9.259.048
TOTAAL DER ACTIVA	20/58	386.157.714	457.959.603	519.231.071	567.634.705	625.562.207	678.508.711	640.450.861

¹² De problemen bij de interpretatie van een geconsolideerde balans werden uitgebreid besproken in het "Jaarverslag van de commissaris-coördinator over de werking van de hogescholen tijdens het boekjaar 1996", pg. 10 en volgende.

¹³ Naargelang de vroegere inrichtende machten al of niet vaste activa in de nieuwe hogeschool hebben ingebracht, en naargelang door het hogeschoolbestuur besloten werd de ingebrachte activa al of niet te waarderen, is er een relatief klein of groot patrimonium op de balans terug te vinden.

PASSIVA	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
		1998	1999	2000	2001	2002	2003	2003
		(eenheden euro)						
EIGEN VERMOGEN	10/15	188.382.249	240.863.737	279.548.209	316.713.534	370.852.812	424.955.589	388.417.449
I. Patrimonium	10	43.133.482	47.821.634	54.451.718	52.588.170	54.369.544	54.928.648	54.834.511
III. Herwaarderingsmeerwaarden	12	17.511.348	12.823.211	12.823.198	12.823.210	15.833.947	16.009.433	12.995.163
V. Gecumuleerd resultaat	14	85.669.944	115.580.078	140.195.156	163.169.568	187.437.398	219.021.775	175.322.369
VI. Investeringsubsidies	15	42.067.475	64.638.814	72.078.137	88.132.586	113.211.923	134.995.733	145.265.406
VOORZIENINGEN	16	16.477.338	21.765.960	29.300.463	36.742.550	28.853.976	22.626.322	20.780.726
VII. Voorzieningen voor risico's en kosten	0	16.477.338	21.765.960	29.300.463	36.742.550	28.853.976	22.626.322	20.780.726
A. Pensioenen en soortgelijke verplichtingen	160	7.872.354	9.997.745	12.029.873	16.648.641	11.276.620	6.548.631	7.927.474
B. Grote herstellings- en onderhoudswerken	162	4.518.727	5.760.523	6.888.118	8.534.501	8.960.903	7.256.761	6.076.067
C. Overige risico's en kosten	163/5	4.086.257	6.007.692	10.382.472	11.559.407	8.616.453	8.820.930	6.777.185
SCHULDEN	17/49	181.298.116	195.329.969	210.382.452	214.178.675	225.855.417	230.926.793	231.252.686
VIII. Schulden op meer dan één jaar	17	84.708.599	87.940.287	94.857.845	89.978.013	90.614.120	96.306.993	111.470.048
A. Financiële schulden	170/4	81.890.645	85.261.922	91.700.814	87.105.249	87.864.074	92.021.592	110.706.223
1. Achtergestelde leningen	170	0	0	0	0	0	0	0
2. Leasingschulden en soortgelijke schulden	172	869.174	873.774	378.002	184.797	172.337	90.050	37.233
3. Kredietinstellingen	173	80.614.505	83.998.533	90.951.617	86.568.790	86.740.816	89.683.648	100.740.311
4. Overige leningen	174	406.967	389.614	371.196	351.662	950.921	2.247.894	9.928.679
B. Werkingsschulden	175	52.008	37.110	33.614	33.069	32.695	149.301	33.071
D. Overige schulden	178/9	2.765.946	2.641.256	3.123.416	2.839.695	2.717.351	4.136.100	730.754
IX. Schulden op ten hoogste één jaar	42/48	69.589.232	77.542.614	82.192.797	88.794.438	94.434.296	94.875.913	84.879.170
A. Schulden op meer dan één jaar die binnen het jaar vervallen	42	2.870.192	3.953.658	3.627.874	3.462.493	4.487.018	4.154.494	5.831.733
B. Financiële schulden	43	495.787	0	0	311.974	195.435	1.035.500	0
1. Kredietinstellingen	430/8	495.787	0	0	311.974	195.435	1.035.500	0
2. Overige leningen	439	0	0	0	0	0	0	0
C. Werkingsschulden	44	15.428.424	19.903.492	22.216.814	24.409.167	28.638.902	25.901.986	19.268.325
E. Schulden met betrekking tot belastingen, bezoldigingen en sociale lasten	45	48.309.732	50.963.772	54.184.819	57.881.179	58.155.715	60.369.055	57.589.647
1. Belastingen	450/3	8.865.056	9.431.094	9.683.181	10.176.840	9.960.638	9.881.648	8.130.481
2. Bezoldigingen en sociale lasten	454/9	39.444.676	41.532.678	44.501.638	47.704.339	48.195.077	50.487.407	49.459.166
F. Overige schulden	46/48	2.485.096	2.721.692	2.163.290	2.729.625	2.957.226	3.414.878	2.189.465
X. Overlopende rekeningen	492/3	27.000.284	29.847.068	33.331.810	35.406.225	40.807.001	39.743.887	34.903.468
Correcties wegens afrondingsverschillen	11		(63)	(53)	(54)	2	7	0
TOTAAL DER PASSIVA	10/49	386.157.714	457.959.603	519.231.071	567.634.705	625.562.207	678.508.711	640.450.861

3.6.1 Activa

3.6.1.1 Horizontale analyse: jaarrekening 2002 – jaarrekening 2003 – begroting 2003

Het balanstotaal groeide tijdens het boekjaar 2003 van 625.562.207 EUR naar 678.508.711 EUR. Zowel de vaste activa als de vlottende activa, leverden een bijdrage tot deze groei.

ACTIVA	Boekjaar	Boekjaar	JR03-JR02	JR03-JR02	Begroting	JR03-BG03	JR03-BG03
<i>Evolutie t.o.v. het boekjaar 2002 en t.o.v. de begroting 2003</i>	2002	2003	Absoluut verschil	Relatief verschil	2003	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>							
VASTE ACTIVA	329.882.475	358.580.257	+ 28.697.782	+ 8,7 %	395.228.098	- 36.647.841	- 9,3 %
I. Oprichtingskosten	0	0	+ 0	VB = 0	0	+ 0	BG = 0
II. Immateriële vaste activa	1.265.008	1.319.201	+ 54.193	+ 4,3 %	2.057.642	- 738.441	- 35,9 %
III. Materiële vaste activa	328.342.970	356.931.112	+ 28.588.142	+ 8,7 %	392.770.285	- 35.839.173	- 9,1 %
IV. Financiële vaste activa	274.497	329.944	+ 55.447	+ 20,2 %	400.171	- 70.227	- 17,5 %
VLOTTENDE ACTIVA	295.679.732	319.928.454	+ 24.248.722	+ 8,2 %	245.222.763	+ 74.705.691	+ 30,5 %
V. Vorderingen op meer dan één jaar	58.215.454	55.334.833	- 2.880.621	- 4,9 %	55.271.717	+ 63.116	+ 0,1 %
VI. Voorraden	769.708	553.201	- 216.507	- 28,1 %	612.248	- 59.047	- 9,6 %
VII. Vorderingen op ten hoogste één jaar	63.545.081	80.298.397	+ 16.753.316	+ 26,4 %	48.621.721	+ 31.676.676	+ 65,1 %
VIII. Geldbeleggingen + IX. Liquide middelen	163.805.328	173.173.737	+ 9.368.409	+ 5,7 %	131.458.029	+ 41.715.708	+ 31,7 %
X. Overlopende rekeningen	9.344.161	10.568.286	+ 1.224.125	+ 13,1 %	9.259.048	+ 1.309.238	+ 14,1 %
TOTAAL DER ACTIVA	625.562.207	678.508.711	+ 52.946.504	+ 8,5 %	640.450.861	+ 38.057.850	+ 5,9 %

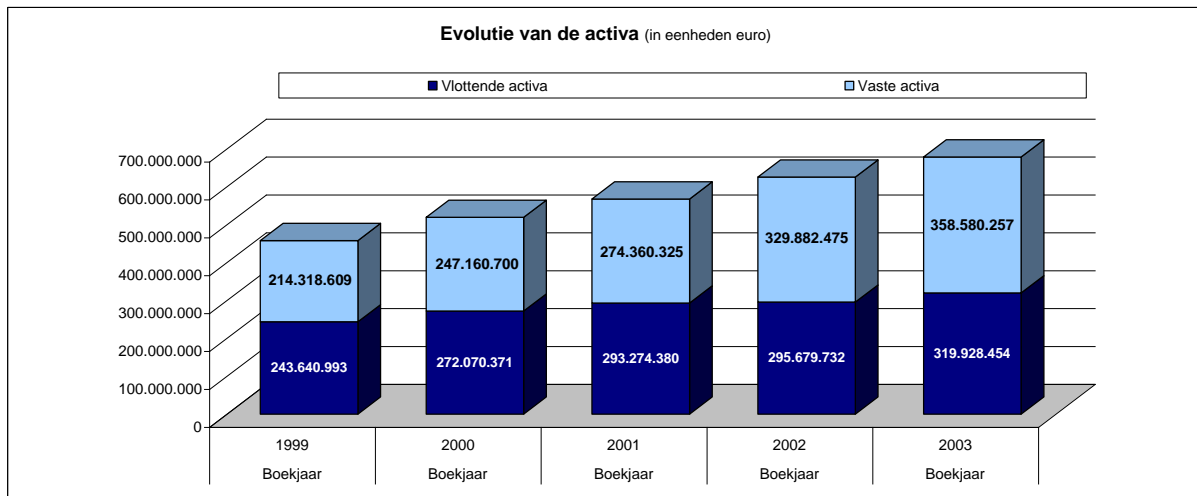
De groei van de vaste activa ontstond doordat het bedrag van de afschrijvingen beduidend kleiner was dan de in 2003 verrichte investeringen. De groei van de vaste activa situeerde zich in hoofdzaak bij de materiële vaste activa.

De geconsolideerde vlottende activa groeiden tijdens het boekjaar 2003 met 8,2 %. De vorderingen op meer dan één jaar daalden. Dit heeft in hoofdzaak te maken met de afbouw van het TBS 55+ overstelsel. De voorraden stijgen weliswaar, maar blijven toch van ondergeschikt belang. De vorderingen op ten hoogste één jaar nemen dan weer in belangrijke mate toe. Dit is in belangrijke mate toe te schrijven aan het feit dat op 31 december 2003 de structurele PWO-middelen 2003 en de TBS-middelen voor het derde en het vierde kwartaal 2003 nog steeds niet uitbetaald waren. De daaruit voortvloeiende vermogensbehoefte had trouwens een belangrijke negatieve weerslag op de netto cashflow van het boekjaar 2003. Hierdoor werd de omvang van de netto cashflow beperkt en de groei van de som van de geldbeleggingen en de liquide middelen beknot.

In vergelijking met de begroting 2003 lag de waarde van de vaste activa in de jaarrekening 9,3 % onder de begrote waarde. Het niet uitvoeren van een aantal gebudgetteerde investeringsprojecten was hiervan de oorzaak. De vlottende activa overschreden het gebudgetteerde bedrag met 30,5 %. Enerzijds was de vertraging in de uitbetaling van de structurele PWO-middelen en van de TBS-middelen voor het derde en het vierde kwartaal bij de begrotingsopstelling niet te voorzien. Anderzijds was de som van de geldbeleggingen en de liquide middelen te laag ingeschat. Dit is een rechtstreeks gevolg van een duidelijk verkeerd ingeschatte cashflow van het boekjaar en van het niet uitvoeren van een belangrijk deel van de begrote investeringen.

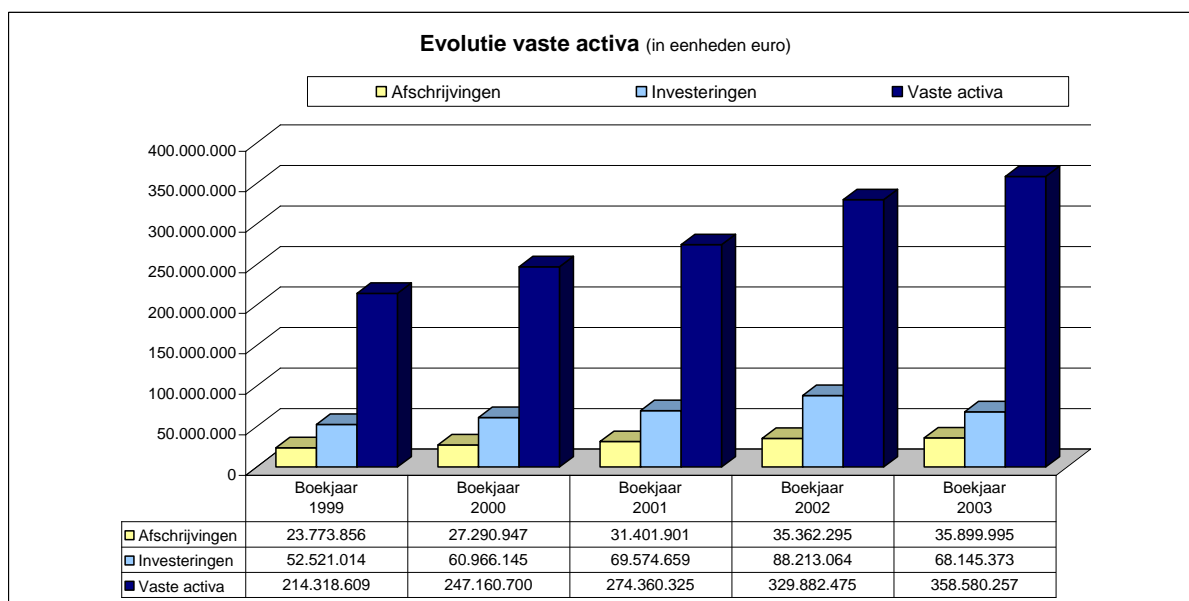
3.6.1.2 Horizontale analyse: jaarrekening 1999 – jaarrekening 2003

Het balansvermogen kende gedurende de periode 1999-2003 een aangroei met 48,2 %. De aangroei van de vaste activa overtrof ruimschoots de toename van de vlottende activa.



ACTIVA	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	JR03-JR99
		1999	2000	2001	2002	2003	Absoluut verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>							
TOTAAL DER ACTIVA	20/58	457.959.603	519.231.071	567.634.705	625.562.207	678.508.711	+ 220.549.108
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 61.271.468	+ 48.403.634	+ 57.927.502	+ 52.946.504	
Jaarlijks groeipercentage			+ 13,4 %	+ 9,3 %	+ 10,2 %	+ 8,5 %	
Index: 1999 = 100			113,4	123,9	136,6	148,2	
VASTE ACTIVA	20/28	214.318.609	247.160.700	274.360.325	329.882.475	358.580.257	+ 144.261.648
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 32.842.091	+ 27.199.625	+ 55.522.150	+ 28.697.782	
Jaarlijks groeipercentage			+ 15,3 %	+ 11,0 %	+ 20,2 %	+ 8,7 %	
Index: 1999 = 100			115,3	128,0	153,9	167,3	
I. Oprichtingskosten	20	0	0	0	0	0	+ 0
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 0	+ 0	+ 0	+ 0	
Jaarlijks groeipercentage			VB = 0	VB = 0	VB = 0	VB = 0	
Index: 1999 = 100							
II. Immateriële vaste activa	21	1.262.164	1.403.910	1.316.024	1.265.008	1.319.201	+ 57.037
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 141.745	- 87.886	- 51.016	+ 54.193	
Jaarlijks groeipercentage			+ 11,2 %	- 6,3 %	- 3,9 %	+ 4,3 %	
Index: 1999 = 100			111,2	104,3	100,2	104,5	
III. Materiële vaste activa	22/27	212.704.773	245.392.183	272.622.652	328.342.970	356.931.112	+ 144.226.339
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 32.687.409	+ 27.230.469	+ 55.720.318	+ 28.588.142	
Jaarlijks groeipercentage			+ 15,4 %	+ 11,1 %	+ 20,4 %	+ 8,7 %	
Index: 1999 = 100			115,4	128,2	154,4	167,8	
IV. Financiële vaste activa	28	351.671	364.607	421.650	274.497	329.944	- 21.727
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 12.936	+ 57.042	- 147.153	+ 55.447	
Jaarlijks groeipercentage			+ 3,7 %	+ 15,6 %	- 34,9 %	+ 20,2 %	
Index: 1999 = 100			103,7	119,9	78,1	93,8	
VLOTTENDE ACTIVA	29/58	243.640.993	272.070.371	293.274.380	295.679.732	319.928.454	+ 76.287.461
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 28.429.378	+ 21.204.009	+ 2.405.352	+ 24.248.722	
Jaarlijks groeipercentage			+ 11,7 %	+ 7,8 %	+ 0,8 %	+ 8,2 %	
Index: 1999 = 100			111,7	120,4	121,4	131,3	
V. Vorderingen op meer dan één jaar	29	61.509.972	58.163.588	58.816.172	58.215.454	55.334.833	- 6.175.139
Jaarlijkse absolute mutatie			- 3.346.385	+ 652.584	- 600.718	- 2.880.621	
Jaarlijks groeipercentage			- 5,4 %	+ 1,1 %	- 1,0 %	- 4,9 %	
Index: 1999 = 100			94,6	95,6	94,6	90,0	
VI. Voorraden	30	617.867	621.107	624.801	769.708	553.201	- 64.666
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 3.240	+ 3.693	+ 144.907	- 216.507	
Jaarlijks groeipercentage			+ 0,5 %	+ 0,6 %	+ 23,2 %	- 28,1 %	
Index: 1999 = 100			100,5	101,1	124,6	89,5	
VII. Vorderingen op ten hoogste één jaar	40/41	44.674.850	62.294.728	62.952.814	63.545.081	80.298.397	+ 35.623.547
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 17.619.878	+ 658.086	+ 592.267	+ 16.753.316	
Jaarlijks groeipercentage			+ 39,4 %	+ 1,1 %	+ 0,9 %	+ 26,4 %	
Index: 1999 = 100			139,4	140,9	142,2	179,7	
VIII. Geldbeleggingen + IX. Liquide middelen	50/53	128.710.922	143.138.374	163.094.822	163.805.328	173.173.737	+ 44.462.815
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 14.427.452	+ 19.956.448	+ 710.506	+ 9.368.409	
Jaarlijks groeipercentage			+ 11,2 %	+ 13,9 %	+ 0,4 %	+ 5,7 %	
Index: 1999 = 100			111,2	126,7	127,3	134,5	
X. Overlopende rekeningen	490/1	8.127.381	7.852.574	7.785.771	9.344.161	10.568.286	+ 2.440.905
Jaarlijkse absolute mutatie			- 274.807	- 66.802	+ 1.558.390	+ 1.224.125	
Jaarlijks groeipercentage			- 3,4 %	- 0,9 %	+ 20,0 %	+ 13,1 %	
Index: 1999 = 100			96,6	95,8	115,0	130,0	

De vaste activa groeiden in de beschouwde periode met 67,3 %. Binnen de vaste activa was de rubriek "Materiële vaste activa" zowel in absolute als in relatieve termen de grootste groeier. Door de relatief beperkte omvang van de overige rubrieken, zoals uit de verticale analyse zal blijken, is het groeiritme van de materiële vaste activa bepalend voor het groeiritme van de totale vaste activa. De jaarlijkse aangroei ervan wijst erop dat de uitgevoerde investeringen telkens groter zijn dan de jaarlijkse afschrijvingen en waardeverminderingen (zie volgende grafiek).



De grootste groeipolen binnen de vlottende activa zijn de vorderingen op ten hoogste één jaar en de som van de geldbeleggingen en de liquide middelen. De groei van de vorderingen op ten hoogste één jaar (+ 79,7 %) is in belangrijke mate toe te schrijven aan het niet tijdig uitbetalen van de structurele PWO-middelen 2003 en van de TBS-middelen voor het derde en het vierde kwartaal 2003 en dus niet het gevolg van een gewild beleid. De groei van de som van de geldbeleggingen en de liquide middelen is het gevolg van de positieve netto cashflows waarmee de opeenvolgende boekjaren werden afgesloten. De aldus opgebouwde financiële reserves stellen de hogeschool in staat, zoals moge blijken uit de ingediende begrotingen 2005 en meerjarenbegrotingen 2006-2009, om een belangrijk deel van de geplande investeringen met eigen middelen te financieren.

3.6.1.3 Verticale analyse: jaarrekening 1999 - 2003 en begroting 2003

In de verticale analyse wordt elke balansrubriek geplaatst t.o.v. het balanstotaal, met als doel een zicht te krijgen op de structuurwijzigingen binnen de samenstelling van de activa en de passiva.

In de periode 1999-2003 bleef zowel het aandeel van de vaste activa als van de vlottende activa vrij constant tot en met het boekjaar 2001. Vanaf 2002 trad er een fundamentele verschuiving op die bestendig werd in 2003. Het aandeel van de vaste activa werd voor het eerst belangrijker dan dit van de vlottende activa. Deze evolutie illustreert duidelijk dat de investeringen van de hogeschool in 2002 een merkelijke groeiversnelling kenden. Opvallend is ook dat deze groei bijna uitsluitend ten goede gekomen is van de rubriek "Terreinen en gebouwen".

Het afnemend belang van de vlottende activa kwam vooral tot uiting bij de vorderingen, vooral deze op meer dan één jaar. Door de fikse groei van de vorderingen op ten hoogste één jaar in 2003 is de daling van het relatieve belang ervan over de periode 1999-2003 minder uitdrukkelijk. De geldbeleggingen en de liquide middelen daarentegen konden hun aandeel in aanzienlijke mate verstevigen en beperkten hierdoor de relatieve achteruitgang van de vlottende activa. De som van de geldbeleggingen en van de liquide middelen maakt in 2003 reeds meer dan een kwart (25,5 %) van het totaal actief uit t.o.v. 22,6 % in 1999.

De begrote balansstructuur 2003 wijkt grondig af van wat effectief in 2003 gerealiseerd werd. In de begroting 2003 was de verschuiving van vlottende naar vaste activa veel sterker ingeschat. Enerzijds werden niet alle begrote investeringen effectief uitgevoerd waardoor het bedrag van de vaste activa onder het begrote niveau bleef. Anderzijds dienden hierdoor minder eigen middelen (geldbeleggingen en liquide middelen) aangewend te worden, waardoor het resterende bedrag van deze middelen merklijk hoger uitviel dan begroot. Een en ander had tot gevolg dat de verschuiving van vlottend naar vast beperkter dan wat begroot was.

Verticale analyse - Geconsolideerde Balans (jaarrekeningen 1999 - 2000 - 2001 - 2002 - 2003, begroting 2003)								
ACTIVA	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
		1998	1999	2000	2001	2002	2003	2003
VASTE ACTIVA	20/28	48,2 %	46,8 %	47,6 %	48,3 %	52,7 %	52,8 %	61,7 %
I. Oprichtingskosten	20	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
II. Immateriële vaste activa	21	0,2 %	0,3 %	0,3 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,3 %
III. Materiële vaste activa	22/27	47,9 %	46,4 %	47,3 %	48,0 %	52,5 %	52,6 %	61,3 %
A. Terreinen en gebouwen	22	34,0 %	32,9 %	32,3 %	32,1 %	36,3 %	37,6 %	38,9 %
B. Installaties, machines en uitrusting	23	6,1 %	6,2 %	6,1 %	6,0 %	6,0 %	5,9 %	7,0 %
C. Meubilair en rollend materieel	24	3,1 %	3,2 %	3,1 %	3,2 %	2,9 %	2,8 %	3,1 %
D. Leasing en soortgelijke rechten	25	1,7 %	1,4 %	0,7 %	0,7 %	0,5 %	0,0 %	0,2 %
E. Overige materiële vaste activa	26	2,1 %	2,1 %	2,9 %	3,7 %	4,4 %	4,1 %	6,0 %
F. Activa in aanbouw en vooruitbetalingen	27	0,9 %	0,6 %	2,1 %	2,4 %	2,3 %	2,3 %	6,0 %
IV. Financiële vaste activa	28	0,0 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %
A. Deelnemingen	280/2	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
B. Vorderingen	281/3	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
C. Overige	284/8	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
VLOTTENDE ACTIVA	29/58	51,8 %	53,2 %	52,4 %	51,7 %	47,3 %	47,2 %	38,3 %
V. Vorderingen op meer dan één jaar	29	14,1 %	13,4 %	11,2 %	10,4 %	9,3 %	8,2 %	8,6 %
A. Werkingsvorderingen	290	12,5 %	10,9 %	9,8 %	9,4 %	8,5 %	7,5 %	8,1 %
B. Overige vorderingen	291	1,6 %	2,6 %	1,4 %	1,0 %	0,8 %	0,7 %	0,5 %
VI. Voorraden	30	0,2 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %
VII. Vorderingen op ten hoogste één jaar	40/41	13,3 %	9,8 %	12,0 %	11,1 %	10,2 %	11,8 %	7,6 %
A. Werkingsvorderingen	40	9,6 %	4,7 %	6,6 %	5,8 %	6,2 %	8,2 %	5,0 %
B. Overige vorderingen	41	3,8 %	5,0 %	5,4 %	5,3 %	3,9 %	3,7 %	2,6 %
VIII. Geldbeleggingen	50/53	16,2 %	17,8 %	18,8 %	19,4 %	17,7 %	17,8 %	15,4 %
IX. Liquide middelen	54/58	6,4 %	10,3 %	8,8 %	9,3 %	8,4 %	7,7 %	5,2 %
X. Overlopende rekeningen	490/1	1,7 %	1,8 %	1,5 %	1,4 %	1,5 %	1,6 %	1,4 %
TOTAAL DER ACTIVA	20/58	386.157.714	457.959.603	519.231.071	567.634.705	625.562.207	678.508.711	640.450.861

3.6.2 Passiva

3.6.2.1 Horizontale analyse: jaarrekening 2002 – jaarrekening 2003 – begroting 2003

De groei van de passiva in de jaarrekening 2003 kwam tot stand door een groei van het eigen vermogen en in bijkomende mate ook van het vreemd vermogen. De voorzieningen daarentegen werden in belangrijke mate afgebouwd. Zowel in absolute termen als relatief bekeken was het eigen vermogen de sterkste groeier.

PASSIVA	Boekjaar	Boekjaar	JR03-JR02	JR03-JR02	Begroting	JR03-BG03	JR03-BG03
<i>Evolutie t.o.v. het boekjaar 2002 en t.o.v. de begroting 2003</i>	2002	2003	Absoluut verschil	Relatief verschil	2003	Absoluut verschil	Relatief verschil
	<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>						
EIGEN VERMOGEN	370.852.812	424.955.589	+ 54.102.777	+ 14,6 %	388.417.449	+ 36.538.140	+ 9,4 %
I. Patrimonium	54.369.544	54.928.648	+ 559.104	+ 1,0 %	54.834.511	+ 94.137	+ 0,2 %
III. Herwaarderingsmeerwaarden	15.833.947	16.009.433	+ 175.486	+ 1,1 %	12.995.163	+ 3.014.270	+ 23,2 %
V. Gecumuleerd resultaat	187.437.398	219.021.775	+ 31.584.377	+ 16,9 %	175.322.369	+ 43.699.406	+ 24,9 %
VI. Investeringssubsidies	113.211.923	134.995.733	+ 21.783.810	+ 19,2 %	145.265.406	- 10.269.673	- 7,1 %
VOORZIENINGEN	28.853.976	22.626.322	- 6.227.654	- 21,6 %	20.780.726	+ 1.845.596	+ 8,9 %
SCHULDEN	225.855.417	230.926.793	+ 5.071.376	+ 2,2 %	231.252.686	- 325.893	- 0,1 %
VIII. Schulden op meer dan één jaar	90.614.120	96.306.993	+ 5.692.873	+ 6,3 %	111.470.048	- 15.163.055	- 13,6 %
IX. Schulden op ten hoogste één jaar	94.434.296	94.875.913	+ 441.617	+ 0,5 %	84.879.170	+ 9.996.743	+ 11,8 %
X. Overlopende rekeningen	40.807.001	39.743.887	- 1.063.114	- 2,6 %	34.903.468	+ 4.840.419	+ 13,9 %
TOTAAL DER PASSIVA	625.562.207	678.508.711	+ 52.946.504	+ 8,5 %	640.450.861	+ 38.057.850	+ 5,9 %

De aangroei van het eigen vermogen kwam tot stand door volgende gebeurtenissen:

- een beperkte toename van het “Patrimonium”. Twee hogescholen zagen zich genoodzaakt beperkte doch boekhoudkundig noodzakelijke aanpassingen door te voeren op het bedrag van hun patrimonium. De groei werd ook in de hand gewerkt door het wegvallen van het negatieve patrimonium van de IRIS Hogeschool Brussel. Deze werd immers opgeslorpt door de Europese Hogeschool Brussel, zonder dat dit het patrimonium van deze laatste beïnvloedde. De Europese Hogeschool Brussel ving dit op via het boeken van een herstructureringskost die vervolgens onmiddellijk afgeschreven werd. Opmerkelijk genoeg zijn er nog steeds 2 hogescholen met een negatief patrimonium. Daarnaast is er 1 hogeschool met een patrimonium van 0 EUR;
- één hogeschool (GROEP T Leuven Hogeschool) boekte een herwaardering op gebouwen;
- het positieve resultaat van het boekjaar dat in 2003 door de sector werd opgetekend;
- het bedrag van de in 2003 toegekende investeringssubsidies lag hoger dan de in dat jaar naar het resultaat toegerekende investeringssubsidies.

De voorzieningen dalen sterk. Enkel de voorzieningen voor “Overige risico’s en kosten” zijn licht toegenomen. De daling van de voorzieningen is het meest uitgesproken bij de voorzieningen voor pensioenen. De afbouw van het stelsel TBS 55+ ov is hieraan niet vreemd. Ongetwijfeld heeft de vraag van het commissariaat om alle voorzieningen aan een kritisch onderzoek te onderwerpen bijgedragen tot de daling van de voorzieningen voor grote herstellings- en onderhoudswerken en tot de matige groei van de voorzieningen voor overige risico’s en kosten.

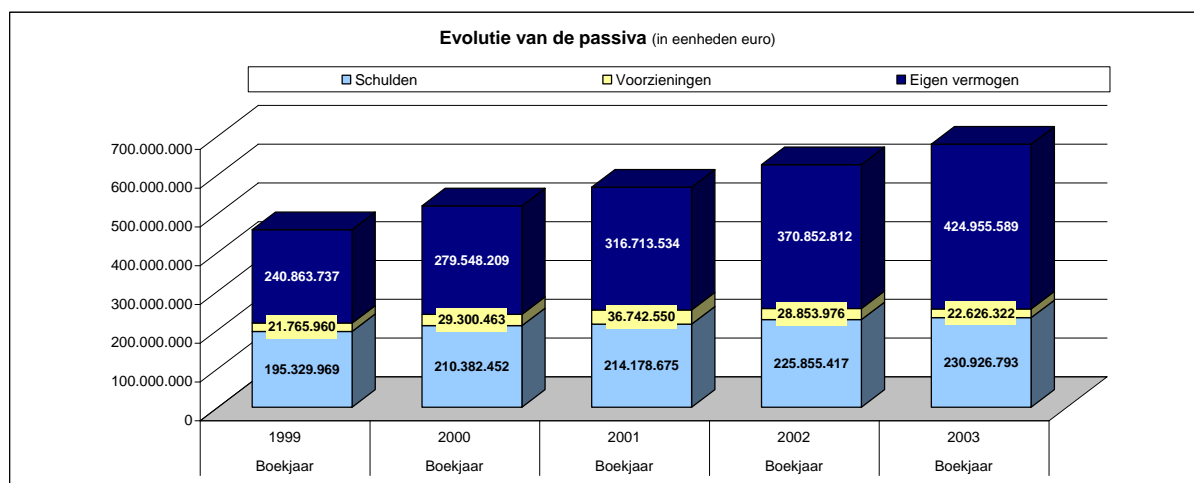
Ondanks de aanzienlijke investeringen die in het boekjaar 2003 werden verricht steeg de schuldenlast op meer dan één jaar slechts in beperkte mate. De meeste investeringen werden inderdaad gefinancierd met eigen middelen en met investeringssubsidies. De groei van de schulden op ten hoogste één jaar was erg beperkt en veeleer de resultante van een aantal tegengestelde evoluties bij de onderscheiden deelcomponenten.

Bij het opstellen van de begroting 2003 werd het eigen vermogen sterk onderschat. De te lage inschatting van het eigen vermogen dient in hoofdzaak toegeschreven te worden aan de onderschatting van het gecumuleerd resultaat per einde 2002 en een onderschatting van het resultaat van het boekjaar 2003. Noch de herwaarderingsoperatie die de KHBO per einde 2002 doorvoerde, noch de herwaardering die de GROEP T Leuven Hogeschool in 2003 boekte was voorzien bij de opstelling van de begroting 2003. De investeringssubsidies werden echter overschat. Door vertraging in de uitvoering van de geplande investeringen werden er in de realiteit minder investeringssubsidies verworven dan voorzien in de begroting.

De overschatting van de schulden in de begroting 2003 was eerder beperkt. Dit was het gevolg van een compensatie tussen de overschatte schulden op meer dan één jaar en de onderschatte schulden op ten hoogste één jaar. De overschatting van de langetermijnschulden is terug te voeren op de vertraagde uitvoering van de geplande investeringen waardoor er minder investeringskredieten werden opgenomen. De onderschatting van de schulden op korte termijn situeert zich vooral bij de werkingsschulden. Ook de overlopende rekeningen werden in belangrijke mate onderschat.

3.6.2.2 Horizontale analyse: jaarrekening 1999 – jaarrekening 2003

Het geconsolideerde balansvermogen groeide in de periode 1999-2003 met 52.946.504 EUR. In absolute bedragen was de groei voornamelijk het gevolg van een toename van het eigen vermogen (+ 54.102.777 EUR).



PASSIVA	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	JR03-JR99
		1999	2000	2001	2002	2003	Absoluut verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>							
TOTAAL DER PASSIVA	10/49	457.959.603	519.231.071	567.634.705	625.562.207	678.508.711	+ 220.549.108
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 61.271.468	+ 48.403.634	+ 57.927.502	+ 52.946.504	
Jaarlijks groeipercentage			+ 13,4 %	+ 9,3 %	+ 10,2 %	+ 8,5 %	
Index: 1999 = 100			113,4	123,9	136,6	148,2	
EIGEN VERMOGEN	10/15	240.863.737	279.548.209	316.713.534	370.852.812	424.955.589	+ 184.091.852
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 38.684.472	+ 37.165.325	+ 54.139.278	+ 54.102.777	
Jaarlijks groeipercentage			+ 16,1 %	+ 13,3 %	+ 17,1 %	+ 14,6 %	
Index: 1999 = 100			116,1	131,5	154,0	176,4	
I. Patrimonium	10	47.821.634	54.451.718	52.588.170	54.369.544	54.928.648	+ 7.107.014
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 6.630.084	- 1.863.548	+ 1.781.374	+ 559.104	
Jaarlijks groeipercentage			+ 13,9 %	- 3,4 %	+ 3,4 %	+ 1,0 %	
Index: 1999 = 100			113,9	110,0	113,7	114,9	
III. Herwaarderingsmeerwaarden	12	12.823.211	12.823.198	12.823.210	15.833.947	16.009.433	+ 3.186.222
Jaarlijkse absolute mutatie			- 12	+ 11	+ 3.010.737	+ 175.486	
Jaarlijks groeipercentage			- 0,0 %	+ 0,0 %	+ 23,5 %	+ 1,1 %	
Index: 1999 = 100			100,0	100,0	123,5	124,8	
V. Gecumuleerd resultaat	14	115.580.078	140.195.156	163.169.568	187.437.398	219.021.775	+ 103.441.697
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 24.615.077	+ 22.974.413	+ 24.267.830	+ 31.584.377	
Jaarlijks groeipercentage			+ 21,3 %	+ 16,4 %	+ 14,9 %	+ 16,9 %	
Index: 1999 = 100			121,3	141,2	162,2	189,5	
VI. Investeringsubsidies	15	64.638.814	72.078.137	88.132.586	113.211.923	134.995.733	+ 70.356.919
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 7.439.323	+ 16.054.449	+ 25.079.337	+ 21.783.810	
Jaarlijks groeipercentage			+ 11,5 %	+ 22,3 %	+ 28,5 %	+ 19,2 %	
Index: 1999 = 100			111,5	136,3	175,1	208,8	
VOORZIENINGEN	16	21.765.960	29.300.463	36.742.550	28.853.976	22.626.322	+ 860.362
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 7.534.504	+ 7.442.086	- 7.888.574	- 6.227.654	
Jaarlijks groeipercentage			+ 34,6 %	+ 25,4 %	- 21,5 %	- 21,6 %	
Index: 1999 = 100			134,6	168,8	132,6	104,0	
SCHULDEN	17/49	195.329.969	210.382.452	214.178.675	225.855.417	230.926.793	+ 35.596.824
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 15.052.483	+ 3.796.224	+ 11.676.742	+ 5.071.376	
Jaarlijks groeipercentage			+ 7,7 %	+ 1,8 %	+ 5,5 %	+ 2,2 %	
Index: 1999 = 100			107,7	109,6	115,6	118,2	
VIII. Schulden op meer dan één jaar	17	87.940.287	94.857.845	89.978.013	90.614.120	96.306.993	+ 8.366.706
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 6.917.558	- 4.879.832	+ 636.107	+ 5.692.873	
Jaarlijks groeipercentage			+ 7,9 %	- 5,1 %	+ 0,7 %	+ 6,3 %	
Index: 1999 = 100			107,9	102,3	103,0	109,5	
IX. Schulden op ten hoogste één jaar	42/48	77.542.614	82.192.797	88.794.438	94.434.296	94.875.913	+ 17.333.299
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 4.650.183	+ 6.601.641	+ 5.639.858	+ 441.617	
Jaarlijks groeipercentage			+ 6,0 %	+ 8,0 %	+ 6,4 %	+ 0,5 %	
Index: 1999 = 100			106,0	114,5	121,8	122,4	
X. Overlopende rekeningen	492/3	29.847.068	33.331.810	35.406.225	40.807.001	39.743.887	+ 9.896.819
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 3.484.742	+ 2.074.415	+ 5.400.776	- 1.063.114	
Jaarlijks groeipercentage			+ 11,7 %	+ 6,2 %	+ 15,3 %	- 2,6 %	
Index: 1999 = 100			111,7	118,6	136,7	133,2	

Het eigen vermogen kende in de periode 1999-2003 een groei met 76,4 %, vooral dankzij de positieve resultaten van de diverse boekjaren en de toegekende investeringssubsidies. De aangroei van het patrimonium is zeker niet onaanzienlijk. Toch betekent dit slechts een reële uitbreiding van het eigen vermogen in zover deze middelen een externe oorzaak hadden en niet voortvloeiden uit de loutere overboeking vanuit de rubrieken "Herwaarderingsmeerwaarden" en "Gecumuleerd resultaat".

Door de daling van de voorzieningen vanaf het boekjaar 2002 werd het groeiritme van de voorzieningen over de beschouwde periode in belangrijke mate afgeremd. Toch lagen de voorzieningen per einde 2003 nog steeds hoger dan per einde 1999. De samenstelling van de voorzieningen wijzigde wel grondig. Door de afbouw van het TBS 55+ ov-stelsel werd het belang van de voorzieningen voor pensioenen gereduceerd ten voordele van de voorzieningen voor grote herstellings- en onderhoudswerken en van de voorzieningen voor overige risico's en kosten.

Ook de schuldenlast steeg over de periode 1999-2003 (+ 18,2 %). Hoewel alle rubrieken m.b.t. de schulden een groei kenden, concentreert de groei zich vooral bij de kortetermijnschulden en bij de overlopende passiefrekeningen.

3.6.2.3 Verticale analyse: jaarrekening 1999 - 2003 en begroting 2003

De structuuranalyse van de passiva toont enkele belangrijke verschuivingen. Tijdens de periode 1999-2003 groeide het aandeel van het "Eigen vermogen" van 52,6 % op een continue wijze naar 62,6 % van het balanstotaal. Dat de solvabiliteit van de hogescholen hierdoor in wezenlijke mate verbeterd is, zal duidelijk tot uiting komen bij de bespreking van de solvabiliteitsratio's.

Verticale analyse - Geconsolideerde Balans (jaarrekeningen 1999 - 2000 - 2001 - 2002 - 2003, begroting 2003)							
PASSIVA	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
		1999	2000	2001	2002	2003	2003
EIGEN VERMOGEN	10/15	52,6 %	53,8 %	55,8 %	59,3 %	62,6 %	60,6 %
I. Patrimonium	10	10,4 %	10,5 %	9,3 %	8,7 %	8,1 %	8,6 %
III. Herwaarderingsmeerwaarden	12	2,8 %	2,5 %	2,3 %	2,5 %	2,4 %	2,0 %
V. Gecumuleerd resultaat	14	25,2 %	27,0 %	28,7 %	30,0 %	32,3 %	27,4 %
VI. Investeringsubsidies	15	14,1 %	13,9 %	15,5 %	18,1 %	19,9 %	22,7 %
VOORZIENINGEN	16	4,8 %	5,6 %	6,5 %	4,6 %	3,3 %	3,2 %
VII. Voorzieningen voor risico's en kosten		4,8 %	5,6 %	6,5 %	4,6 %	3,3 %	3,2 %
A. Pensioenen en soortgelijke verplichtingen	160	2,2 %	2,3 %	2,9 %	1,8 %	1,0 %	1,2 %
B. Grote herstellings- en onderhoudswerken	162	1,3 %	1,3 %	1,5 %	1,4 %	1,1 %	0,9 %
C. Overige risico's en kosten	163/5	1,3 %	2,0 %	2,0 %	1,4 %	1,3 %	1,1 %
SCHULDEN	17/49	42,7 %	40,5 %	37,7 %	36,1 %	34,0 %	36,1 %
VIII. Schulden op meer dan één jaar	17	19,2 %	18,3 %	15,9 %	14,5 %	14,2 %	17,4 %
A. Financiële schulden	170/4	18,6 %	17,7 %	15,3 %	14,0 %	13,6 %	17,3 %
1. Achtergestelde leningen	170	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
2. Leasingschulden en soortgelijke schulden	172	0,2 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
3. Kredietinstellingen	173	18,3 %	17,5 %	15,3 %	13,9 %	13,2 %	15,7 %
4. Overige leningen	174	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,2 %	0,3 %	1,6 %
B. Werkingsschulden	175	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
D. Overige schulden	178/9	0,6 %	0,6 %	0,5 %	0,4 %	0,6 %	0,1 %
IX. Schulden op ten hoogste één jaar	42/48	16,9 %	15,8 %	15,6 %	15,1 %	14,0 %	13,3 %
A. Schulden op meer dan één jaar die binnen het jaar vervallen	42	0,9 %	0,7 %	0,6 %	0,7 %	0,6 %	0,9 %
B. Financiële schulden	43	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,2 %	0,0 %
1. Kredietinstellingen	430/8	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,2 %	0,0 %
2. Overige leningen	439	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
C. Werkingsschulden	44	4,3 %	4,3 %	4,3 %	4,6 %	3,8 %	3,0 %
E. Schulden met betrekking tot belastingen, bezoldigingen en sociale lasten	45	11,1 %	10,4 %	10,2 %	9,3 %	8,9 %	9,0 %
1. Belastingen	450/3	2,1 %	1,9 %	1,8 %	1,6 %	1,5 %	1,3 %
2. Bezoldigingen en sociale lasten	454/9	9,1 %	8,6 %	8,4 %	7,7 %	7,4 %	7,7 %
F. Overige schulden	46/48	0,6 %	0,4 %	0,5 %	0,5 %	0,5 %	0,3 %
X. Overlopende rekeningen	492/3	6,5 %	6,4 %	6,2 %	6,5 %	5,9 %	5,4 %
TOTAAL DER PASSIVA	10/49	457.959.603	519.231.071	567.634.705	625.562.207	678.508.711	640.450.861

De horizontale analyse bracht tot uiting dat de geconsolideerde schuldmassa in de periode 1999-2003 groeide met 35.596.824 EUR. Het bedrag van de aangelegde voorzieningen groeide in dezelfde periode aan met 860.362 EUR. Toch woog deze groei niet op tegen het groeirijme van het totale passief. Het relatieve belang van de schulden en van de voorzieningen daalde dan ook ten gunste van het aandeel van het eigen vermogen.

3.7 Geconsolideerde cashflow

Bij de bespreking van de geconsolideerde resultatenrekening werd aandacht besteed aan het resultaat van het boekjaar. In de analyse van de geconsolideerde balans werd de liquiditeitspositie op 31 december van elk boekjaar weergegeven. De cashflowanalyse¹⁴ heeft tot doel een inzicht te geven in de bronnen en in de aanwending van de geldmiddelen door de hogescholen.

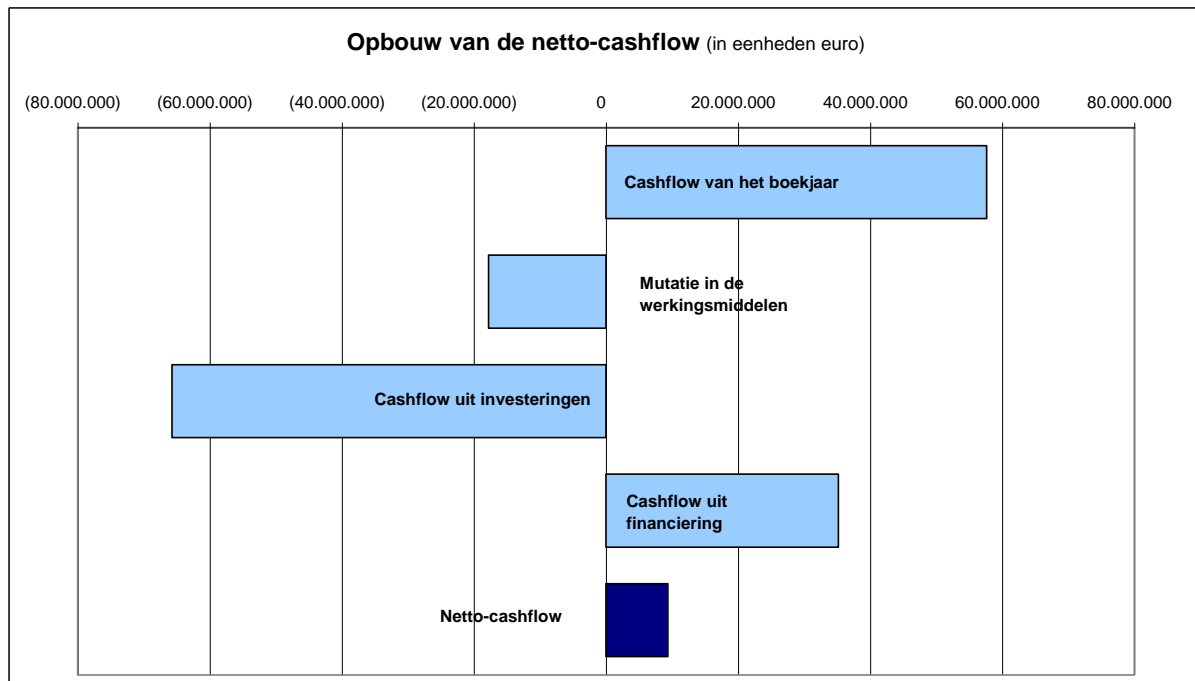
Geconsolideerde cashflow					
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
(in eenheden euro)	1999	2000	2001	2002	2003
Resultaat van het boekjaar	29.910.101	30.444.490	22.974.604	23.300.884	35.583.898
+ Afschrijvingen	23.857.857	27.236.233	30.114.305	34.546.183	35.902.381
+ Voorzieningen	5.117.376	7.732.099	7.442.125	(6.921.967)	(6.168.659)
+ Andere niet-kaskosten (o.a.waardevermindering op vlottende activa)	146.161	215.562	513.938	1.029.559	41.433
- Opname kapitaalsubsidies in resultaat	(2.490.201)	(3.008.050)	(4.407.393)	(6.461.469)	(7.716.165)
CASHFLOW VAN HET BOEKJAAR (1)	56.541.295	62.620.334	56.637.578	45.493.190	57.642.888
+ - Mutatie in werkmiddelen (vóór correctie)	16.083.795	(9.213.385)	8.389.655	8.745.077	(17.827.871)
+ - Correctie voor waardevermindering op voorraden en vorderingen	(146.161)	(222.949)	(513.938)	(1.000.661)	(41.433)
+ - Correctie voor effect aflossingen in mutatie n.w.m.	(1.083.466)	325.784	(143.846)	(1.024.551)	87.246
MUTATIE IN DE WERKINGSMIDDELEN (2)	14.854.168	(9.110.550)	7.731.871	6.719.866	(17.782.058)
+ OPERATIONELE CASHFLOW = (1) + (2)	71.395.463	53.509.783	64.369.450	52.213.056	39.860.830
- + Investerings / desinvesteringen in OK, IMVA, MVA en FVA	(52.168.339)	(60.139.233)	(68.842.509)	(87.086.467)	(67.666.020)
+ - Mutatie vorderingen op meer dan één jaar	(7.065.568)	3.417.533	(593.808)	600.725	1.967.288
+ CASHFLOW UIT INVESTERINGEN	(59.233.907)	(56.721.699)	(69.436.317)	(86.485.743)	(65.698.732)
+ Schulden > 1 jaar	7.185.346	10.545.431	4.884.173	5.123.116	9.847.367
- Aflossingen	(2.870.192)	(3.953.658)	(3.318.647)	(3.462.467)	(4.241.740)
+ Externe aangroei eigen vermogen	2.302.102	800.582	27	1.781.344	(74.783)
+ - Overige (o.a. kapitaalsubsidies)	22.629.516	10.246.850	23.457.485	31.540.799	29.675.461
+ CASHFLOW UIT FINANCIERING	29.246.772	17.639.206	25.023.039	34.982.792	35.206.305
NETTO-CASHFLOW	41.408.328	14.427.290	19.956.171	710.105	9.368.403
Geldbeleggingen + Liquide middelen begin periode	87.302.678	128.711.089	143.138.886	163.094.860	163.805.327
Geldbeleggingen + Liquide middelen einde periode	128.711.006	143.138.379	163.095.057	163.804.965	173.173.730

Mutatie in de netto-werkingsmidd.	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1999	2000	2001	2002	2003
Situatie einde vorige periode					
Vlottende activa	200.196.811	243.640.993	272.060.789	293.274.403	294.766.399
- vorderingen op meer dan 1j.	(54.361.693)	(61.509.972)	(58.163.588)	(58.816.179)	(57.302.121)
- geldbeleggingen + liquide middelen	(87.302.660)	(128.710.922)	(143.138.886)	(163.094.860)	(163.805.327)
- schulden op ten hoogste 1 jaar	(69.417.962)	(77.542.614)	(81.874.126)	(88.794.417)	(94.434.296)
- overlopende rekeningen passief	(27.000.284)	(29.847.068)	(33.331.810)	(35.406.216)	(40.252.442)
Netto-werkingsmiddelen	(37.885.789)	(53.969.583)	(44.447.621)	(52.837.270)	(61.027.787)
Situatie einde periode					
Vlottende activa	243.640.993	272.070.371	293.274.380	295.679.732	319.928.454
- vorderingen op meer dan 1j.	(61.509.972)	(58.163.588)	(58.816.172)	(58.215.454)	(55.334.833)
- geldbeleggingen + liquide middelen	(128.710.922)	(143.138.374)	(163.094.822)	(163.805.328)	(173.173.737)
- schulden op ten hoogste 1 jaar	(77.542.614)	(82.192.797)	(88.794.438)	(94.434.296)	(94.875.913)
- overlopende rekeningen passief	(29.847.068)	(33.331.810)	(35.406.225)	(40.807.001)	(39.743.887)
Netto-werkingsmiddelen	(53.969.583)	(44.756.198)	(52.837.277)	(61.582.347)	(43.199.916)
Mutatie netto-werkingsmiddelen	16.083.795	(9.213.385)	8.389.655	8.745.077	(17.827.871)

¹⁴ De berekening van de cashflow heeft als bijkomend voordeel dat de invloed van de niet-kaskosten (die sterke verschillen vertonen tussen de diverse hogescholen onderling) op de beoordeling van de financiële toestand van de hogeschool wordt vermeden.

3.7.1 Geconsolideerde cashflow van het boekjaar 2003

De cashflowberekening vertrekt van het resultaat van het boekjaar. Daarop worden correcties voor niet-kaskosten (+) en niet-kasopbrengsten (-) toegepast. In volgend schema worden de componenten van de cashflow ingedeeld volgens “bron van geldmiddelen” of “aanwending van geldmiddelen”.



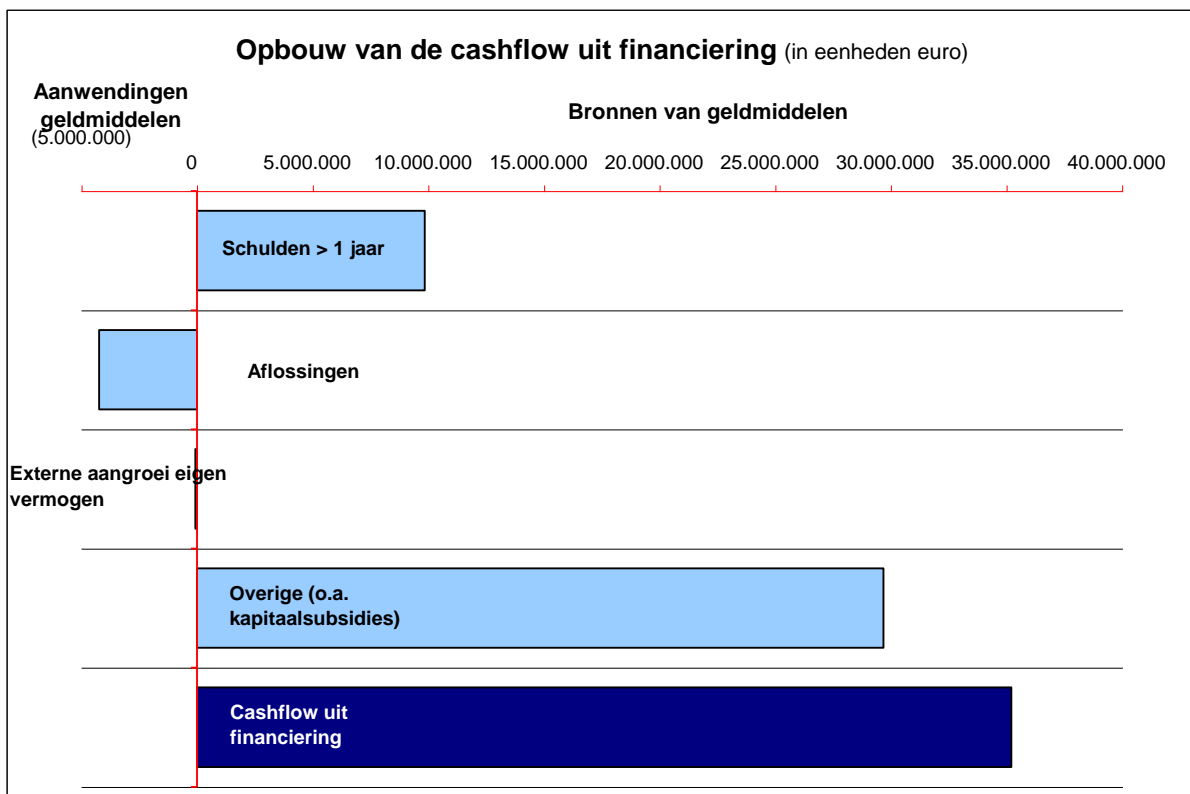
De geconsolideerde cashflow van het boekjaar 2003 omvat als eerste bestanddeel het geconsolideerde resultaat van het boekjaar. Dit wordt vervolgens gecorrigeerd voor de niet-kaskosten omdat deze het resultaat van het boekjaar verkleinden zonder dat hiervoor liquiditeiten dienden te worden aangewend. De bijdrage van de afschrijvingen tot de cashflow van het boekjaar is ook in 2003 zeer aanzienlijk. De voorzieningen leidden in 2003 tot een negatieve kost in de resultatenrekening en dienden bijgevolg in mindering gebracht te worden. Dit geldt eveneens voor de niet-kasopbrengsten. Deze opbrengsten vloeien in hoofdzaak voort uit een toerekening van voorheen ontvangen investeringssubsidies en verhogen het resultaat van het boekjaar zonder dat er in het lopende boekjaar geldstromen tegenover staan. De toename van de cashflow van het boekjaar 2003 is in essentie toe te schrijven aan het veel hogere resultaat waarmee dit boekjaar afgesloten werd.

De mutatie in de werkingsmiddelen voor het boekjaar 2003 duidt op een aanzienlijke vermogensbehoefte. Zonder de laattijdige uitbetaling van de structurele PWO-middelen (juni 2004) en van de TBS-middelen voor het derde en het vierde kwartaal (januari 2004), zou er slechts een verwaarloosbare vermogensbehoefte ontstaan zijn. Nu dienden de hogescholelen omvangrijke vorderingen op te nemen in hun balans. Ter relativering van deze vermogensbehoefte dient evenwel aangevoerd te worden dat het grootste deel ervan van zeer korte duur was, aangezien de TBS-middelen (82%) reeds in de loop van de maand januari 2004 aan de hogescholelen werden gestort. Het is enkel omdat de vertraging in de uitbetaling een boekjaaroverschrijdend effect had, dat deze in de cashflowberekening verschijnt.

De som van de cashflow van het boekjaar en van de mutatie in de werkingsmiddelen¹⁵ levert de operationele cashflow. Dit bedrag, indien positief, kunnen de hogescholen besteden aan investeringen, aflossingen van leningen,... Doordat de vermogensbehoefte uit de mutatie van de netto werkingsmiddelen een belangrijk deel van de via de cashflow van het boekjaar gegenereerde middelen opslopte, kende de operationele cashflow een vrij belangrijke daling t.o.v. 2002.

Door het hoge investeringsvolume dat de hogescholen in het boekjaar 2003 realiseerden, volstond de operationele cashflow niet om de financieringsbehoeften die uit deze investeringen voortvloeiden te dekken. Er dienden bijgevolg bijkomende financieringsbronnen gezocht te worden.

Deze bijkomende middelen werden in eerste instantie gevonden bij de opgenomen investeringssubsidies. In beperkte mate werden ook investeringskredieten opgenomen om het tekort aan financieringsmiddelen op te vangen. Men zou kunnen stellen dat de sector in zijn geheel zelfs meer vreemd vermogen opgenomen heeft dan strikt genomen nodig was, want uiteindelijk realiseerde de sector een positieve netto cashflow. De som van de geldbeleggingen en de liquide middelen steeg per einde 2003 t.o.v. het boekjaar 2002 dan ook met 9.368.403 EUR. Daar deze berekening gesteund is op een momentopname (31 december 2003) heeft de vertraging in de uitbetaling van de PWO-middelen en de TBS-middelen dit bedrag sterk negatief beïnvloed. Zonder deze vertraging zou de groei van de som van de geldbeleggingen en de liquide middelen ongeveer 17.000.000 EUR hoger gelegen hebben.



¹⁵ Bij de berekening van de mutatie van de netto-werkingsmiddelen boekjaar 2001, dient vastgesteld te worden dat de cijfers m.b.t. de situatie per einde vorige periode niet volledig overeenkomen met de cijfers die per einde boekjaar 2000 vermeld zijn. De openingsbalans 2001 van de Arteveldehogeschool sluit immers niet volledig aan bij de geconsolideerde eindbalans boekjaar 2000 van de aan de fusie deelnemende partners. Hetzelfde deed zich voor in 2003 als gevolg van de concentratiebeweging rond de Europese Hogeschool Brussel. Doordat de opgeslorpte hogescholen niet alle activa en passiva inbrachten, sluit de balans waarmee de Europese Hogeschool Brussel het boekjaar 2003 opende, niet volledig aan bij de som van de balansen waarmee de betrokken hogescholen het boekjaar 2002 afsloten.

3.7.2 Evolutie van de geconsolideerde cashflow: jaarrekening 1999 – 2003

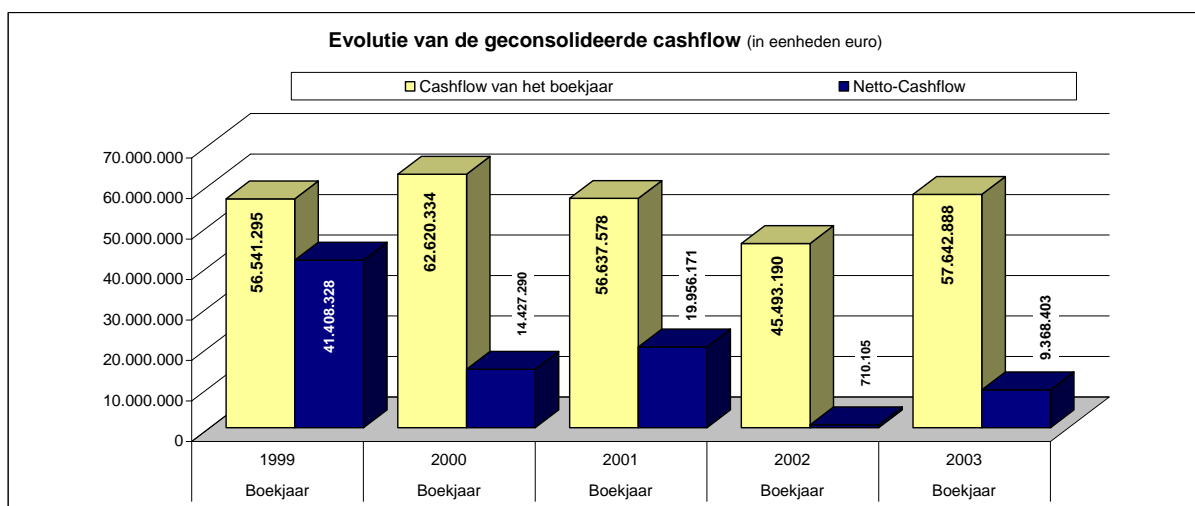
De geconsolideerde cashflow van het boekjaar herstelde in het boekjaar 2003 duidelijk van de fikse daling in 2002 en sloot terug aan bij het niveau van de daaraan voorafgaande boekjaren. Het gunstige resultaat van het boekjaar 2003 zorgde voor dit herstel.

De mutatie in de netto werkingsmiddelen kende over de beschouwde periode een eerder grillig verloop. De vergelijking over de verschillende boekjaren heen wordt in sterke mate bemoeilijkt door het niet tijdig uitbetalen van de structurele PWO-middelen 2003 en de TBS-middelen voor het derde en het vierde kwartaal 2003.

In 2002 leken de investeringen in een stroomversnelling beland te zijn. In 2003 vielen de investeringen terug tot ongeveer het niveau van het boekjaar 2001. Behoudens in het boekjaar 1999 overstegen de financieringsbehoeften uit investeringen de middelen die via de operationele cashflow werden gegenereerd. Er diende dus uitgekeken te worden naar bijkomende financieringsbronnen.

Ter dekking van het aldus ontstane financieringstekort deden de hogescholen in toenemende mate een beroep op investeringssubsidies. Nieuwe investeringsleningen werden slechts in beperkte mate aangewend. Dit volstond niettemin om elk van de beschouwde boekjaren met een positieve netto cashflow te kunnen afsluiten. De som van de geldbeleggingen en de liquide middelen kende dan ook een continue groei en steeg van 87.302.678 EUR (toestand op 1/1/1999) tot 173.173.730 (toestand op 31/12/2003).

Doordat het investeringsvolume in 2003 beduidend lager was dan in 2002 werd de vrees dat steeds meer hogescholen zouden geconfronteerd worden met een negatieve netto cashflow niet bewaarheid. In 2003 waren er amper 3 (t.o.v. 12 in 2002) op 21 hogescholen (23 in 2002) die het boekjaar afsloten met een negatieve netto cashflow. De gecumuleerde negatieve netto cashflow van deze drie hogescholen (7.297.881 EUR) was weliswaar beduidend lager dan het gecumuleerde financieringstekort van de 12 betrokken hogescholen in 2002 (10.149.741 EUR), maar het gemiddelde financieringstekort lag in 2003 (2.432.627 EUR) merkkelijk hoger dan in 2002 (845.812 EUR). De door de Europese Hogeschool Brussel in 2003 geboekte negatieve netto cashflow (4.280.474 EUR) woog zwaar door in deze vergelijking.



3.8 Financiële ratio's

Bij de beoordeling van het financieel evenwicht van de hogescholen wordt aandacht besteed aan de liquiditeit, de solvabiliteit en de rentabiliteit. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van enkele ratio's. De gehanteerde financiële ratio's werden in de werkgroep "Hogescholen" van het IBR eenduidig gedefinieerd. Het zijn klassieke tools, evenwel aangepast aan de specifieke situatie van de hogescholen¹⁶.

3.8.1 Overzicht van de geconsolideerde financiële ratio's

	Boekjaar 1999	Boekjaar 2000	Boekjaar 2001	Boekjaar 2002	Boekjaar 2003	Evolutie 2003-2002	Evolutie 1999-2003
Liquiditeit							
Netto-werkingsmiddelen in eenheidenn euro	144.875.244	174.676.859	189.546.629	187.903.772	217.311.285	gunstig	gunstig
Quick ratio	5,74	6,39	5,94	5,52	6,60	gunstig	gunstig
Liquiditeit van de werkingsschulden	82 dagen	88 dagen	88 dagen	100 dagen	86 dagen	dalend	oplopend
Solvabiliteit							
Graad van financiële onafhankelijkheid (EV/TV)	52,6 %	53,8 %	55,8 %	59,3 %	62,6 %	gunstig	gunstig
Graad van financiële afhankelijkheid (VV/TV)	47,4 %	46,2 %	44,2 %	40,7 %	37,4 %	gunstig	gunstig
Algemene schulddgraad (VV/EV)	90,1 %	85,7 %	79,2 %	68,7 %	59,7 %	gunstig	gunstig
Dekking van het vreemd vermogen op lange termijn door de cashflow	51,6 %	50,4 %	44,7 %	38,1 %	48,5 %	gunstig	ongunstig
Rentabiliteit							
Netto-marge (1): Werkingsoverschot/Werkingsopbrengsten	4,7 %	2,8 %	2,1 %	2,6 %	3,8 %	gunstig	ongunstig
Netto-marge (2): Overschot uit de gewone activiteiten/Werkingsopbrengsten	5,3 %	3,9 %	3,4 %	3,9 %	5,4 %	gunstig	gunstig
Netto-marge (3): Overschot van het boekjaar/Werkingsopbrengsten	5,5 %	5,4 %	3,9 %	3,8 %	5,6 %	gunstig	gunstig
Werkingsoverschot/Werkingsuitkeringen	5,5 %	3,3 %	2,5 %	3,1 %	4,6 %	gunstig	ongunstig
Cashflow van het boekjaar/Werkingsuitkeringen	12,2 %	13,0 %	11,4 %	8,9 %	11,0 %	gunstig	ongunstig
Eigen Werkingsopbrengsten/Werkingsuitkeringen	17,6 %	17,2 %	19,3 %	19,5 %	21,4 %	gunstig	gunstig

In de volgende bespreking wordt aandacht besteed aan de 3 luiken van het financieel evenwicht. Telkens wordt een geconsolideerd bedrag of percentage voor de gehele sector en het rekenkundige gemiddelde berekend. Tevens wordt per jaar ook de laagste waarde en hoogste waarde gerealiseerd door een individuele hogeschool weergegeven. De ratio's per hogeschool, voor de periode 1999-2003, worden na de bespreking van elke rubriek toegevoegd.

3.8.2 Liquiditeit

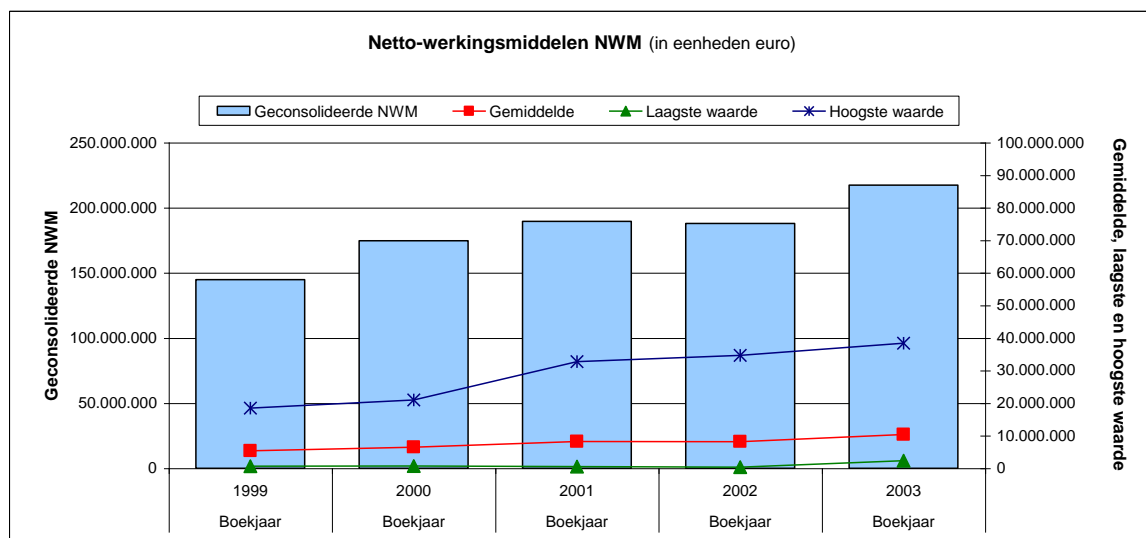
De liquiditeit geeft aan in welke mate de hogeschool aan haar betalingsverplichtingen op korte termijn kan voldoen (bv. de korte termijnschulden tegenover kredietinstellingen, leveranciers, contractuele personeelsleden,...). De gehanteerde instrumenten voor het beoordelen van de liquiditeit zijn de netto-werkingsmiddelen, de quick ratio en de liquiditeit van de werkingsschulden.

¹⁶ In het "Verslag over de werking van de hogescholen in 1999" werd uitvoerig ingegaan op de berekeningswijze van de diverse ratio's.

◆ **Netto-werkingsmiddelen**

De geconsolideerde netto-werkingsmiddelen van de 21 hogescholen bedragen voor het boekjaar 2003 217.311.285 EUR. Dit betekent dat de globale hogeschoolsector een stevige buffer opgebouwd heeft om een eventuele vertraging in de inning van de kortetermijnvorderingen op te vangen zonder dat dit de betaling van de kortetermijnverbintenissen in gevaar brengt. De ratio duidt voor de periode 1999-2003 op een zeer gunstige evolutie en bijgevolg een verdere versteviging van de liquiditeitspositie van de hogescholensector. In elk van de betrokken jaren leverde de berekening van de netto-werkingsmiddelen voor elk van de hogescholen een positief resultaat op. T.o.v. het boekjaar 2002 is de liquiditeitspositie in 19 hogescholen verbeterd, amper 2 hogescholen kenden een daling van de netto-werkingsmiddelen. Bij de interpretatie van de groeiende tendens van het gemiddelde van de netto-werkingsmiddelen moet er rekening gehouden worden met het feit dat een deel van deze stijging toe te schrijven is aan de concentratiebeweging binnen de hogeschoolsector. De geconsolideerde netto-werkingsmiddelen dienen immers gerelateerd te worden aan een kleiner aantal hogescholen.

Netto-werkingsmiddelen (in eenheden euro)					
Beoordeling :	Gunstige liquiditeit = Positieve netto-werkingsmiddelen				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1999	2000	2001	2002	2003
Geconsolideerde NWM	144.875.244	174.676.859	189.546.629	187.903.772	217.311.285
Gemiddelde	5.365.750	6.469.513	8.241.158	8.169.729	10.348.156
Laagste waarde	649.283	702.780	546.605	325.103	2.330.945
Hoogste waarde	18.455.252	20.964.752	32.744.305	34.646.330	38.376.795

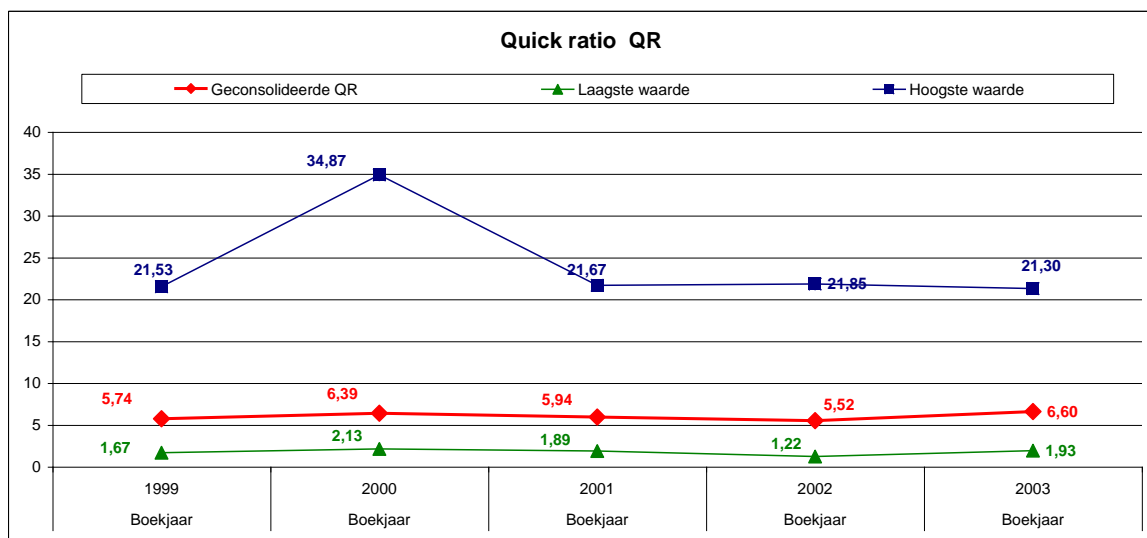


◆ Quick ratio

De gunstige liquiditeitspositie berekend op basis van de geconsolideerde jaarrekeningen wordt bevestigd door de waarde van de quick ratio. Deze ratio bedroeg in 1999 5,74. De verzwakking die volgde op de piekwaarde van 6,39 in 2000, werd in 2003 volledig teniet gedaan. Er bleken per einde 2003 voldoende middelen voorhanden om 6,6 maal de lopende kortemijnverplichtingen te dekken. De verbetering van de liquiditeit moge ook blijken uit de waarde voor de slechtst scorende hogeschool : 1,93. Ook bij deze hogeschool hoeft er niet direct voor betalingsproblemen gevreesd te worden.

De range tussen de laagste en hoogste waarde, die iets verengde t.o.v. 2002, illustreert duidelijk dat de liquiditeitspositie in de individuele hogescholen sterk kan verschillen. Deze ratio geeft, in vergelijking met de gegevens van het vorige boekjaar, voor 12 hogescholen een verbetering. Bij 9 hogescholen werd er een minder gunstige evolutie vastgesteld, zonder dat dit echter problematisch werd. Globaal kende de hogeschoolsector in het boekjaar 2003 wel een flinke vooruitgang en verstevigde de toch al sterke liquiditeitspositie van de hogescholensector verder.

Quick ratio					
Beoordeling:	Bevredigende liquiditeitssituatie = Waarde minimaal één				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1999	2000	2001	2002	2003
Geconsolideerde QR	5,74	6,39	5,94	5,52	6,60
Gemiddelde	6,70	8,38	7,11	7,09	8,17
Laagste waarde	1,67	2,13	1,89	1,22	1,93
Hoogste waarde	21,53	34,87	21,67	21,85	21,30



◆ Liquiditeit van de werkingsschulden

Het aantal dagen leverancierskrediet¹⁷ of de gemiddelde betalingsperiode, berekend met de geconsolideerde werkingsschulden en de geconsolideerde aankopen, is in de periode 1999-2003 lichtjes toegenomen. Het gemiddeld genoten betalingsuitstel is na de plotse opstoot in 2002, terug gedaald naar het niveau van de voorbije jaren. In 11 hogescholen steeg het aantal dagen door de leveranciers toegestane betalingsuitstel. De overige 10 hogescholen kenden een daling van het aantal dagen ontvangen betalingsuitstel. De daling van het gemiddelde in 2003 is toe te schrijven aan het feit dat er minder extreem hoge betalingstermijnen opgetekend werden.

De interpretatie van deze ontwikkeling is niet eenvoudig. De aard van de leveranciersfactuur beïnvloedt mee de duur van het toegestane betalingsuitstel. Langer betalingsuitstel kan geïnterpreteerd worden als een blijk van vertrouwen van de leveranciers in de hogescholen. Wanneer de toename van het aantal dagen betalingsuitstel het gevolg is van het niet tijdig betalen van de openstaande rekeningen kan dit echter het vertrouwen dat de hogescholen in de toekomst zullen genieten, aantasten.

Het beroep op een leverancierskrediet is een eenvoudige wijze om nieuwe financieringsbronnen aan te spreken. Bovendien lijkt deze financieringswijze ook voordelig. Er is immers normaal geen rentelast verbonden aan deze kredietvorm. Toch dient de sector zich ervan bewust te zijn dat door het benutten van het betalingsuitstel er geen kortingen voor contante betaling kunnen verworven worden. Gelet op de ruime liquiditeiten moet het rendement op de geldbeleggingen afgewogen worden tegen de korting die de leveranciers toestaan bij contante betaling.

Liquiditeit van de werkingsschulden					
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1999	2000	2001	2002	2003
Geconsolideerd	82 dagen	88 dagen	88 dagen	100 dagen	86 dagen
Rekenkundig gemiddelde	86 dagen	90 dagen	87 dagen	91 dagen	85 dagen
Laagste waarde	30 dagen	29 dagen	45 dagen	37 dagen	31 dagen
Hoogste waarde	368 dagen	349 dagen	163 dagen	199 dagen	142 dagen

¹⁷ De extreem hoge waarden moeten genuanceerd worden beoordeeld. De werkingsschulden worden immers in belangrijke mate beïnvloed door de facturatiegewoonte van de leveranciers, nl. eind december worden vaak nog veel facturen opgemaakt en verstuurd naar de klanten. Indien de hogeschool einde december belangrijke facturen (bv. i.v.m. investeringsprojecten) ontving, dan heeft dit een zeer sterke invloed op de ratio (en kan dit resulteren in extreem hoge waarden).

Liquiditeit

	Netto-werkingsmiddelen in eenheden euro					Quick ratio					Liquiditeit van de werkingsschulden aantal dagen leverancierskrediet				
	Boekjaar 1999	Boekjaar 2000	Boekjaar 2001	Boekjaar 2002	Boekjaar 2003	Boekjaar 1999	Boekjaar 2000	Boekjaar 2001	Boekjaar 2002	Boekjaar 2003	Boekjaar 1999	Boekjaar 2000	Boekjaar 2001	Boekjaar 2002	Boekjaar 2003
	HA	8.914.028	11.781.462	11.659.012	13.127.746	16.146.130	4,90	6,68	2,98	5,16	9,21	76 dagen	90 dagen	119 dagen	122 dagen
PLANTIJN	1.266.091	2.398.196	4.004.596	5.251.390	6.331.691	2,36	6,77	11,61	9,94	7,97	61 dagen	69 dagen	67 dagen	106 dagen	142 dagen
KdG	4.033.911	5.049.170	4.628.098	1.504.798	3.578.266	2,26	2,94	2,28	1,22	2,04	90 dagen	80 dagen	110 dagen	199 dagen	61 dagen
KHK	6.027.234	8.614.003	11.625.487	13.163.661	17.879.873	5,08	7,60	6,35	5,41	10,89	63 dagen	39 dagen	90 dagen	123 dagen	46 dagen
KHM	8.274.388	7.340.697	1.397.574	2.734.483	3.059.880	7,91	3,27	1,89	3,33	2,96	90 dagen	258 dagen	103 dagen	73 dagen	104 dagen
ERASMUS	15.141.064	12.670.111	13.787.169	12.414.452	18.649.285	9,25	8,31	11,45	8,99	12,24	77 dagen	64 dagen	79 dagen	95 dagen	79 dagen
LUK	1.856.177	3.296.191	4.070.957	4.020.554	4.569.906	8,55	10,75	11,41	17,73	18,38	91 dagen	123 dagen	114 dagen	52 dagen	61 dagen
W&K	9.361.798	10.680.749	12.057.962	9.285.523	10.373.866	7,88	6,32	5,27	6,23	6,50	54 dagen	47 dagen	100 dagen	47 dagen	52 dagen
KHB	979.502	1.482.732	1.155.512	1.083.084		5,08	5,67	2,62	3,89		65 dagen	54 dagen	130 dagen	46 dagen	
KHL	4.667.017	6.915.213	10.162.816	9.748.526	11.434.573	4,70	9,99	9,46	5,89	9,55	94 dagen	42 dagen	59 dagen	111 dagen	61 dagen
IRIS	649.283	1.018.223	546.605	325.103		2,84	3,17	2,09	1,73		30 dagen	70 dagen	45 dagen	37 dagen	
HG	18.455.252	20.964.752	32.744.305	34.646.330	38.376.795	10,59	9,79	9,46	8,62	8,68	72 dagen	80 dagen	99 dagen	130 dagen	132 dagen
MERCATOR	6.202.767	7.759.266				10,99	34,87				79 dagen	29 dagen			
EGON	1.336.592	1.275.331				5,12	2,74				70 dagen	116 dagen			
KHSL	5.105.542	4.613.837	6.048.255	5.989.380	6.020.998	4,47	4,99	5,43	4,26	4,66	70 dagen	57 dagen	67 dagen	93 dagen	76 dagen
KLBO	1.248.689	702.780				3,83	2,13				62 dagen	85 dagen			
KAHOG	5.372.586	7.006.511				16,16	25,18				77 dagen	42 dagen			
HL	1.288.055	3.425.887	3.904.454	4.756.165	5.232.342	1,67	4,88	4,79	6,92	5,00	368 dagen	110 dagen	112 dagen	68 dagen	117 dagen
KHLi	2.381.315	3.384.912	4.343.665	1.215.560	2.330.945	2,70	3,12	2,80	1,44	1,93	85 dagen	88 dagen	163 dagen	174 dagen	126 dagen
PHL	5.333.603	7.269.081	6.111.294	5.931.458	5.870.176	4,28	7,83	4,44	3,76	4,62	201 dagen	94 dagen	72 dagen	66 dagen	95 dagen
HWVL	7.677.362	9.277.665	10.337.408	11.170.922	12.161.313	12,75	8,75	9,22	11,57	10,89	69 dagen	104 dagen	80 dagen	69 dagen	72 dagen
KHBO	2.736.811	4.187.605	5.386.578	5.656.313	7.661.191	5,38	2,34	8,38	9,61	18,01	36 dagen	349 dagen	53 dagen	45 dagen	31 dagen
KATHO	9.924.683	12.673.723	10.852.357	10.826.979	11.615.692	8,46	16,16	8,70	7,78	5,35	86 dagen	55 dagen	91 dagen	88 dagen	129 dagen
EHSAL	4.400.711	6.296.845	8.144.175	7.381.623	5.222.640	5,00	7,05	7,45	4,49	3,16	58 dagen	52 dagen	85 dagen	164 dagen	69 dagen
GroepT	1.395.269	2.319.292	2.743.338	2.921.196	2.992.347	1,86	3,41	4,75	3,90	3,08	100 dagen	97 dagen	64 dagen	85 dagen	75 dagen
SHG	1.152.680	1.036.235				5,33	4,32				61 dagen	63 dagen			
ARTEVELDE			10.944.524	11.622.800	11.980.750			9,10	9,27	5,17			51 dagen	50 dagen	116 dagen
LESSIUS	9.692.835	11.236.394	12.890.488	13.125.726	15.822.626	21,53	17,29	21,67	21,85	21,30	32 dagen	62 dagen	48 dagen	44 dagen	63 dagen
Geconsolideerd	144.875.244	174.676.859	189.546.629	187.903.772	217.311.285	5,74	6,39	5,94	5,52	6,60	82 dagen	88 dagen	88 dagen	100 dagen	86 dagen
Rekenkundig gemiddelde	5.365.750	6.469.513	8.241.158	8.169.729	10.348.156	6,70	8,38	7,11	7,09	8,17	86 dagen	90 dagen	87 dagen	91 dagen	85 dagen
Laagste waarde	649.283	702.780	546.605	325.103	2.330.945	1,67	2,13	1,89	1,22	1,93	30 dagen	29 dagen	45 dagen	37 dagen	31 dagen
Hoogste waarde	18.455.252	20.964.752	32.744.305	34.646.330	38.376.795	21,53	34,87	21,67	21,85	21,30	368 dagen	349 dagen	163 dagen	199 dagen	142 dagen

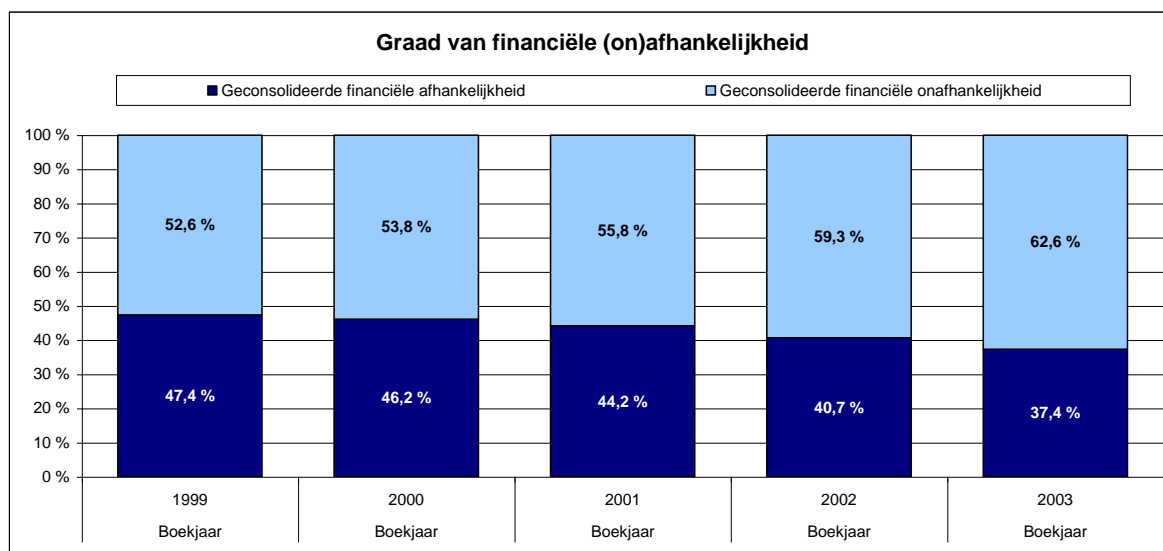
3.8.3 Solvabiliteit

De solvabiliteitsratio's peilen naar de mate waarin de hogescholen in staat zijn hun financiële verplichtingen (op korte en lange termijn) na te komen. Dit wordt gemeten met behulp van een drietal ratio's: met name de graad van financiële (on)afhankelijkheid, de algemene schuldgraad en de dekking van het vreemd vermogen op lange termijn door de cashflow.

◆ Graad van financiële (on)afhankelijkheid

Het aandeel van het eigen vermogen in het balanstotaal groeit. Dit resulteert in een daling van de mate waarin de hogescholen afhankelijk zijn van vreemd vermogen. In het boekjaar 2003 financiert de globale hogeschoolsector ongeveer 62,6 % met eigen vermogen. De sector is voor 37,4 % van de middelen afhankelijk van vreemd vermogen. Hierdoor heeft de sector in 2003 haar financiële onafhankelijkheid nog verder verhoogd en de trend van de voorbije jaren doorgetrokken.

Beoordeling :	Graad van financiële onafhankelijkheid					Graad van financiële afhankelijkheid				
	Hoe groter de ratiowaarde, hoe KLEINER de afhankelijkheid van vreemd vermogen					Hoe groter de ratiowaarde, hoe GROTER de afhankelijkheid van vreemd vermogen				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1999	2000	2001	2002	2003	1999	2000	2001	2002	2003
Geconsolideerd	52,6 %	53,8 %	55,8 %	59,3 %	62,6 %	47,4 %	46,2 %	44,2 %	40,7 %	37,4 %
Rekenkundig gemiddelde	51,6 %	52,7 %	54,1 %	57,4 %	62,7 %	48,4 %	47,3 %	45,9 %	42,6 %	37,3 %
Laagste waarde	- 5,9 %	8,3 %	8,9 %	10,1 %	21,2 %	17,2 %	19,7 %	20,3 %	18,1 %	17,7 %
Hoogste waarde	82,8 %	80,3 %	79,7 %	81,9 %	82,3 %	105,9 %	91,7 %	91,1 %	89,9 %	78,8 %



Alle hogescholen hebben in het boekjaar 2003 een positief eigen vermogen. In het boekjaar 2003 heeft 76 % (70 % in 2002) van de hogescholen een eigen vermogen dat groter is dan het vreemd vermogen. De graad van financiële onafhankelijkheid evolueerde tijdens het boekjaar 2003 gunstig in 16 van de 21 hogescholen. De situatie bij de hogeschool die het slechtst presteert is iets verbeterd t.o.v. 2002, maar toch blijft bij deze hogeschool de graad van financiële zelfstandigheid erg laag.

◆ Algemene schuldgraad

De algemene schuldgraad is de verhouding van het vreemd vermogen t.o.v. het eigen vermogen. Berekend op de geconsolideerde balansgegevens toont deze ratio aan dat in de jaarrekening 2003 tegenover elke 100 EUR eigen vermogen er 60 EUR (69 EUR in 2002) schulden staan. De sterkere groei van het eigen vermogen deed in 2003 de algemene schuldgraad opnieuw gunstig evolueren. De hoogste algemene schuldgraad van de individuele hogescholen is beduidend groter dan 1, maar deze hogeschool heeft de dalende trend van de voorbije jaren ook in 2003 weten door te trekken. Ook dit is een positieve trend.

Algemene schuldgraad					
Beoordeling :	Hoe groter de schuldgraad, hoe minder gunstig de solvabiliteitspositie				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1999	2000	2001	2002	2003
Geconsolideerd	0,90	0,86	0,79	0,69	0,60
Rekenkundig gemiddelde	0,88	1,71	1,48	1,24	0,77
Laagste waarde	- 17,88	0,25	0,25	0,22	0,22
Hoogste waarde	12,78	11,11	10,21	8,85	3,71

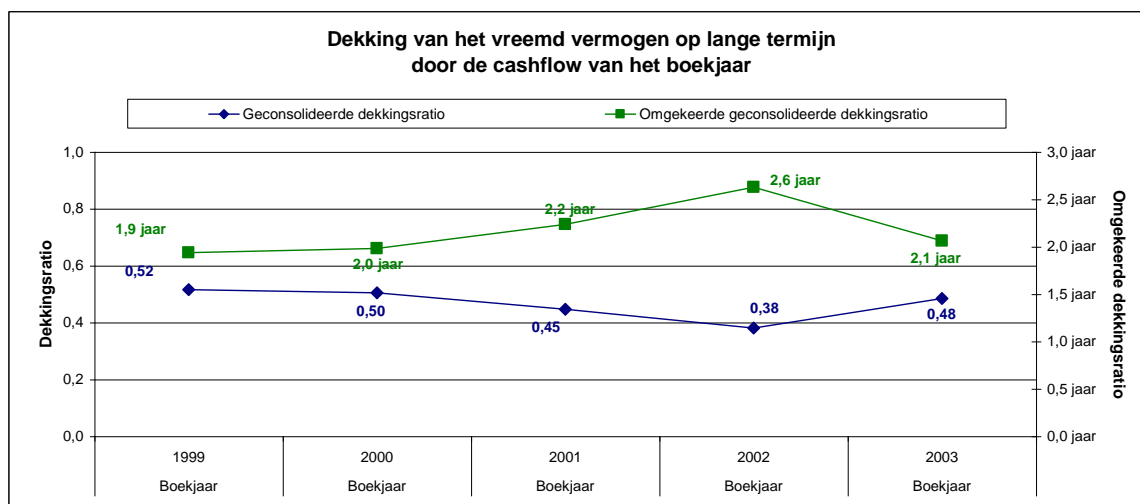
De algemene schuldgraad toont dezelfde gunstige evolutie als de graad van de financiële (on)afhankelijkheid, nl. een verbetering van de solvabiliteitspositie in 16 hogescholen. In het boekjaar 2003 hebben maar 5 hogescholen een algemene schuldgraad groter dan 1.

◆ Dekking van het vreemd vermogen op lange termijn door de cashflow

De cashflowberekening geeft in wezen aan hoeveel financiële middelen de hogeschool door haar werking tijdens een boekjaar genereert. Deze financiële middelen kunnen aangewend worden voor diverse doeleinden : financiering van investeringen, aflossing van leningen,... In de hiernavolgende berekeningen wordt uitgegaan van de veronderstelling dat de hele cashflow van het boekjaar aangewend wordt voor de aflossing van het vreemd vermogen op lange termijn. Er wordt hierbij geen rekening gehouden met de beschikbare liquide middelen en met de opgebouwde geldbeleggingen. Het is in wezen een louter indicatieve berekening.

Deze ratio berekend op de geconsolideerde jaarrekening 2003 resulteert in een waarde van 0,48. D.w.z. dat de globale hogeschoolsector met de geconsolideerde cashflow van het boekjaar 2003 (57.642.888 EUR) 48 % van de geconsolideerde langetermijnschulden kan terugbetalen. Of met andere woorden, indien de hogeschoolsector een constante jaarlijkse cashflow van het boekjaar zou realiseren dan heeft zij 25 maanden nodig om alle schulden op lange termijn te kunnen aflossen. Vorig jaar had de sector hiervoor nog 31,5 maanden nodig. De aflossingscapaciteit van de hogescholen is bijgevolg in aanzienlijke mate toegenomen.

Beoordeling :	Dekking van het vreemd vermogen op lange termijn door de cashflow van het boekjaar					Omgekeerde dekkingsratio (VLT / CF)				
	Hoe hoger, hoe gunstiger					Hoe kleiner, hoe korter de gemiddelde aflossingsduur				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1999	2000	2001	2002	2003	1999	2000	2001	2002	2003
Geconsolideerd	0,52	0,50	0,45	0,38	0,48	1,9 jaar	2,0 jaar	2,2 jaar	2,6 jaar	2,1 jaar
Rekenkundig gemiddelde (*)	1,88	1,77	1,03	0,94	1,53	0,5 jaar	0,6 jaar	1,0 jaar	1,1 jaar	0,7 jaar
Laagste waarde	0,08	0,07	0,07	0,07	0,08	1,1 mnd	0,8 mnd	2,7 mnd	2,8 mnd	1,6 mnd
Hoogste waarde	10,77	15,43	4,39	4,26	7,46	12,0 jaar	15,1 jaar	13,8 jaar	14,9 jaar	12,3 jaar



In de periode 1999-2003 kende de cashflow van het boekjaar een schommelend verloop. Het vreemd vermogen op lange termijn (inclusief de voorzieningen) kende tot en met 2001 een continue groei. Als gevolg van de dalende voorzieningen, daalde de globale schuldenlast op lange termijn vanaf 2002 in beperkte mate. De combinatie van deze ontwikkelingen leidde tot 2002 tot een gestage afname van de dekkingsgraad. Dank zij het gunstige resultaat van het boekjaar 2003 en de daarop gebaseerde cashflow herstelde de dekkingsgraad in 2003 in belangrijke mate.

De dekkingsratio is voor het boekjaar 2003 in 9 hogescholen (8 in 2002) groter dan één. D.w.z. dat deze hogescholen met de cashflow van het boekjaar het vreemd vermogen op lange termijn kunnen terugbetalen op maximum 1 jaar.

Tijdens het boekjaar 2003 evolueerde de dekkingsratio slechts in 1 hogeschool ongunstig. De hogeschool met de minst gunstige dekkingsratio heeft, door de hoge schuldenlast, ongeveer 12 jaar¹⁸ nodig om de lange termijnschulden te kunnen aflossen. De hogeschool met de beste dekkingsratio kan dit op minder dan 2 maand. Bij deze hogeschool is het vreemd vermogen op lange termijn uitsluitend samengesteld uit voorzieningen.

¹⁸ Deze hogeschool kon met de cashflow van het boekjaar ongeveer 7% van het vreemd vermogen op lange termijn dekken. Zij heeft bijgevolg bijna 15 jaar nodig om de actuele lange termijnschuld af te lossen.

Solvabiliteit

	Graad van financiële onafhankelijkheid Eigen vermogen t.o.v. Totaal vermogen					Graad van financiële afhankelijkheid Vreemd vermogen t.o.v. Totaal vermogen					Algemene schuldgraad Vreemd vermogen t.o.v. Eigen vermogen					Dekkingsratio van het vreemd vermogen op lange termijn door de cashflow Cashflow van het boekjaar t.o.v. de Voorzieningen en Schulden op meer dan 1 jaar				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1999	2000	2001	2002	2003	1999	2000	2001	2002	2003	1999	2000	2001	2002	2003	1999	2000	2002	2003	2003
HA	54,2 %	59,9 %	60,7 %	62,0 %	69,9 %	45,8 %	40,1 %	39,3 %	38,0 %	30,1 %	0,85	0,67	0,65	0,61	0,43	1,21	1,56	0,91	0,47	1,56
PLANTIJN	44,8 %	54,1 %	62,6 %	62,8 %	65,9 %	55,2 %	45,9 %	37,4 %	37,2 %	34,1 %	1,23	0,85	0,60	0,59	0,52	3,50	2,84	4,39	4,26	7,46
KdG	52,4 %	53,2 %	51,0 %	46,8 %	50,7 %	47,6 %	46,8 %	49,0 %	53,2 %	49,3 %	0,91	0,88	0,96	1,14	0,97	0,32	0,47	0,33	0,15	0,21
KHK	7,3 %	10,4 %	20,0 %	29,6 %	36,9 %	92,7 %	89,6 %	80,0 %	70,4 %	63,1 %	12,78	8,61	4,01	2,38	1,71	0,13	0,14	0,20	0,17	0,18
KHM	65,0 %	55,1 %	49,2 %	48,6 %	48,5 %	35,0 %	44,9 %	50,8 %	51,4 %	51,5 %	0,54	0,82	1,03	1,06	1,06	0,44	0,21	0,12	0,13	0,18
ERASMUS	67,3 %	59,9 %	59,9 %	66,5 %	73,0 %	32,7 %	40,1 %	40,1 %	33,5 %	27,0 %	0,49	0,67	0,67	0,50	0,37	1,12	0,32	0,31	0,14	0,76
LUK	68,9 %	73,6 %	77,5 %	81,9 %	82,2 %	31,1 %	26,4 %	22,5 %	18,1 %	17,8 %	0,45	0,36	0,29	0,22	0,22	2,11	2,26	2,09	2,10	2,65
W&K	55,3 %	53,3 %	58,7 %	61,6 %	64,4 %	44,7 %	46,7 %	41,3 %	38,4 %	35,6 %	0,81	0,88	0,70	0,62	0,55	0,77	0,66	0,50	0,36	0,74
KHB	46,8 %	44,2 %	36,8 %	41,5 %		53,2 %	55,8 %	63,2 %	58,5 %		1,14	1,26	1,71	1,41		1,65	1,21	0,34	0,38	
KHL	63,2 %	67,1 %	65,6 %	67,7 %	71,6 %	36,8 %	32,9 %	34,4 %	32,3 %	28,4 %	0,58	0,49	0,52	0,48	0,40	1,53	1,86	1,05	1,35	1,54
IRIS	- 5,9 %	8,3 %	8,9 %	10,1 %		105,9 %	91,3 %	91,1 %	89,9 %		- 17,88	11,11	10,21	8,85		0,30	0,33	0,20	0,19	
HG	73,0 %	72,7 %	71,8 %	75,5 %	78,7 %	27,0 %	27,3 %	28,2 %	24,5 %	21,3 %	0,37	0,38	0,39	0,32	0,27	4,17	2,99	1,99	2,21	3,18
MERCATOR	65,0 %	71,7 %				35,0 %	28,3 %				0,54	0,39				5,27	3,81			
EGON	60,8 %	36,2 %				39,2 %	63,8 %				0,64	1,76				2,47	0,28			
KHSL	52,2 %	50,7 %	51,6 %	56,6 %	66,4 %	47,8 %	49,3 %	48,4 %	43,4 %	33,6 %	0,92	0,97	0,94	0,77	0,51	0,91	0,43	0,73	0,57	0,65
KLBO	39,0 %	37,5 %				61,0 %	62,5 %				1,57	1,67				0,41	0,28			
KAHOG	73,1 %	78,0 %				26,9 %	22,0 %				0,37	0,28				10,77	15,43			
HL	71,4 %	67,9 %	67,6 %	70,4 %	71,2 %	28,6 %	32,1 %	32,4 %	29,6 %	28,8 %	0,40	0,47	0,48	0,42	0,40	0,40	0,32	0,33	0,39	0,42
KHLi	13,2 %	16,8 %	25,5 %	35,4 %	38,0 %	86,8 %	83,2 %	74,5 %	64,6 %	62,0 %	6,59	4,96	2,93	1,82	1,63	0,16	0,22	0,23	0,19	0,24
PHL	43,6 %	53,9 %	60,3 %	64,2 %	69,9 %	56,4 %	46,1 %	39,7 %	35,8 %	30,1 %	1,29	0,85	0,66	0,56	0,43	0,97	1,20	1,03	0,49	1,05
HWVL	82,8 %	80,3 %	79,7 %	81,0 %	82,3 %	17,2 %	19,7 %	20,3 %	19,0 %	17,7 %	0,21	0,25	0,25	0,24	0,22	5,06	3,38	2,32	2,04	2,40
KHBO	51,0 %	54,5 %	67,8 %	76,9 %	76,3 %	49,0 %	45,5 %	32,2 %	23,1 %	23,7 %	0,96	0,83	0,48	0,30	0,31	2,80	3,73	1,86	1,81	5,88
KATHO	68,8 %	73,2 %	72,1 %	76,1 %	66,4 %	31,2 %	26,8 %	27,9 %	23,9 %	33,6 %	0,45	0,37	0,39	0,31	0,51	3,22	3,04	1,06	2,20	0,60
EHSAL	44,7 %	48,6 %	52,2 %	52,7 %	48,2 %	55,3 %	51,4 %	47,8 %	47,3 %	51,8 %	1,24	1,06	0,92	0,90	1,08	0,29	0,28	0,33	0,27	0,33
GroepT	17,0 %	19,5 %	19,5 %	19,9 %	21,2 %	83,0 %	80,5 %	80,5 %	80,1 %	78,8 %	4,89	4,14	4,13	4,03	3,71	0,08	0,09	0,07	0,07	0,08
SHG	64,4 %	63,3 %				35,6 %	36,7 %				0,55	0,58				0,28	0,07			
ARTEVELDE			62,6 %	66,7 %	65,9 %			37,4 %	33,3 %	34,1 %			0,60	0,50	0,52			3,08	1,29	1,45
LESSIUS	55,1 %	59,8 %	62,9 %	65,8 %	69,9 %	44,9 %	40,2 %	37,1 %	34,2 %	30,1 %	0,81	0,67	0,59	0,52	0,43	0,52	0,50	0,30	0,30	0,63
Geconsolideerd	52,6 %	53,8 %	55,8 %	59,3 %	62,6 %	47,4 %	46,2 %	44,2 %	40,7 %	37,4 %	0,90	0,86	0,79	0,69	0,60	0,52	0,50	0,45	0,38	0,48
Rekenkundig gemiddelde	51,6 %	52,7 %	54,1 %	57,4 %	62,7 %	48,4 %	47,3 %	45,9 %	42,6 %	37,3 %	0,88	1,71	1,48	1,24	0,77	1,88	1,77	1,03	0,94	1,53
Laagste waarde	- 5,9 %	8,3 %	8,9 %	10,1 %	21,2 %	17,2 %	19,7 %	20,3 %	18,1 %	17,7 %	- 17,88	0,25	0,25	0,22	0,22	0,08	0,07	0,07	0,07	0,08
Hoogste waarde	82,8 %	80,3 %	79,7 %	81,9 %	82,3 %	105,9 %	91,3 %	91,1 %	89,9 %	78,8 %	12,78	11,11	10,21	8,85	3,71	10,77	15,43	4,39	4,26	7,46

3.8.4 Rentabiliteit

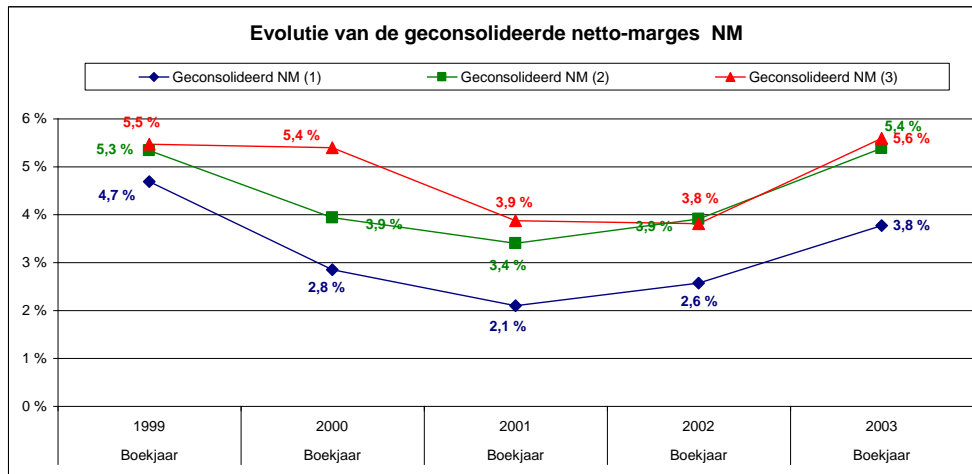
Bij de beoordeling van de rentabiliteitspositie van de hogeschoolsector wordt enerzijds nagegaan of de opbrengsten toereikend waren om alle kosten te dekken. Anderzijds wordt het bekomen resultaat geplaatst t.o.v. de werkingsuitkeringen verstrekt door de overheid. Bij het uitvoeren van deze analyse wordt gebruik gemaakt van een zestal ratio's. In de eerste 3 ratio's, de zogenaamde "netto"-marges, worden de diverse "overschotten" geplaatst t.o.v. de totale werkingsopbrengsten. In de volgende 3 ratio's worden het werkingoverschot, de cashflow van het boekjaar en de "eigen werkingsopbrengsten" geplaatst t.o.v. de werkingsuitkeringen.

◆ Netto-marges

In de netto-marges wordt het "Werkingsoverschot/tekort", het "Overschot/tekort uit de gewone activiteiten" en het "Overschot/tekort van het boekjaar" gerelateerd aan de totale werkingsopbrengsten.

De geconsolideerde netto-marges resulteren voor de 5 beschouwde boekjaren in positieve waarden. De financiële verrichtingen leveren elk jaar een belangrijke positieve bijdrage in het "Overschot van het boekjaar". Dit geldt, behalve in 2002, eveneens voor de uitzonderlijke verrichtingen. De gunstige rentabiliteitscijfers van 1999 konden in de periode 2000-2002 niet geëvenaard worden. In 2003 werd echter een opmerkelijk herstel ingeluid dat de rentabiliteit van het overschot uit de gewone activiteiten (netto-marge 2) en van het globale overschot van het boekjaar (netto-marge 3), zelfs boven het niveau van 1999 tilde.

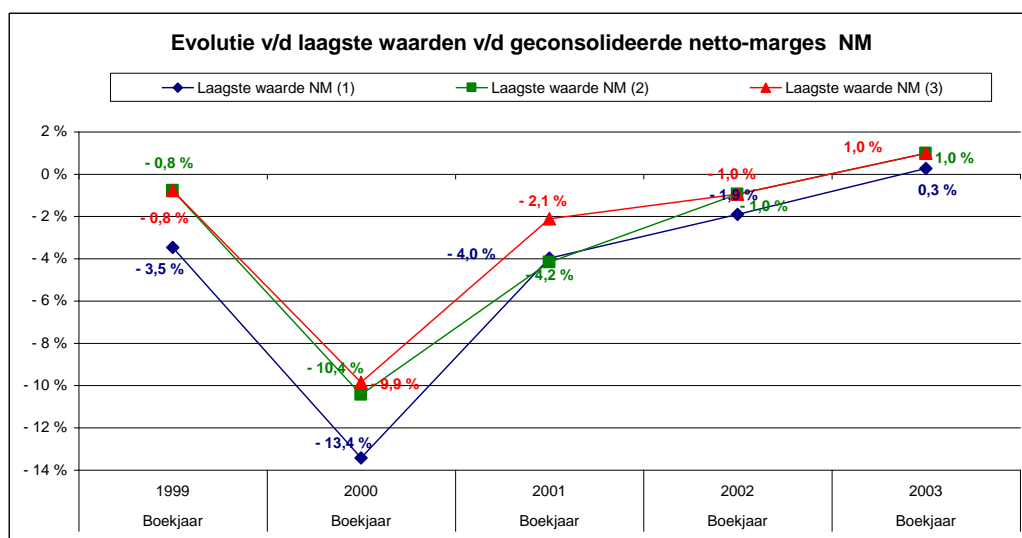
	Boekjaar 1999	Boekjaar 2000	Boekjaar 2001	Boekjaar 2002	Boekjaar 2003
Beoordeling :	Hoe hoger de ratiowaarde, hoe gunstiger de rentabiliteitspositie.				
	Netto-marge (1) Werkingsoverschot/tekort (RR [70/64]) t.o.v. Werkingsopbrengsten (RR [70/74])				
Geconsolideerd	4,7 %	2,8 %	2,1 %	2,6 %	3,8 %
Rekenkundig gemiddelde	5,5 %	3,5 %	2,5 %	2,7 %	3,8 %
Laagste waarde	- 3,5 %	- 13,4 %	- 4,0 %	- 1,9 %	0,3 %
Hoogste waarde	17,6 %	19,6 %	13,0 %	10,3 %	9,2 %
	Netto-marge (2) Overschot/tekort uit gewone activiteiten (RR [70/65]) t.o.v. Werkingsopbrengsten (RR [70/74])				
Geconsolideerd	5,3 %	3,9 %	3,4 %	3,9 %	5,4 %
Rekenkundig gemiddelde	6,0 %	4,4 %	3,7 %	3,7 %	5,4 %
Laagste waarde	- 0,8 %	- 10,4 %	- 4,2 %	- 1,0 %	1,0 %
Hoogste waarde	17,5 %	20,6 %	14,7 %	12,7 %	18,2 %
	Netto-marge (3) Overschot/tekort v/h boekjaar (RR [70/66]) t.o.v. Werkingsopbrengsten (RR [70/74])				
Geconsolideerd	5,5 %	5,4 %	3,9 %	3,8 %	5,6 %
Rekenkundig gemiddelde	6,2 %	6,1 %	4,3 %	3,7 %	5,6 %
Laagste waarde	- 0,8 %	- 9,9 %	- 2,1 %	- 1,0 %	1,0 %
Hoogste waarde	18,3 %	20,7 %	14,7 %	9,4 %	18,2 %



De rentabiliteitspositie van de individuele hogescholen leverde voor het boekjaar 2003 eerder gunstige resultaten op:

- netto-marge 1:
verbetering in 15 en achteruitgang in 6 van de 21 hogescholen,
geen enkele hogeschool (t.o.v. 3 in 2002) heeft een werkingstekort;
- netto-marge 2:
verbetering in 14 en achteruitgang in 7 van de 21 hogescholen,
geen enkele hogeschool (t.o.v. 2 in 2002) heeft een negatief resultaat ;
- netto-marge 3:
gunstige evolutie in 14 hogescholen,
geen enkele hogeschool (t.o.v. 1 in 2002) heeft een negatief resultaat.

Indien men focust op de evolutie van de laagste waarden van de geconsolideerde netto-marges dan blijkt er een verdere verbetering op te treden. De hogeschool die in boekjaar 2002 voor de diverse netto-marges het slechtst scoorde, realiseerde een turnover en verdween grotendeels uit deze grafiek.

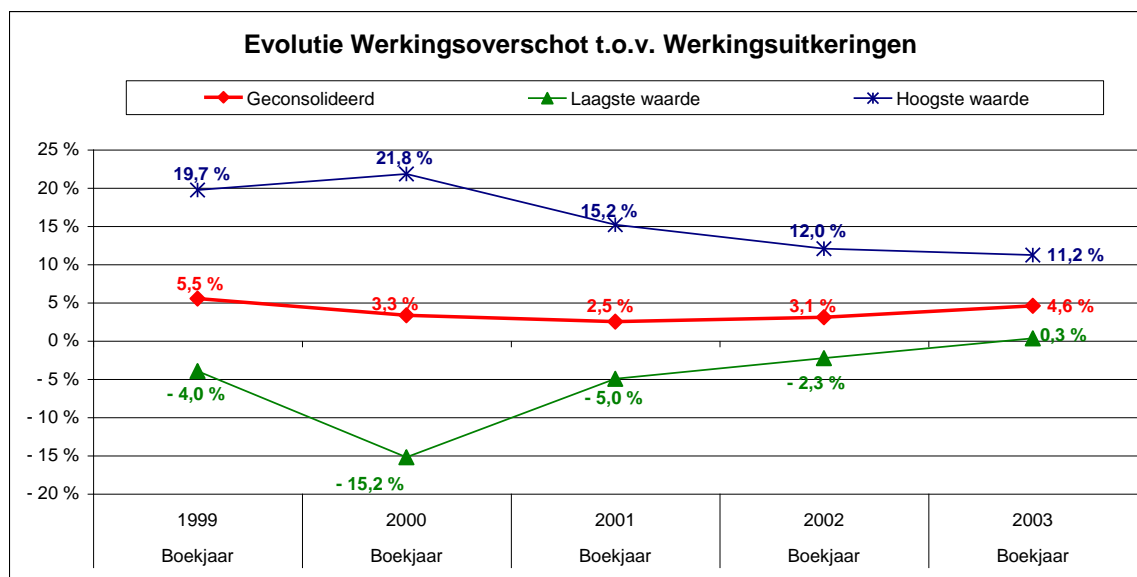


Hoewel bij het merendeel van de hogescholen een opmerkelijke verbetering van de netto marges kan vastgesteld worden, trekt vooral de ontwikkeling van de marges bij de Lessius Hogeschool Antwerpen de aandacht. Bij de begrotingsopstelling verwachtte deze hogeschool een werkingstekort, in werkelijkheid realiseert ze op dit niveau een positieve netto-marge die zelfs hoger ligt dan in 2002. Bij de berekening van de netto-marges 2 en 3, laat deze hogeschool veruit de hoogste waarde optekenen. De Lessius Hogeschool Antwerpen profiteerde van de verbetering van het beursklimaat in 2003 om belangrijke meerwaarden te realiseren op haar beleggingsportefeuille en tegelijk ook een aanzienlijke terugname te doen van voorheen geboekte waardeverminderingen. In die zin moet vastgesteld worden dat de door haar opgetekende hoge waarde voor de netto-marges 2 en 3 een eenmalig karakter hebben.

♦ **Werkingsoverschot/werkingstekort t.o.v. werkingsuitkeringen**

Deze ratio drukt uit hoeveel EUR werkingsoverschot de hogescholen realiseren ten opzichte van elke 100 EUR werkingsuitkering die ze van de overheid ontvangen. Tijdens het boekjaar 2003 realiseren de 21 hogescholen een geconsolideerd werkingsoverschot van 23.981.426 EUR (15.713.429 EUR in 2002), de geconsolideerde werkingsuitkeringen bedragen 524.632.324 EUR (512.710.840 EUR in 2002). Dit resulteert in een werkingsoverschot van ongeveer 4,6 EUR (3,1 EUR in 2002) per 100 EUR werkingsuitkering die ze van de overheid ontvangen. Het werkingsoverschot groeide in 2003 sneller dan de werkingsuitkeringen waardoor deze rentabiliteitsberekening een beter beeld gaf dan in vorige boekjaren. In tegenstelling tot vorig boekjaar toen nog drie hogescholen een negatieve waarde voor deze ratio optekenden, werd er in 2003 geen enkele hogeschool geconfronteerd met een tekort. In 15 van de 21 hogescholen evolueerde deze ratio in gunstige zin.

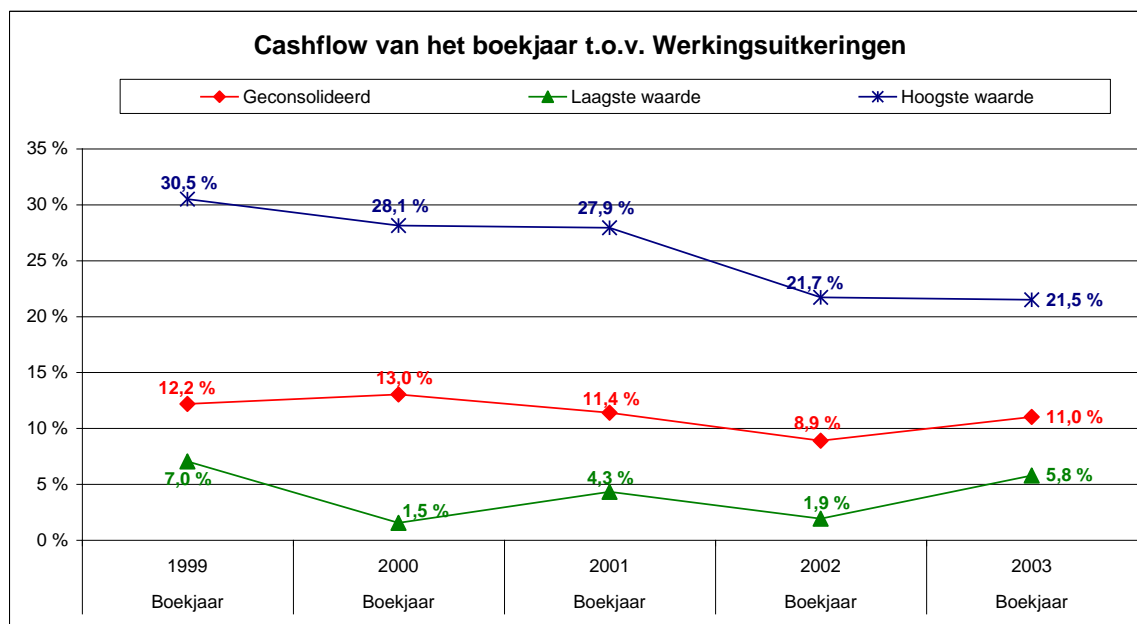
	Werkingsoverschot RR 70/64 t.o.v. Werkingsuitkeringen RR 700 				
Beoordeling :	Hoe hoger de ratiowaarde, hoe gunstiger de rentabiliteitspositie.				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1999	2000	2001	2002	2003
Geconsolideerd	5,5 %	3,3 %	2,5 %	3,1 %	4,6 %
Rekenkundig gemiddelde	6,5 %	4,2 %	3,1 %	3,2 %	4,6 %
Laagste waarde	- 4,0 %	- 15,2 %	- 5,0 %	- 2,3 %	0,3 %
Hoogste waarde	19,7 %	21,8 %	15,2 %	12,0 %	11,2 %



♦ Cashflow van het boekjaar t.o.v. werkingsuitkeringen

Een rentabiliteitsmeting op basis van de cashflow van het boekjaar heeft tot doel na te gaan in welke mate de hogescholen in staat zijn uit de operationele activiteiten een positieve geldstroom te genereren.

	Cashflow van het boekjaar t.o.v. Werkingsuitkeringen RR 700				
Beoordeling :	Hoe hoger de ratiowaarde, hoe groter de positieve geldstroom die de hogeschool genereert uit de operationele activiteiten				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1999	2000	2001	2002	2003
Geconsolideerd	12,2 %	13,0 %	11,4 %	8,9 %	11,0 %
Rekenkundig gemiddelde	13,8 %	13,9 %	12,1 %	9,4 %	11,5 %
Laagste waarde	7,0 %	1,5 %	4,3 %	1,9 %	5,8 %
Hoogste waarde	30,5 %	28,1 %	27,9 %	21,7 %	21,5 %



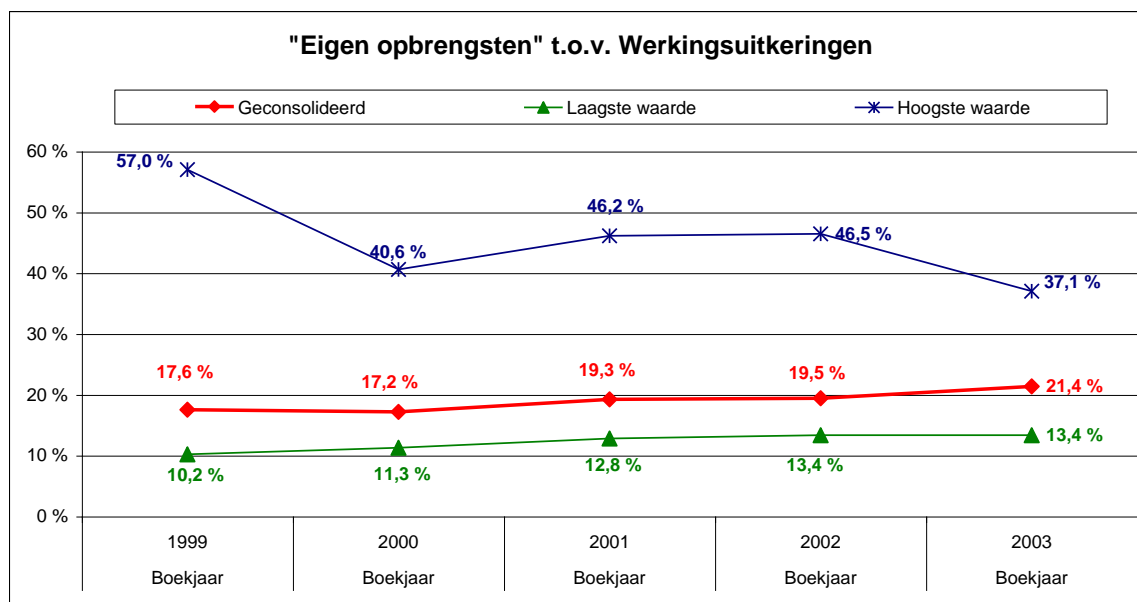
De door de hogescholensector gerealiseerde cashflow van het boekjaar 2003 bedroeg 57.642.888 EUR (45.493.190 EUR in 2002). Deze opmerkelijke groei is in hoofdzaak toe te schrijven aan de stijging van het resultaat waarmee de hogescholen het boekjaar 2003 afsloten. Het zelffinancieringsvermogen van de hogescholen nam bijgevolg sterk toe in 2003.

Vijftien van de 21 hogescholen scoorden in dat opzicht beter dan vorig jaar. Opmerkelijk is ook de toename van de waarde bij de hogeschool die het minst goed scoort : 5,8 % t.o.v. 1,9% vorig jaar. De range van de opgetekende waarden vernauwde dan ook aanzienlijk.

♦ Verhouding "eigen werkingsopbrengsten" t.o.v. werkingsuitkeringen

In deze ratio worden de opbrengsten die de hogescholen zelf realiseren door het vervullen van hun hogeschoolopdracht (opbrengsten uit inschrijvings- en examengelden, omzet boeken en cursussen en andere werkingsopbrengsten) geplaatst tegenover de werkingsuitkeringen die ze van de overheid ontvangen. Bij de interpretatie van deze gegevens dient men zich rekenschap te geven van het feit dat de hogescholen onder deze rubriek o.m. de PWO- middelen en de doorgerekende kosten boeken. Hogere opbrengsten vormen bijgevolg een relatief begrip daar er in bepaalde gevallen ook gelijkwaardige kosten tegenover staan.

	"Eigen opbrengsten" t.o.v. Werkingsuitkeringen				
Beoordeling :	Hoe hoger de ratiowaarde, hoe meer eigen opbrengsten de hogescholen generen t.o.v. de werkingsuitkeringen				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1999	2000	2001	2002	2003
Geconsolideerd	17,6 %	17,2 %	19,3 %	19,5 %	21,4 %
Rekenkundig gemiddelde	19,3 %	18,1 %	20,6 %	21,2 %	21,9 %
Laagste waarde	10,2 %	11,3 %	12,8 %	13,4 %	13,4 %
Hoogste waarde	57,0 %	40,6 %	46,2 %	46,5 %	37,1 %



Niettegenstaande de jaarlijkse aangroei van de werkingsuitkeringen is de hogeschoolsector er in 2003 opnieuw in geslaagd de eigen opbrengsten sneller te laten groeien dan de werkingsuitkeringen. Vergeleken met vorig boekjaar hebben 16 van de 21 hogescholen hun resultaat verbeterd. Net als vorig boekjaar is de Europese Hogeschool Brussel de best scorende hogeschool. Het bedrag van de zelf gegenereerde opbrengsten belooft 37,1 % van de werkingsuitkeringen.

Resultatenratio's

	Netto-marge (1) Werkingsoverschot/tekort (RR [70/64]) t.o.v. Werkingsopbrengsten (RR [70/74])					Netto-marge (2) Overschot/tekort uit gewone activiteiten (RR [70/65]) t.o.v. Werkingsopbrengsten (RR [70/74])					Netto-marge (3) Overschot/tekort v/h boekjaar (RR [70/66]) t.o.v. Werkingsopbrengsten (RR [70/74])				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1999	2000	2001	2002	2003	1999	2000	2001	2002	2003	1999	2000	2001	2002	2003
HA	0,7 %	4,2 %	1,1 %	- 1,9 %	6,2 %	1,6 %	5,7 %	3,0 %	- 0,0 %	7,8 %	1,4 %	7,2 %	3,0 %	0,3 %	8,2 %
PLANTIJN	3,5 %	2,8 %	11,6 %	7,4 %	9,2 %	3,7 %	3,3 %	12,4 %	8,2 %	9,9 %	3,7 %	7,2 %	12,5 %	8,2 %	9,0 %
KdG	0,9 %	0,9 %	- 0,8 %	- 1,9 %	0,3 %	1,2 %	1,1 %	- 0,3 %	- 1,0 %	1,6 %	1,2 %	3,8 %	- 0,2 %	- 1,0 %	1,6 %
KHK	3,5 %	5,6 %	2,5 %	5,2 %	4,9 %	3,1 %	5,6 %	3,0 %	6,2 %	6,2 %	3,2 %	4,1 %	6,0 %	6,5 %	6,6 %
KHM	3,8 %	- 3,7 %	- 3,3 %	0,8 %	2,8 %	3,6 %	- 4,0 %	- 2,8 %	0,4 %	2,8 %	3,6 %	- 0,2 %	- 2,1 %	0,3 %	2,5 %
ERASMUS	3,0 %	- 13,4 %	- 0,8 %	10,3 %	4,2 %	5,1 %	- 10,4 %	2,2 %	12,7 %	6,0 %	6,2 %	- 9,9 %	2,2 %	7,1 %	5,9 %
LUK	17,6 %	19,6 %	13,0 %	5,8 %	3,6 %	17,5 %	20,6 %	14,7 %	7,3 %	4,7 %	18,3 %	20,7 %	14,7 %	8,4 %	6,0 %
W&K	3,1 %	1,5 %	0,0 %	0,3 %	2,2 %	3,5 %	2,1 %	0,6 %	1,9 %	3,5 %	3,5 %	2,2 %	1,6 %	1,6 %	4,5 %
KHB	2,7 %	2,3 %	0,7 %	1,2 %		2,9 %	2,6 %	0,9 %	0,9 %		4,0 %	2,6 %	1,0 %	0,9 %	
KHL	4,9 %	3,9 %	2,6 %	3,5 %	4,6 %	5,3 %	4,4 %	3,3 %	4,5 %	5,7 %	5,3 %	7,5 %	3,3 %	4,8 %	5,9 %
IRIS	8,7 %	7,2 %	- 4,0 %	0,4 %		8,1 %	7,0 %	- 4,2 %	0,1 %		8,2 %	10,1 %	1,5 %	0,1 %	
HG	6,4 %	3,7 %	2,9 %	4,9 %	5,8 %	8,1 %	5,8 %	5,2 %	7,5 %	8,2 %	8,0 %	6,4 %	5,7 %	7,4 %	8,2 %
MERCATOR	11,1 %	7,9 %				11,8 %	9,5 %				11,8 %	9,8 %			
EGON	2,8 %	- 1,5 %				3,5 %	- 2,0 %				3,5 %	1,9 %			
KHSL	4,8 %	2,6 %	3,9 %	3,7 %	2,7 %	5,1 %	2,7 %	4,1 %	3,9 %	3,4 %	5,1 %	2,7 %	6,1 %	3,9 %	3,4 %
KLBO	4,4 %	0,9 %				4,0 %	0,5 %				4,0 %	0,7 %			
KAHOG	15,8 %	11,3 %				16,8 %	13,3 %				16,8 %	16,7 %			
HL	- 3,5 %	3,3 %	1,6 %	3,4 %	4,0 %	- 0,8 %	4,0 %	2,0 %	4,2 %	4,6 %	- 0,8 %	4,1 %	1,9 %	4,2 %	4,6 %
KHLi	2,3 %	0,9 %	- 1,0 %	0,3 %	2,8 %	2,2 %	1,0 %	- 0,6 %	1,1 %	4,1 %	2,2 %	4,0 %	3,6 %	3,1 %	5,8 %
PHL	6,9 %	5,3 %	2,8 %	- 1,0 %	1,1 %	7,7 %	6,3 %	6,1 %	2,4 %	4,8 %	7,7 %	9,3 %	6,1 %	2,2 %	5,0 %
HWVL	6,2 %	1,9 %	2,0 %	1,1 %	1,2 %	7,7 %	4,8 %	4,9 %	3,5 %	3,2 %	8,1 %	5,4 %	4,4 %	3,6 %	3,4 %
KHBO	4,0 %	5,6 %	1,4 %	1,3 %	3,9 %	4,2 %	6,0 %	2,2 %	1,9 %	4,4 %	4,0 %	9,2 %	2,7 %	1,4 %	4,4 %
KATHO	8,4 %	6,2 %	4,2 %	5,3 %	4,7 %	8,9 %	10,5 %	5,4 %	7,1 %	5,9 %	8,8 %	13,6 %	2,2 %	7,5 %	5,8 %
EHSAL	5,7 %	9,6 %	10,2 %	5,3 %	5,9 %	7,0 %	11,3 %	12,6 %	7,3 %	6,3 %	9,7 %	11,4 %	13,5 %	9,4 %	6,4 %
GroepT	3,9 %	2,8 %	0,0 %	1,4 %	1,8 %	2,2 %	1,7 %	- 0,5 %	0,8 %	1,0 %	2,2 %	4,4 %	- 0,4 %	0,8 %	1,0 %
SHG	0,6 %	- 5,5 %				1,8 %	- 4,3 %				2,1 %	- 1,6 %			
ARTEVELDE			3,5 %	1,8 %	1,5 %			4,5 %	2,7 %	2,2 %			3,3 %	2,6 %	2,2 %
LESSIUS	15,6 %	9,8 %	3,8 %	3,0 %	5,6 %	16,5 %	10,2 %	5,6 %	1,0 %	18,2 %	16,5 %	11,2 %	5,1 %	1,1 %	18,2 %
Geconsolideerd	4,7 %	2,8 %	2,1 %	2,6 %	3,8 %	5,3 %	3,9 %	3,4 %	3,9 %	5,4 %	5,5 %	5,4 %	3,9 %	3,8 %	5,6 %
Rekenkundig gemiddelde	5,5 %	3,5 %	2,5 %	2,7 %	3,8 %	6,0 %	4,4 %	3,7 %	3,7 %	5,4 %	6,2 %	6,1 %	4,3 %	3,7 %	5,6 %
Laagste waarde	- 3,5 %	- 13,4 %	- 4,0 %	- 1,9 %	0,3 %	- 0,8 %	- 10,4 %	- 4,2 %	- 1,0 %	1,0 %	- 0,8 %	- 9,9 %	- 2,1 %	- 1,0 %	1,0 %
Hoogste waarde	17,6 %	19,6 %	13,0 %	10,3 %	9,2 %	17,5 %	20,6 %	14,7 %	12,7 %	18,2 %	18,3 %	20,7 %	14,7 %	9,4 %	18,2 %

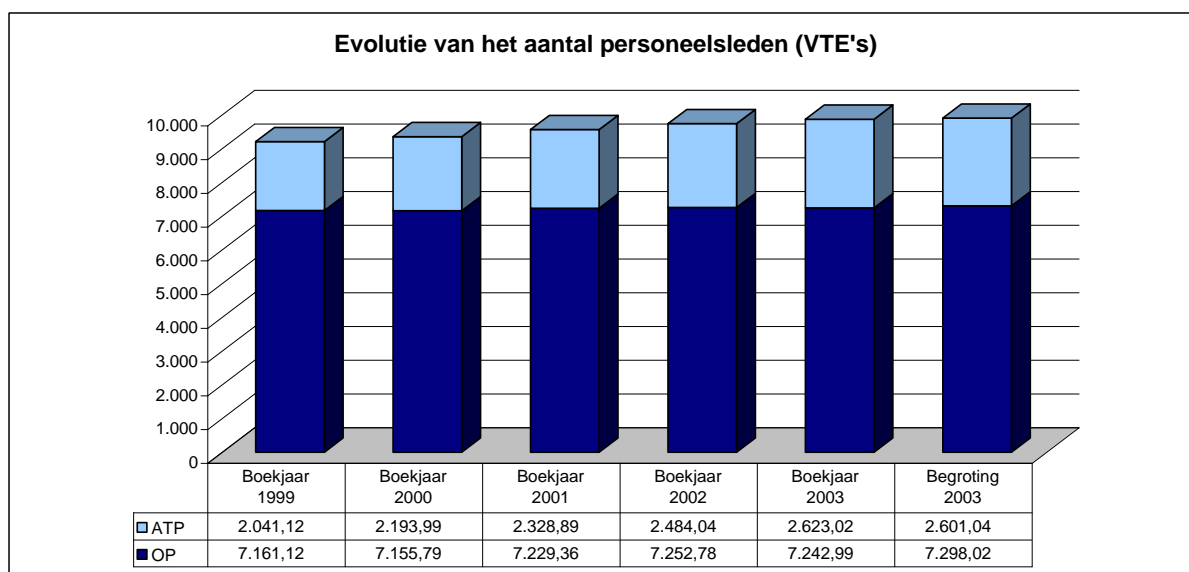
Resultatenratio's (vervolg)

	Werkingsoverschot/tekort (RR 70/64) t.o.v. Werkingsuitkeringen (RR 700)					Cashflow van het boekjaar t.o.v. Werkingsuitkeringen					Verhouding "eigen opbrengsten" t.o.v. Werkingsuitkeringen (RR 70/74 - RR 700) / RR 700				
	Boekjaar 1999	Boekjaar 2000	Boekjaar 2001	Boekjaar 2002	Boekjaar 2003	Boekjaar 1999	Boekjaar 2000	Boekjaar 2001	Boekjaar 2002	Boekjaar 2003	Boekjaar 1999	Boekjaar 2000	Boekjaar 2001	Boekjaar 2002	Boekjaar 2003
HA	0,8 %	4,7 %	1,2 %	- 2,1 %	7,1 %	8,9 %	13,2 %	9,6 %	4,9 %	9,7 %	14,2 %	13,4 %	15,3 %	15,4 %	
PLANTIJN	5,4 %	3,1 %	13,7 %	8,7 %	11,2 %	12,0 %	14,8 %	18,3 %	12,7 %	14,6 %	57,0 %	12,4 %	17,9 %	22,3 %	
KdG	1,1 %	1,0 %	- 0,9 %	- 2,3 %	0,3 %	7,1 %	11,1 %	8,0 %	3,8 %	5,8 %	18,7 %	18,2 %	19,4 %	20,1 %	
KHK	4,3 %	7,0 %	3,1 %	6,4 %	6,3 %	13,7 %	13,5 %	19,2 %	15,1 %	15,3 %	24,5 %	25,2 %	23,0 %	29,2 %	
KHM	4,6 %	- 4,5 %	- 4,1 %	1,0 %	3,6 %	10,2 %	8,0 %	6,9 %	7,9 %	10,3 %	22,7 %	21,8 %	23,5 %	26,5 %	
ERASMUS	3,3 %	- 15,2 %	- 0,9 %	12,0 %	5,0 %	9,1 %	7,4 %	7,5 %	1,9 %	9,7 %	10,3 %	13,2 %	14,8 %	19,4 %	
LUK	19,7 %	21,8 %	15,2 %	6,7 %	4,1 %	30,5 %	28,1 %	24,6 %	15,4 %	16,4 %	11,6 %	11,3 %	16,7 %	13,4 %	
W&K	3,5 %	1,8 %	0,0 %	0,4 %	2,6 %	8,6 %	8,3 %	6,9 %	4,6 %	7,9 %	14,9 %	16,2 %	19,0 %	21,4 %	
KHB	3,2 %	2,7 %	0,8 %	1,5 %		9,3 %	8,9 %	4,3 %	4,4 %		16,9 %	17,8 %	18,9 %	23,0 %	
KHL	5,4 %	4,4 %	2,9 %	4,0 %	5,5 %	10,2 %	14,7 %	8,3 %	8,6 %	9,3 %	10,2 %	12,8 %	12,8 %	19,4 %	
IRIS	10,2 %	8,5 %	- 5,0 %	0,5 %		17,8 %	18,0 %	9,3 %	7,9 %		17,5 %	18,2 %	24,3 %	31,7 %	
HG	7,3 %	4,2 %	3,3 %	5,6 %	6,8 %	12,4 %	12,3 %	13,2 %	12,4 %	13,8 %	12,7 %	14,0 %	15,3 %	17,1 %	
MERCATOR	12,6 %	9,0 %				16,0 %	14,1 %				13,4 %	12,8 %			
EGON	3,2 %	- 1,8 %				14,0 %	13,6 %				14,5 %	14,4 %			
KHSL	5,7 %	3,0 %	4,7 %	4,5 %	3,4 %	11,0 %	7,8 %	13,0 %	8,8 %	8,8 %	19,1 %	18,0 %	20,5 %	23,7 %	
KLBO	5,3 %	1,1 %				11,3 %	7,0 %				20,1 %	18,1 %			
KAHOG	18,0 %	13,0 %				21,7 %	20,3 %				14,0 %	14,4 %			
HL	- 4,0 %	3,9 %	1,9 %	4,0 %	4,7 %	8,2 %	12,3 %	11,3 %	12,2 %	11,3 %	13,7 %	18,2 %	17,0 %	17,9 %	
KHLi	2,6 %	1,0 %	- 1,2 %	0,4 %	3,3 %	8,9 %	11,7 %	12,5 %	9,2 %	13,1 %	12,4 %	14,2 %	15,9 %	16,7 %	
PHL	7,7 %	6,0 %	3,7 %	- 1,3 %	1,4 %	12,4 %	13,9 %	11,7 %	4,4 %	8,1 %	10,7 %	12,3 %	30,4 %	26,9 %	
HWVL	7,7 %	2,4 %	2,6 %	1,4 %	1,6 %	19,5 %	17,2 %	17,5 %	14,6 %	12,3 %	24,2 %	26,1 %	29,1 %	30,3 %	
KHBO	4,8 %	6,7 %	1,7 %	1,6 %	4,6 %	10,2 %	15,5 %	8,4 %	4,9 %	9,2 %	21,1 %	18,8 %	19,6 %	18,8 %	
KATHO	10,1 %	7,5 %	5,1 %	6,4 %	5,8 %	13,8 %	20,3 %	7,5 %	11,7 %	11,1 %	20,3 %	20,7 %	21,1 %	24,5 %	
EHSAL	8,0 %	13,5 %	14,9 %	7,8 %	8,1 %	26,3 %	24,5 %	27,9 %	21,7 %	15,6 %	40,4 %	40,6 %	46,2 %	37,1 %	
GroepT	5,0 %	3,5 %	0,0 %	1,75 %	2,16 %	16,6 %	15,9 %	11,2 %	9,4 %	10,6 %	28,9 %	25,0 %	21,8 %	21,4 %	
SHG	0,7 %	- 7,0 %				7,0 %	1,5 %				22,2 %	27,0 %			
ARTEVELDE			4,2 %	2,1 %	1,8 %			9,2 %	8,3 %	7,6 %			17,7 %	20,5 %	
LESSIUS	18,1 %	11,1 %	4,3 %	3,5 %	6,5 %	25,0 %	20,9 %	12,2 %	11,4 %	21,5 %	15,6 %	13,3 %	13,5 %	17,2 %	
Geconsolideerd	5,5 %	3,3 %	2,5 %	3,1 %	4,6 %	12,2 %	13,0 %	11,4 %	8,9 %	11,0 %	17,6 %	17,2 %	19,3 %	21,4 %	
Rekenkundig gemiddelde	6,5 %	4,2 %	3,1 %	3,2 %	4,6 %	13,8 %	13,9 %	12,1 %	9,4 %	11,5 %	19,3 %	18,1 %	20,6 %	21,9 %	
Laagste waarde	- 4,0 %	- 15,2 %	- 5,0 %	- 2,3 %	0,3 %	7,0 %	1,5 %	4,3 %	1,9 %	5,8 %	10,2 %	11,3 %	12,8 %	13,4 %	
Hoogste waarde	19,7 %	21,8 %	15,2 %	12,0 %	11,2 %	30,5 %	28,1 %	27,9 %	21,7 %	21,5 %	57,0 %	40,6 %	46,2 %	37,1 %	

3.9 Analyse i.v.m. de personeelsformatie en de personeelskosten

3.9.1 Geconsolideerde personeelsformatie¹⁹

De totale personeelsformatie voor het boekjaar 2003 telt voor het geheel van de Vlaamse hogescholen 9 866,01 voltijdse eenheden (VTE's). Sinds het boekjaar 1999 is er een beperkte, maar jaarlijkse aangroei van de totale tewerkstelling in de hogescholen (toename t.o.v. 1999 = 7,2 %).



Het totale personeelsbestand kan worden opgedeeld in twee groepen van personeelsleden. De grootste groep wordt gevormd door het onderwijzend personeel (OP), de tweede groep door het administratief en technisch personeel (ATP)²⁰. De evolutie van het aantal personeelsleden van de beide groepen vertoont een uiteenlopende ontwikkeling:

- de groei die zich de voorbije jaren doorzette bij de OP-leden werd in 2003 niet verder doorgetrokken. Hun aantal liep immers in 2003 terug met 9,79 VTE (- 0,1 %). Wanneer echter de vergelijking gemaakt wordt met het aantal in 1999, kan een lichte aangroei met 91,66 VTE (+ 1,1 %) vastgesteld worden.
- De groei van het aantal ATP-leden daarentegen zette zich in 2003 wel verder door (+ 138,98 VTE t.o.v. het boekjaar 2002). In vergelijking met 1999 groeide de ATP-formatie met 581,9 VTE (+ 28,5%).

¹⁹ In het jaarverslag van AHOWO wordt de evolutie van het aantal personeelsleden uitvoerig besproken.

²⁰ Het aantal VTE's onderwijzend personeel (= OP) werd berekend inclusief de centraal betaalde OP'ers en inclusief het aantal gastprofessoren. Voor het administratief en technisch personeel (= ATP) werden de centraal betaalde AP-OPH-MVDP'ers en het OHP en meegerekend.

OHP: opvoedend hulp personeel, MVDP: meester-, vak- en dienstpersoneel

Evolutie van het aantal personeelsleden	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
<i>VTE's (voltijdse eenheden)</i>	1999	2000	2001	2002	2003
Aantal onderwijzend personeel (incl. centraal betaalde OP'ers en incl. gastprof.)	7.161,12	7.155,79	7.229,36	7.252,78	7.242,99
Jaarlijkse absolute mutatie		- 5,33	+ 73,57	+ 23,42	- 9,79
Jaarlijks groeipercentage		- 0,1 %	+ 1,0 %	+ 0,3 %	- 0,1 %
Index: 1999 = 100		99,9	101,0	101,3	101,1
Aantal administratief en technisch personeel (incl. centraal betaalde AP-OHP-MVDP'ers, incl. contractuelen)	2.041,12	2.193,99	2.328,89	2.484,04	2.623,02
Jaarlijkse absolute mutatie		+ 152,87	+ 134,90	+ 155,16	+ 138,98
Jaarlijks groeipercentage		+ 7,5 %	+ 6,1 %	+ 6,7 %	+ 5,6 %
Index: 1999 = 100		107,5	114,1	121,7	128,5
Totaal aantal VTE's	9.202,24	9.349,78	9.558,24	9.736,82	9.866,01
Jaarlijkse absolute mutatie		+ 147,54	+ 208,46	+ 178,58	+ 129,19
Jaarlijks groeipercentage		+ 1,6 %	+ 2,2 %	+ 1,9 %	+ 1,3 %
Index: 1999 = 100		101,6	103,9	105,8	107,2

De totale effectieve bezetting 2003 ligt 0,3% onder de begrote bezetting 2003. Net als in de voorbije jaren ligt in het boekjaar 2003 de effectieve bezetting van het onderwijzend personeel onder het begrote niveau (- 0,8 % of - 55,03 VTE).

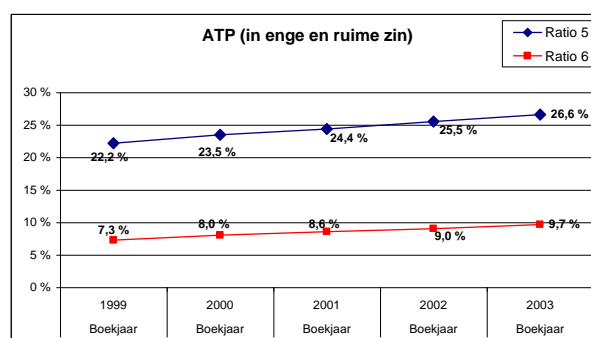
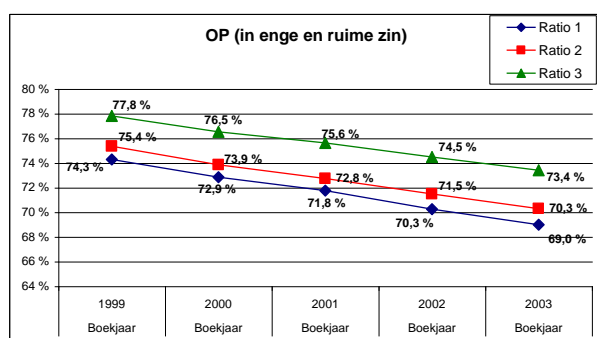
Evolutie van het aantal personeelsleden	Boekjaar	Boekjaar	JR03-JR02	JR03-JR02	Begroting	JR03-BG03	JR03-BG03
	2002	2003	Absoluut verschil	Relatief verschil	2003	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>VTE's (voltijdse eenheden)</i>							
Aantal onderwijzend personeel (incl. centraal betaalde OP'ers en incl. gastprof.)	7.252,78	7.242,99	- 9,79	- 0,1 %	7.298,02	- 55,03	- 0,8 %
Aantal administratief en technisch personeel (incl. centraal betaalde AP-OHP-MVDP'ers, incl. contractuelen)	2.484,04	2.623,02	+ 138,98	+ 5,6 %	2.601,04	+ 21,98	+ 0,8 %
Totaal aantal VTE's	9.736,82	9.866,01	+ 129,19	+ 1,3 %	9.899,06	- 33,05	- 0,3 %

3.9.2 Ratio's i.v.m. de samenstelling van de geconsolideerde personeelsformatie

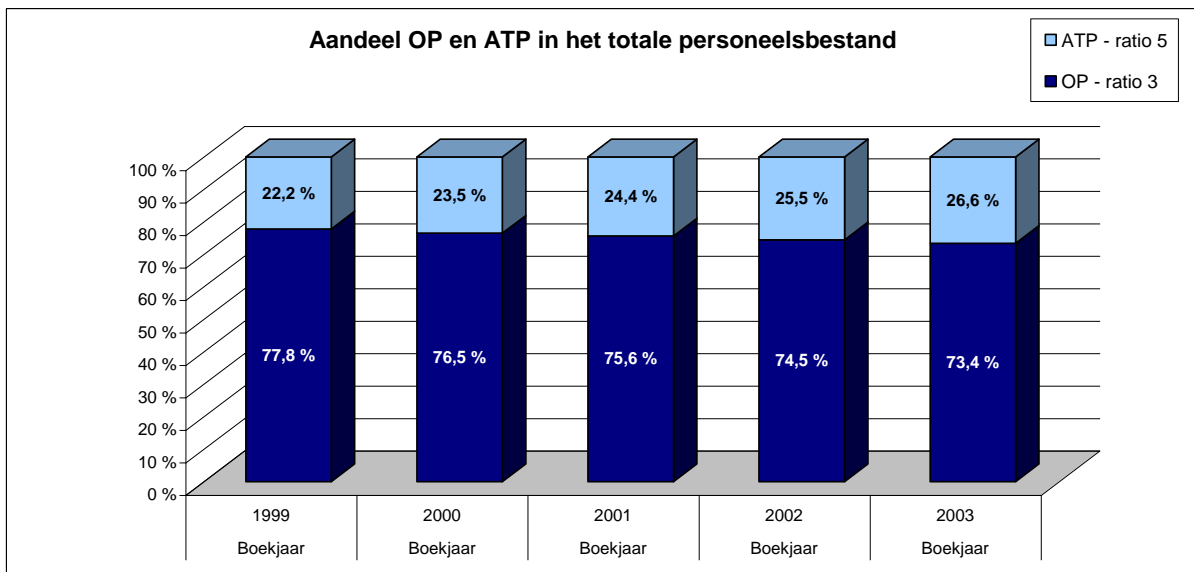
De volgende tabel bevat de berekening van een aantal ratio's i.v.m. de samenstelling van de geconsolideerde personeelsformatie.

Geconsolideerde ratio's i.v.m. de personeelsformatie	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Individuele hogescholen 2003			
	1999	2000	2001	2002	2003	Rek. gemidd.	Hoogste %	Laagste %	
Ratio 1									
Totaal OP-bestand (excl. centraal betaalde OP'ers en excl. gastprofs) Totaal personeelsbestand	74,3 %	72,9 %	71,8 %	70,3 %	69,0 %	69,5 %	84,9 %	57,8 %	
Ratio 2									
Totaal OP-bestand (incl. centraal betaalde OP'ers en excl. gastprofs) Totaal personeelsbestand	75,4 %	73,9 %	72,8 %	71,5 %	70,3 %	70,7 %	85,2 %	58,5 %	
Ratio 3									
Totaal OP-bestand (incl. centraal betaalde OP'ers en incl. gastprofs) Totaal personeelsbestand	77,8 %	76,5 %	75,6 %	74,5 %	73,4 %	73,9 %	86,6 %	65,4 %	
Ratio 3 min Ratio 2									
Totaal gastprofessoren Totaal personeelsbestand	2,5 %	2,7 %	2,9 %	3,0 %	3,1 %	3,2 %	11,3 %	0,0 %	
Ratio 4									
Totaal ATP-bestand (excl. centraal betaalde AP-OHP-MVDP'ers, excl. contract.) Totaal personeelsbestand	10,5 %	11,4 %	12,1 %	13,2 %	13,8 %	14,4 %	26,6 %	8,9 %	
Ratio 5									
Totaal ATP-bestand (incl. centraal betaalde AP-OHP-MVDP'ers, pers. tpt. contract.) Totaal personeelsbestand	22,2 %	23,5 %	24,4 %	25,5 %	26,6 %	26,1 %	34,6 %	13,4 %	
Ratio 6									
Aantal contractuele personeelsleden (excl. gastprofs) Totaal personeelsbestand	7,3 %	8,0 %	8,6 %	9,0 %	9,7 %	8,6 %	15,5 %	0,0 %	
Ratio 5 min Ratio 6									
Totaal ATP-bestand (incl. centraal betaalde AP-OHP-MVDP'ers, pers. tpt. excl. contract.) Totaal personeelsbestand	14,9 %	15,4 %	15,8 %	16,5 %	16,9 %	17,5 %	30,2 %	10,9 %	

Voor het onderwijzend personeel brengen de geconsolideerde ratio's in de periode 1999-2003 duidelijk een dalend aandeel in het totale personeelsbestand (ratio 1, 2 en 3) tegenover een groeiend aandeel voor het administratief en technisch personeel (ratio 5 en 6) tot uiting.



Onderstaande grafiek illustreert duidelijk de gewijzigde personeelssamenstelling:



In de periode 1999 – 2003 vertoont het aandeel van de gastprofessoren (ratio 3 min ratio 2) een licht stijgende tendens. Dit aandeel groeit van 2,5 % (1999) naar 3,1 % (2003) van de geconsolideerde personeelsformatie. Het aandeel van de andere contractuele personeelsleden in de geconsolideerde personeelsformatie kende een significante groei van 7,3 % in 1999 naar 9,7 % in 2003 (ratio 6).

De hoogste en laagste waarden van de diverse ratio's vastgesteld bij de individuele hogescholen wijken vaak sterk af van de geconsolideerde percentages.

3.9.2.1 Controlepercentages i.v.m. de personeelsformatie van het onderwijzend personeel

3.9.2.2 Globale hogeschoolsector

Het hogescholendecreet, art. 231, bepaalt dat de hogeschoolbesturen bij het vaststellen van de jaarlijkse personeelsformatie met betrekking tot het onderwijzend personeel uitgedrukt in voltijdse eenheden de volgende regels moeten in acht nemen:

- het aantal betrekkingen van hoofdpraktijklector en hoofdlector samen bedraagt ten hoogste 20 % van het aantal betrekkingen van praktijklector, hoofdpraktijklector, lector en hoofdlector samen;
- het aantal betrekkingen van het assistend personeel bedraagt ten minste 36 % van het aantal betrekkingen van assistent, doctor-assistent, werkleider, docent, hoofddocent, hoogleraar en gewoon hoogleraar samen verbonden aan de basis-opleidingen van twee cycli;
- het aantal betrekkingen van hoofddocent en hoogleraar bedraagt ten hoogste 25 % van het aantal betrekkingen van assistent, doctor-assistent, werkleider, docent, hoofddocent, hoogleraar en gewoon hoogleraar samen;

- het aantal vastbenoemde personeelsleden, uitgedrukt in voltijdse eenheden, bedraagt ten hoogste 72 %²¹ van het aantal leden van het onderwijzend personeel uitgedrukt in voltijdse eenheden. Hierbij wordt de bevordering of ambtswijziging van een reeds in de hogeschool benoemd personeelslid niet beschouwd als een nieuwe benoeming;
- het totaal aantal gastprofessoren bedraagt ten hoogste 10 % van de formatie van het onderwijzend personeel. Dit geldt niet met betrekking tot het aantal gastprofessoren in de studiegebieden audiovisuele en beeldende kunst, en muziek en dramatische kunst.

Ook bij het opstellen van de jaarrekeningen rapporteren de hogescholen over het al of niet bereiken van deze decretale normen.

In de volgende tabel werden voor de periode 1999 - 2003 de percentages berekend op de geconsolideerde personeelsformatie. Voor het boekjaar 2003 werd er tevens vermeld op hoeveel hogescholen de norm van toepassing was en hoeveel hogescholen daarvan de norm overschrijden.

Geconsolideerde ratio's i.v.m. de personeelssamenstelling	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Individuele hogescholen 2003			
	1999	2000	2001	2002	2003	Van toepassing in ... hogescholen	Laagste %	Hoogste %	Norm overschreden in ... hogescholen
hoofdpraktijklector + hoofdlector: maximum 20 % van groep 1	0,34 %	0,74 %	1,20 %	2,20 %	2,95 %	15 hogescholen	0,51 %	12,70 %	0 hogescholen
groep 2 = assisterend personeel: minimum 36 % van groep 2 + 3 (2 cycli)	54,19 %	55,08 %	56,07 %	55,67 %	54,90 %	17 hogescholen	36,89 %	81,91 %	0 hogescholen
hoofddocent + hoogleraar: maximum 25 % van groep 2 + 3 (1 cyclus en 2 cycli)	12,92 %	12,45 %	12,51 %	11,81 %	11,98 %	16 hogescholen	1,67 %	21,58 %	0 hogescholen
maximum 64 % benoemden OP	71,90 %	69,23 %	65,91 %						
maximum 72 % benoemden OP				65,37 %	67,17 %	alle hogescholen	50,33 %	75,84 %	2 hogescholen
gastprofessoren andere studiegebieden: maximum 10 % van totaal OP	1,88 %	1,93 %	2,30 %	2,56 %	2,54 %	19 hogescholen	0,19 %	8,46 %	0 hogescholen
praktijkassistent: maximum 30 % van groep 2	3,09 %	3,88 %	3,76 %						
praktijkassistent AVB en MDK: maximum 50 % van groep 2 AVB en MDK				6,83 %	8,82 %	4 hogescholen	6,85 %	39,31 %	0 hogescholen
praktijkassistent andere studiegebieden: maximum 30 % van groep 2 anderen studiegebieden				5,03 %	5,51 %	6 hogescholen	0,13 %	28,52 %	0 hogescholen
assistent: maximum 25 % benoemden	59,65 %	59,92 %	57,07 %	54,14 %	53,83 %	17 hogescholen	0,00 %	96,16 %	11 hogescholen

groep 1 = praktijklector, hoofdpraktijklector, lector en hoofdlector (deze ambten kunnen uitsluitend verleend worden in het hoger onderwijs van 1 cyclus)

groep 2 = assisterend personeel = assistent, doctor-assistent en werkleider (deze ambten kunnen uitsluitend verleend worden in het hoger onderwijs van 2 cycli)

groep 3 = docent, hoofddocent, hoogleraar en gewoon hoogleraar (deze ambten kunnen verleend worden in het hoger onderwijs van 1 cyclus en van 2 cycli)

Totaal aantal hogescholen boekjaar 2003 : 21

De ambten *hoofdpraktijklector* en *hoofdlector* kunnen alleen verleend worden door interne toewijzing (bevordering of ambtswijziging) aan (praktijk)lectoren die ten minste 2 jaar dienstanciënniteit hebben verworven als (praktijk)lector in de eigen hogeschool²². Vijftien hogescholen maken in het boekjaar 2003 melding van dergelijke toewijzingen. Het aandeel van beide ambten samen in de geconsolideerde personeelsformatie is opgelopen tot 2,95 % t.o.v. 2,2 % in 2002.

²¹ Dit percentage werd met ingang van 1 januari 2002 opgetrokken van 64 % naar 72 % ingevolge het decreet van 21 december 2001 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2002 (artikel 5).

²² Artikel 120 en artikel 130, 1° van het hogescholendecreet.

Met het oog op de begeleiding van de studenten in de basisopleidingen van 2 cycli heeft de overheid een minimum percentage bepaald voor het aantal betrekkingen van het *assisterend personeel*. Alle hogescholen voldoen in 2003 aan deze norm.

De decretale beperking van het aantal betrekkingen van *hoofddocent* en *hoogleraar* wordt in alle hogescholen gerespecteerd.

Het aantal *vastbenoemde personeelsleden* mocht in 2003 maximaal 72 % van het aantal leden van het *onderwijzend personeel* bedragen. De geconsolideerde percentages van de boekjaren 1999-2003 tonen aan dat de dalende tendens van het aandeel van de vastbenoemde OP-leden in 2003 omgebogen werd in een significante toename²³, maar nog een eind verwijderd blijft van de toegelaten maximumgrens (72 %). Twee hogescholen overschrijden de toegelaten maximumnorm. Bij de ene vloeit deze voort uit de afbouw van een historische overschrijding. Bij de andere hogeschool is de nieuw ontstane overschrijding het gevolg van een vermindering van het totale OP-bestand.

In de periode 1999-2003 stagneerde het aandeel van de *gastprofessoren* (excl. de studiegebieden audiovisuele en beeldende kunst, en muziek en dramatische kunst) lichtjes. Tijdens het boekjaar 2003 stelden 19 hogescholen gastprofessoren tewerk. Allen bleven ze beneden de 10 %-limiet.

De *praktijkassistenten* vervullen in het hoger onderwijs van 2 cycli uitsluitend taken van praktijkgericht onderwijs²⁴. Deze categorie personeelsleden mag maximaal 30 % bedragen van het assisterend personeel behalve in de studiegebieden audiovisuele en beeldende kunst en muziek en dramatische kunst waar het aantal praktijkassistenten maximaal 50 % van het assisterende personeel, in VTE uitgedrukt, mag bedragen. Zes hogescholen vielen onder de beperking tot 30 %, vier hogescholen onder de beperking tot 50 %. Geen enkele van de betrokken hogescholen overschreed de toegelaten norm.

De overheid heeft ook een beperking opgelegd i.v.m. het maximaal aantal benoemde *assistenten*. Van de 17 hogescholen die assistenten tewerkstelden overschreden er in het boekjaar 2003 nog steeds 11 hogescholen de maximumnorm van 25 % vastbenoemden. Dit fenomeen verklaart zich vanuit de situatie vóór de fusie (vóór 1995).

3.9.2.3 Procentueel aandeel van de benoemde personeelsleden OP per hogeschool

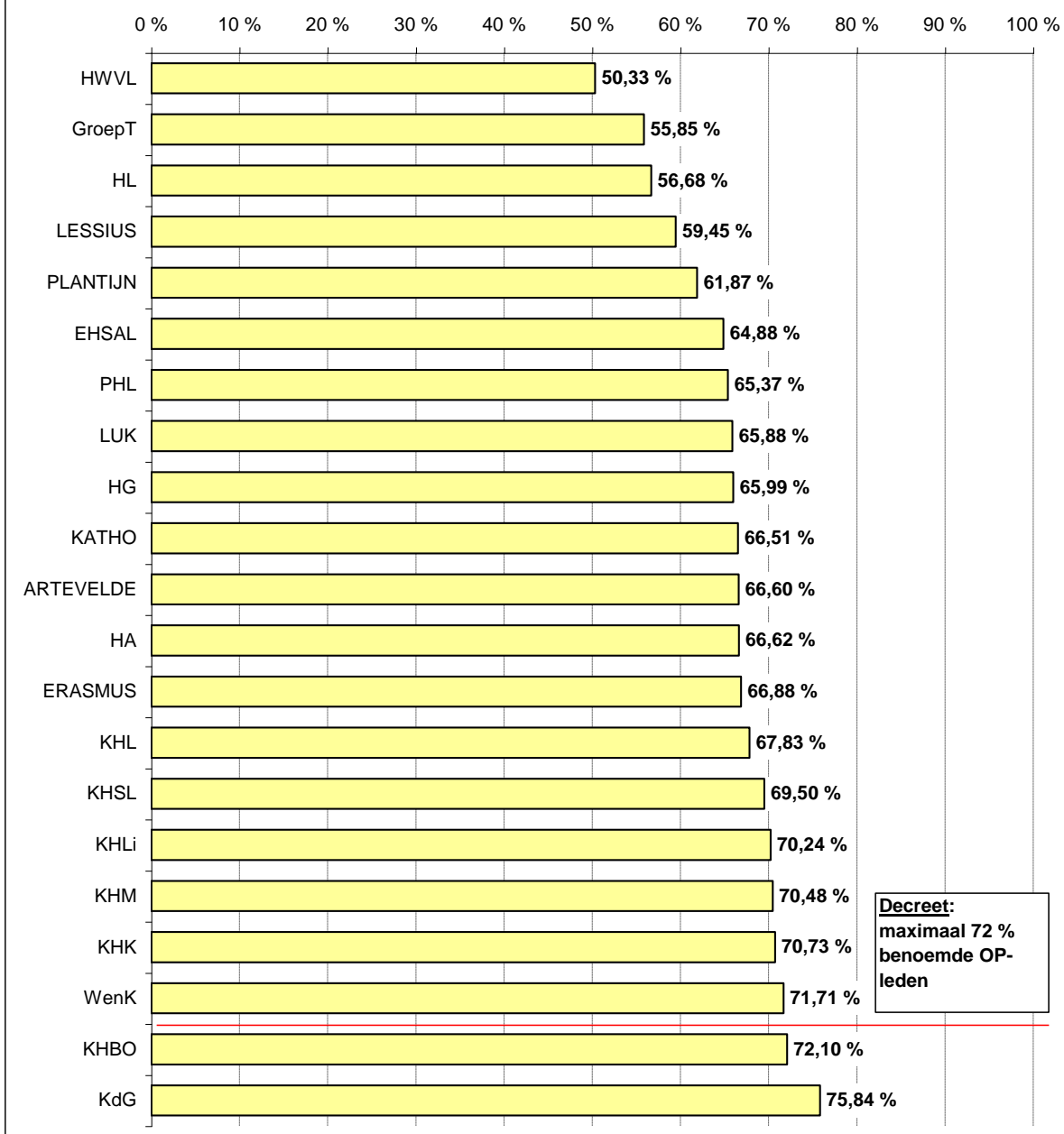
Het hogescholendecreet bepaalt dat het aantal vast benoemde leden van het onderwijzend personeel maximaal 72 % van het totaal aantal leden van het onderwijzend personeel mag bedragen (64% tot en met het boekjaar 2001). Blijkbaar hebben de hogescholen met enige vertraging gebruik gemaakt van de ruimte voor bijkomende benoemingen die er ontstond door het optrekken van het toegelaten maximumpercentage. Het percentage benoemde OP-leden steeg in 2003 immers tot 67,17 %. Hiermee kwam een einde aan een jarenlange dalende tendens.

Slechts 2 hogescholen hadden in 2003 een benoemingspercentage dat hoger lag dan de toegelaten norm. Het benoemingspercentage steeg in 17 van de 21 hogescholen. Steeds meer hogescholen hebben oog gekregen voor de financiële voordelen (lagere patronale RSZ-bijdragen) die een vaste benoeming biedt. De HWVL scoort met 50,32 % vastbenoemden het laagst en KdG met 79,43 % het hoogst.

²³ Meer informatie vindt u in het volgende punt.

²⁴ Artikel 104 van het hogescholendecreet.

Aandeel benoemde OP-leden, jaarrekening 2003



3.9.3 Ratio's i.v.m. de personeelskosten²⁵

3.9.3.1 80-20 norm

Conform met artikel 232 van het hogescholendecreet mogen “de geraamde bezoldigingskosten - met inbegrip van de mandaatvergoedingen en premies – van de geraamde personeelsformatie, van de contractuele personeelsleden bezoldigd ten laste van de werkingsuitkering en van de plaatsvervangers ... maximaal 5 procent variëren in min of in plus op de norm 80 procent van de jaarlijkse werkingsuitkering”. Afhankelijk van de richting van de afwijking van de 80 % moet de hogeschool bij het opstellen van de **begroting** een specifieke verantwoording m.b.t. de personeelsformatie afleggen ten aanzien van de Vlaamse Regering.

- ◆ 80-20 norm > 85 %: de hogeschool moet samen met de begroting een financieringsplan indienen dat aangeeft op welke wijze en binnen welke termijn zij met de beschikbare reserves de financiële herstructurering zal realiseren (art. 232 § 2);
- ◆ 80-20 norm < 75 %: de hogeschool moet samen met de begroting een personeelsstructuurplan opstellen om het minimumniveau van 75 % te bereiken (art. 232 § 3). Dit personeelsstructuurplan behoeft de goedkeuring van het hogeschoolonderhandelingscomité.

Artikel 232 § 4 bepaalt dat de Vlaamse Regering de wijze vastlegt voor het berekenen van de procentnormen²⁶. De regeringscommissarissen hanteerden bij de jaarrekening 2003 onderstaande berekeningswijze (breuk) om de 80-20 norm te bepalen:

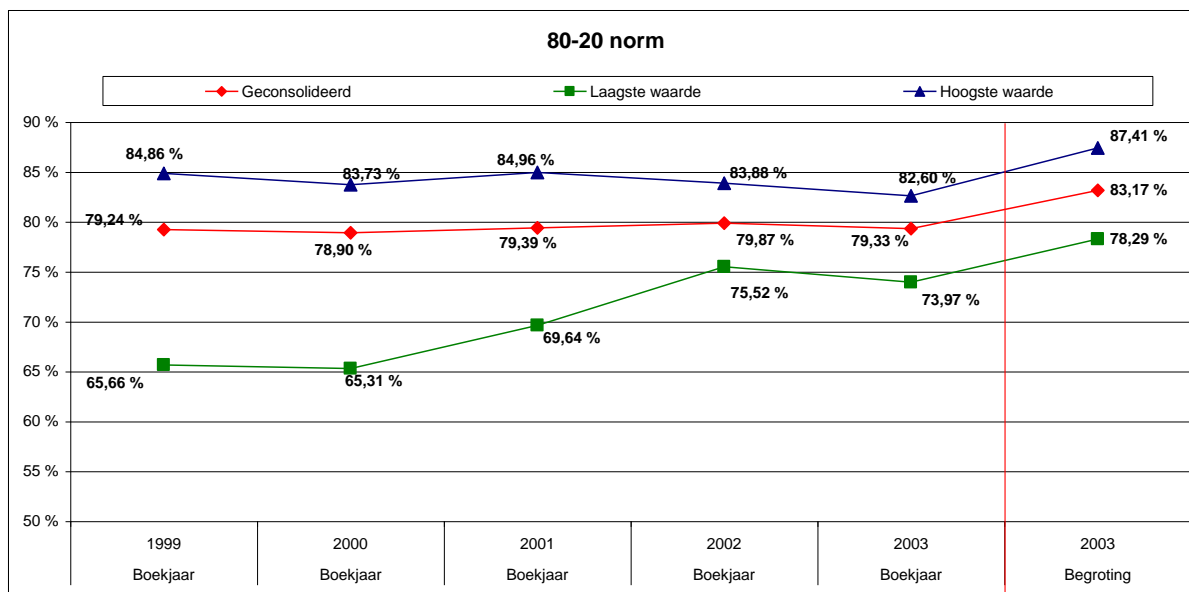
Berekening van de 80/20 norm op niveau van de jaarrekening	
Teller	Totaal betaald door Departement Onderwijs
(gegevens jaarrekening)	- TBS 55+ (75%)
	- bevallingsverloven
	- gedetacheerden
	- arbeidsongevallen met terugbetaling
	- kinéfonds
	Totaal
Noemer	Werkingsuitkeringen (= HF + OBE + STUD)
(gegevens uit de definitieve enveloppe)	+ extra-werkingsuitkeringen
	+ uitkering voortgezette opleidingen
	+ uitkering voortgezette lerarenopleiding
	+ uitkering initiële lerarenopleiding van academisch niveau
	+ bijzondere werkingsmiddelen
	+ aanvullende middelen
	+ academiseringsmiddelen
	+ PWO (structureel deel)
	+ overige werkingsuitkeringen
	Totaal

* HF, OBE en STUD zijn 3 componenten van de werkingsuitkeringen.

²⁵ Berekend op basis van de gegevens vermeld in de “bijlage IV Bezoldigingskosten”.

²⁶ Besluit van de Vlaamse regering van 28 juni 2002 tot wijziging van het Besluit van de Vlaamse regering van 15 november 1995 betreffende de begroting en de personeelsformatie voor de hogescholen en de vzw's sociale voorzieningen in de Vlaamse gemeenschap.

In de volgende grafiek wordt de 80-20 norm weergegeven, berekend op basis van de geconsolideerde gegevens van de gehele hogeschoolsector.



Voor het boekjaar 2003 bedraagt de geconsolideerde 80-20 norm 79,33 %. De geconsolideerde 80-20 norm ligt binnen de range van 5 % afwijking in min of in plus van de norm van 80 %. De ratio vertoont een lichte daling t.o.v. het voorgaande boekjaar. Deze daling kwam tot stand door een tragere groei van de gecorrigeerde totale bezoldigingskosten (teller : + 3,6 %) in vergelijking met de groei van de werkingsuitkeringen (noemer: + 4,3 %). Twee hogescholen sluiten het boekjaar af met een 80/20-norm die lager uitvalt dan 75 % (dus meer dan 5 % in min op de norm van 80 %). De laattijdige uitbetaling van bepaalde middelen, die trouwens voor het eerst werden opgenomen in de berekening, (de academiseringsmiddelen en de PWO-middelen) heeft sommige hogescholen allicht aangezet tot een voorzichtig beleid m.b.t. de aanwending van deze middelen, wat de algemene daling van de 80/20-norm kan verklaren.

80-20 norm		Boekjaar	Boekjaar	JR03-JR02	JR03-JR02	Begroting	JR03-BG03
		2002	2003	Absoluut verschil	Relatief verschil	2003	Absoluut verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>							
Teller (gegevens uit JR of BG)	Totaal betaald door departement onderwijs	426.704.157	433.916.624	+ 7.212.467	+ 1,7 %	444.396.801	- 10.480.177
	- TBS 55+ (75%)	33.540.259	28.263.588	- 5.276.671	- 15,7 %	28.720.317	- 456.729
	- bevallingsverloven	146.613	312.669	+ 166.056	+ 113,3 %	154.996	+ 157.673
	- gedetacheerden	5.715.285	5.808.574	+ 93.289	+ 1,6 %	6.441.506	- 632.932
	- AO met terugbetaling	31.410	64.299	+ 32.889	+ 104,7 %	0	+ 64.299
	- kinéfonds	1.594.734	0	- 1.594.734	- 100,0 %	0	+ 0
	Totaal	385.675.856	399.467.494	+ 13.791.638	+ 3,6 %	409.079.982	- 9.612.488
Noemer (gegevens uit de definitieve (JR) of voorlopige (BG) enveloppe)	Werkingsuitkeringen (HF + OBE + STUD)	479.342.791	488.779.023	+ 9.436.232	+ 2,0 %	488.890.953	- 111.930
	+ extra-werkingsuitkeringen	1.569.174	1.192.828	- 376.346	- 24,0 %	1.196.487	- 3.659
	+ uitkering voortgezette opleidingen	0	0	+ 0	VB = 0	0	+ 0
	+ uitkering voortgezette lerarenopleiding	953.067	980.030	+ 26.963	+ 2,8 %	972.839	+ 7.191
	+ uitkering initiële lerarenopl. van acad. niveau	713.928	723.209	+ 9.281	+ 1,3 %	724.638	- 1.428
	+ bijzondere werkmiddelen	110.621	84.044	- 26.577	- 24,0 %	84.210	- 166
	+ aanvullende middelen	0	2.711.513	+ 2.711.513	VB = 0	0	+ 2.711.513
	+ academiseringsmiddelen	0	5.753.417	+ 5.753.417	VB = 0	0	+ 5.753.417
	+ PWO (structureel deel)	0	2.998.288	+ 2.998.288	VB = 0	0	+ 2.998.288
+ overige werkingsuitkeringen (*)	182.523	308.520	+ 125.997	+ 69,0 %	0	+ 308.520	
Totaal	482.872.105	503.530.874	+ 20.658.769	+ 4,3 %	491.869.127	+ 11.661.747	
80-20 norm (met correcties)		79,87 %	79,33 %			83,17 %	

(*) : terugvordering voorafnames rekening 120 en terugvorderingsbrieven (aandeel in de teruggevorderde sommen van personen betaald ten laste van de centrale voorafnames op de werkingsuitkeringen)

De geconsolideerde ratio berekend aan de hand van de gegevens vermeld in de jaarrekening ligt beduidend lager dan de geconsolideerde ratio berekend op basis van de begrote loonkosten en de begrote enveloppe. Dit kan door verscheidene factoren verklaard worden:

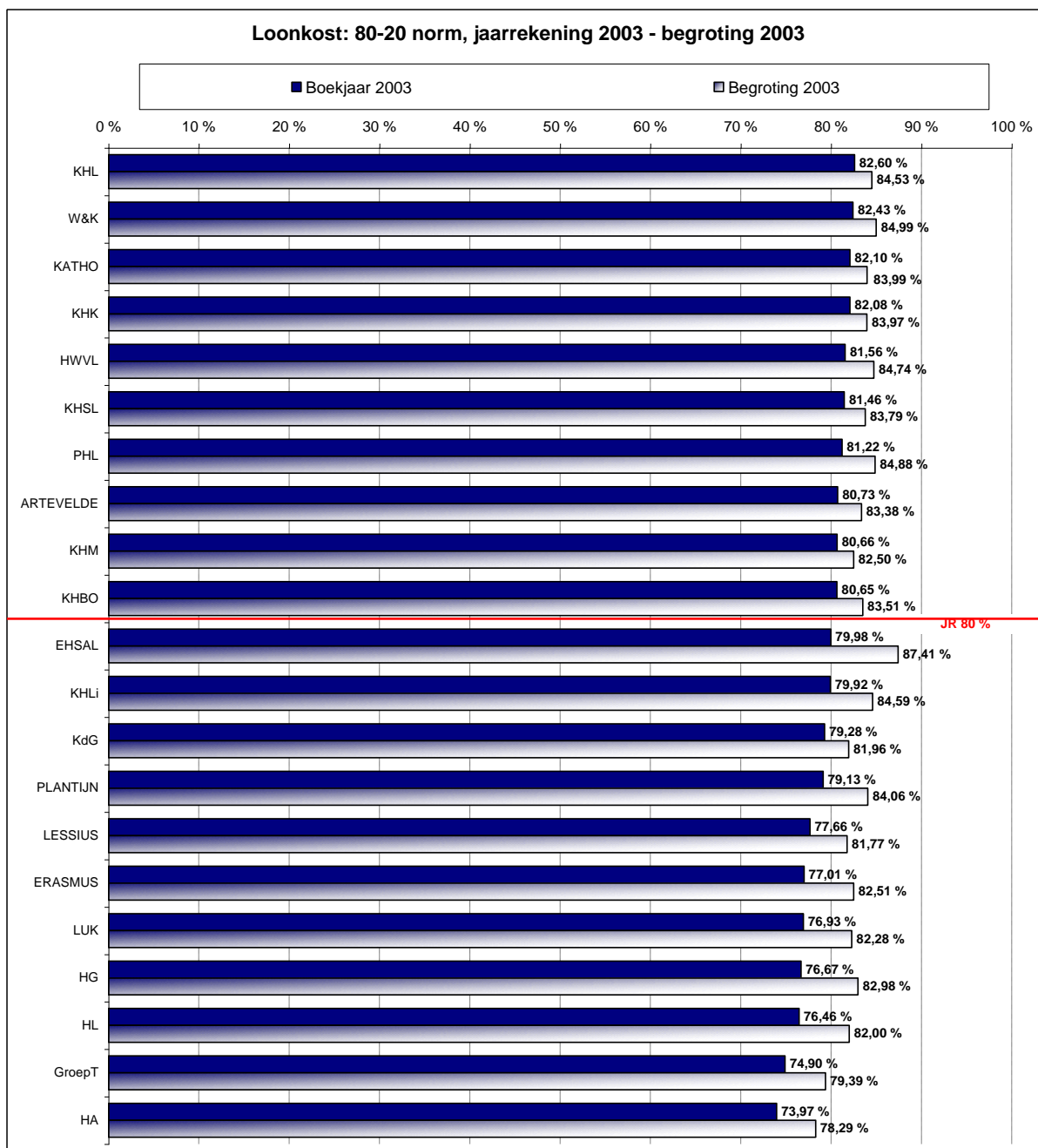
- enerzijds een overschatting van de begrote loonkosten (teller) :
 - op basis van het voorzichtigheidsprincipe wordt er bij het bepalen van de begrote loonkost altijd een reserve ingecalculleerd;
- anderzijds een gewijzigde samenstelling van de noemer :
 - bij het opstellen van de begroting moeten de hogescholen werken met de enveloppegegevens verstrekt door de overheid vóór 1 oktober²⁷ voorafgaand aan het begrotingsjaar. Bij de begrotingsopstelling wisten de hogescholen nog niet dat de nieuwe middelen (aanvullende middelen, academiseringsmiddelen en de structurele PWO-middelen) zouden opgenomen worden in de berekening van de 80/20-norm. Heel wat hogescholen hadden hierdoor bij het opstellen van hun begroting 2003 en hun meerjarenbegroting 2004-2007 problemen met de maximum toegelaten grens van 85 %. Het commissariaat werkte, in overleg met de administratie en het kabinet, een alternatieve 80/20-norm uit waarbij wel rekening gehouden werd met de aanvullende middelen en met de academiseringsmiddelen en gebruikte deze berekening voor de analyse van het ingediende begrotingsdossier. In dit overzicht werd echter de originele 80/20-norm opgenomen, wat de vaak grote afwijkingen tussen begrote en reële 80/20-norm deels verklaard.

De grafiek op de volgende pagina bevat voor elke hogeschool de begrote 80-20 norm en de 80-20 norm berekend op basis van de gegevens van de jaarrekening 2003.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal hogescholen ingedeeld in een aantal groepen. Alle hogescholen realiseren een 80-20 norm die lager ligt dan de 85 % grens (= maximaal 5 % afwijking in plus boven de 80 % norm) maar twee hogescholen (GROEP T Leuven Hogeschool en Hogeschool Antwerpen) halen de ondergrens van 75 % niet (= maximaal 5 % afwijking in min van de 80 % norm).

80-20 norm	Jaarrekening 2002		Jaarrekening 2003		Begroting 2003	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
Aantal hogescholen met norm < 75 %	0	0,0 %	2	9,5 %	0	0,0 %
Aantal hogescholen met norm >= 75 % én <= 80 %	9	39,1 %	9	42,9 %	2	9,5 %
Aantal hogescholen met norm > 80 % én <= 85 %	14	60,9 %	10	47,6 %	18	85,7 %
Aantal hogescholen met norm > 85 %	0	0,0 %	0	0,0 %	1	4,8 %
Totaal	23	100,0 %	21	100,0 %	21	100,0 %

²⁷ Artikel 223 van het hogescholendecreet: "Ieder jaar voor 1 oktober deelt de Vlaamse Regering aan elke hogeschool de geraamde werkingsuitkering voor het volgende begrotingsjaar mee met inbegrip van de berekeningswijze."



3.9.3.2 Overige ratio's i.v.m. de personeelskost

De hogescholen voegen aan de jaarrekening de berekening van een twaalfstal ratio's i.v.m. de loonkost²⁸ toe. De 80-20 norm (ratio 1) werd hiervoor reeds afzonderlijk onder de loop genomen. Onderstaande tabel bevat de resultaten van de personeelsratio's berekend op basis van de geconsolideerde gegevens. Voor het boekjaar 2003 werd eveneens het rekenkundig gemiddelde, de laagste en de hoogste ratiowaarde gerealiseerd door een individuele hogeschool weergegeven.

²⁸ Om de loonkosten vermeld in de resultatenrekening uit te zuiveren worden op basis van een IBR-advies correcties in de ratioberekeningen aangebracht (bv. i.v.m. TBS 55+, detacheringen,...). Op basis van bijkomende informatie verstrekt door de hogescholen werden de ratio's van de vorige boekjaren herberekend.

In het verslag over de werking van de hogescholen in 1999 werd een beschrijving van de ratio's i.v.m. de loonkosten opgenomen.

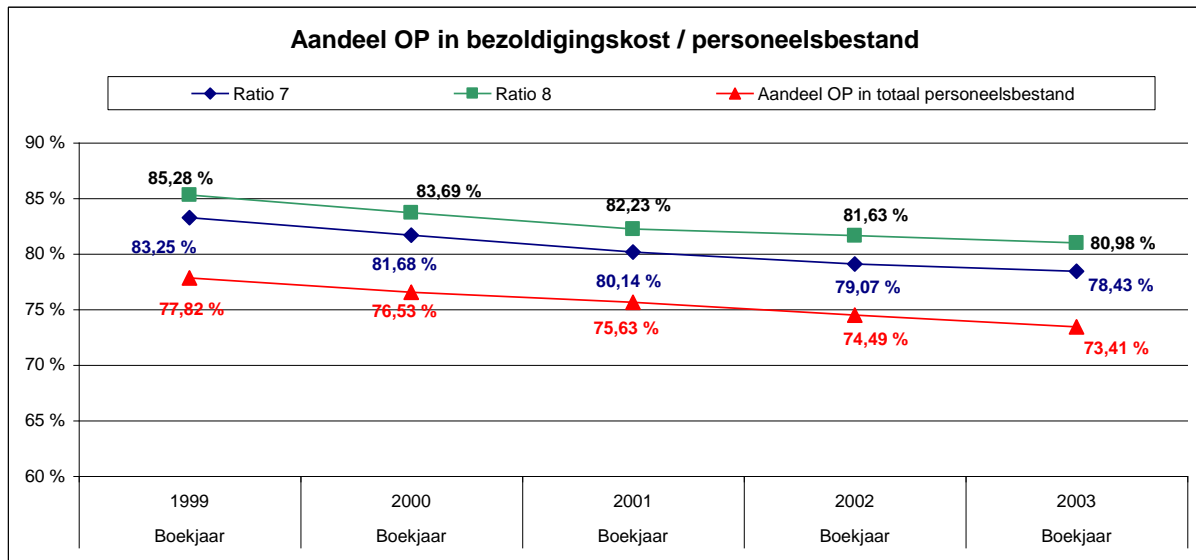
Geconsolideerde ratio's i.v.m. de personeelskosten	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar 2003 Individuele hogeschool		
	1999	2000	2001	2002	2003	Rek. gemidd.	Laagste waarde	Hoogste waarde
Ratio 1								
80-20 norm	79,2%	78,9%	79,4%	79,9%	79,3%	79,4%	74,0%	82,6%
Ratio 2								
$\frac{\text{Totale bezoldigingskost} * 100}{\text{Totale werkingsopbrengsten}}$	72,4%	73,0%	73,2%	74,0%	72,8%	72,1%	64,7%	77,7%
Ratio 3								
$\frac{\text{Bezoldigingskost betaald via dep. onderwijs} * 100}{\text{Totale bezoldigingskost}}$	93,9%	93,2%	92,3%	91,7%	91,4%	92,3%	86,9%	97,6%
Ratio 4								
$\frac{\text{Totale bezoldigingskost} * 100}{\text{Werkingsuitkering + inschrijvingsgeld + examengeld}}$	79,2%	79,3%	80,7%	81,6%	81,2%	80,2%	67,7%	85,9%
Ratio 5								
$\frac{\text{Totale bezoldigingskost} * 100}{\text{Totale werkingskost}}$	76,1%	75,3%	74,6%	76,0%	75,8%	75,0%	65,9%	79,9%
Ratio 6								
$\frac{\text{Bezoldigingskost betaald door de hogeschool} * 100}{\text{Inschrijvingsgeld + examengeld}}$	70,3%	74,7%	82,2%	88,7%	86,4%	78,6%	16,9%	149,6%
Ratio 7								
$\frac{\text{Bezoldigingskost OP (zonder gastprofessoren)} * 100}{\text{Totale bezoldigingskost}}$	83,3%	81,7%	80,1%	79,1%	78,4%	78,2%	64,6%	90,3%
Ratio 8								
$\frac{\text{Bezoldigingskost OP (mèt gastprofessoren)} * 100}{\text{Totale bezoldigingskost}}$	85,3%	83,7%	82,2%	81,6%	81,0%	80,9%	73,3%	91,2%
Ratio 9								
$\frac{\text{Bezoldigingskost gastprofessoren} * 100}{\text{Bezoldigingskost OP (mèt gastprofessoren)}}$	2,4%	2,4%	2,5%	3,1%	3,1%	3,3%	0,0%	11,9%
Ratio 10								
$\frac{\text{Bezoldigingskost gastprofessoren} * 100}{\text{Inschrijvingsgeld + examengeld}}$	23,5%	22,1%	22,3%	27,2%	25,6%	27,4%	0,0%	105,3%
Ratio 11								
$\frac{\text{Bezoldigingskost ATP} * 100}{\text{Totale bezoldigingskost}}$	7,5%	8,2%	9,1%	9,7%	10,0%	10,7%	5,8%	24,0%
Ratio 12								
$\frac{\text{Bezoldigingskost ATP + administratief en OHP buiten formatie} * 100}{\text{Totale bezoldigingskost}}$	10,4%	11,2%	12,0%	11,8%	12,1%	12,8%	6,9%	25,9%

De stijgende tendens van het aandeel van de totale bezoldigingskosten t.o.v. de totale werkingsopbrengsten (ratio 2) die de voorbije jaren tot uiting kwam, werd in 2003 bruusk afgebroken. Het aandeel van de totale bezoldigingskosten viel terug tot 72,8 % (74 % in 2002).

Uit ratio 3 blijkt dat het aandeel van de bezoldigingskosten betaald via het departement onderwijs t.o.v. de totale bezoldigingskost stelselmatig afneemt. Een zelfde ontwikkeling, met uitzondering van het boekjaar 2002, kan vastgesteld worden bij ratio 5 (totale bezoldigingskost t.o.v. de totale werkingskost).

Tot vorig boekjaar wendden de hogescholen elk jaar een groter deel van de opbrengst uit inschrijvings- en examengelden aan voor de rechtstreekse betaling van bezoldigingskosten (ratio 6). Bij de bespreking van de structuuranalyse van de geconsolideerde werkingsopbrengsten (punt 3.2.1.5) werd reeds gesteld dat de bijdrage van de studenten in de financiering van de werking van de hogescholen alsmear belangrijker wordt. Ondanks het feit dat de in deze ratio opgenomen loonkosten in 2003 toenamen met 6,8 %, wogen de elementen (punt 3.2.1.1.) die tot een verhoging van de inschrijvings- en examengelden leidden blijkbaar zwaarder door en daalde de ratio in 2003.

Het aandeel van het onderwijzend personeel in de totale personeelsformatie daalt (punt 3.2.9). Dezelfde tendens blijkt bij de loonkost (ratio 7 en 8). Daartegenover staat een stijgend aandeel voor het administratief en technisch personeel. Deze ontwikkeling blijkt ook uit het aandeel van de bezoldigingskost ATP in de totale bezoldigingskost (ratio 11).



4 Conclusies

De aanhoudende tendens tot schaalvergroting en tot concentratie van de hogescholen concretiseerde zich met ingang van 1 januari 2003 in een opslorping door de Europese Hogeschool Brussel van de IRIS Hogeschool Brussel en de Katholieke Hogeschool Brussel. Het aantal hogescholen in Vlaanderen daalde hierdoor tot 21. Op 1 februari 2004 telden de hogescholen 326 financierbare studenten meer dan op 1 februari 2003, zonder evenwel de piek van het academiejaar 2000-2001 (96 420,5) te evenaren. Mede als gevolg van de concentratiebeweging die zich in het hogeschoollandschap doorzette groeide het gemiddelde aantal financierbare studenten per hogeschool op 1 februari 2004 aan tot 4 582,2.

In het boekjaar 2003 realiseerden de 21 hogescholen een geconsolideerde werkingsopbrengst van 636.886.097 EUR. Tijdens dat boekjaar groeiden de geconsolideerde werkingsopbrengsten met 4 %. In absolute bedragen is dit een toename met 24.383.922 EUR. T.o.v. het boekjaar 1999 groeiden de werkingsopbrengsten met 16,3 %.

Vroegere analyses wezen op een duidelijke erosie van het reële beschikbare budget per student. Deze erosie situeerde zich vooral in de jaren 1997 en 1998. Een actuele berekening toont duidelijk aan dat er sindsdien, als gevolg van de bijkomende input van middelen door de Vlaamse Regering, een herstelbeweging werd ingezet. Voor het eerst stijgt in 2003 het beschikbare budget per student, zelfs in constante termen, uit boven het niveau van 1996. De toekenning van bijkomende middelen voor specifieke decretale taken in 2003 zorgde voor een flinke toename van het reële beschikbare budget. Dat ging zoals gezegd gepaard met nieuwe opdrachten voor de hogescholen. Bovendien werd de effectief toegepaste indexering geëlimineerd en niet de reële inflatie. Er is derhalve enige voorzichtigheid geboden bij de interpretatie van bovenstaande vaststelling.

In absolute bedragen is de groei van de werkingsuitkeringen de belangrijkste bron van meeropbrengsten. Deze werden enerzijds gerealiseerd door de jaarlijkse indexering van de enveloppe en anderzijds door de bijkomende input van financiële middelen door de Vlaamse Regering, inzonderheid door de toekenning van nieuwe middelen m.h.o. op academisering naast de aanvullende middelen en de ELEKTRON-middelen.

T.o.v. het boekjaar 1999 stegen de opbrengsten uit inschrijvings- en examengelden met 33,2 %. De stijging van het aantal hogeschoolstudenten, de verhoging van de inschrijvingsgelden in sommige hogescholen en de indexering ervan kunnen deze groei verklaren. Uit de verticale analyse van de resultatenrekening blijkt tevens dat de bijdrage van de studenten in de financiering van de hogescholen gaandeweg toeneemt. De "Omzet boeken en cursussen" groeide met 5,1 %. Enerzijds is dit, gezien de groei van de studentenpopulatie, een logische ontwikkeling. Anderzijds is deze groei ook verrassend te noemen. In 2002 was immers de invloed van de tendens om de verkoop van boeken en cursussen uit te besteden reeds merkbaar en werd het doorzetten van dit beleid in de begrotingsdossiers voor 2003 herhaaldelijk in het vooruitzicht gesteld. Blijkbaar heeft de uitvoering van dit voornemen vertraging opgelopen en kon de aangroei van het studentenaantal zich verder vertalen in een omzetgroei.

In de periode 1999-2003 was de component "Andere werkingsopbrengsten" de snelst groeiende bron van geconsolideerde werkingsopbrengsten. In de beschouwde periode steeg deze opbrengst met 46,2 %. Het groeiritme van de eigen opbrengsten is dan ook hoger dan dit van de werkingsuitkeringen. Men dient zich evenwel te realiseren dat de hogescholen onder deze rubriek ook heel wat doorgerekende kosten boeken. Hogere opbrengsten vormen bijgevolg een relatief begrip daar er in bepaalde gevallen ook een gelijkwaardige kost tegenover staat en zij bovendien niet noodzakelijk duiden op een hogere activiteit van de hogeschool om bijkomende inkomsten te genereren. De groei in het boekjaar 2003 is bovendien deels toe te schrijven aan de opname van de structurele PWO-middelen onder deze opbrengstenrubriek.

Tijdens het boekjaar 2003 stegen de werkingskosten met 2,7 % of 16.115.925 EUR. De toename van de werkingskosten situeert zich in alle belangrijke rubrieken. De grootste kostenpost, de bezoldigingen, kende de grootste absolute groei maar het groeiritme ervan was lager dan dit van de totale werkingskosten.

Aan de kostenzijde wordt voor de periode 1999-2003 vastgesteld dat de totale werkingskosten in 2003 17,5 % boven het kostenniveau van 1999 liggen.

Twee kostenrubrieken vallen lager uit dan in het basisjaar 1999. Het betreft de rubrieken "Voorzieningen voor risico's en kosten" en "Andere werkingskosten". Vooral omwille van de afbouw van het TBS 55+ ov-stelsel is de netto kost van de voorzieningen zelfs negatief. Deze kost heeft dan ook een milderende invloed op de totale werkingskost. Dit effect zal in de komende jaren echter versneld wegebben.

Het indexcijfer van de rubriek "Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen" valt exact samen met het indexcijfer van de totale werkingskosten (+ 17,5 % t.o.v. 1999). Toch ligt het groeiritme van de bezoldigingskosten over de beschouwde periode hoger dan het groeiritme van de totale werkingsopbrengsten (16,3 %) en van de werkingsuitkeringen in het bijzonder (+ 12,7%).

De bestedingen in de rubriek "Diensten en diverse goederen" kent eveneens een gestage groei en ligt met 22,1 % zelfs hoger dan de groei van de totale werkingskosten. Omdat het hier om de tweede zwaarste kostenfactor gaat verdient de groei ervan een continue aandacht. Gezien het aantal financierbare studenten in de beschouwde periode met amper 0,3 % steeg, moet de verklaring voor deze kostengroei elders gezocht worden. Er is echter geen gestructureerde detailinformatie beschikbaar op basis waarvan een consolidatie zou kunnen uitgevoerd worden. Een eenduidige verklaring is dan ook niet te formuleren.

De jaarlijks aangehouden investeringsinspanningen veroorzaken een belangrijke stijging van de afschrijvingskosten. Deze kostenrubriek lag in 2003 ongeveer 50 % boven het niveau van 1999. De toename van deze kosten moet echter gerelativeerd worden. De hogescholen deden immers in aanzienlijke mate een beroep op investeringssubsidies om een deel van deze investeringen te financieren. De toerekening van deze investeringssubsidies zou de geboekte afschrijvingskosten ten dele moeten compenseren. Deze toerekening wordt echter boekhoudkundig verwerkt onder de financiële opbrengsten.

Het werkingsoverschot is het resultaat dat de hogescholen behalen uit hun courante activiteiten. In het boekjaar 2003 is het behaalde werkingsoverschot beduidend hoger dan het in de voorbije jaren behaalde resultaat, maar blijft het wel onder het niveau van het boekjaar 1999. Tijdens de periode 1999-2003 groeiden de werkingskosten (+ 17,5 %) iets sneller dan de werkingsopbrengsten (+ 16,3 %). Toch realiseerde de globale hogeschoolsector elk jaar een positief werkingsresultaat. De verhoging van het werkingsoverschot voor het boekjaar 2003 t.o.v. het boekjaar 2002 is toe te schrijven aan de gunstige ontwikkeling van de werkingsopbrengsten (+ 4 %) in vergelijking met het groeiritme van de werkingskosten (+ 2,7 %). Sommige hogescholen voeren in hun commentaar bij de jaarrekening aan dat het laattijdig uitbetalen van bepaalde middelen, de besteding ervan in het lopende boekjaar bemoeilijken en bijgevolg een groeiend werkingsoverschot in de hand gewerkt heeft. Zo werden de aanvullende middelen en de academiseringsmiddelen voor het boekjaar 2003 pas naar het jaareinde toe aan de hogescholen gestort. De beloofde structurele PWO-middelen werden zelfs pas in 2004 gestort. Toch kan op basis van dit argument niet de volledige stijging verklaard worden.

Het werkingsoverschot 2003 is veel gunstiger dan het in de begroting 2003 voorziene werkingstekort. Ook dit is een jaarlijks weerkerende vaststelling. Bij het ramen van de opbrengsten nemen de hogescholen terecht enige voorzichtigheid in acht. Dit komt vooral tot uiting in het ramen van de "Andere werkingsopbrengsten". Deze brengen 22,5 % meer op dan in de begroting voorzien. Door het eenmalige karakter van een deel van de activiteiten en de onzekerheid verbonden aan het binnenhalen van projecten (i.v.m. maatschappelijke dienstverlening of wetenschappelijk onderzoek) worden deze opbrengsten, door het merendeel van de hogescholen, elk jaar te laag gebudgetteerd. Langs de kostenzijde is de overschatting van de bezoldigingskosten een even klassiek voorkomend fenomeen dat evenzeer past in een voorzichtige begrotingsopstelling. Daar de marges waarmee de werkingsopbrengsten werden onderschat (2,3 %) en de werkingskosten werden overschat (2,5 %) beide hoger uitvallen dan in 2002 het geval was, is de kloof tussen het begrote werkingstekort en het effectief gerealiseerde werkingsoverschot zeer aanzienlijk geworden (30.433.180 EUR t.o.v. 18.597928 EUR in 2002). Het argument van een laattijdige uitbetaling van bepaalde middelen kan ook deze toename niet volledig verklaren.

De 21 hogescholen realiseerden in het jaar 2003 samen een geconsolideerd resultaat van het boekjaar van 35.583.898 EUR (t.o.v. 23.300.884 EUR in 2002). Geen enkele hogeschool sloot het boekjaar 2003 af met een tekort.

De 21 hogescholen investeerden tijdens het boekjaar 2003 samen 68.145.373 EUR. Dit is een daling met 22,7 % t.o.v. het vorige boekjaar. De daling van de investeringen situeert zich voornamelijk bij de rubrieken "Terreinen en gebouwen", "Overige materiële vaste activa" en "Activa in aanbouw en vooruitbetalingen" (19.090.596 EUR minder dan tijdens het boekjaar 2002).

Tijdens het boekjaar 2003 had 61,9 % (69,4 % in boekjaar 2002) van de investeringen betrekking op onroerende goederen²⁹. De investeringen in "Installaties, machines en uitrusting" vormden ongeveer een kwart van het totale investeringspakket.

²⁹ Investerings in onroerende goederen: hiervoor werd de som gemaakt van de investeringen in "Terreinen en gebouwen", "Overige materiële vaste activa" en "Activa in aanbouw en vooruitbetaling".

De hogescholen financierden tijdens het boekjaar 2003 het leeuwenaandeel van de investeringen met eigen middelen (50,4 %) en met investeringssubsidies (37 %). Het beroep op vreemd vermogen (leningen) voor de financiering van de investeringen blijft beperkt tot 12 % van de uitgevoerde investeringen. Dit financieringspatroon sluit aan bij de wijze waarop de hogescholen hun investeringen in 2002 financierden, zij het dat er in toenemende mate een beroep gedaan werd op vreemd vermogen.

Het balanstotaal groeide tijdens het boekjaar 2003 van 625.562.207 EUR naar 678.508.711 EUR. Zowel de vaste activa als de vlottende activa, leverden een bijdrage tot deze groei. De vaste activa groeiden tijdens het boekjaar 2003 met 8,7 %, de geconsolideerde vlottende activa met 8,2 %. Binnen de vlottende activa kennen de vorderingen op ten hoogste één jaar een opmerkelijke groei. Dit is in belangrijke mate toe te schrijven aan het feit dat op 31 december 2003 de structurele PWO-middelen 2003 en de TBS-middelen voor het derde en het vierde kwartaal 2003 nog steeds niet uitbetaald waren. De daaruit voortvloeiende vermogensbehoefte had trouwens een belangrijke negatieve weerslag op de netto cashflow van het boekjaar 2003. Hierdoor werd de omvang van de netto cashflow beperkt en de groei van de som van de geldbeleggingen en de liquide middelen beknot.

De vaste activa groeiden in de periode 1999 – 2003 met 67,3 %. Binnen de vaste activa was de rubriek “Materiële vaste activa” zowel in absolute als in relatieve termen de grootste groeier. Door de relatief beperkte omvang van de wijzigingen in de overige rubrieken is het groeiritme van de materiële vaste activa bepalend voor het groeiritme van de totale vaste activa. De jaarlijkse aangroei ervan wijst erop dat de uitgevoerde investeringen telkens groter zijn dan de jaarlijkse afschrijvingen en waardeverminderingen. De grootste groeipolen binnen de vlottende activa zijn de vorderingen op ten hoogste één jaar en de som van de geldbeleggingen en de liquide middelen. De toename van de vorderingen op ten hoogste één jaar situeert zich in belangrijke mate in het boekjaar 2003. De groei van de som van de geldbeleggingen en de liquide middelen is het gevolg van de positieve netto cashflows waarmee de opeenvolgende boekjaren werden afgesloten. De aldus opgebouwde financiële reserves stellen de hogescholen in staat, zoals moge blijken uit de ingediende begrotingen 2005 en meerjarenbegrotingen 2006-2009, om een belangrijk deel van de geplande investeringen met eigen middelen te financieren.

De groei van de passiva in de jaarrekening 2003 kwam tot stand door een groei van het eigen vermogen en in bijkomende mate ook van het vreemd vermogen. De voorzieningen daarentegen werden in belangrijke mate afgebouwd. Zowel in absolute termen als relatief bekeken was het eigen vermogen de sterkste groeier.

Het geconsolideerde balansvermogen groeide in de periode 1999-2003 met 52,9 miljoen EUR. In absolute bedragen kwam de groei voornamelijk van een toename van het eigen vermogen (+ 54,1 miljoen EUR). Het eigen vermogen kende bijgevolg in de beschouwde periode een groei met 76,4 %, vooral dankzij de positieve resultaten van de diverse boekjaren en de toegekende investeringssubsidies. De aangroei van het patrimonium is zeker niet onaanzienlijk. Toch betekent dit slechts een reële uitbreiding van het eigen vermogen in zover deze middelen een externe oorzaak hadden en niet voortvloeiden uit de loutere overboeking vanuit de rubrieken “Herwaarderingsmeerwaarden” en “Gecumuleerd resultaat”.

De gevormde voorzieningen daalden vanaf het boekjaar 2002 en remden hierdoor het groeiritme van de voorzieningen tijdens de periode 1999 – 2003 in sterke mate af. Toch lagen de voorzieningen per einde 2003 nog steeds hoger dan per einde 1999. De samenstelling van de voorzieningen wijzigde wel grondig. Door de afbouw van het TBS 55+ ov-stelsel werd het belang van de voorzieningen voor pensioenen gereduceerd ten voordele van de voorzieningen voor grote herstellings- en onderhoudswerken en van de voorzieningen voor overige risico's en kosten. Ongetwijfeld heeft de vraag vanwege het commissariaat om de in het verleden gevormde voorzieningen aan een kritisch onderzoek op hun noodzakelijkheid te onderwerpen, na de vaststelling dat er geen grond voor het behoud ervan bestond, ook bij deze voorzieningen tot belangrijke terugnames geleid.

De structuuranalyse van de passiva toont enkele belangrijke verschuivingen. Tijdens de periode 1999-2003 groeide het aandeel van het "Eigen vermogen" van 52,6 % op een continue wijze naar 62,6 % van het balanstotaal. Tijdens de beschouwde periode groeide de geconsolideerde schuldmassa met 35,6 miljoen EUR. Toch volgden de schulden hiermee niet het groeiritme van het totale passief. Het relatieve belang van de schulden daalde dan ook ten gunste van het aandeel van het eigen vermogen.

Voor het boekjaar 2003 bedraagt de geconsolideerde netto-cashflow 9.368.403 EUR. Het gunstige resultaat waarmee het boekjaar 2003 werd afgesloten leidde tot een merkelijk hogere cashflow van het boekjaar i.v.m. het vorige boekjaar. De mutatie in de werkmiddelen voor het boekjaar 2003 genereerde een aanzienlijke vermogensbehoefte. Zonder de laattijdige uitbetaling van de structurele PWO-middelen (juni 2004) en van de TBS-middelen voor het derde en het vierde kwartaal (januari 2004), zou er slechts een verwaarloosbare vermogensbehoefte ontstaan zijn. Nu dienden de hogescholen omvangrijke vorderingen op te nemen in hun balans. De operationele cashflow volstond in 2003 bijgevolg niet om de vermogensbehoeften die gepaard gingen met de verrichte investeringen te dekken. De ontbrekende middelen werden in eerste instantie gevonden bij de opgenomen investeringssubsidies. In beperkte mate werden ook investeringskredieten opgenomen om het tekort aan financieringsmiddelen op te vangen. Men zou kunnen stellen dat de sector in zijn geheel zelfs meer vreemd vermogen opgenomen heeft dan strikt genomen nodig was, want uiteindelijk realiseerde de sector een positieve netto cashflow. De som van de geldbeleggingen en de liquide middelen steeg per einde 2003 t.o.v. het boekjaar 2002 dan ook met 9.368.403 EUR. Daar de berekening van de netto cashflow gesteund is op een momentopname (31 december 2003) heeft de vertraging in de uitbetaling van de PWO-middelen en de TBS-middelen dit bedrag sterk negatief beïnvloed. Zonder deze vertraging zou de groei van de som van de geldbeleggingen en de liquide middelen ongeveer 17 miljoen EUR hoger gelegen hebben.

Doordat het investeringsvolume in 2003 beduidend lager was dan in 2002 werd de vrees dat steeds meer hogescholen zouden geconfronteerd worden met een negatieve netto cashflow niet bewaarheid. In 2003 waren er amper 3 (t.o.v. 12 in 2002) op 21 hogescholen (23 in 2002) die het boekjaar afsloten met een negatieve netto cashflow.

De geconsolideerde netto-werkmiddelen van de 21 hogescholen bedragen voor het boekjaar 2003 217.311.285 EUR. Dit betekent dat de globale hogeschoolsector een stevige liquiditeitspositie heeft. De ratio duidt voor de periode 1999-2003 op een zeer gunstige evolutie en bijgevolg een verdere versteviging van de liquiditeitspositie van de hogescholensector. In elk van de betrokken jaren leverde de berekening van de netto-werkmiddelen voor elk van de hogescholen een positief resultaat op. T.o.v. het boekjaar 2002 is de liquiditeitspositie in 19 hogescholen verbeterd, amper 2 hogescholen kenden een daling van de netto-werkmiddelen.

De gunstige liquiditeitspositie berekend op basis van de geconsolideerde jaarrekeningen wordt bevestigd door de waarde van de quick ratio. Deze ratio bedroeg in 1999 5,74. De verzwakking die volgde op de piekwaarde van 6,39 in 2000, werd in 2003 volledig teniet gedaan. Er bleken per einde 2003 voldoende middelen voorhanden om 6,6 maal de lopende korte termijnverplichtingen te dekken. De range tussen de laagste en hoogste waarde, die zelfs iets verengde t.o.v. 2002, illustreert duidelijk dat de liquiditeitspositie in de individuele hogescholen sterk kan verschillen. Deze ratio geeft, in vergelijking met de gegevens van het vorige boekjaar, voor 12 hogescholen een verbetering. Bij 9 hogescholen werd er een minder gunstige evolutie vastgesteld, zonder dat dit evenwel problematisch werd. Globaal kende de hogeschoolsector in het boekjaar 2003 wel een flinke vooruitgang en verstevigde de toch al sterke liquiditeitspositie van de hogescholensector verder.

Het aandeel van het eigen vermogen in het balanstotaal groeit. Dit resulteert in een daling van de mate waarin de hogescholen afhankelijk zijn van vreemd vermogen. In het boekjaar 2003 financiert de globale hogeschoolsector ongeveer 62,2 % met eigen vermogen. De sector is voor 37,4 % van de middelen afhankelijk van vreemd vermogen.

Alle hogescholen hebben in het boekjaar 2003 een positief eigen vermogen. In het boekjaar 2003 heeft 76 % van de hogescholen een eigen vermogen dat groter is dan het vreemd vermogen. De graad van financiële onafhankelijkheid evolueerde tijdens het boekjaar 2003 gunstig in 16 van de 21 hogescholen.

De algemene schuldgraad toont dezelfde gunstige evolutie als de graad van de financiële (on)afhankelijkheid, nl. een verbetering van de solvabiliteitspositie in 16 hogescholen. In het boekjaar 2003 hebben maar 5 hogescholen een algemene schuldgraad groter dan 1. Daar de voorzieningen bij de berekening van de algemene schuldgraad gerekend worden tot het vreemd vermogen, is de realiteit, in zover de gevormde voorzieningen in bepaalde hogescholen zonder voorwerp zouden zijn, mogelijk nog gunstiger.

De rentabiliteitspositie van de hogescholensector wordt gemeten aan de hand van een zestal ratio's. De geconsolideerde netto-marges resulteren in de periode 1999-2003 in positieve waarden. De financiële verrichtingen leveren elk jaar een belangrijke positieve bijdrage in het "Overschot van het boekjaar". Dit geldt, behalve in 2002, eveneens voor de uitzonderlijke verrichtingen. De gunstige rentabiliteitscijfers van 1999 konden in de periode 2000-2002 niet geëvenaard worden. In 2003 werd echter een opmerkelijk herstel ingeluid dat de rentabiliteit van het overschot uit de gewone activiteiten en van het globale overschot van het boekjaar zelfs boven het niveau van 1999 tilde.

Per 100 EUR werkingsuitkering die de hogescholen van de overheid ontvangen realiseren de hogescholen in 2003 een werkingsoverschot van 4,6 EUR (3,1 EUR in 2002). Bij de interpretatie van dit cijfer dient men er zich van bewust te zijn dat er zich op het niveau van het werkingsresultaat enige vertekening (in negatieve zin), die des te belangrijker wordt naarmate er meer investeringssubsidies worden aangewend, optreedt ingevolge de wijze van toerekening van de opgenomen investeringssubsidies. Nieuwe investeringen leiden immers tot hogere afschrijvingslasten (werkingskosten). De toerekening van de investeringssubsidies die aangewend werden om deze investeringen ten dele te financieren gebeurt echter via de financiële opbrengsten en wordt bijgevolg niet verrekend in het werkingsresultaat.

De totale personeelsformatie voor het boekjaar 2003 telt 9 866,01 voltijdse eenheden (VTE's). In 2003 behoorden 26,6 % van de personeelsleden tot het ATP tegenover 73,4 % tot het OP. In 1999 bedroeg dit respectievelijk 22,2 % en 77,8 %. De totale effectieve bezetting 2003 ligt 0,3% onder de begrote bezetting 2003. Net als in de voorbije jaren ligt in het boekjaar 2003 de effectieve bezetting van het onderwijzend personeel onder het begrote niveau (- 0,8 % of - 55,03 VTE). De effectieve bezetting van het ATP-personeel daarentegen ligt boven het begrote niveau (+ 0,8 % of + 21,98 VTE).

Sinds het boekjaar 1999 is er een beperkte, maar jaarlijkse aangroei van de totale tewerkstelling in de hogescholen (de toename t.o.v. 1999 bedraagt 7,2 %). De evolutie van het aantal personeelsleden vertoont m.b.t. het aantal OP- en het aantal ATP-leden een afwijkende ontwikkeling. Het aantal OP-leden kende in het boekjaar 2003, in tegenstelling tot vorige boekjaren, een lichte afname maar is desondanks toch 1,1 % hoger dan in 1999. Het aantal ATP-leden daarentegen steeg, mede dankzij de groei in 2003 met 5,6 %, in diezelfde periode met 28,5 %.

Het hogescholendecreet bepaalt dat het aantal vast benoemde leden van het onderwijzend personeel maximaal 72 % van het totaal aantal leden van het onderwijzend personeel mag bedragen (64% tot en met het boekjaar 2001). Blijkbaar hebben de hogescholen met enige vertraging gebruik gemaakt van de ruimte voor bijkomende benoemingen die er ontstond door het optrekken van het toegelaten maximumpercentage. Het percentage benoemde OP-leden steeg in 2003 immers tot 67,17 % (65,40% in 2002) . Hiermee kwam een einde aan een jarenlange dalende tendens. Slechts 2 hogescholen hadden in 2003 een benoemingspercentage dat hoger lag dan de toegelaten norm. Het benoemingspercentage steeg in 17 van de 21 hogescholen. Steeds meer hogescholen hebben oog gekregen voor de financiële voordelen (lagere patronale RSZ-bijdragen) die een benoeming biedt. De HWVL scoort met 50,32 % vastbenoemden het laagst en KdG met 79,43 % het hoogst.

De geconsolideerde 80/20-norm (79,33 %) vertoont een lichte daling t.o.v. het voorgaande boekjaar (79,87 %). Deze daling ontstond door een tragere groei van de gecorrigeerde totale bezoldigingskosten (teller : + 3,6 %) in vergelijking met de groei van de werkingsuitkeringen (noemer: + 4,3 %). Twee hogescholen sluiten het boekjaar af met een 80/20-norm die lager uitvalt dan 75 % (dus meer dan 5 % in min op de norm van 80 %). Hoewel de reële 80/20-norm traditioneel lager uitvalt dan de norm berekend op basis van de begrotingscijfers (83,17 %), is de kloof in 2003 merkelijk ruimer dan in de voorbije jaren. Bij de begrotingsopstelling wisten de hogescholen nog niet dat de nieuwe middelen (aanvullende middelen, academiseringsmiddelen en de structurele PWO-middelen) zouden opgenomen worden in de berekening van de 80/20-norm. Bovendien heeft de laattijdige uitbetaling van de academiseringsmiddelen en van de PWO-middelen ertoe geleid dat sommige hogescholen een eerder voorzichtig beleid gevoerd hebben m.b.t. de aanwending van deze bijkomende middelen.

DE ACADEMISERING VAN DE TWEE- CYCLIOPLEIDINGEN

1 Inleiding

Eén van de fundamentele doelstellingen of uitdagingen van “De verklaring van Bologna”³⁰ was en is de creatie van een Europese hogeronderwijsruimte. Naar aanleiding van deze verklaring besloten Vlaanderen en Nederland om hun hogeronderwijsstelsel op een Europese leest te schoeien en om te vormen naar een bachelor-masterstructuur (de zogeheten ba-mastructuur)³¹. De tweeledige structuur is daarmee de meest gangbare, zeg maar de standaardformule geworden voor de organisatie van het hoger onderwijs in Europa.

Dit betekende dat de typisch Belgische en dus ook Vlaamse ternaire hogeronderwijsstructuur³² ten dele herdacht moest worden. Men kan pas partner worden binnen een Europese hogeronderwijsruimte wanneer men zich ook op nationale of regionale basis conformeert aan het Europees kader! De ba-mastructuur bood een uitgelezen mogelijkheid om een binaire hogeronderwijsstructuur te realiseren waarbij zowel universiteiten als hogescholen kortere studietrajecten (nu dus bachelors) als langere (nu masters) kunnen organiseren. In essentie genereerde dit in deze context de volgende nieuwigheden voor de beide geledingen van het hoger onderwijs :

- de vroegere kandidaturen van de universiteiten, in de nieuwe terminologie bachelors, moeten naast hun doorstroomfunctie naar masters (voorheen licenties) toe nu ook een uitstroommogelijkheid naar de arbeidsmarkt voorzien. Dit houdt in dat er zowel academische als professionele bachelors mogelijk moeten zijn. Dergelijke rechtstreekse uitstroommogelijkheid was voorheen nagenoeg het exclusieve domein van de ééncyclusopleidingen van de hogescholen. Ook zij blijven in de nieuwe structuur uiteraard ook professionele bachelors afleveren ;
- de tweecyclopleidingen van de hogescholen worden nu ook echt academisch (en dus masters), daar waar ze voorheen “slechts” van academisch niveau waren. Voorwaarde voor deze “upgrading” is wel dat ze zich associëren met een universiteit (zie verder).

Uiteraard zijn er heel veel aspecten aan voormelde herstructurering verbonden, maar wij beperken ons in het kader van deze bijlage tot het fenomeen van de tweecyclopleidingen die tot master kunnen worden omgevormd, of anders gezegd geacademiseerd worden.

Vermits academiseren niet alleen betekent dat er binnen de opleidingen aan wetenschappelijk onderzoek wordt gedaan³³, maar dat de opleidingen zelf op wetenschappelijk onderzoek gestoeld moeten zijn, lag een nauwere samenwerking tussen universiteiten (de mekka’s van het fundamenteel wetenschappelijk onderzoek) en hogescholen voor de hand en werd ze zelfs een noodzaak. Een hoge mate van verwevenheid met het fundamenteel onderzoek is immers een dwingende vereiste voor tweecyclopleidingen om te kunnen academiseren.

³⁰ De beleidsintentie die door 31 Europese onderwijsministers of hun vertegenwoordigers op 19 juni 1999 werd ondertekend

³¹ Voor Vlaanderen met ingang van het academiejaar 2004-2005

³² Universitair onderwijs, hoger onderwijs van 2 cycli en hoger onderwijs van 1 cyclus

³³ Dit gebeurde trouwens al onder de vorm van projectmatig wetenschappelijk onderzoek.

Daarom (hoewel niet uitsluitend) werden de associaties in het leven geroepen. Een associatie in deze zin kan het best omschreven worden als een nauw samenwerkingsverband (onder de vorm van een v.z.w.) tussen een universiteit en één of meer hogescholen. Maar de instellingen blijven vooralsnog zelfstandig bestaan. Enkel wanneer ze zich “associeert” met een universiteit zal een hogeschool aan de academisering van haar tweecyclopleidingen (masters) kunnen werken³⁴. Het behoort dan ook tot de taak van de universiteit binnen de associatie om haar partnerhogescholen te helpen bij dit academiseringsproces, b.v. door meer personeelsleden van de hogescholen de mogelijkheid te bieden om te doctoreren. Zelf zal de universiteit trouwens ook baat hebben bij deze samenwerking door o.a. het (wederzijds) aanbieden van onderzoeksstages, het verbreden van de rekruteringsbasis, het gemeenschappelijk gebruik van infrastructuur, kortom het op een grotere schaal bundelen van de onderzoekscapaciteiten.

Met het oog op de academisering van de tweecyclopleidingen heeft de Vlaamse Regering reeds met ingang van 2002 (weliswaar later uitgekeerd) extra financiële middelen uitgetrokken, die volgens een bepaalde verdeelsleutel aan de hogescholen worden toegekend. In een toelichting bij één van de eerste ontwerpversies van het structuurdecreet stond te lezen dat deze middelen de hogescholen o.m. in staat moeten stellen “de opdrachten van de professoren en assistenten te herschikken om hen toe te laten zich in het onderzoekswerk van de universiteiten te integreren”.

Met het oog op het toezicht door de overheid op het goede gebruik van deze door haar toegekende middelen en teneinde de voortgang inzake academisering van de tweecyclopleidingen te kunnen opvolgen en evalueren, werden de regeringscommissarissen bij de hogescholen belast met het nazicht op de besteding van de bedoelde middelen³⁵.

In de hiernavolgende bladzijden vindt men een overzicht van de toepasselijke regelgeving, wordt ingegaan op het doel van de academisering(smiddelen), vindt men een overzicht van de bedragen en een (eerste) inventarisatie van de besteding van de middelen door de hogescholen op grond van hun rapportering bij de jaarrekeningen 2003.

³⁴ Een hogeschool kan in theorie wel blijven functioneren zonder tot een associatie te behoren (er is in die zin geen decretale verplichting), maar dit zou wel betekenen dat haar tweecyclopleidingen niet academisch kunnen zijn en dat men in het stadium van “van academisch niveau” blijft steken. Dit heeft zich in de praktijk evenwel niet gesteld, aangezien alle hogescholen tot een associatie zijn toegetreden.

³⁵ Zoals het er thans naar uitziet enkel in overgangsfase voor 2003, aangezien in de toekomst de met de overheid af te sluiten beheersovereenkomsten, voldoende inzichten zouden moeten verschaffen.

2 Regelgeving

2.1 Zending

2.1.1 Het structuurdecreet³⁶

Met het structuurdecreet werd de zending van de hogescholen enigszins aangepast, met name op het vlak van het luik “onderzoek”. Waar het hogescholendecreet³⁷ het voorzichtig had over een eventueel werkzaam zijn op het vlak van projectmatig wetenschappelijk onderzoek in het kader van een samenwerking met een binnenlandse of buitenlandse universiteit of derden, staat thans in artikel 10 (dat het oude artikel 3 uit het hogescholendecreet vervangt) van het structuurdecreet te lezen :

Art. 10. §2. ... Hogescholen nemen, in het kader van associaties deel aan wetenschappelijk onderzoek met inbegrip van het onderzoek in de kunsten. Hogescholen zijn tevens werkzaam op het gebied van het projectmatig wetenschappelijk onderzoek.

...

Ter vervulling van hun zending kunnen de hogescholen en de universiteiten alle rechtshandelingen stellen, inbegrepen het sluiten van overeenkomsten met personen van privaatrecht en publiekrecht.

Met andere woorden, het pad naar de academisering van de tweecyclopleidingen is hiermee reeds decretaal geëffend. Hoewel het er niet met zoveel woorden te lezen staat, mag men aannemen dat de activiteit op het gebied van het projectmatig wetenschappelijk onderzoek meer dan voorheen voorbehouden is aan de opleidingen van één cyclus.

2.2 Academisering

Wanneer men er de regelgeving op na slaat, zal men op dit moment vergeefs zoeken naar een exacte definitie van het begrip academisering. Vlaams minister van Onderwijs Frank Vandenbroucke verklaarde op 1 oktober 2004 dan ook :

“Ik stel vast dat er nogal wat uiteenlopende opvattingen leven over wat academisering nu precies betekent... Ik ben van plan om op vrij korte termijn een werkgroep samen te roepen die de taak zal krijgen een definitie van academisering uit te werken en in operationele criteria te vertalen. Er is immers nog een uitvoeringsbesluit nodig en de instellingen hebben het recht snel te weten op welke criteria ze zullen worden afgerekend in de voorziene evaluatie. En zo kunnen we aan de finish garanderen dat masteropleidingen in Vlaanderen daadwerkelijk beantwoorden aan de definitie van ‘op onderzoek gestoelde opleidingen’”³⁸

³⁶ Decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen

³⁷ Decreet van 13 juli 1994 betreffende de hogescholen in de Vlaamse Gemeenschap

³⁸ Uit de toespraak van de Vlaamse minister van Werk, Onderwijs en Vorming Frank Vandenbroucke ter gelegenheid van de plechtige academische opening van het academiejaar 2004-2005 aan de Universiteit Gent.

Dit laatste wordt bevestigd in de beleidsnota van de minister van december 2004 waarin hij de oprichting van een commissie aankondigt die het begrip academisering zal uitwerken. Een decretale verankering van het begrip academisering dan wel via een BVR kan een volgende stap zijn.

Niettemin heeft iedereen wel zijn of haar idee van wat academisering is en dient er in elk geval invulling te worden aan gegeven. De ba-mastructuur is immers een feit, de academiseringsmiddelen zijn er ook. Voor wat het aspect regelgeving betreft, kan men de invulling van het begrip stoelen op de volgende decretale artikelen :

2.2.1 Het structuurdecreet

Art. 124. § 1. *De oorspronkelijke opleidingen en de omgevormde opleidingen die vermeld zijn in de lijst bedoeld in artikel 123, § 5, worden geacht geaccrediteerd te zijn tot en met het einde van het academiejaar dat aanvangt in het jaar na het jaar waarin het rapport van de externe beoordeling werd gepubliceerd als de publicatie van het rapport valt na 1 januari 2005.*

§ 9. Het Accreditatieorgaan beoordeelt de aanwezigheid van voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de in § 1 bedoelde opleidingen van het hoger onderwijs van twee cycli³⁹ met inachtneming van het overgangsmatig karakter van de wetenschappelijke ondersteuning en de verwevenheid van het onderwijs in de opleidingen met wetenschappelijk onderzoek, voor zover de hogeschool het accreditatiedossier heeft ingediend voor het einde van het academiejaar 2012-2013.

De geldigheid van de met toepassing van de bepalingen van het eerste lid verleende accreditaties wordt geregeld als volgt :

1° de accreditaties aangevraagd vóór het einde van het academiejaar 2008-2009 blijven 4 jaar geldig ;

2° de accreditaties aangevraagd vanaf het academiejaar 2009-2010 en vóór het einde van het academiejaar 2012-2013 blijven 6 jaar geldig.

Indien een hogeschool oordeelt dat het academiseringsproces voltooid is vóór het einde van het academiejaar 2012-2013 kan de hogeschool het Accreditatieorgaan vragen geen toepassing te maken van de bepalingen van het eerste en het tweede lid⁴⁰.

2.2.2 Het hogescholendecreet

Art. 173. § 1. *De(ze) werkingsuitkeringen dragen bij tot de dekking van de personeels- en werkingskosten voor onderwijs, voor projectmatig onderzoek, voor maatschappelijke dienstverlening, de financiering van investeringen, de afbetaling van leningen en voor de administratie van de hogeschool, met inbegrip van de roerende uitrustingen.*

³⁹ Flexibiliseringsdecreet van 30-4-2004 : vanaf 1-1-2005 wordt dit "de academische opleidingen aan de hogescholen"

⁴⁰ Decreet van 19-3-2004 betreffende de rechtspositieregeling van de student, de participatie in het hoger onderwijs, de integratie van bepaalde afdelingen van het hoger onderwijs voor sociale promotie in de hogescholen en de begeleiding van de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen, art. V.26, 4°

§ 2. De hogescholen kunnen de kosten die voortspruiten uit samenwerkingsakkoorden en associaties bedoeld in de artikelen artikel 94 en hoofdstuk VI van titel I van het decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen ten laste leggen van de jaarlijkse werkingsuitkeringen.

Art. 183bis. § 1. Aanvullende middelen worden aan de hogescholen toegekend voor:
1° de omvorming van de hogeschoolopleidingen naar de bachelor-masterstructuur ;
2° de wijze waarop zij bij die omvorming de innovatie en de flexibilisering van het onderwijs en leren gestalte geven.

...

§ 3. ... De aanvullende middelen bedoeld in § 1 kunnen ook besteed worden aan projecten van onderwijskundige en inhoudelijke vernieuwing van het onderwijs binnen de associatie met inbegrip van de academisering van het hoger onderwijs van twee cycli.⁴¹

Art. 190. § 3. De Vlaamse Regering draagt tijdens de periode 2002-2006 in de vorm van een jaarlijkse toelage bij in de financiering van de academisering van de tweecyclopleidingen aan de hogescholen. Het totale bedrag van de toelage wordt als volgt vastgelegd:

in 2002 : 0,75 miljoen euro;

in 2003 : 5,0 miljoen euro;

in 2004 : 8,0 miljoen euro;

in 2005 : 10,9 miljoen euro;

in 2006 : 12,9 miljoen euro.

Dit bedrag wordt verdeeld onder de vorm van academiseringseenheden overeenkomstig het volgend schema:

- Groep A : 0,3 punten;
- Groep B : 0,1 punten;
- Groep C : 0,2 punten;
- Groep D : 0,05 punten.

Elke hogeschool ontvangt een aantal academiseringseenheden, gelijk aan de som van de producten van de financierbare studenten per financieringsgroep in de tweecyclopleidingen en het bovenstaand puntengewicht.

Het bedrag per academiseringseenheid is gelijk aan het totaal beschikbare bedrag gedeeld door de som van de academiseringseenheden van alle hogescholen.

Het bedrag per hogeschool is gelijk aan het product van het bedrag per academiseringseenheid en de academiseringseenheden van de hogeschool.

⁴¹ Zoals ingevoerd door het structuurdecreet van 4-4-2003, art. 148 en gewijzigd door het decreet van 19-3-2004 betreffende de rechtspositieregeling van de student, de participatie in het hoger onderwijs, de integratie van bepaalde afdelingen van het hoger onderwijs voor sociale promotie in de hogescholen en de begeleiding van de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen, art. V.58

§ 4. Om voor de in § 3 bedoelde subsidiëring in aanmerking te komen, sluiten de hogescholen met de Vlaamse Regering een overeenkomst. Deze overeenkomst omvat ten minste :

a) een gedetailleerde planning tot 2006 omtrent de realisatie van de volgende opdrachten :

- het garanderen dat alle academische opleidingen aangeboden binnen de associaties gestoeld zijn op wetenschappelijk onderzoek;

- de inschakeling van de leden van het onderwijzend personeel van de hogescholen in het wetenschappelijk onderzoek;

b) de wijze waarop de realisatie van deze opdrachten geëvalueerd wordt;

c) de rapportering over de besteding van deze subsidiëring⁴².

...

2.3 De overdracht van bevoegdheden inzake onderzoek

2.3.1 Het hogescholendecreet

Art. 101. De partners dragen aan de associatie ten minste bevoegdheden over inzake volgende aangelegenheden:

...

7° de onderzoeksgebondenheid van de academisch gerichte bachelorsopleidingen en van de mastersopleidingen aangeboden door de hogescholen van de associatie in het kader van het meerjarenplan voor onderzoek;

...

Met andere woorden, met uitzondering van het projectmatig wetenschappelijk onderzoek, voorziet de decreetgever duidelijk dat het wetenschappelijk onderzoek zich op het niveau van de associaties situeert.

⁴² Deze bepaling, ingevoegd bij het structuurdecreet van 4-4-2003, art. 152, 2°, had uitwerking op 1-1-2004. M.a.w., de rapportering over het jaar 2004 zal door de overeenkomsten gevat worden.

3 Doel van de academisering(smiddelen)

- De academisering van de tweecyclopleidingen aan de hogescholen heeft tot doel hen academisch te maken zodat zij volwaardige masters (gelijkwaardig aan die van de universiteiten) kunnen genereren. Daartoe dienen deze opleidingen op wetenschappelijk onderzoek gestoeld te zijn. Dit kan enkel in het kader van een associatie met een universiteit die haar partnerhogescholen moet helpen bij het academiseringsproces, b.v. door meer personeelsleden van de hogescholen dan voorheen de mogelijkheid te bieden om te doctoreren. Dergelijke samenwerkingsverbanden kunnen het best geformaliseerd worden via samenwerkingsovereenkomsten.⁴³
- De Vlaamse Regering voorziet in de vorm van een jaarlijkse toelage in de financiering van deze academisering volgens de bepalingen zoals hierboven in punt 2.2.2 beschreven.

⁴³ Structuurdecreet van 4-4-2003, art. 95, §1 : Hogescholen en universiteiten kunnen met één of meer instellingen van hoger onderwijs een overeenkomst sluiten omtrent de gezamenlijke organisatie van ...onderzoek,...

4 Besteding van de academiseringsmiddelen toegekend voor de boekjaren 2002 en 2003

In uitvoering van zijn controleopdracht verzocht het commissariaat de hogescholen te rapporteren over de wijze waarop de toegekende middelen werden aangewend. Deze bevraging was opgenomen in de rapportering m.b.t. de jaarrekening 2003. Art.173 § 1 van het hogescholendecreet bepaalt dat de werkingsuitkeringen, waartoe ook de academiseringsmiddelen behoren, kunnen aangewend worden ter dekking van zowel werkingskosten als investeringen. Derhalve werd aan de hogescholen een gedetailleerd overzicht gevraagd van de kostenrekeningen (rekeningnummer, benaming rekening en geboekte bedrag) waarop de bestedingen werden geboekt. Tevens werd ook een overzicht van de met academiseringsmiddelen gefinancierde investeringen, met bijhorende afschrijvingstabel, gevraagd. De investeringen inventariseren is voor de hogescholen een vrij eenvoudige zaak. Het inventariseren van de kosten gemaakt in het kader van de academiseringsopdracht vergt echter een of andere vorm van analytische boekhouding. Art. 233 van het hogescholendecreet bepaalt dat de hogescholen met ingang van 1 januari 2004 een “*aangepaste analytische boekhouding*” moeten voeren. De gerapporteerde besteding heeft echter betrekking op de boekjaren 2002 en 2003. Het feit dat de hogescholen de gevraagde gegevens hebben kunnen aanleveren, toont aan dat zij in voormelde boekjaren reeds werkten met een analytisch systeem. Door het gebrek aan spelregels volgens welke deze “analytische boekhouding” diende opgezet te worden, kan het commissariaat niet waarborgen dat de aangeleverde informatie volgens uniforme regels werd berekend, noch dat deze informatie correct is. Zelfs na het opleggen van de verplichting om met ingang van 1 januari 2004 een aangepaste analytische boekhouding te voeren blijft dit probleem bestaan. Er werden immers nog steeds geen regels vastgelegd volgens welke de analytische boekhouding moet gevoerd worden.

4.1 Academiseringsmiddelen 2002

Pas met de goedkeuring van het structuurdecreet op 4 april 2003 hadden de hogescholen zekerheid over de voor 2002 toegekende academiseringsmiddelen. Bovendien werden deze middelen pas in januari 2004 uitbetaald aan de hogescholen. Het hoeft dan ook geen verwondering te wekken dat slechts vier hogescholen in hun rapportering gegevens over de besteding van de beschikbare middelen konden meedelen.

Uit het hiernavolgende overzicht blijkt dat 55,47 % van de beschikbare middelen effectief werden besteed. Dit hoge aanwendingspercentage zal, gezien het beperkt aantal hogescholen dat effectief bestedingen meldde, enige verbazing wekken. De Erasmushogeschool Brussel spendeerde echter beduidend meer dan de haar ter beschikking staande middelen. In combinatie met het eerder beperkte totaalbudget dat in 2002 beschikbaar was, leidde dit tot het verrassend hoge aanwendingspercentage.

De academiseringsmiddelen konden zowel voor het dekken van de werkingskosten als voor de financiering van de investeringen in het kader van de academiseringsopdracht aangewend worden. Bijgevolg dienden de afschrijvingslasten op deze investeringen geëlimineerd te worden uit het overzicht van de kosten, zoniet zouden deze investeringen twee maal in rekening gebracht worden in de verantwoording van de besteding van de academiseringsmiddelen.

ACADEMISERINGSMIDDELEN 2002											
		MIDDELEN 2002	BESTEDINGEN 2002								NOG TE BESTEDEN SALDO
			KOSTEN						INVESTERINGEN	TOTAAL	
			60	61	62	63(*)	64	65			
103556	HA	86.233	0	0	0	0	0	0	0	0	86.233
103572	KdG	26.460	0	0	0	0	0	0	0	0	26.460
103581	KHK	16.387	0	0	0	0	0	0	0	0	16.387
103606	ERASMUS	38.595	0	12.164	206.051	0	0	0	0	218.215	-179.620
103614	LUK	22.502	0	0	0	0	0	0	0	0	22.502
103622	W&K	117.551	0	12.377	99.488	0	39	0	14.762	126.666	-9.114
103663	HG	126.334	0	0	42.297	0	0	0	5.099	47.396	78.938
116194	ARTEVELDE	2.182	0	0	0	0	0	0	0	0	2.182
103697	KHSL	38.891	0	0	0	0	0	0	0	0	38.891
103721	HL	10.397	0	0	0	0	0	0	0	0	10.397
103739	KHLi	25.996	0	0	0	0	0	0	0	0	25.996
103747	PHL	22.220	0	0	22.220	0	0	0	0	22.220	0
103754	HWVL	14.667	0	0	0	0	0	0	0	0	14.667
103762	KHBO	12.971	0	0	0	0	0	0	0	0	12.971
103804	EHSAL	106.381	0	0	0	0	0	0	0	0	106.381
103812	GroepT	30.409	0	0	0	0	0	0	0	0	30.409
115782	LESSIUS	49.123	0	0	0	0	0	0	0	0	49.123
Totaal		747.297	0	24.541	370.056	0	39	0	19.861	414.496	332.801
% van de beschikbare middelen			0,00%	3,28%	49,52%	0,00%	0,01%	0,00%	2,66%	55,47%	44,53%

(*) exclusief afschrijvingslasten op middelen aangewend voor investeringen

De investeringen waren vrij beperkt in omvang : 19 861 EUR of 2,66 % van de beschikbare academiseringsmiddelen en bestonden uitsluitend uit de aanschaf van hardware en software.

De in rekening gebrachte kosten hadden in hoofdzaak betrekking op de verrekening van bezoldigingskosten (code 62 : 370 056 EUR). Daarnaast werd er 24 541 EUR verrekend voor de rubriek "Diensten en diverse goederen" (code 61). De verrekende kosten slorpten in het totaal 394.635 EUR op (52,81 % van de voor 2002 beschikbare middelen).

De hogescholen rapporteerden bijgevolg 414 496 EUR aangewende academiseringsmiddelen (55,47%). De resterende 332 801 EUR (44,53 %) werden als nog te besteden saldo opgenomen in het overzicht. Opmerkelijk is dat drie van de vier hogescholen die een aanwending rapporteerden ofwel alles hadden besteed (PHL), ofwel meer hadden besteed dan beschikbaar was (Erasmushogeschool Brussel en de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst). Die laatste twee hogescholen noteerden dan ook een negatief nog te besteden saldo.

4.2 Academiseringsmiddelen 2003

Met de goedkeuring op 4 april 2003 van het structuurdecreet verwierven de hogescholen tevens zekerheid over de voor 2003 ter beschikking staande academiseringsmiddelen. In het hiernavolgende overzicht werd het nog te besteden saldo 2002 gevoegd bij de voor 2003 toegekende middelen. De gerapporteerde bestedingen werden vervolgens in rekening gebracht op de totale voor 2003 ter beschikking staande middelen. De academiseringsmiddelen 2003 werden op 27 november 2003 aan de hogescholen uitbetaald.

Opmerkelijk is de vaststelling dat drie hogescholen voor 2003 geen besteding van academiseringsmiddelen konden rapporteren. Voor Hogeschool Gent is dat des te opmerkelijker daar zij in 2002 deel uitmaakten van het beperkte groepje dat wel een besteding rapporteerde. De Karel de Grote Hogeschool en de Europese Hogeschool Brussel waren de enige hogescholen die per einde 2003 nog steeds geen enkele besteding van de toegekende academiseringsmiddelen konden rapporteren. In het geval van de Karel de Grote Hogeschool bleek dat deze middelen op basis van een beslissing van de Raad van Bestuur gereserveerd werden voor aanwending in het boekjaar 2004. De Europese Hogeschool Brussel verantwoordde de niet besteding van deze middelen door te wijzen op de late uitbetaling van deze middelen.

De overige hogescholen hebben in wisselende mate een deel van de beschikbare academiseringsmiddelen aangewend. Daarbij springen vooral de Erasmushogeschool Brussel en GROEP T Leuven Hogeschool in het oog. Zij spendeerden uiteindelijk meer dan zij aan middelen toegewezen kregen en sloten het boekjaar 2003 af met een negatief nog te besteden saldo. In dalende orde noteren KHBO (98,36 %), W&K (90,34 %), KHSL (87,10 %) en KHLi (83,29 %) in 2003 de hoogste bestedingspercentages. Behoudens de drie genoemde hogescholen die in 2003 de beschikbare academiseringsmiddelen helemaal niet aangewend hebben, noteren ook volgende hogescholen lage bestedingspercentages : HL (2,51 %), LUK (26,39 %), Artevelde (33,33 %), Lessius (33,50 %) en HWVL (38,61 %).

Bij de opdeling van de bestedingen naar hun aard blijken de investeringen, net als in 2002, een relatief beperkte bestedingsvorm te zijn (2,16 % van de totaal voor 2003 beschikbare middelen). Deze investeringen (120 976 EUR) hebben naast software en hardware ook betrekking op een brede waaier van specifieke technische apparatuur.

ACADEMISERINGSMIDDELEN 2003													
		BESCHIKBARE MIDDELEN			BESTEDINGEN 2003								NOG TE
		MIDDELEN		TOTAAL	KOSTEN						INVESTERINGEN	TOTAAL	BESTEDEN
		2003	2002		60	61	62	63(*)	64	65			
103556	HA	582.159	86.233	668.392	161	16.500	279.834	0	0	0	31.366	327.860	340.532
103572	KdG	178.638	26.460	205.098	0	0	0	0	0	0	0	0	205.098
103581	KHK	110.629	16.387	127.016	0	0	88.503	0	0	0	0	88.503	38.513
103606	ERASMUS	260.558	38.595	299.153	0	49.091	289.590	0	0	0	0	338.681	-39.528
103614	LUK	151.909	22.502	174.411	0	45.955	0	0	0	68	0	46.023	128.388
103622	W&K	793.589	-9.114	784.475	0	128.277	524.824	0	0	41	55.534	708.676	75.798
103663	HG	852.881	78.938	931.819	0	0	0	0	0	0	0	0	931.819
116194	ARTEVELDE	14.728	2.182	16.909	0	3.073	2.563	0	0	0	0	5.636	11.273
103697	KHSL	262.554	38.891	301.445	0	44.634	217.920	0	0	0	0	262.554	38.891
103721	HL	70.187	10.397	80.584	0	2.021	0	0	0	0	0	2.021	78.563
103739	KHLi	175.498	25.996	201.494	0	1.089	132.662	0	0	0	34.076	167.827	33.667
103747	PHL	150.005	0	150.005	0	0	94.371	0	0	0	0	94.371	55.634
103754	HWVL	99.018	14.667	113.685	0	0	43.897	0	0	0	0	43.897	69.788
103762	KHBO	87.566	12.971	100.537	0	0	98.891	0	0	0	0	98.891	1.646
103804	EHSAL	718.175	106.381	824.556	0	0	0	0	0	0	0	0	824.556
103812	GroepT	205.289	30.409	235.697	0	41.481	325.954	0	0	0	0	367.435	-131.738
115782	LESSIUS	331.628	49.123	380.751	0	35.630	91.911	0	0	0	0	127.541	253.210
Totaal		5.045.011	551.016	5.596.027	161	367.751	2.190.920	0	0	109	120.976	2.679.916	2.916.111
% van de beschikbare middelen					0,00%	6,57%	39,15%	0,00%	0,00%	0,00%	2,16%	47,89%	52,11%

(*) exclusief afschrijvingslasten op middelen aangewend voor investeringen

De in rekening gebrachte kosten hadden in hoofdzaak betrekking op de verrekening van bezoldigingskosten (code 62: 2 190 920 EUR). Daarnaast werd er 367 751 EUR verrekend voor de rubriek "Diensten en diverse goederen" (code 61). De verrekende kosten slorpten in het totaal 2.558.940 EUR op (45,73 % van de voor 2003 beschikbare middelen). Om een dubbele verrekening van de met academiseringsmiddelen gefinancierde investeringen te vermijden, werden de afschrijvingslasten op deze investeringen geëlimineerd.

Per einde 2003 waren van de voor 2002 en 2003 toegekende academiseringsmiddelen 2 916 111 EUR nog niet aangewend voor academisering. Gezien de overbesteding bij ERASMUS en GROEP T, bedragen de door de overige hogescholen nog te besteden middelen in feite zelfs 3 087 377 EUR. Het nog niet bestede bedrag dient bij de voor 2004 voorziene middelen (8 184 617 EUR excl. Hogere Zeevaartschool) gevoegd en brengen de voor dat jaar beschikbare middelen voor de hele sector op 11.100.728 EUR.

4.3 Conclusies

De analyse van de besteding van de beschikbare academiseringsmiddelen toont aan dat deze besteding eerder traag op gang komt. Per einde 2003 was niet eens de helft van de voor 2002 en 2003 ter beschikking gestelde middelen aangewend. Ongetwijfeld heeft de laattijdige uitbetaling van deze middelen de aanwending ervan bemoeilijkt. In realiteit kwam het er op neer dat de hogescholen hun werking qua academisering dienden te prefinancieren. Alhoewel de sector in zijn totaliteit over ruime financiële reserves (geldbeleggingen en liquide middelen) beschikte, gold dit niet noodzakelijk voor elke individuele hogeschool en was deze prefinanciering niet altijd even evident.

Bovendien is de analyse van de besteding van de academiseringsmiddelen gebaseerd op de informatie die de hogescholen aan het commissariaat bezorgd hebben. Deze rapportering vereist het voeren van een analytische boekhouding. Het voeren van een analytische boekhouding was tijdens de beschouwde periode (2002-2003) nog niet opgelegd en grondregels volgens welke een eventuele analytische boekhouding diende gevoerd te worden ontbraken. Het commissariaat heeft bijgevolg geen instrument in handen om de kwaliteit van het aangeleverde cijfermateriaal te beoordelen, noch om te waken over een uniforme kostentorekening. Ook al bepaalt het hogescholendecreet dat de hogescholen met ingang van 1 januari 2004 een "aangepaste analytische boekhouding" dienen te voeren, zal deze rapportering ook in de toekomst dezelfde problemen opleveren. Er zijn immers nog steeds geen regels vastgelegd volgens welke deze analytische boekhouding moet gevoerd worden. Dit maakt een toezicht op de aanwending van middelen voor een specifiek doel, in casu de academisering van het tweecyclionderwijs, ook in de toekomst problematisch.

BUITENLANDSE STUDENTEN IN DE
HOGESCHOLEN

1 Toepassingsgebied

Dit rapport heeft betrekking op de hogeschoolstudenten die op datum van 1 februari 2004 onder toepassing vallen van artikel 177, §2, 2°, e van het hogescholendecreet van 13 juli 1994. Dit zijn de studenten die niet behoren tot één van de volgende categorieën :

- onderdaan zijn van een lidstaat van de Europese Unie;
- geen onderdaan zijn van een lidstaat van de Europese Unie, maar wier ouders, echtgenoot, echtgenote of wettelijke voogd in België gevestigd zijn of er verblijven en er hun hoofdberoepsactiviteiten uitoefenen of uitgeoefend hebben gedurende een periode van ten minste vijf jaar;
- geen onderdaan zijn van een lidstaat van de Europese Unie, maar op Belgisch grondgebied verblijven en de voordelen genieten van het statuut van vluchteling, toegekend door het Hoog Commissariaat der Verenigde Naties voor de Vluchtelingen; of die door de minister van Buitenlandse Zaken en de commissaris-generaal van de vluchtelingen als staatlozen worden erkend;
- geen onderdaan zijn van een lidstaat van de Europese Unie, maar onderhorige zijn van de landen die met België of de Vlaamse Gemeenschap een cultureel akkoord hebben gesloten, en die, binnen het kader en de grenzen van het cultureel akkoord, een studiebeurs hebben gekregen van de Vlaamse Gemeenschap;
- ten laste vallen van de nationale kredieten voor ontwikkelingssamenwerking.

Belangrijke opmerking : Het aantal studenten bedoeld in het hierboven vermelde punt e mag slechts twee procent bedragen van het totale aantal Belgische studenten die het voorige academiejaar regelmatig in de hogeschool zijn ingeschreven om financierbaar te zijn. Over deze twee procent (of minder) gaat het.⁴⁴

⁴⁴ Er moet wel worden opgemerkt dat in de nieuwe regelgeving (flexibiliseringsdecreet van 30-04-2004, artikel 64) de twee procent regel verdwijnt met ingang van het academiejaar 2005-2006. M.a.w., de regel is voor het laatst van toepassing in 2004-2005 en dus ook nog bij de studententelling op 1-2-2005.

2 Motivering

Er wordt vastgesteld dat het aantal buitenlandse studenten in de Vlaamse hogescholen een belangrijke groep vormt binnen de totale studentenpopulatie. In het kader van de steeds verdergaande internationalisering zal deze groep nog aan belang toenemen. Het regeringscommissariaat achtte het derhalve nuttig deze vaststelling eens cijfermatig en beschrijvend in kaart te brengen, en dit meer specifiek wat de buitenlandse studenten betreft die tot de hierboven bedoelde twee procent behoren.

Een dergelijke objectieve registratie kan naar de overheid toe signalen genereren m.b.t. het verwerven van correcte gegevens en kan desgevallend aanzetten tot het aanpassen van beleid en regelgeving. Zo heeft het commissariaat reeds eerder gesignaleerd dat het centraal stellen van het begrip Europese Unie in het bovenvermelde artikel 177 aan een actualisering toe is. Het lijkt binnen de context van de voortschrijdende internationalisering in het algemeen en de europeanisering in het bijzonder logischer om minstens het begrip Europese Ruimte⁴⁵ centraal te stellen.

Wij hopen met dit rapportje ook een aantal inzichten in deze zin aan te reiken.

⁴⁵ Hiertoe behoren naast de landen die tot de Europese Unie behoren ook nog IJsland, Liechtenstein en Noorwegen. Uiteraard houdt dit rapport nog geen rekening met de op 1 mei 2004 fors uitgebreide Europese Unie omdat de situatie opgenomen werd per 1 februari 2004.

3 Werkwijze

A.h.v. een typevragenlijst (een excelsheet) hebben de verificateurs bij de hogescholen in opdracht van de commissarissen, ieder voor wat zijn/haar sector betreft, op datum van 1 februari 2004⁴⁶ bij de instellingen gegevens opgevraagd. In de meeste gevallen kon er eenvoudig geantwoord worden met één van de vooraf afgesproken codes. Dit bevorderde de éénvormige verwerking achteraf.

Naast algemene identificatiegegevens (zoals benaming hogeschool, studiegebied, naam, voornaam en geboortedatum van de student) werden de volgende specifieke items geïnventariseerd :

- ◆ nationaliteit
- ◆ toelatingsvoorwaarde voor de inschrijving
- ◆ aantal inschrijvingen in het Belgisch hoger onderwijs
- ◆ kennis van de Nederlandse taal
- ◆ huidige verblijfstitel
- ◆ studiegebied

Via excelfilters kon vervolgens vanuit verschillende gezichtspunten het bedoelde studentencontingent in kaart worden gebracht.

⁴⁶ Datum van de officiële studententelling voor het academiejaar 2003-2004

4 Bevindingen (algemeen en per rubriek)

4.1 Algemeen

Het totaal aantal studenten dat onder het toepassingsgebied van dit rapport valt, bedroeg op 1 februari 2004 **1064**. Ze waren verspreid over **alle** Vlaamse hogescholen en kwamen uit **90** verschillende landen.

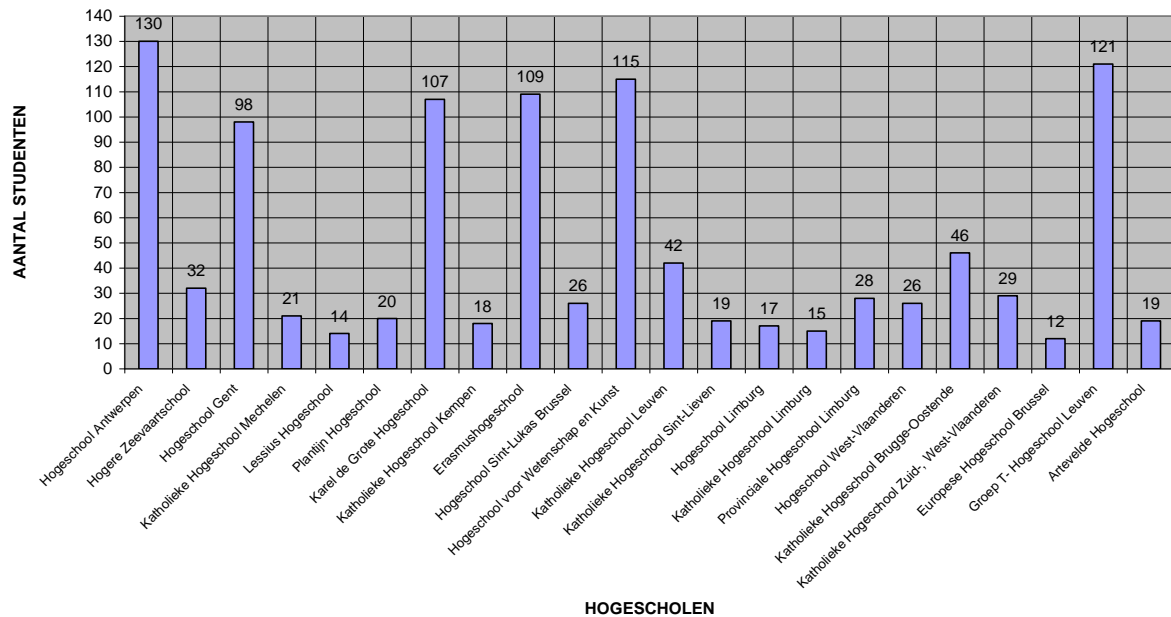
In **5** hogescholen overschreed dit aantal het **honderdtal**, namelijk in:

Hogeschool Antwerpen	130
GROEP T Leuven Hogeschool	121
Hogeschool voor Wetenschap & Kunst	115
Erasmushogeschool	109
Karel de Grote-Hogeschool	107

In **7** hogescholen bleef het aantal onder de **20** studenten, namelijk in:

Katholieke Hogeschool Sint-Lieven	19
Arteveldehogeschool	19
Katholieke Hogeschool Kempen	18
Hogeschool Limburg	17
Katholieke Hogeschool Limburg	15
Lessius Hogeschool	14
EHSAL	12

**AANTAL BUITENLANDSE STUDENTEN ONDER TOEPASSING VAN ARTIKEL 177, §2, 2°, littera e
VAN HET HOGESCHOLENDECREET**



Uiteraard gaat het hier om absolute aantallen die op zich niet zoveel betekenen. Het leek ons nuttig om dit aantal eens naast het totale aantal financierbare studenten, eveneens op 1 februari 2004, te plaatsen. Dan stellen we vast dat verhoudingsgewijs de volgende hogescholen de koplopers zijn. Het percentage duidt op het aandeel van de “tweeprocenters” binnen het totaal aantal financierbare studenten⁴⁷ :

Hogere Zeevaartschool	10,79%
GROEP T Leuven Hogeschool	6,93%
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	3,03%
Erasmushogeschool	2,66%
Hogeschool Antwerpen	2,05%

Globaal bedroeg het aandeel van de “tweeprocenters” iets meer dan **1 %** van het totaal aantal financierbare studenten (1064 versus 96.523,5).

Belangrijke correctie

Uiteraard diende er te worden voldaan aan de hierboven aangehaalde voorwaarde dat het aantal bedoelde studenten *slechts twee procent mag bedragen van het totale aantal Belgische studenten die het vorige academiejaar regelmatig in de hogeschool zijn ingeschreven, om financierbaar te zijn.*

⁴⁷ Bron : website AHOWO

**VERHOUDING BUITENLANDSE STUDENTEN ONDER TOEPASSING VAN ARTIKEL 177, §2, 2°, littera e
VAN HET HOGESCHOLENDECREET EN HET TOTAAL AANTAL FINANCIERBARE STUDENTEN IN 2003-2004**

Instelling	Aantal studenten mtv art. 177, §2, 2° e per hogeschool	Totaal aantal financierbare studenten	Procentuele verhouding
Hogeschool Antwerpen	130	6.353,5	2,05%
Hogere Zeevaartschool	32	296,5	10,79%
Hogeschool Gent	98	12.256,0	0,80%
Katholieke Hogeschool Mechelen	21	3.970,0	0,53%
Lessius Hogeschool	14	2.485,0	0,56%
Plantijn Hogeschool	20	3.074,5	0,65%
Karel de Grote Hogeschool	107	6.577,0	1,63%
Katholieke Hogeschool Kempen	18	5.582,5	0,32%
Erasmushogeschool	109	4.094,5	2,66%
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	26	857,5	3,03%
Hogeschool voor Wetenschap en Kunst	115	5.896,0	1,95%
Katholieke Hogeschool Leuven	42	4.798,5	0,88%
Katholieke Hogeschool Sint-Lieven	19	4.527,5	0,42%
Hogeschool Limburg	17	2.903,5	0,59%
Katholieke Hogeschool Limburg	15	4.817,5	0,31%
Provinciale Hogeschool Limburg	28	3.314,5	0,84%
Hogeschool West-Vlaanderen	26	4.005,5	0,65%
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	46	2.761,0	1,67%
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen	29	5.353,5	0,54%
Europese Hogeschool Brussel	12	3.733,0	0,32%
GROEP T Leuven Hogeschool	121	1.747,0	6,93%
Artevelde Hogeschool	19	7.119,0	0,27%
Totalen	1.064	96.523,5	1,10%

Teneinde te voldoen aan deze maximumnorm diende het aantal dergelijke buitenlandse studenten in **6** hogescholen beperkt te worden, namelijk in:

Hogeschool Antwerpen	120,5	aanvaard
Hogere Zeevaartschool	5,0	aanvaard
Erasmushogeschool	76,0	aanvaard
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	15,5	aanvaard
Hogeschool voor Wetenschap & Kunst	111,5	aanvaard
GROEP T Leuven Hogeschool	36,0	aanvaard

Daar tegenover staat dan weer dat de andere hogescholen de mogelijkheid van de twee procent niet hebben uitgeput.

**BUITENLANDSE STUDENTEN ONDER TOEPASSING VAN ARTIKEL 177, §2, 2°, littera e
VAN HET HOGESCHOLENDECREET EN HUN VERBLIJFSTITEL OP 1-2-2004**

Instelling	Legale verblijfstitel	Lopende procedure voor verblijfstitel	Geen verblijfstitel	Aantal studenten mtv art. 177 2° e per hogeschool	Toegelaten door AHOVO	Beperking 2% nodig J / N	Verhouding geen verblijfstitel / totaal aantal
Hogeschool Antwerpen	112	10	8	130	120,5	J	6,15%
Hogere Zeevaartschool	18	0	14	32	5,0	J	43,75%
Hogeschool Gent	73	19	6	98	253,0	N	6,12%
Katholieke Hogeschool Mechelen	17	1	3	21	81,5	N	14,29%
Lessius Hogeschool	10	4	0	14	49,0	N	0,00%
Plantijn Hogeschool	17	3		20	57,5	N	0,00%
Karel de Grote Hogeschool	75	4	28	107	137,5	N	26,17%
Katholieke Hogeschool Kempen	18			18	111,5	N	0,00%
Erasmushogeschool	109			109	76,0	J	0,00%
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	12	4	10	26	15,5	J	38,46%
Hogeschool voor Wetenschap en Kunst	97	3	15	115	111,5	J	13,04%
Katholieke Hogeschool Leuven	42	0	0	42	97,5	N	0,00%
Katholieke Hogeschool Sint-Lieven	15	1	3	19	90,5	N	15,79%
Hogeschool Limburg	17			17	62,5	N	0,00%
Katholieke Hogeschool Limburg	13	2		15	99,0	N	0,00%
Provinciale Hogeschool Limburg	13	15		28	69,0	N	0,00%
Hogeschool West-Vlaanderen	20		6	26	80,5	N	23,08%
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	36	4	6	46	58,5	N	13,04%
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen	10	5	14	29	104,5	N	48,28%
Europese Hogeschool Brussel	12			12	85,5	N	0,00%
GROEP T Leuven Hogeschool	120	1		121	36,0	J	0,00%
Artevelde Hogeschool	13		6	19	142,5	N	31,58%
Totalen	869	76	119	1.064	1.944,5		11,18%

Per studiegebied leverde het onderzoek het volgende resultaat op:

Handelswetenschappen en Bedrijfskunde	273
Industriële Wetenschappen en Technologie	272
Muziek en Dramatische Kunst	161
Audiovisuele en Beeldende Kunsten	141
Gezondheidszorg	105
Architectuur	34
Toegepaste Taalkunde	33
Sociaal Agogisch Werk	24
Onderwijs	15
Biotechniek	6

Handelswetenschappen en Bedrijfskunde (**273** studenten) enerzijds en Industriële Wetenschappen en Technologie (**272** studenten) anderzijds haalden de hoogste scores;

Productontwikkeling blijkt het enige decretaal voorziene studiegebied te zijn zonder studenten die onder toepassing vallen van artikel 177, §2, 2, littera e van het hogescholendecreet.

4.2 Per rubriek

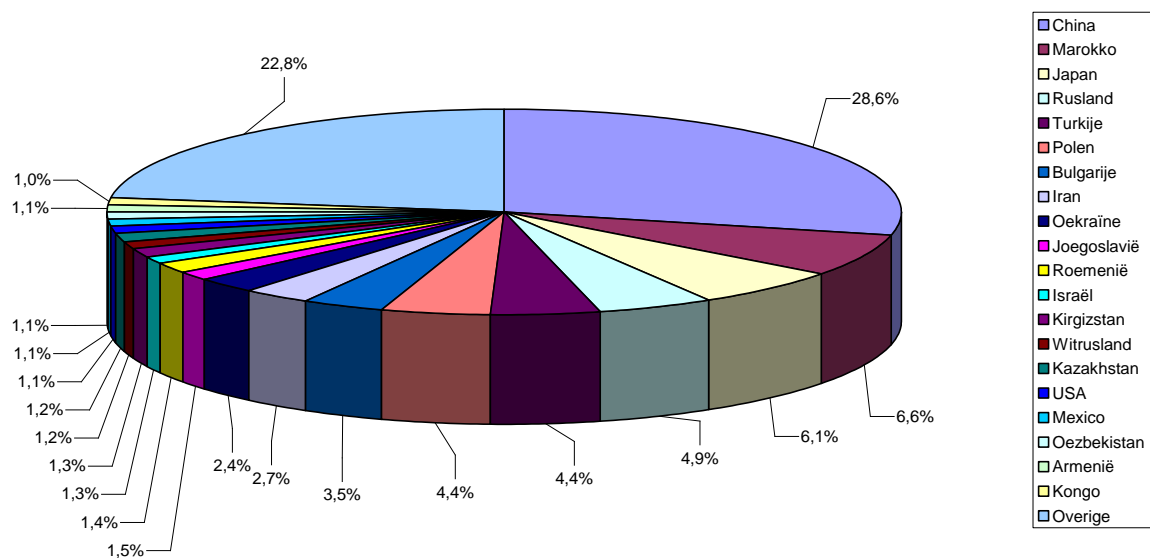
4.2.1 Nationaliteit

Het **populairste** land van herkomst blijkt veruit **China** te zijn met **304** studenten. Dit is **28,6%** van het totaal aantal buitenlandse studenten in de zin van dit rapport. Ook qua verspreiding halen de Chinese studenten de hoogste score. **19** hogescholen hebben Chinese studenten. De top 5 in absolute aantallen ziet er als volgt uit :

China	304
Marokko	70
Japan	65
Rusland	52
Turkije	47
Polen	47

Inzonderheid voor GROEP T Leuven Hogeschool en de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst tekenen de Chinese studenten verantwoordelijk voor de hoge scores.

BUITENLANDSE STUDENTEN ONDER TOEPASSING VAN ARTIKEL 177, §2, 2°, littera e VAN HET HOGESCHOLENDECREET : PROCENTUEEL AANDEEL PER LAND



Naar verspreiding over de verschillende hogescholen toe bekomen we het volgende toplistje :

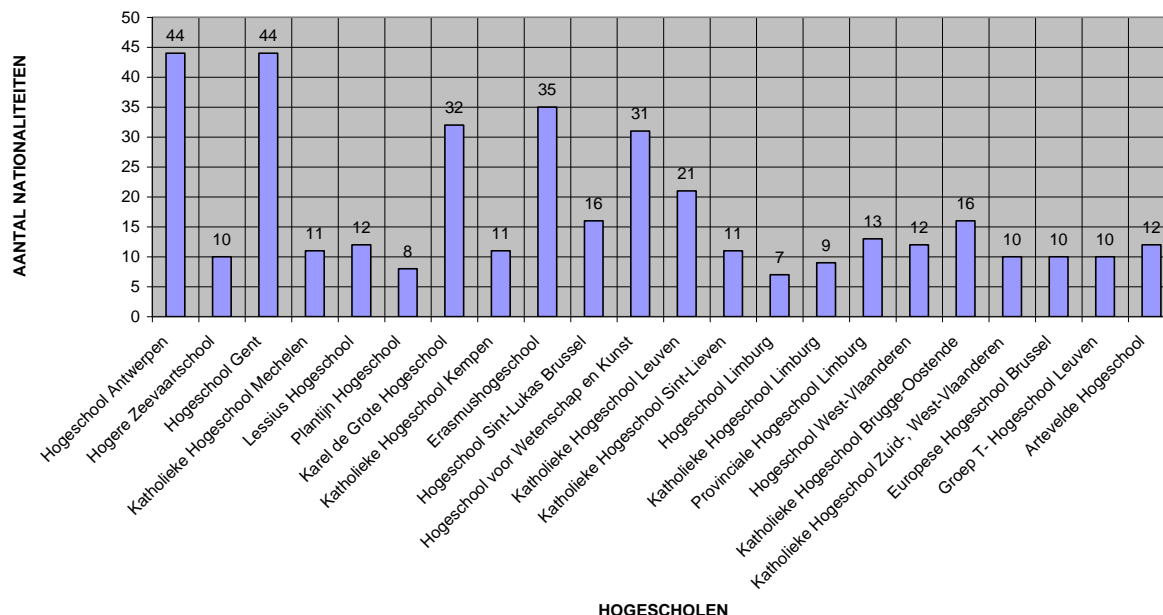
China	19 hogescholen
Rusland	14 hogescholen
Marokko	13 hogescholen
Turkije	12 hogescholen
Polen	12 hogescholen
Bulgarije	12 hogescholen

Er kan nog worden opgemerkt dat een hoge score qua aantal studenten niet altijd hand in hand gaat met een aanwezigheid in een groot aantal hogescholen. Uit Japan komt het derde grootste aantal studenten, maar die zitten slechts over 4 hogescholen verspreid (en vooral in de Erasmushogeschool).

Qua aantal nationaliteiten zijn de Hogeschool Antwerpen en de Hogeschool Gent koploper met studenten uit **44** verschillende landen. Het toplistje ziet er als volgt uit :

Hogeschool Antwerpen	44 landen
Hogeschool Gent	44 landen
Erasmushogeschool	35 landen
Karel de Grote-Hogeschool	32 landen
Hogeschool voor Wetenschap & Kunst	31 landen

AANTAL NATIONALITEITEN PER HOGESCHOOL (TOEPASSING VAN ARTIKEL 177, §2, 2°, littera e VAN HET HOGESCHOLENDECREET)



4.2.2 Toelatingsvoorwaarde voor deze (huidige) inschrijving

Hier wordt het diploma (of reglementair alternatief) bedoeld waarmee deze studenten toegang hebben verkregen tot het hogescholenonderwijs. De eerste 4 hieronder vermelde diplomatypes zijn Belgisch (algemeen, beroeps-, kunst- en technisch secundair onderwijs). De 5^{de} en 6^{de} groep vermelden het aantal studenten met een buitenlands diploma secundair onderwijs, respectievelijk de studenten die toepassing hebben verkregen van het BVR van 6 september 1995⁴⁸:

⁴⁸ Besluit van de Vlaamse regering van 6 september 1995 houdende de gelijkstelling voor wat de toegang tot de basisopleiding aan de Vlaamse hogescholen betreft

ASO	87
BSO	16
KSO	17
TSO	89
Buitenlands diploma secundair onderwijs	759
Bijzondere toelatingsvoorwaarden (BVR 6-9-1995)	96

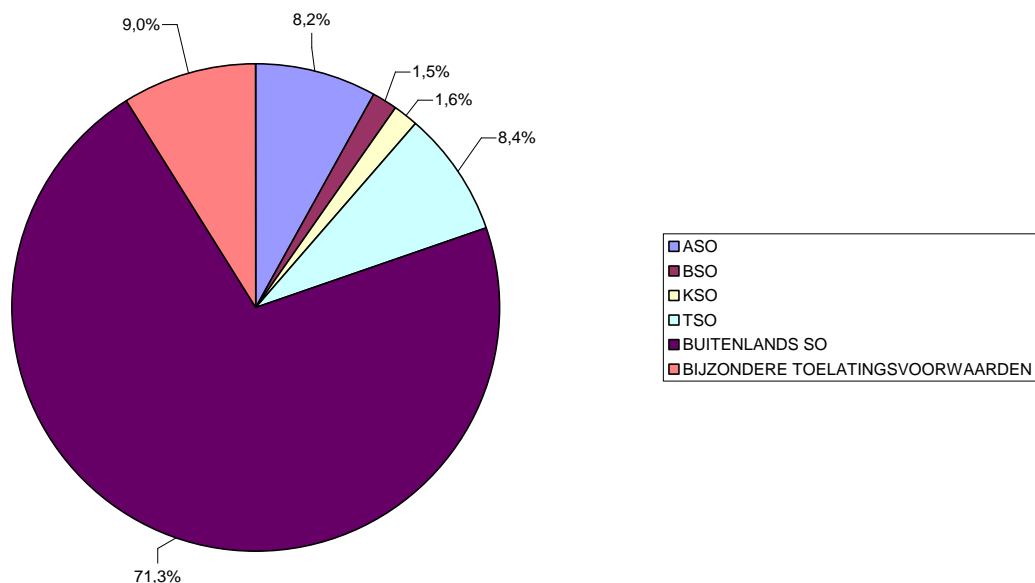
Het is logisch dat het gros van de bedoelde studenten op basis van een buitenlands diploma secundair onderwijs (**ruim 71%**) toegang tot het hogescholenonderwijs heeft verkregen. In een aantal hogescholen werden zelfs uitsluitend studenten (die onder het toepassingsgebied van deze studie vallen) ingeschreven op basis van een dergelijk buitenlands diploma, namelijk in de

- ◆ Hogere Zeevaartschool
- ◆ Plantijnhogeschool
- ◆ Katholieke Hogeschool Kempen
- ◆ Erasmushogeschool
- ◆ EHSAL
- ◆ GROEP T Leuven Hogeschool

De Katholieke Hogeschool Limburg en de Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende hebben dan weer geen enkele dergelijke student onder hun buitenlanders. De grootste spreiding naar diplomatype vinden we terug bij de Hogeschool Gent en de Karel de Grote-Hogeschool (alle types van toelatingsvoorwaarden komen er voor).

Ook het relatief hoge aantal "bijzondere toelatingsvoorwaarden" is begrijpelijk, omdat hieronder b.v. ook de studenten met een buitenlands diploma van hoger onderwijs vallen.

BUITENLANDSE STUDENTEN NAAR TOELATINGSVOORWAARDE



BUITENLANDSE STUDENTEN ONDER TOEPASSING VAN ARTIKEL 177, §2, 2°, littera e VAN HET HOGESCHOLENDECREET NAAR TOELATINGSVOORWAARDE							
Instelling	ASO	BSO	KSO	TSO	Buitenlands SO	Bijzondere toelatingsvoorwaarde	Totaal
Hogeschool Antwerpen	4		3	2	67	54	130
Hogere Zeevaartschool					32		32
Hogeschool Gent	8	1	5	5	65	14	98
Katholieke Hogeschool Mechelen	6	1		5	9		21
Lessius Hogeschool	4			2	8		14
Plantijn Hogeschool					20		20
Karel de Grote Hogeschool	16	4	1	20	53	13	107
Katholieke Hogeschool Kempen					18		18
Erasmushogeschool					109		109
Hogeschool Sint-Lukas Brussel			3	1	22		26
Hogeschool voor Wetenschap en Kunst	2		1	2	95	15	115
Katholieke Hogeschool Leuven	2	2	1	3	34		42
Katholieke Hogeschool Sint-Lieven				3	16		19
Hogeschool Limburg	4	5		4	4		17
Katholieke Hogeschool Limburg	13			2			15
Provinciale Hogeschool Limburg	6	1	1	5	15		28
Hogeschool West-Vlaanderen		1		3	22		26
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	16		2	28			46
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen				3	26		29
Europese Hogeschool Brussel					12		12
GROEP T Leuven Hogeschool					121		121
Artevelde Hogeschool	6	1		1	11		19
Totaal	87	16	17	89	759	96	1.064

4.2.3 Totaal aantal inschrijvingen in het Vlaamse hoger onderwijs (hogesch. + univ.)

Het aantal inschrijvingen dat de studenten die in deze studie in kaart worden gebracht, hebben genomen in het Vlaamse hoger onderwijs varieert van **1** tot **14**. Van de **1064** gedetecteerde studenten namen er **423 1** inschrijving, **300** studenten **2** inschrijvingen en **162** studenten **3** inschrijvingen. Aan de andere zijde van het overzicht hebben **5** studenten **10 of meer** inschrijvingen : dit zijn heel veel inschrijvingen, maar het betreft wel een bijzonder klein aantal studenten. Opmerkelijk is wel dat 3 van die 5 studenten ingeschreven zijn aan de Erasmushogeschool en dit telkens in het studiegebied Muziek en Dramatische Kunst.

Bij de hogescholen met een eerder groot aantal “tweeprocenters” is ook het aantal inschrijvingen doorgaans aan de hoge kant. Dit kan op tal van dingen wijzen zoals :

- er worden veel richtingen “uitgeprobeerd” ;
- het duurt lang voor men een (definitieve) keuze maakt ;
- er spelen andere factoren mee dan de studie (b.v. het zich verzekeren van een langdurige verblijfsvergunning) ;
- het gaat om leergierige studenten die bewust kennis willen opdoen in verschillende domeinen.

Wellicht is iedere conclusie wel op één of meer van deze studenten van toepassing. Het commissariaat kan en wenst hierover geen uitspraken te doen.

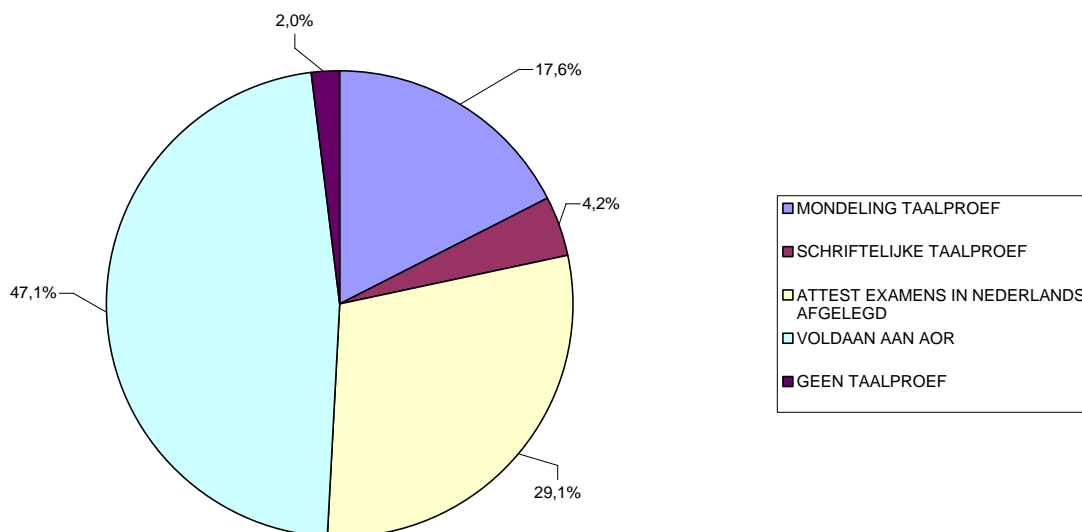
BUITENLANDSE STUDENTEN ONDER TOEPASSING VAN ARTIKEL 177, §2, 2°, littera e VAN HET HOGESCHOLENDECREET NAAR AANTAL INSCHRIJVINGEN IN HET HOGER ONDERWIJS																
Instelling	1x	2x	3x	4x	5x	6x	7x	8x	9x	10x	11x	12x	13x	14x	15x	Totaal
Hogeschool Antwerpen	35	41	23	18	7	3	1	1	1							130
Hogere Zeevaartschool	9	13	4	3		1		2								32
Hogeschool Gent	26	33	18	9	7	1	2	2								98
Katholieke Hogeschool Mechelen	5	5	7	2				1	1							21
Lessius Hogeschool	7	3	1	0	1		1			1						14
Plantijn Hogeschool	14	5		1												20
Karel de Grote Hogeschool	55	26	15	4	6	1										107
Katholieke Hogeschool Kempen	9	4	2	1	1	1										18
Erasmushogeschool	26	34	13	7	15	10	1			1		1		1		109
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	11	5	4	2		2	1		1							26
Hogeschool voor Wetenschap en Kunst	73	23	9	6	1	1	1	1								115
Katholieke Hogeschool Leuven	10	12	11	5	3	1										42
Katholieke Hogeschool Sint-Lieven	13	4	2													19
Hogeschool Limburg	7	4	1	4	1											17
Katholieke Hogeschool Limburg	2	6	5	1		1										15
Provinciale Hogeschool Limburg	3	5	8	4	6	1	1									28
Hogeschool West-Vlaanderen	17	6	3													26
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	23	16	4	3												46
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen	21	3	2	3												29
Europese Hogeschool Brussel	0	3	4			1	1	1	1			1				12
GROEP T Leuven Hogeschool	49	42	25	2	2	1										121
Artevelde Hogeschool	8	7	1	3												19
Totalen	423	300	162	78	50	25	9	8	4	2	0	2	0	1	0	1.064

4.2.4 Kennis van de Nederlandse taal

Uit het onderzoek blijkt dat het grootste deel van de studenten (**bijna de helft**) zijn kennis van de Nederlandse taal heeft bewezen op basis van het criterium “voldoen aan de bepalingen van de algemene onderwijsregeling” (AOR) van de instellingen. In **bijna 1/3** van de gevallen werd de kennis bewezen via een attest van met goed gevolg afgelegde examens in het Nederlands over minstens 1 studiejaar van het secundair of hoger onderwijs. Een **kleine 20%** van de studenten heeft met goed gevolg een door de hogeschool georganiseerde mondelinge taalproef afgelegd. Dit gebeurt beduidend minder via een schriftelijke proef. In **21 gevallen** bleek er helemaal geen taalproef te zijn geweest of zijn er klaarblijkelijk geen voorschriften voorzien. De Hogere Zeevaartschool ten slotte neemt met haar tweetalige opleidingen een aparte plaats in.

Wanneer we de situatie op hogeschoolniveau bekijken valt op dat enkele instellingen alle heil van één systeem verwachten. Zo werken de Katholieke Hogeschool Kempen en de Erasmushogeschool uitsluitend met mondelinge taalproeven terwijl voor de KHBO en de GROEP T Leuven Hogeschool het voldoen aan de AOR als enige criterium werd gekozen. Bij de Katholieke Hogeschool Limburg troffen we enkel attesten aan op basis van met goed gevolg afgelegde examens in het Nederlands over minstens 1 studiejaar van het secundair of hoger onderwijs. Bij andere hogescholen is er dan weer veel meer heterogeniteit in de wijze waarop de kennis van het Nederlands gecheckt wordt, b.v. bij Hogeschool Antwerpen, Plantijn-Hogeschool, Karel de Grote-Hogeschool en Hogeschool voor Wetenschap & Kunst (telkens 3 of 4 testsystemen en vaak afhankelijk van het desbetreffende studiegebied). Op zich bestaat er evenwel geen hiërarchie binnen de toegepaste systemen. Op te merken valt tenslotte dat 18 van de 21 gevallen zonder taalproef zich situeren bij de Hogeschool Antwerpen of de W & K (die dus nochtans verschillende testsystemen hanteren).

**KENNIS VAN DE NEDERLANDSE TAAL BIJ BUITENLANDSE STUDENTEN ONDER TOEPASSING
VAN ARTIKEL 177, §2, 2°, littera e VAN HET HOGESCHOLENDECREET**



BUITENLANDSE STUDENTEN ONDER TOEPASSING VAN ARTIKEL 177, §2, 2°, littera e VAN HET HOGESCHOLENDECREET EN HUN BEWIJZEN VAN VOLDOENDE KENNIS VAN DE NEDERLANDSE TAAL							
Instelling	Geslaagd in een door de hogeschool georganiseerde <u>mondelinge</u> taalproef	Geslaagd in een door de hogeschool georganiseerd <u>schriftelijke</u> taalproef	Attest over examens met goed gevolg afgelegd van ten minste één studiejaar in het secundair of hoger onderwijs in het Nederlands	Voldaan aan AOR (attestatie van studies Nederlands; niveau A, B, 3, 4, mondelinge en schriftelijke proef)	Geen taalproef of voorschriften voorzien	Niet van toepassing == Franstalig onderwijs	Totaal
Hogeschool Antwerpen	2	0	79	42	7		130
Hogere Zeevaartschool	0	0	2		1	29	32
Hogeschool Gent	0	0	36	62	0		98
Katholieke Hogeschool Mechelen	0	0	13	8	0		21
Lessius Hogeschool	0	0	9	5	0		14
Plantijn Hogeschool	5		3	12			20
Karel de Grote Hogeschool	1	6	66	34			107
Katholieke Hogeschool Kempen	18						18
Erasmushogeschool	109						109
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	9			17			26
Hogeschool voor Wetenschap en Kunst	11	4	11	78	11		115
Katholieke Hogeschool Leuven	0	0	6	34	2		42
Katholieke Hogeschool Sint-Lieven			5	14			19
Hogeschool Limburg	2		15				17
Katholieke Hogeschool Limburg			15				15
Provinciale Hogeschool Limburg			23	5			28
Hogeschool West-Vlaanderen		18	8				26
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende				46			46
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen	14	15					29
Europese Hogeschool Brussel	11		1				12
GROEP T Leuven Hogeschool				121			121
Artevelde Hogeschool			9	10			19
Totale	182	43	301	488	21	29	1.064

4.2.5 Geldige verblijfstitel

Ook dit is een interessante rubriek. De cijfers hier zijn toch wel merkwaardig en vragen bijzondere aandacht. Van de **1064** studenten die het voorwerp uitmaken van dit rapport, bleken er **op 1-2-2004** niet minder dan **119** (d.i. **meer dan 11%**) zonder geldige verblijfstitel te zijn⁴⁹. Koplopers hierbij waren de Karel de Grote Hogeschool en de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst. In **76** andere gevallen was de procedure lopende, wat maakt dat **869** (of **82%**) studenten over een legale verblijfstitel beschikten. Hoewel er uiteindelijk bij een aantal hogescholen minder studenten (maar dan op basis van de twee procentregel) voor financiering werden toegelaten, verdient deze vaststelling toch een nadere beschouwing. Het gaat hier immers om studenten die bij de telling op 1 februari 2004 in de meeste gevallen werden meegenomen en dus gefinancierd worden.

Het is gebruikelijk dat de verificateurs de werkzaamheden m.b.t. de studententelling reeds aanvangen in de loop van de maand oktober van het zelfde academiejaar (dus voorafgaand aan 1 februari), om zo snel mogelijk over juiste studentengegevens te kunnen beschikken. Concreet wordt er vanaf oktober al gecheckt of de te tellen studenten over een geldig visum voor het betreffende academiejaar beschikken. Het is evident dat men zonder visum niet zal meegeteld worden. Het logische administratieve gevolg van zo'n visum is een geldige verblijfsvergunning (behoudens fraude of mogelijke andere misbruiken). Maar de fase van de verblijfsvergunning wordt verder niet meer door de verificateurs opgevolgd. De hogeschool zou dit echter wel moeten doen. Uit de specifieke bevraging n.a.v. dit rapport blijkt evenwel dat er voor een niet onbelangrijk aantal studenten met geldig visum in oktober 2003, op 1 februari 2004 geen geldige verblijfstitel was, en zij dus illegaal in België verbleven of gewoon reeds uit ons land verdwenen waren (zonder uitgeschreven te zijn). De twee procentregel mag met ingang van het academiejaar 2005-2006 dan wel worden afgeschaft, dit betekent geenszins dat men niet meer zou moeten voldoen aan de regels in verband met de verblijfsvergunningen. Het kan niet de bedoeling zijn dat de overheid illegale of verdwenen studenten financiert. Gelet op de huidige gesloten enveloppenfinanciering zou dit bovendien nadelig zijn voor hogescholen zonder dergelijke studenten. De vraag rijst dus of er zich geen maatregelen opdringen om op een meer doeltreffende manier na te gaan en op te volgen of alle studenten in het bezit zijn van een geldige verblijfstitel alvorens ze effectief meegeteld en dus gefinancierd worden. Misschien is samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken hier aangewezen.

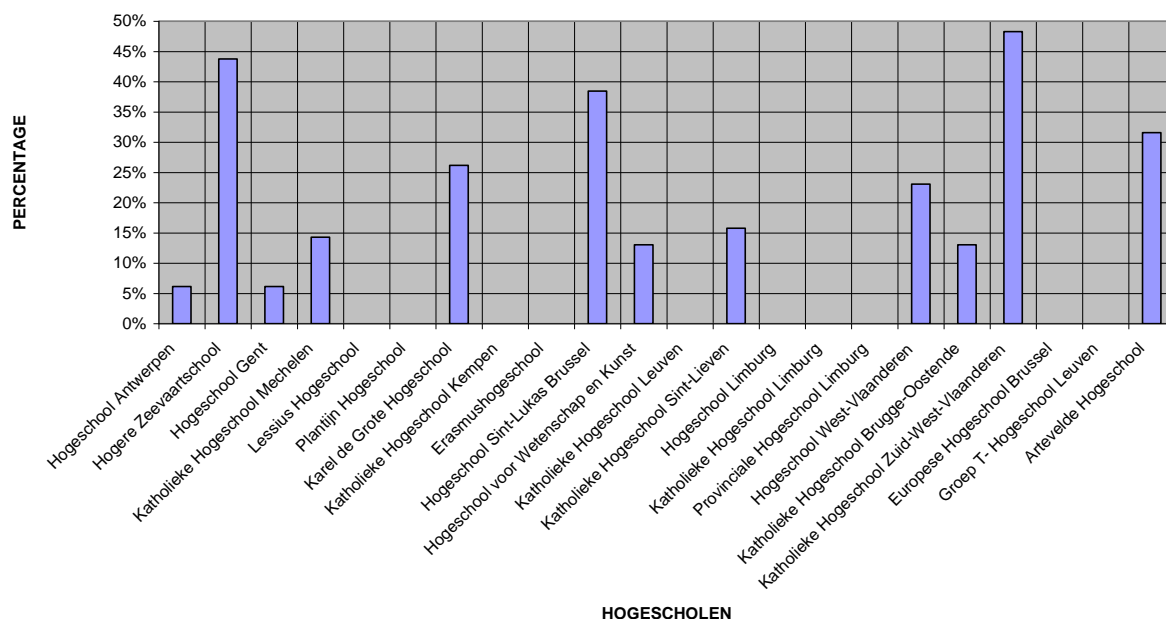
Hoe dan ook, het commissariaat heeft aan de verificateurs de opdracht gegeven om dit gegeven n.a.v. van de studententelling op 1 februari 2005 nauwgezet op te volgen en de evolutie ervan te registreren.

⁴⁹ In een parlementaire vraag (vraag nr. 10) van 10-9-2004, gesteld door de heer Kris Van Dijck, werd o.m. nog geantwoord dat de overheid over geen statistische gegevens beschikt inzake schijn- of visumstudenten. Met dit onderzoek zijn die gegevens (op datum van 1-2-2004) er nu dus wel.

**BUITENLANDSE STUDENTEN ONDER TOEPASSING VAN ARTIKEL 177, §2, 2°, littera e
VAN HET HOGESCHOLENDECREET EN HUN VERBLIJFSTITEL OP 1-2-2004**

Instelling	Legale verblijfstitel	Lopende procedure voor verblijfstitel	Geen verblijfstitel	Aantal studenten mtv art. 177 2° e per hogeschool	Toegelaten door AHOVO	Beperking 2% nodig J / N	Verhouding geen verblijfstitel / totaal aantal
Hogeschool Antwerpen	112	10	8	130	120,5	J	6,15%
Hogere Zeevaartschool	18	0	14	32	5,0	J	43,75%
Hogeschool Gent	73	19	6	98	253,0	N	6,12%
Katholieke Hogeschool Mechelen	17	1	3	21	81,5	N	14,29%
Lessius Hogeschool	10	4	0	14	49,0	N	0,00%
Plantijn Hogeschool	17	3		20	57,5	N	0,00%
Karel de Grote Hogeschool	75	4	28	107	137,5	N	26,17%
Katholieke Hogeschool Kempen	18			18	111,5	N	0,00%
Erasmushogeschool	109			109	76,0	J	0,00%
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	12	4	10	26	15,5	J	38,46%
Hogeschool voor Wetenschap en Kunst	97	3	15	115	111,5	J	13,04%
Katholieke Hogeschool Leuven	42	0	0	42	97,5	N	0,00%
Katholieke Hogeschool Sint-Lieven	15	1	3	19	90,5	N	15,79%
Hogeschool Limburg	17			17	62,5	N	0,00%
Katholieke Hogeschool Limburg	13	2		15	99,0	N	0,00%
Provinciale Hogeschool Limburg	13	15		28	69,0	N	0,00%
Hogeschool West-Vlaanderen	20		6	26	80,5	N	23,08%
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	36	4	6	46	58,5	N	13,04%
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen	10	5	14	29	104,5	N	48,28%
Europese Hogeschool Brussel	12			12	85,5	N	0,00%
GROEP T Leuven Hogeschool	120	1		121	36,0	J	0,00%
Artevelde Hogeschool	13		6	19	142,5	N	31,58%
Totalen	869	76	119	1.064	1.944,5		11,18%

**% BUITENLANDSE STUDENTEN ONDER TOEPASSING VAN ARTIKEL 177, §2, 2°, littera e VAN HET
HOGESCHOLENDECREET ZONDER GELDIGE VERBLIJFSTITEL OP 1-2-2004**



4.3 Conclusies

Het totaal aantal buitenlandse studenten dat onder toepassing valt van artikel 177, §2, 2°, e van het hogescholendecreet bedroeg op 1 februari 2004 ongeveer 1% van het totale aantal financierbare studenten (1064 versus 96.523,5).

Deze buitenlandse studenten waren afkomstig uit 90 verschillende landen. In absolute cijfers kwamen ze het meest voor in de Hogeschool Antwerpen (130), GROEP T Leuven Hogeschool (121) en W & K (115). Ten opzichte van het totale aantal financierbare studenten scoorden de enigszins aparte Hogere Zeevaartschool (10,79%), de GROEP T Leuven Hogeschool (6,93%) en de Hogeschool Sint-Lukas Brussel (3,03%) het hoogst.

In 6 hogescholen diende het aantal “buitenlandse” studenten beperkt te worden teneinde de tweeprocent norm niet te overschrijden.

Het grootste aantal “buitenlandse” studenten bleek afkomstig uit China (304). Daarna volgen Marokko (70) en Japan (65). Ook naar verspreiding over de verschillende hogescholen toe scoren de Chinese studenten het hoogst.

In de Hogeschool Antwerpen en de Hogeschool Gent komen het grootste aantal verschillende nationaliteiten voor (namelijk 44).

Van de rechtsgeldige toelatingsbewijzen tot het hogescholenonderwijs komt een buitenlands diploma van het secundair onderwijs veruit het meest voor (759). In 5 hogescholen is dit zelfs de enige categorie.

Het grootste aantal buitenlandse studenten is toe aan zijn eerste, tweede of derde inschrijving in het hoger onderwijs (samen ongeveer 83%). Een zeer klein aantal studenten (nl. 5) schreef zich 10 of meer maal in.

De studenten bewijzen hun kennis van de Nederlandse taal in de meeste gevallen (bijna 50%) op basis van het criterium “voldoen aan de bepalingen van de AOR”. Ook een attest van met goed gevolg afgelegde examens in het Nederlands over minstens 1 studiejaar van het secundair of hoger onderwijs is belangrijk (bijna 1/3 van de gevallen). In 21 gevallen bleek er geen toetsing te zijn. Dit roept vragen op.

Ruim 11% van de financierbare buitenlandse studenten (119 op 1064) bleek niet in het bezit te zijn van een geldige verblijfstitel.⁵⁰ Hier lijken zich maatregelen op te dringen om op een meer doeltreffende manier na te gaan en op te volgen of alle studenten in het bezit zijn van een geldige verblijfstitel alvorens ze meegeteld en derhalve gefinancierd worden. In dit verband zou gedacht kunnen worden aan een vorm van samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken. In ieder geval wordt dit gegeven door de verificateurs opgevolgd bij de studententelling van 1 februari 2005. Het regeringscommissariaat is overigens van oordeel dat de overheid wegens de almaar toenemende Europese en mondiale mobiliteit van studenten en omwille van de flexibilisering van de regelgeving in het hoger onderwijs nog nauwlettender zal moeten toezien op mogelijke misbruiken.

⁵⁰ We maken hier even abstractie van het feit dat er onder deze studenten uiteindelijk wellicht een aantal niet werden gefinancierd omdat de twee procent grens werd bereikt.